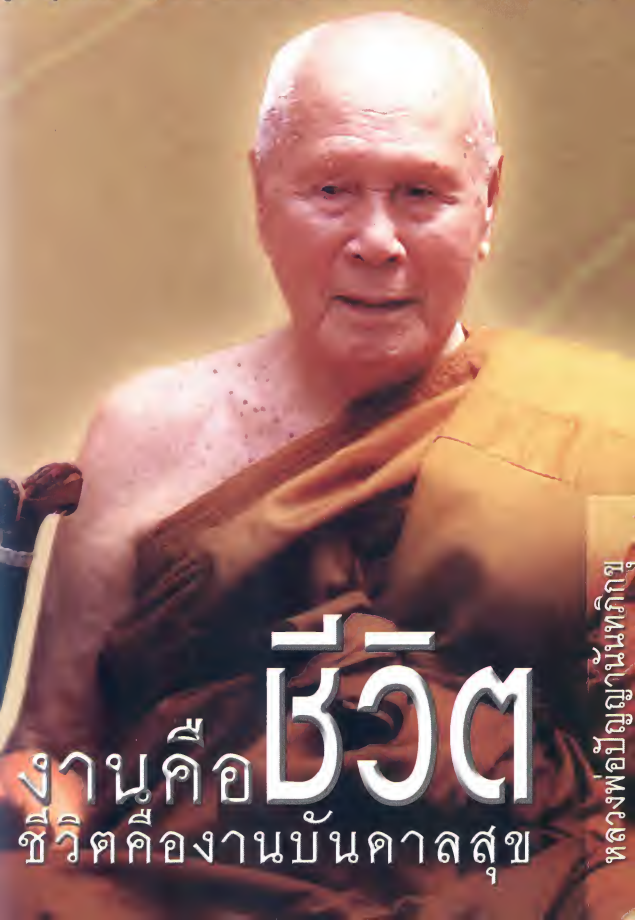

ผู้นำยุคใหม่ : มุทิตาพจนานกถา โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

งานคือชีวิต

ชีวิตคืองานบันดาสู่ข

หลวงพ่อบุญานันทิกข

งานคือชีวิต

ชีวิตคืองานบันดาลสุข

สถาบันหนังสือธรรมจัดพิมพ์เผยแพร่

ธรรมะพระพรหมมั่งคณาจารย์ • หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ

เพื่อเป็นธรรมานุสรณ์ในการเผยแพร่ธรรมะมาตลอดช่วงชีวิตของหลวงพ่อ

มุกิตาพจนานกดา

หลวงพ่อบัณณยานันตภิกขุ

ผู้นำยุคใหม่

...โดย...

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

วัฒนธรรมประเพณี เป็นวิถีชีวิตของสังคม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเกาะกุมสังคม ให้ชนกรรวมตัวกันอยู่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียว โดยมีเอกลักษณ์ของคน และแล่นร้อย สืบทอดยึดโยงรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นไว้ให้คงอยู่ได้ ผ่านอดีตสู่ปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต เป็นคุณค่าที่ทำให้สังคมมีความประณีตงดงาม เป็นสภาพแวดล้อม ที่หล่อหลอมชีวิตจิตใจของบุคคลให้เข้าสู่ระบบแห่งค่านิยมและจริยธรรมที่สังคมนั้น ยอมรับและถ่ายทอดกันมา และในที่สุดเป็นเครื่องแสดงถึงระดับแห่งความเจริญพัฒนา ของสังคมนั้นเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อกาลเวลาผ่านไป สังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมื่อมีการ ปะทะกระทบกับปัจจัยแปลกใหม่จากภายนอก สังคมที่คั้งจะมีการปรับตัวทางวัฒนธรรม องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมจะต้องได้รับการปรับปรุง เช่น ประเพณีบางอย่าง จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนอาจจะต้องม้องค์ประกอบใหม่ ๆ ของวัฒนธรรม เกิดขึ้น ถ้าสังคมยึดมั่นเหนียวแน่นในวัฒนธรรมประเพณีจนเกินไป ก็ะกลายเป็นสังคม

ที่แข็งแกร่ง และเมื่อนั้นวัฒนธรรมประเพณีแทนที่จะช่วยให้สังคมนั้นเจริญงอกงาม ก็อาจจะกลายเป็นเครื่องขัดขวางความเจริญงอกงามของสังคม

ดังนั้น สังคมที่คิงามแท้ นอกจากมีวัฒนธรรมที่คิงามของตนเองแล้ว จะต้องมีความฉลาดสามารถในการพัฒนาวัฒนธรรมของคนด้วย โดยต้องรู้จักรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ควรรักษา รู้จักแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณีส่วนที่ควรเปลี่ยนแปลงที่มีความสามารถ วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันสำคัญที่รักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย และได้ทำหน้าที่นี้มาด้วยดี แต่ก็ต้องยอมรับความจริงว่า องค์ประกอบบางส่วนของวัฒนธรรมประเพณีนั้นถูกถ่ายทอดรักษาไว้ในสภาพที่เป็นเพียงรูปแบบอันแข็งแกร่งและปราศจากชีวิตชีวา โดยเฉพาะเมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคใหม่แห่งการปะทะกับวัฒนธรรมภายนอกจากตะวันตก เมื่อประมาณ ๑ ศตวรรษมานี้ วัฒนธรรมประเพณีบางส่วนที่มีแค่รูปแบบอันซากชีวิตชีวา ก็เริ่มกลายเป็นสิ่งแปลกแยก ไม่สามารถสื่อความหมายกับคนในยุคใหม่ ไม่สามารถสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง และไม่สามารถทำหน้าที่ของตนอย่างได้ผลสาระ ส่วนสำคัญแห่งชีวิตของพระสงฆ์ ได้แก่ การบำเพ็ญศาสนกิจ และศาสนกิจที่สำคัญด้านหนึ่ง ก็คือการเผยแผ่ หรือการแสดงธรรม ในสังคมไทยงานเผยแผ่ หรือประกาศธรรมของพระสงฆ์ได้ดำเนินมา โดยมีองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะพิธีกรรมเจริญพอกพูนขึ้นมาแวดล้อมหล่อหลอมจนกลายเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างตายตัว จนกระทั่งการแสดงธรรมนั้นจะกลายเป็นเพียงพิธีกรรมอย่างหนึ่ง

การแสดงธรรมจะต้องเป็นไปในรูปแบบที่เรียกว่า การแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งพระธรรมกถึกจะต้องขึ้นไปนั่งแสดงบนธรรมาสน์ ที่มักจะแกะสลักอย่างสวยงามเป็นศิลปวัตถุอย่างหนึ่ง และต้องถือคัมภีร์ที่ทำด้วยใบลาน หรือทำให้เป็นรูปร่างอย่างใบลาน ขณะที่ขึ้นสู่ธรรมาสน์ก็อาจจะต้องมีปีพาทย์บรรเลงเพลงสาธุการ ครั้นจะเริ่มแสดงพระธรรมเทศนานั้น ก็จะต้องมีอุบาสกกล่าวคำอาราธนาเป็นภาษาบาลีก่อน พระธรรมเทศนาก็ต้องเริ่มต้นด้วยข้อความภาษาบาลี ที่ยกขึ้นตั้งเป็นนิกเขปบท ต้องยกข้อความภาษาบาลีขึ้นอ้างบ่อย ๆ ในระหว่างคำบรรยายก็เต็มไปด้วยคำศัพท์ยาก ๆ โดยดำเนินไปตามลีลาของการแสดงที่อ่าน หรือพูดเอื้อนเป็นทำนองตามที่ตั้งกันมาเป็นแบบแผน จบลงด้วยการอนุโมทนาเป็นคำบาลี และถวายเครื่องบูชาภัณฑ์เทศน์

ประเพณีเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนาอย่างนี้ได้ลงร้องเป็นรูปแบบคายตัว จนกลายเป็นเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ ที่จะต้องทำให้ถูกต้องตามแบบ ถ้าบุคคลใดหรือ กลุ่มใดไม่ปฏิบัติตามแบบแผนพิธีนั้น ก็จะถูกติเตียนกล่าวหาว่าเป็นผู้ลบหลู่ ไม่เคารพ ธรรม กลายเป็นคนเสียหาย จึงยากที่จะมีผู้ใดหาญกล้าลุกขึ้นมาแสดง หรือจกให้มีการแสดงธรรมในลักษณะที่นอกเหนือจากแบบแผนพิธีนั้น ถึงแม้จะมีผู้ทำขึ้นบ้าง ก็จะถูกติเตียนกล่าวว่าจะต้องหดหายไป ไม่อาจขยายตัว

แต่พร้อมกันนั้น ในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ไม่อาจเข้าใจและ ชวนซึ่งในธรรมที่แสดงอย่างนั้นได้ การแสดงธรรมตามแบบแผนพิธีอย่างนั้น จึงกลับ กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการเผยแผ่พระศาสนาและการประกาศธรรม และเป็นเครื่อง สร้างความรู้สึกแปลกแยกเมื่อหน่าย และทำให้คนเห็นห่างออกไปจากพระศาสนายิ่งขึ้น

ท่ามกลางความยึดถือเหนียวแน่นในประเพณีการแสดงธรรมตามแบบแผนพิธี อย่างนั้น และสภาพที่พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งปฏิบัติตามประเพณีนั้น ไม่อาจนำธรรมเข้าถึงมวลประชาชนวงเขตแห่งประชาชนที่สนใจสับครับฟังคำสอนพระ ศาสนา ก็บิปรักคัวหดแคบเข้ามา ๆ วงการแสดงธรรมเริ่มเงียบเหงา จืดชืด ซากชีวิต ชีวา จนจะกลายเป็นวังเวง

สภาพเช่นนี้ย่อมอาจเป็นอันตราย แม้ต่อความดำรงมั่นของพระพุทธศาสนา สภาพที่กล่าวนี้ได้เป็นอยู่นานทีเดียว จนกระทั่งประมาณ ๕๐ ปีเศษมานี้ ก็ได้ปรากฏ มีพระภิกษุรูปหนึ่งแหวกวงก้าวออกมาจากแบบแผนประเพณี

แทนที่จะขึ้นนั่งแสดงพระธรรมเทศนาบนธรรมาสน์ ท่านพระภิกษุรูปนี้ยืนแสดง ปาฐกถาธรรมบนเวที และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ คือ ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียง

แทนที่จะใช้ตาลปัตรและถือคัมภีร์ ท่านพระภิกษุรูปนี้พูดปากเปล่า ด้วยมือเปล่า หรือถือไมโครโฟน

แทนที่จะกล่าวคำบรรยายที่เต็มไปด้วยข้อความภาษาบาลีและคำศัพท์ พร้อมทั้งสำนวนโบราณที่ชาวบ้านไม่รู้ หรือเข้าใจได้ยาก ท่านพระภิกษุรูปนี้พูดด้วยภาษาและ ถ้อยคำสามัญ ตามโวหารแห่งยุคสมัยที่ประชาชนใช้กันทั่วไป

แทนที่จะเอ่ยอ้างถึงเรื่องไกลตัว ว่าด้วยสวรรค์บนฟ้า และนรกใต้ดิน หรือ นิทานยุคเมืองพาราณสี หรือความหวังในอนาคต สมัยพระศรีอาริย์ ท่านพระภิกษุรูปนี้

เอาธรรมประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยสอนเกี่ยวกับความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวันของบ้านเมืองและประชาชน

มีเสียงติเตียนต่อต้านคัดค้านจากบางกลุ่มที่ยึดถือเหนียวแน่นในประเพณี แต่เสียงที่นิยมชมชื่นเห็นชอบเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นเสียงข้างที่มากกว่า ท่านพระภิกษุรูปนี้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ด้วยวิธีแสดงธรรมแบบใหม่ แล้ววิธีนี้ ก็ค่อย ๆ ได้รับการยอมรับกว้างขวางออกไปจนทั่วประเทศ

พระภิกษุผู้แหวกวงล้อมแห่งประเพณี และนำการแสดงธรรมแบบใหม่เข้ามาใช้อย่างได้ผลสำเร็จท่านนี้ มีนามว่า **ภิกษุปัญญานันทะ** หรือ **ปัญญานันทภิกขุ** ซึ่งมีชื่อเป็นทางการว่า **พระมหาบัน ญญานนโท** หรือที่ในปัจจุบันทรงสมณศักดิ์ที่ **พระพรหมมังคลาจารย์**

การที่ท่านปัญญานันทะนำวิธีการแสดงธรรมพูดปากเปล่าแบบบรรยาย หรือปาฐกถามาใช้จนเป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วไปได้นี้ ก็เพราะท่านมีความอาจหาญกล้ากล้ากระทำในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้อง คิงาม เป็นประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ลำพังความกล้าหาญนั้นอย่างเดียวคงไม่อาจทำให้ท่านทำการอย่างนั้นได้สำเร็จ ความกล้าหาญอย่างเดียวไม่อาจทำลายกำแพงประเพณีที่ปิดล้อมออกไปได้ ปัจจัยสำคัญยิ่งที่ช่วยให้ท่านทำการนี้ได้สำเร็จ ก็คือความสามารถในการแสดงธรรมที่เร้าใจ ชักจูงใจ ง่ายต่อความเข้าใจ ซึ่งทำให้เข้าถึงจิตใจของประชาชน ผลจากความสามารถนี้ทำให้ท่านได้รับความนิยมและยอมรับตลอดจนตามอย่าง จนกระทั่งกำแพงแห่งความยึดถือในประเพณี ไม่สามารถปิดกั้นไว้ได้

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งแห่งการแสดงธรรมของท่าน**ปัญญานันทะ** ก็คือ การพูดด้วยภาษาง่าย ๆ ที่เข้าใจได้ทันทีสำหรับคนทุกประเภททั่วไป และมีท่วงทำนองการอธิบายที่ช่วยให้เรื่องราวน่าสนใจ เข้าใจได้ง่าย เห็นจริงเห็นจัง

ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งแห่งการแสดงธรรมของท่าน คือ การคัดค้าน ติเตียนชี้แจง เพื่อแก้ไขความเชื่อถือและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ผิดหลักการของพุทธศาสนา ซึ่งแพร่หลายอยู่ในสังคม โดยเฉพาะเรื่องไสยศาสตร์ การบวงสรวงอันถ่อนของผลประโยชน์จากผีสารเทวดา เช่น เรื่องศาลพระภูมิ และอำนาจลึกลับนั้นคาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อันเป็นแนวการแสดงธรรมที่ท่านได้ปฏิบัติเรื่อยมา จนกระทั่งบัดนี้

เมื่อการแสดงธรรมแบบพูดปากเปล่า ได้รับความนิยมแพร่หลายออกไปแล้ว ก็ทำให้ชาวพุทธมีทางเลือกเพิ่มขึ้น ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรม การแสดงธรรมแบบปากเปล่านั้น จึงกลักลายเป็นเครื่องช่วยให้การแสดงธรรมแบบนั่งธรรมาสน์ตามประเพณี หลุดพ้นจากการถูกคนจำนวนมากเพ่งมองในแง่ร้ายว่า เป็นกิจกรรมของคนทิ้งมงายในประเพณี ซึ่งคร่ำครึน่าเบื่อหน่าย โดยช่วยให้การแสดงธรรมแบบนั่งธรรมาสน์นั้นมีภาพที่ดีขึ้นในสายตาของคนสมัยใหม่ โดยกลายเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม ซึ่งควรจะจัดให้มีขึ้นเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสมกับโอกาส เป็นวิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งในบรรดารูปแบบอันหลากหลายของกิจกรรมเช่นนั้นในสังคมไทย และพลอยให้คนสมัยใหม่มีความรู้สึกต่อวัฒนธรรมประเพณีในทางที่ดีขึ้นด้วย

ปัจจุบันการแสดงธรรมด้วยวิธีพูดปากเปล่า ดังเช่น การปาฐกถาและการบรรยายธรรมนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป จนเห็นเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่มีใครขัดข้อง สะดุดหรือจะต้องตั้งแง่สงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น ต่อไปเบื้องหน้าคนทั้งหลายก็จะไม่ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมประเพณีในเรื่องนี้ และจะไม่ทราบถึงอัจฉริยภาพของบุคคลผู้ที่ได้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น จึงควรจะได้บันทึกความเป็นมาไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐาน

จริงอยู่ อาจจะมีพระภิกษุท่านอื่นบางรูป ได้ริเริ่มปฏิบัติทำนองเดียวกับ **ท่านปัญญานันทะ** ในยุคสมัยเดียวกัน แต่ท่านเหล่านั้นก็อยู่ในกลุ่มที่ใกล้ชิดกับท่านปัญญานันทะนั่นเอง และก็ไม่มีท่านใดประสบความสำเร็จในการปฏิบัติวิธีการนั้นอย่างกว้างขวางถึงขนาดจนเป็นที่ปรากฏชัดเจนอย่างกว้างขวางถึงขนาดจนเป็นที่ปรากฏชัดเจนอย่าง **ท่านปัญญานันทะ** จึงควรจะจารึกนามของท่านปัญญานันทะไว้ ในฐานะที่เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาในสังคมไทยเข้าสู่ยุคใหม่แห่งงานเผยแผ่ ดังที่ได้ตั้งชื่อหัวข้อไว้แล้วแต่ต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

วัดญาณเวศกวัน นครปฐม

สารบัญ

ธรรมะพระพรหมมั่งคลาจารย์ เพื่อการสร้างคุณค่าที่ดีสำหรับชีวิต

ชีวิตคืองานบันไดความสุข...คนพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร

การทำงานคือการปฏิบัติธรรม.....	๒
สัมมาอาชีวะ : งานที่ถือเป็นการปฏิบัติธรรม.....	๓
งานที่เป็นธรรมะ.....	๔
ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง.....	๗
จิตที่ว่างคือว่างจากกิเลสทั้งปวง.....	๙
ทำงานให้สนุกและเป็นสุขในงาน.....	๑๑
งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันไดความสุข.....	๑๑
จิตว่างจากความต้องการ... ..	๑๒
ขณะทำงานจิตก็แจ่มใส	
ทำงานด้วยความสำนึกเพียงว่าเป็นหน้าที่.....	๑๓
พอใจเท่าไร เสียใจก็เท่านั้น.....	๑๔
“มี” กับ “ไม่มี”.....	๑๕
“เป็น” ด้วยปัญญาจักไม่มีทุกข์.....	๑๖
วิธีสร้างความสุขในการทำงาน.....	๑๗
ว่าง...แล้ว...สบาย.....	๑๘
อย่าเพิ่มภาระให้แก่ชีวิต.....	๒๒
โดยนำจิตไปคิดสิ่งต่างๆ	
ไม่ยึดติดนั่นแหละคือปฏิบัติธรรม.....	๒๓
ความเป็นสุขโดยธรรมชาติ.....	๒๔

งานสร้างคุณค่าให้ชีวิต...

บุคคลตั้งตัวให้ได้ เหมือนก่อกำเนิดจากกองน้อย

ความเปลี่ยนแปลงนั้นแหละคือ “ชีวิต”	๒๕
ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน.....	๒๖
งานกับชีวิตเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้.....	๒๗
ความเสื่อมเป็นธรรมชาติของทุกสิ่ง.....	๒๗
งานประจำตามธรรมชาติคืองานของความเป็นคน.....	๒๘
ผู้รู้จักหน้าที่คือผู้รู้จักธรรมะ.....	๒๘
ธรรมะคือหน้าที่.....	๒๙
ผู้ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์คือเป็นผู้ปฏิบัติธรรม.....	๒๙
ละเลยต่อการปฏิบัติธรรมะจักพาปัญหาให้เกิดขึ้น.....	๓๑
คนว่างงานเป็นคนจิตใจฟุ้งซ่าน.....	๓๑
ปัญหาอันเกิดจากการไม่มีงานทำ.....	๓๒
หลักการตั้งตัวในพระพุทธศาสนา.....	๓๔
ตื่นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งกับเวลา.....	๓๕
หลักการทำงานให้เกิดผลดี.....	๓๖
ผลแห่งการปฏิบัติงาน.....	๓๗
วิธีใช้ผลที่ได้จากการทำงานให้เกิดประโยชน์.....	๓๘
หลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้.....	๓๙
ไม่ใช้ทรัพย์ที่หามาได้ไปในทางเสื่อม.....	๔๐
ใช้ทรัพย์ลงทุนในสิ่งที่เป็นประโยชน์.....	๔๑
สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์ทางจิตใจเป็นสิ่งมีค่า.....	๔๓
พึงปฏิบัติหน้าที่และดำรงชีวิตของคนให้สมบูรณ์.....	๔๔
ไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต.....	๔๕

งาน เวลา และชีวิต...ฟังพากันทำงานให้มันคง

ก้าวไปอย่างไม่หยุดยั้ง.....	๔๙
บุคคลผู้หาได้ยากยิ่งในโลก.....	๕๐
ทุกสิ่งในโลกย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไป.....	๕๑
เวลาเป็นสิ่งที่มีความค่า อย่าปล่อยให้ผ่านไปเปล่า.....	๕๒
งาน เวลา และชีวิต.....	๕๓
คืนเสียที่พี่น้องเอ๋ย.....	๕๔
เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า.....	๕๕

บันไดแห่งความสำเร็จ...

ความอุปถัมภ์แห่งผล ย่อมมิได้ด้วยการกระทำของคน

จิตที่ฝึกฝนแล้วย่อมดี.....	๕๗
ฝึกฝนจิตให้เหมาะแก่การอยู่บนโลกนี้.....	๕๘
ป้องกันภัยภายในด้วยการภาวนา.....	๕๙
บันไดแห่งความสำเร็จ.....	๖๐
หัวใจของการทำงาน.....	๖๑
รู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยการพิจารณา.....	๖๒
เมื่อเห็นความจริง ก็หมดความยึดมั่นถือมั่น.....	๖๓
จิตที่หลุดพ้นแล้วจากความยึดมั่นถือมั่น.....	๖๓
เปลี่ยนแปลงจิตใจด้วยความจริง.....	๖๔
ศึกษารูขมิ้นที่อุปสรรคตัวเรา.....	๖๕
เห็นความจริงคือเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา.....	๖๖
ก้าวสู่ครรลองแห่งธรรมะ.....	๖๘
ความหลงใหลเกิดขึ้นจากภพมายา.....	๖๙

มองทะเลภาพมายา.....	๗๐
ทั้งทุกข์และสุขล้วนอยู่ในตัวเรา.....	๗๓
สติเฉกเช่นเดียวกับยามรักษาประตู.....	๗๔
อยู่อย่างคนมีปัญญา.....	๗๕
ทุกสิ่งนั้นไร้ตัวตนเป็นบทเรียนของชีวิต.....	๗๖
ปัญญานำพาให้พ้นทุกข์.....	๗๗
ขยันหมั่นเพียร.....	๘๐

ปลุกคนให้ก้าวหน้า...ผู้ชื่อว่าบัณฑิต ย่อมฝึกตน

ชาวพุทธใช้ชีวิตก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์.....	๘๒
ความคิดสร้างอนาคต.....	๘๒
อิทธิพลของความคิด.....	๘๓
บังคับความนึกคิดให้เป็นไปในทางที่มีระเบียบ.....	๘๔
กระตุ้นเตือนใจตนเองเพื่อความก้าวหน้า.....	๘๕
พุทธวิธีปลุกคนให้มีชีวิตที่ก้าวหน้า.....	๘๖
ขยันในการประกอบกิจการงาน.....	๘๗
ประหยัดในทรัพย์สินที่หามาได้.....	๘๘
มีจิตใจเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน.....	๙๐
อดทน เข้มแข็ง และไม่ท้อแท้.....	๙๑
เสียสละเพื่อส่วนรวม.....	๙๓
ชนะในทางที่ถูกต้องตามธรรม.....	๙๕
รอบคอบ ใฝ่ครหาญให้ดีกว่าก่อนแล้วจึงทำ.....	๙๗
เตือนตน ปลุกตน ในทางที่ค้ำจามเสมอ.....	๙๘
งานคือหน้าที่ของชีวิต.....	๙๙

ผู้รู้จักหน้าที่.....	๑๐๐
หลักในการทำงาน.....	๑๐๑
ความอดทน.....	๑๐๒
โอกาสเปิดไว้สำหรับทุกคน.....	๑๐๓
ไม่คั่งคั่ง ก็ไม่ถึงจุดหมาย.....	๑๐๔

การเพิ่มพูนสติปัญญา...ปัญญาเป็นรัศนะของนรชน

ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก.....	๑๐๕
หลุคพันได้ช่วยการปฏิบัติธรรม.....	๑๐๙
การหลุคพัน ๒ ประการ.....	๑๑๐
การคิดที่ทำให้เป็นทุกข์.....	๑๑๓
สิ่งที่ผ่านมานในชีวิตถือเป็นธรรม เป็นบทเรียน.....	๑๑๔
หลุคพันด้วยอำนาจความคิด.....	๑๑๕
พิจารณาคนตามหลักธรรมะ.....	๑๑๖
ชาตุสี่ : วัตถุปรุงแต่งของรูป.....	๑๑๗
เมื่อไม่มีตัวตน ก็ไม่มีการยึดติดหรือเห็นผิด.....	๑๑๗
ไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อแท้ มีแต่สิ่งสมมติ.....	๑๑๘
ความยึดถืออันนั้นแหละทำให้เกิดทุกข์.....	๑๑๙
นาม...ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ.....	๑๒๐
ทางเกิดของนามธรรม ๔ อย่าง.....	๑๒๑
อายตนะภายนอกทำให้เกิดความรู้.....	๑๒๑
การเกิดเวทนาและอาการของเวทนา.....	๑๒๒
ทั้งชอบและชั่ว ล้วนแต่ทุกข์ทั้งนั้น.....	๑๒๔
การเพิ่มพูนสติปัญญา.....	๑๒๕

สิ่งที่ควรทำให้มาก.....	๑๒๙
การเพิ่มพูนสติปัญญา.....	๑๓๓
ผู้ไม่ประมาท เป็นผู้ไม่ตาย.....	๑๓๖

หน้าที่ของชีวิต...ชีวิตนี้วิปริตผันแปร ไม่แน่นอน

รู้จักตนเองให้มากขึ้น.....	๑๒๙
หน้าที่ของชีวิตที่พึงกระทำ.....	๑๓๑
การสะสมบุญคือความดี เป็นเหตุให้เกิดสุข.....	๑๓๑
สร้างบารมีให้เกิดขึ้นในจิตใจ.....	๑๓๒
บุคคลผู้อยู่ด้วยปัญญา มีชีวิตประเสริฐสุด.....	๑๓๓
รักษาจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ.....	๑๓๓
เคนตามทางที่พระพุทธรองค์ทรงชี้ไว้.....	๑๓๔
อยู่บนโลกที่วุ่นวาย อย่างไม่วุ่นวาย.....	๑๓๕
ทุกข์เพราะความยึดมั่น.....	๑๓๖
สภาพแห่งความยึดถือ.....	๑๓๗
ยิ่งยึด...ยิ่งทุกข์.....	๑๓๘
ความเห็นที่เที่ยงและซาคสูญ เป็นมิจฉาทิฎฐิ.....	๑๓๙
เมื่อจิตยังไม่ว่างจากความยึดถือ ก็ไม่พ้นทุกข์.....	๑๔๐
จิตที่ถึงความดับสิ้นเชิงจากความยึดมั่นถือมั่น.....	๑๔๑
การทำลายสิ่งที่เรียกว่าตัวตนให้หมดไป.....	๑๔๒
การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป เป็นลักษณะของรูป.....	๑๔๓
สังขาร : สิ่งที่เกิดจากการปรุงแต่ง.....	๑๔๔
นามคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ.....	๑๔๕
อาการของเวทนา.....	๑๔๖

อายคนนะ : เครื่องต่อภายใน.....	๑๔๖
บริสุทธิ์...พันทุกซีได้ ค้วยปัญญา.....	๑๕๐
จิตว่าง จิตบริสุทธิ์.....	๑๕๑
ควงใจของการทำงาน.....	๑๕๒

ทำกรงานชอบ...บุคคลพึงหาเลี้ยงชีพ โดยทางชอบธรรม

เมื่อมีการเห็นแก่ตัว ก็เกิดการทุจริตขึ้น.....	๑๕๓
จิตใจที่ประกอบไปด้วยความสกปรก ลามก.....	๑๕๔
การงานอันมิชอบ เป็นงานที่ไม่สะอาด.....	๑๕๕
บทเรียนของโลก.....	๑๕๖
การงานชอบ เป็นงานที่สะอาดบริสุทธิ์.....	๑๕๗
งานที่ไม่สร้างความยุ่งยาก...เป็นงานที่ควรกระทำ.....	๑๕๘
ทำงานเพื่องาน.....	๑๕๙
ควบคุมความอยากไว้ได้ การงานก็สะอาด.....	๑๖๐
คนคื้ที่โลกต้องการ.....	๑๖๑
ช่วยกันถ่อ ช่วยกันพาย.....	๑๖๓
เมื่อเดินแล้ว...อย่าหยุด!.....	๑๖๔
เต็มใจและพอใจ.....	๑๖๕
ต้องลงมือทำ จึงสำเร็จ.....	๑๖๖
อย่าหวังมากเกินไป.....	๑๖๗
ความนิยมที่ผิด.....	๑๖๘

สร้างที่พึ่งสำหรับคน...คนแลเป็นที่พึ่งของคน

สิ่งที่บังคับให้เป็นคงใจปรารถนาไม่ได้.....	๑๖๙
เมื่อธรรมชาติลงโทษ.....	๑๗๐
กิเลส...เป็นเหตุให้น้ำท่วมใจ.....	๑๗๑
สิ่งสำคัญที่ต้องระวังมากที่สุดในชีวิต.....	๑๗๒
ห้วงน้ำคือกาม.....	๑๗๒
ห้วงน้ำคือภพ.....	๑๗๔
ห้วงน้ำคือความเห็น.....	๑๗๗
ห้วงน้ำคืออวิชชา.....	๑๗๙
สร้างที่พึ่งสำหรับคน.....	๑๘๐
ไม่มีชะตาจากดวงดาว.....	๑๘๒
หนทางสู่ความบริสุทธิ์.....	๑๘๓
รัตนอันหาค่ามิได้ในโลก.....	๑๘๔

ศิลปะการครองชีวิตให้เป็นสุข...

สาธุชนย่อมหลุดพ้นได้เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น

ศิลปะการครองชีวิตให้เป็นสุข.....	๑๘๕
มองทุกสิ่งตามที่เป็นจริง.....	๑๘๖
ศิลปะในการพูด.....	๑๘๘
อริยสัจสี่ : ธรรมบุญสำหรับชีวิต.....	๑๘๙
หัวใจของอริยสัจสี่.....	๑๙๐
เรื่องของทุกข์.....	๑๙๑
การเข้าไปยึดมั่นทั้งห้า...เป็นความทุกข์.....	๑๙๒
ความเกิดแห่งความยึดถือเป็นทุกข์.....	๑๙๓

ความเข้าใจในเรื่อง “ชาติ...การเกิด”	๑๙๔
ภพ...ความคิดที่ส่งไปในเรื่องกามารมณ์.....	๑๙๕
ความเจ็บไข้เป็นความทุกข์.....	๑๙๙
การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก...เป็นทุกข์.....	๒๐๓
อารมณ์โลก.....	๒๐๗
บทเรียนของชีวิต.....	๒๐๘

ปรัชญาแห่งพุทธบริษัท...

อมตวาจา หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ

ปรัชญาแห่งพุทธบริษัท.....	๒๐๙
วิสัยของพุทธบริษัท.....	๒๑๐
จิตที่เข้าถึงธรรมะ.....	๒๑๑
สร้างชีวิตใหม่.....	๒๑๒
ชื่อว่าเห็นศตาคต.....	๒๑๓
เป็นเอาเอง.....	๒๑๔
ความเชื่อ.....	๒๑๕
เหยื่ออารมณ์.....	๒๑๖
สำรวจตน.....	๒๑๗
พิจารณาตนเอง.....	๒๑๘
ตรวจสอบตนเอง.....	๒๑๙
รักษาตนไว้ให้ดี.....	๒๒๐
สิ่งที่เกิดในวิถีชีวิต.....	๒๒๑
คืนเสียเด็กพี่น้องเอ๋ย!.....	๒๒๒
โลกร่วมเย็นดับเชื้อค้ำยธรรมะ.....	๒๒๓

งานคือชีวิต
ชีวิตคืองานบ้านดาสุข

ญาตีโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

วันนี้เป็นวันอาทิตย์ อีกอาทิตย์เดียวก็หมดปีเก่า แล้วก็ขึ้นปีใหม่กันต่อไป คินฟ้าอากาศหม่นนี้ก็พอสบาย ไม่ร้อนนัก แล้วก็ไม่วุ่นอะไร...พอคิๆ ญาตีโยมก็สบายทางกายทางใจ บางทีร่างกายสบายแต่หัวใจอาจจะไม่สบายก็ได้ เพราะเราคิดไม่ถูกต้องก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์มีปัญหทางใจ การมารับฟังธรรมะทุกวันอาทิตย์เพื่อเอาไปช่วยประคับประคองจิตใจให้ได้มีความสงบตามสมควรแก่ฐานะ ญาตีโยมจึงมากันทุกวันอาทิตย์ ไม่ว่าในพรรษานอกพรรษาก็ให้ปฏิบัติกันเรื่อยไป อย่างนี้ อย่าทำเป็นฤดูกาลเฉพาะในฤดูเข้าพรรษา ออกพรรษาแล้วก็หายกันไป อย่างนั้นมันเป็น ‘กาลโก’ ไป

ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็น ‘อกาลโก’ แปลว่า ให้ผลได้ไม่จำกัดกาล ไม่เหมือนผลไม้ให้ผลเป็นฤดู พันธุ์แล้วมันก็ไม่ออกผล แต่เตี้ยนี้เขาก็เร่งให้มันออกได้เหมือนกัน แต่เร่งหนักเข้าคันมันจะตาย เพราะเร่งเกินไป...มันตั้งตัวไม่ทัน จึงไม่ควรจะไปเร่ง ปลอ่ยให้มันเป็นไปตามฤดูกาล

มนุษย์เราปัจจุบันนี้ใจร้อนใจเร็ว ทำอะไรก็อยากจะไฉ่ไฉ่ ทำให้เกิดปัญหากันด้วยประการต่างๆ จึงไม่ควรจะคิดให้มันรวดเร็วอย่างนั้นเกินไป ปลอ่ยให้ไปตามธรรมชาติบ้างก็จะอยู่กันด้วยความสุขความสบาย เรื่องของธรรมะเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับชีวิต ที่เราต้องใช้ทุกเวลาในชีวิต เพราะเมื่อไรเราก็เกิดปัญหา มีความทุกข์ความเคียดครั่นใจ แต่ถ้าไม่เฉลอ ไม่ประมาณ...ก็ไม่ใช่ไร

อันนี้ญาติโยมผู้มาฟังธรรม ย่อมเห็นผลด้วยตนเองอยู่แล้ว จึงได้อุทิศส่วมาฟังแทบทุกวันอาทิตย์เพราะมันเป็นเครื่องช่วยให้เราสบายใจ ให้เรามีความสุขในชีวิตประจำวัน อาตมาก็พยายามที่จะพูดชี้แนะอะไรต่างๆ เพื่อให้ญาติโยมได้เกิดปัญญา เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

การทำงานคือการปฏิบัติธรรม

ในวันนี้ก็ใคร่ที่จะพูดถึงความหมายของคำบางคำที่ท่านเจ้าคุณพุทธทาส ท่านได้พูดไว้ แต่คนอาจจะเข้าใจเขาไปก็ได้

ท่านพูดว่า **การทำงาน คือการปฏิบัติธรรม** คนฟังแล้วถ้าคิดไม่ลึกซึ้งก็อาจจะเข้าใจเขาเป็นอย่างอื่นไปก็ได้ เช่นเข้าใจไปว่า ไ้พวกโจรผู้ร้ายมันก็ทำงานเหมือนกัน เทียวคักช่องย่องเบาบ้านนั้นบ้านนี้...ก็ทำงาน จะเรียกว่าปฏิบัติธรรมหรือไม่?

ก็ตอบได้ด้วยสามัญสำนึกว่า “การกระทำเช่นนั้นไม่ใช่เป็นการปฏิบัติธรรม เพราะไม่ใช่สัมมาชีพ ไม่ใช่อาชีวะที่ถูกต้อง” แต่ว่าคนปัญญาอ่อนอาจจะคิดเชวไปแล้วก็คิดว่า “เออ...พวกนั้นมันก็ปฏิบัติธรรมกันอยู่” หรือว่าคำของเถื่อน จะเป็นการปฏิบัติธรรมหรือไม่ คำเฮโรอินมอมเมาประชาชนให้เกิดการติดยาเสพติดจะได้ชื่อว่าทำงานเป็นการปฏิบัติธรรมหรือไม่ อันนั้นไม่ถูกต้องทั้งนั้น คือว่าไม่เป็นธรรม ไม่ถือว่าเป็นธรรม

สัมมาอาชีวะ : งานที่ถือเป็นการปฏิบัติธรรม

การทำงานที่เป็นการปฏิบัติธรรมนั้น ต้องเป็นงานที่เป็นสัมมาชีพ เป็นงานที่ในองค์มรรค เรียกว่าเป็นสัมมาอาชีวะ เป็นงานประเภทที่ไม่เคียดแค้นใครๆ...เราผู้ทำก็ไม่เคียดแค้น ผู้เกี่ยวข้องก็ไม่เคียดแค้น และงานที่เราสร้างขึ้นนั้นไม่เป็นปัญหา ไม่สร้างความทุกข์ให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่ทำลายสังคมให้พินาศด้วยการคว้งงานที่เราทำขึ้นมา อย่างนั้นเรียกว่าเป็นงานที่ขอบผู้ทำงานชอบอย่างนั้นก็เรียกว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม

แต่ถ้าเป็นงานที่ไม่ถูกไม่ตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้จะเป็นการทำงานแต่ก็ไม่ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรม เพราะงานนั้นไม่เป็นสัมมาอาชีวะ แต่เป็นมิชฉาชีพ เป็นอาชีวะที่สร้างปัญหา สร้างความทุกข์สร้างความเคียดแค้นด้วยประการต่างๆ

อาชีวะที่คนเราทำอยู่ในปัจจุบันนี้ มันก็มีหลายอย่างหลายแบบ บางอย่างก็เป็นปัญหาสร้างความทุกข์ความเคียดแค้นให้แก่สังคม แต่บางอย่างก็ไม่เป็นปัญหา ไม่สร้างความทุกข์ความเคียดแค้นในสังคม งานอันใดที่ไม่สร้างปัญหาคือความทุกข์ความเคียดแค้นให้แก่สังคม งานนั้นเป็นงานชอบ แต่งานใดส่งเสริมปัญหา ส่งเสริม

ความวุ่นวายในสังคม งานนั้นก็เป็งานที่ไม่ชอบไม่ควร แม้เราจะทำงานนั้นก็เป็
การไม่ถูกต้อง ไม่เชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมะ **ผู้ปฏิบัติธรรมะนั้นต้องทำงานอันเป็น**
หน้าที่ที่ถูกต้อง กล่าวคือไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เป็นเหตุทำให้เกิดความ
ยุ่งยากขึ้นในสังคมนั้นๆ จึงเชื่อว่างานนั้นเป็นงานที่ถูกต้อง

งานที่เป็นธรรมะ

เราบางคนอาจจะทำงานประเภทที่ไม่ถูกต้องอยู่ แต่เมื่อเรามานึกถึงธรรมะ
นึกถึงสังคมคือประเทศชาติ เราก็ได้หยุดทำงานนั้นไปก็มีอยู่มากเหมือนกัน เช่น
บางคนเคยค้าขายสุราเมรัยอันเป็นเครื่องทำให้คนเสียดสี เสียดความรู้สึกผิดชอบ
ชั่วดี ลดความเป็นคนให้มันน้อยลงไป เมื่อได้เข้ามาพบพระก็นึกขึ้นได้ว่าเป็เรื่อง
ไม่ถูกต้อง ก็เลยหยุดการค้าขายสิ่งนั้นไป

เมื่อวันก่อนนี้ มีพระองค์หนึ่งท่านมาจากจังหวัดนครราชสีมา อำเภอ
ขามสะแกแสงโน้น ท่านเป็นักพัฒนา ได้พยายามอบรมประชาชนทุกแห่งทุกมุม
เพื่อให้คนเข้าถึงธรรมะ ได้เป็ผู้ประพฤติกิ ประพฤติชอบ เทปธรรมะที่วัดนี้ท่าน
มีเป็ ๑๐๐ ม้วน เอาไปเปิดให้คนฟังอยู่บ่อยๆและสม่ำเสมอ แล้วก็พยายาม
จะเข้าถึงประชาชนด้วยการไปเยี่ยมที่บ้านเขา ไปพูดไปคุย ไปทำความเข้าใจกัน
ในเรื่องหลักธรรมะ ในเรื่องการดำรงชีวิตด้วยประการต่างๆ คนในที่นั้นเมื่อได้ฟัง
บ่อยๆก็เกิดความสำนึกรู้สึกตัว ได้หันมาประพฤติกิประพฤติชอบ หมู่บ้านนั้น
ได้เป็หมู่บ้านแผ่นดินธรรมขึ้นมา ไม่มีปัญหาอะไรวุ่นวาย มีร้านขายสุราเมรัยอยู่
๖ ร้าน ๖ บ้าน ขายอยู่ ท่านก็พยายามเข้าไปพูดไปคุยเรื่อยด้วยเรื่องอะไรต่างๆ
ชี้แนะให้เห็นว่าปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของเรา เช่นการทะเลาะเบาะแว้ง
ทุบตีกันนี้มันเกิดจากอะไร? ก็เกิดจากเรื่องการมีเมาสุรา...ขาดสติ ขาดปัญญา

แล้วก็ทำอะไรผิดพลาดเสียหาย ถ้าหากว่าคนไม่ค้มมันก็ไม่มีเรื่อง หรือว่าไม่มีขาย ก็ไม่มีการค้ม...ก็ไม่มีเรื่อง พุคไปเรื่อยๆ พยายามพุคกัน ปี ๒ ปี กว่าจะเอาชนะ สิ่งเหล่านี้ได้ ผลที่สุดก็เลิกกันไป

มีบ้านอยู่หลังหนึ่ง ความจริงเจ้าของเป็นมหาค้าย...เปรียญ ๕ ประโยค แต่ว่าไปค้าขายสุรา ท่านก็ไปเยี่ยมไปเยือน ไปคุยกัน สะกิดให้รู้ว่า “ร้านนี้เป็นร้านของ ‘ท่านมหา’ นะ ท่าน ‘มหา’ มาขายเหล้านี้ไม่เข้าท่าเลย” แล้วก็พุคอะไรต่ออะไร คุณมทานั้นแกมีลูกสาวหลายคน มีถึง ๕ คน เปรียญ ๕ ประโยค มีลูกสาว ๕ คนด้วย ท่านก็พุคจาแนะนำไป

วันหนึ่งพระองค์นั้นท่านไปพุคว่า “นี่พี่มหา” มีลูกสาวหลายคนนี่ ฉันจะขอสักคนได้ไหม?” แกรู้ว่าพระพุคเย้าก็ถามว่า “ขอไปทำอะไร?” “เอาไปแต่งงานนะสิ แต่ว่าในการแต่งงานนี้ต้องไม่เลี้ยงเหล้านะ แต่งกันโดยไม่มีการเลี้ยงเหล้า” แกก็ถามว่า “แต่งกับใครล่ะ?” “แต่งกับคนที่ฉันจะหามาให้สักคนหนึ่ง เป็นคนดี เป็นคนเรียบร้อย แต่ว่าไม่มีการเลี้ยงเหล้ากันในงาน” แกบอกว่า “ต้องคิดดูก่อน...เรื่องนี้ต้องคิดดูก่อน” แล้วทีหลังก็มีคนมาสู่ขอลูกสาวคนหัวปีเพื่อจะแต่งงานกัน ลูกสาวประกาศเลย...ประกาศว่า “ในการแต่งงานของฉันนี่จะไม่มีการเลี้ยงสุราเมรัยแก่คนที่มาช่วยงาน” ประกาศโผงผางคงออกไปเลย แล้วก็ไม่มีการเลี้ยงกัน...เป็นตัวอย่าง ในบ้านนั้นแม้ขายเหล้า วันงานก็ขายไม่ออกเพราะไม่มีการเลี้ยงใครๆ ลูกสาวไม่ยอมให้พ่อเลี้ยงเหล้าแก่ใครๆ ต่อมาพ่อละอายใจก็เลยเลิกขายเหมือนกัน เลิกขายแล้ว...เวลานี้หมู่บ้านนั้น ไม่มีเหล้าขายแล้ว อยู่กันเรียบร้อย ไม่มีเรื่อง ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน เพราะไม่มีสิ่งที่มีนเมาอมเมาประชาชน

เรื่องการพนัน เรื่องอะไรๆ ท่านก็พยายามพุค...ก็เลิกกันหมดในหมู่บ้านแห่งนั้น...ทำมาหลายปีกว่าจะเรียบร้อย แต่ไม่ได้รายงานใคร ไม่ได้รายงานเรื่องการกระทำนี้ให้ใครได้ทราบ เพราะถือว่าทำงานเพื่อพระพุทธเจ้า ไม่ต้องไปรายงาน

กับใครก็ได้ จะรายงานกับพระพุทธเจ้าท่านก็ไม่รับรู้อะไรแล้ว...เลยไม่จำเป็น ก็ยังทำอยู่ด้วยความตั้งใจตั้งใจ...ไม่หยุดไม่ยั้ง พอคนในหมู่บ้านนั้นคิแล้ว ท่านก็ขยับไปหมู่บ้านอื่นต่อไป ท่านเป็นพระที่ขยัน เองงานเอากการ คนในหมู่บ้านนั้นก็ได้ออกจากความมืดมาอยู่กับความสว่าง ได้ออกจากความมืดมาอยู่กับความถูกต้อง มีความคิดถูกต้อง มีการพูดที่ถูกต้อง มีการกระทำที่ถูกต้องขึ้น ก็นับว่าเป็นการช่วยคึงประชาชนให้เข้ามาสู่ทางของพระพุทธเจ้าแล้วก็เดินต่อไป

แต่ก็ต้องคอยคุมไว้เหมือนกัน เพราะว่าถ้าไม่คุมมันอาจจะเขวออกไปก็ได้ คล้ายกับเราตอนสัตว์ไปเลี้ยงในทุ่ง เวลาตอนไป...ก็ต้องคอยคุมให้ไปเป็นฝูงเป็นหมู่ ถ้าไม่คุมให้คิมันก็แตกไป สัตว์ตัวไหนแตกออกไปก็จะถูกเสือเอาไปกิน ถ้าเป็นในป่า ถ้าไม่ใช่เสือก็เป็นคนนั่นแหละเอาไปกินเสีย ลักเอาไปแกงเสือกก็ได้ ผู้เลี้ยงก็ต้องคอยคุมอยู่ พระท่านสอนคนให้เข้าเส้นทาง แล้วก็ต้องคอยไปคุ้ยไปเยี่ยมไปเยียนไปทำความเข้าใจกันได้ อย่าประมาท...เราได้เดินมาในทางที่ถูกที่ชอบแล้วก็ต้องเดินต่อไปจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง อย่างนี้ทำคนให้หันเข้าหาสิ่งที่ถูกต้อง ให้ทำงานที่เป็นสัมมาชีพ ทำนาเป็นสัมมาชีพ ทำสวนเป็นสัมมาชีพ ค้าขายเป็นสัมมาชีพ ทำราชการงานเมืองก็เป็นสัมมาชีพ นี่เรียกว่าทำงานคือการปฏิบัติธรรมขึ้นมา เพราะว่างานที่ท่านั้นเป็นงานคิ เป็นงานสุจริต เป็นงานที่มันไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม ผู้ทำไม่เดือดร้อน ผู้เกี่ยวข้องกับผู้นั้นก็มีความสุข ความเดือดร้อน

อันนี้เป็นฐานอันหนึ่งเรียกว่าเป็นงานที่เป็นธรรมะ ผู้ทำงานนั้นชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม นี่เป็นส่วนต้นๆ ที่เราควรจะได้คิดอย่างนั้น สามัญชนก็ทำได้ทั่วไป แต่ว่าเราเอาเพียงเท่านั้นยังไม่พอ มันต้องก้าวหน้าสูงไปกว่านั้น ทำงานให้เป็นการปฏิบัติธรรมที่ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น

ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง

การทำงานที่เป็นการปฏิบัติธรรมยิ่งขึ้นไปกว่านั้นจะได้อย่างไร?

... จะต้องทำงานด้วย “จิตว่าง”

ที่ท่านพุทธทาสท่านเคยพูดว่า

จงทำงาน	ทุกชนิด	ด้วยจิตว่าง
ยกผลงาน	ให้ความว่าง	ทุกอย่างสิ้น
กินอาหาร	ของความว่าง	อย่างพระกิน
ตายเสร็จสิ้น	แล้วในตัว	แต่หัวใจ

นี่สูงขึ้นไปทีละคราคนึกเข้าใจกันต่อไปว่า ทำงานด้วยจิตว่างนั้นแหละ
เป็นการปฏิบัติธรรมแท้

ทำงานด้วยจิตว่างนี้ได้อย่างไร? อันนี้เป็นปัญหาที่มีการถกเถียงกันอยู่
ทั่วไปในสมัยแรกๆ คือเมื่อท่านพูดคำนี้ออกมาครั้งแรกก็มีคนเอาไปเขียนล้อบ้าง
พูดล้อเลียนบ้าง อะไรต่างๆ เช่นบอกว่า ทำงานด้วยจิตว่างนี้มันไม่ได้ จิตคนมัน
ไม่ว่าง มันต้องมีอะไรอยู่ในใจตลอดเวลา...มีการคัดค้าน คนที่มีชื่อเสียงในสังคม
มีการคัดค้านเขียนลงหนังสือพิมพ์อะไร ท่านก็อ่านเรื่องเหล่านั้น เวลาไปพบกันท่าน
ก็บอกว่า เอ! สมัยก่อน เมื่อพูดออกมาใหม่ๆ นี่คิดว่าสัก ๒๐ ปี คนจึงจะเข้าใจ
ความหมายของคำนี้ได้ดี ว่าทำงานด้วยจิตว่างนี้ หรือว่าเรื่องจิตว่างนี้กว่าคนจะ
เข้าใจก็คงใช้เวลาสัก ๒๐ ปี

แต่ตอนนี้สบายใจแล้วว่าคนจะเข้าใจเร็วขึ้น เพราะพวกหนังสือพิมพ์เขา
ช่วยวิพากษ์วิจารณ์ คนมีความรู้บางคนที่มีชื่อเสียงในทางการขีดเขียนก็ช่วยกัน
วิพากษ์วิจารณ์ ไปช่วยพูดไปช่วยอะไรกันขึ้น คนก็จะสนใจมากขึ้น แล้วก็เอาไปคิด
เมื่อคิดก็จะเข้าใจ ท่านไม่วิตกว่าจะมีใครค่าใครว่า หรือจะมีใครวิพากษ์วิจารณ์
เพราะว่าการวิพากษ์วิจารณ์นั้นทำให้เกิดการคิดการค้น ทำให้เกิดปัญญา ทำให้คน

สนใจที่จะคิดในเรื่องนั้นๆ คนเราถ้าสนใจคิดมันก็ดีขึ้น แต่ถ้าไม่คิดเลยก็ไม่ค่อยรอดเหมือนกัน

คำสอนในพุทธศาสนานั้น เป็นคำสอนที่ชวนให้คนคิดชวนให้คนสงสัย ชวนให้วิเคราะห์วิจัยในเรื่องนั้นๆ ถ้าเราคิดสงสัยแล้วก็ค้นมันจะเข้าใจดีขึ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงติเตียน แต่ทรงสรรเสริญบุคคลที่กระทำอย่างนั้น มันผิดกับคำสอนในศาสนาอื่น ที่เขาไม่ให้วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ให้ตั้งข้อสงสัยในสิ่งที่เรียกว่าเป็นเรื่องของ “ศาสนา” เพราะถ้าสงสัยแล้วก็ถือว่าเป็นบาปเป็นโทษ ไปเสียทีเดียว “มัคมือชก” ว่าอย่างนั้นเถอะ แต่ของพระพุทธเจ้านั้นไม่ได้มัคมือชกอย่างนั้น พระองค์บอกว่า ให้คิด...ให้ทำความเข้าใจ ให้ทำในใจให้

เวลาพระองค์จะไปเทศนาสอนใครๆก็ตาม พระองค์ก็บอกว่า “ให้คิดให้คิด ฟังให้คิด ให้คิดให้แยกคาย เราจะพูดให้ฟัง” แล้วก็ตรัสสอนไป พูดไป ถามไป ใต้ถามหรือใต้ตอบกันก็มี ที่จะพูดคนเดียวมันน้อย พระพุทธเจ้าไม่ค่อยชอบพูดอย่างนั้น แต่ว่าใช้วิธีโต้ตอบเพื่อให้เขาเกิดความคิด ให้เกิดความเข้าใจ และเมื่อสอนจบลงไปแล้ว ถ้าพระองค์ถามว่า “เชื่อไหมในสิ่งที่บอกให้?” ถ้าหากว่า คนใดตอบว่า “ยังไม่เชื่อ” พระองค์จะพอพระทัยมาก และชมเชยว่า “ถูกต้องแล้ว บัณฑิตต้องไม่เชื่ออะไรง่ายๆ” ต้องเอาไปคิดก่อน เอาไปนึกก่อนให้ละเอียด ให้เกิดความเข้าใจแล้วจึงจะปลงใจเชื่อ พระองค์มีหลักการอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น ชาวพุทธจะต้องเป็นผู้ที่พยายามคิดค้นในเรื่องอะไรต่างๆ ไม่ว่าใครจะสอนอะไรให้ต้องเอาไปคิด ไปตีให้มันแตก...ตีปัญหาตีให้มันแตก ให้มันแตกฉานขึ้นในใจเรา แล้วเราจะมี ความเข้าใจในเรื่องนั้นมากขึ้น ถ้าเรารับง่ายๆ เชื่อง่ายๆ มันก็ใช้ไม่ได้ ไม่วิสัยของ ‘พุทธบริษัท’ พุทธบริษัทต้องสงสัยไว้ก่อน แล้วไปตีปัญหานั้นให้มันแตกฉานเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ท่านพูดออกมาแต่ละเรื่องนั้น ท่านต้องการให้คนเอาไปคิด บางทีพูดเป็นเชิงให้คิด เป็นเชิงท้าทายก็มี เรียกว่า พูดในเชิงท้าทายเพื่อให้คนเอาไปคิดกัน ไปวิพากษ์วิจารณ์กัน

ไปคุยกันในบ้านกาแฟ ไปคุยกันตามสโมสรที่ประชุมอะไรต่างๆ ยิ่งพูดคุยกันมากก็ยิ่งดีใหญ่ เพราะว่ามันจะได้แพร่หลายออกไป คนจะได้เข้าใจขึ้น นี่ได้แย่งรุนแรงก็ไม่ว่าอะไร เพราะการโต้แย้งทำให้เกิดการคิดนึกใคร่ตรองเรื่องนั้นๆ

ฉะนั้นเมื่อท่านพูดคำนี้ออกมาว่า **จงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง** หรือพูดเรื่อง ‘จิตว่าง’ นี้ คนก็ไม่ค่อยเห็นด้วยหรอก...ไม่ค่อยเข้าใจ แต่เดี๋ยวนี้กลายเป็นคำพูดทั่วไปแล้ว กลายเป็นข้อเขียนในหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นเรื่องตลก เรื่องคะนอง เขาก็พูดกันไปแล้ว เช่นมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็พูดว่า “ต้องทำใจให้ว่างๆ” แพร่หลายในสังคมแล้ว ท่านบอกว่า “มันแพร่หลายแล้ว แต่ว่าอาจจะยังไม่ซึ่งในคำนั้นก็ได้ แล้วก็เข้าใจไปเอง คิดไปนึกไปก็คงจะเข้าใจไปเอง”

จิตที่ว่างคือว่างจากกิเลสทั้งปวง

พวกเราที่คุ้นกับธรรมะในแนวนี้ คือฟังบ่อยๆก็คงเข้าใจกันพอสมควร แต่เพื่อให้เข้าใจชัดขึ้น ที่เรียกว่า **ทำจิตให้มันว่าง**นะ หมายความว่าไม่ใช่ว่างอย่างไม่มีอะไร ไม่ใช่ว่างเหมือนภาชนะว่างที่ไม่มีอะไรอยู่ในภาชนะนั้น นั่นเป็นความว่างในทางวัตถุ แต่ความว่างในทางจิตคือไม่มีกิเลสเกิดขึ้น ในขณะที่เราทำอะไร เราคิด เราพูดอะไร ไม่มีกิเลส ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวในตน เข้ามาเป็นฐานรองรับสิ่งนั้น อย่างนั้นเรียกว่า ทำด้วย “จิตว่าง”

เช่นเราทำอะไรสักชิ้นหนึ่ง เราทำด้วยจิตที่มันว่าง ก็หมายความว่า ไม่ได้คิดว่าเราจะทำอะไร จะได้อะไรจากสิ่งนั้น เราคิดแต่เพียงว่า เป็นหน้าที่อันเราจะต้องกระทำ เราเกิดมาเพื่องาน เราก็ต้องทำงาน สิ่งนี้เป็นงานของเรา เป็นหน้าที่ของเรา แล้วก็ทำด้วยจิตใจที่สะอาด สงบ สว่าง ไม่มีอะไรเกิดขึ้นมาเป็นเครื่องรบกวนใจ เรียกว่า จิตมันว่างในขณะนั้น เราเห็นรูป เราฟังเสียง เราคมกลิ่น

ลึมรสได้ถูกต้องในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่มีความยึดถือสิ่งนั้น มันเพียงสักแต่ว่าผ่านมาผ่านไป ความคิดอันหนึ่งเกิดขึ้นผ่านไป เราไม่เก็บไว้เป็นอารมณ์ เราก็อธิบายว่า “จิตว่าง” คนที่จิตว่างอย่างนี้จะไม่โกรธใคร จะไม่เกลียดใคร จะไม่มีความริษยาพยาบาทใคร ไม่คิดถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้วให้วุ่นวายใจ ใจมันก็ว่างอยู่จากกิเลส แต่ความคิดอื่นมันก็ยังมีความเรื่องข้องใจ แต่ว่าเป็นความคิดที่ไม่มีกิเลสหนุนหลัง ไม่มีความเห็นแก่ตัวเข้ามาเป็นเครื่องสนับสนุน เราคิดด้วยสติ คิดด้วยปัญญา อย่างนี้เรียกว่าคิดด้วยจิตที่ว่างจากกิเลส ไม่มีกิเลสเกิดขึ้นในใจ

เช่นเราจะพูดอะไร เราก็พูดไปตามหน้าที่ ไม่มีอะไรหนุนให้พูด ไม่ใช่พูดเพื่ออวด ไม่ใช่พูดเพื่อแสดงว่าฉันมีความรู้ มีความคิดในเรื่องนั้น ถ้าพูดอย่างนั้นมันมีกิเลสหนุนหลัง คือเพื่ออวด...อวดดี อวดเด่น เพื่อดังอะไรอย่างนี้ จิตมันก็ไม่ว่างจากการที่มีกิเลส แต่ถ้าเราพูดไปตามหน้าที่ที่เราจะต้องพูด ไม่ได้หวังอะไร ไม่ได้คิดเรื่องอะไรในเรื่องที่เป็นส่วนตัว อย่างนั้นก็เรียกว่าพูดด้วยจิตว่าง

คนที่พูดด้วยจิตที่มันว่างนั้น พูดได้เรียบร้อย สำนวนเรียบร้อย ต่อเนื่องกันเรียบร้อย ไม่มีอาการขลุ่ยหลักทางจิตใจ เพราะว่าไม่มีอะไรจะแซงเข้ามา ถ้าหากมีความเห็นแก่ตัว อยากเด่น อยากดัง...เข้ามาแซงเมื่อใด การพูดนั้นก็จะไม่คิดต่อ จะมีการตะกุกตะกักขึ้นมาทันทีเพราะมีอะไรแซงเข้ามา จิตมันก็ไม่สงบ มันก็เกิดปัญหาขึ้นมา คล้ายกับเราขับรถถ้าหากว่าถนนมันไม่มีอะไร...ว่าง เราก็ขับสบาย แต่พอมีอะไรตัดหน้า...มีสุนัขวิ่งตัดหน้า เราต้องเบรคแล้ว วัวเดินตัดหน้าก็ต้องเบรค คนเดินตัดหน้าก็ต้องเบรค หรือมีรถสวนมา แหม! มันจะพุ่งมาหาเรา เราก็ต้องหลบตัวโค้งไปเลยที่เดียวฉันใด

ในเรื่องความคิดที่แสดงออกของคนเราก็คงเหมือนกัน

ถ้าคิดด้วยจิตที่สะอาด สว่าง สงบ...มันก็ว่าง

มันไม่มีอะไรเข้ามาหนุนให้เกิดความคิดไขว่เขว ฉะนั้น

ทำงานให้สนุกและเป็นสุขในงาน

การทำอะไรก็เหมือนกัน ถ้าเราทำโดยจิตที่บริสุทธิ์ โดยไม่มีความหวังว่า ทำเพื่ออะไร จะได้อะไร จะมีอะไร ก็เรียกว่าทำด้วยจิตว่าง การทำงานอย่างนั้น มันเป็นธรรมชาติ เป็นการปฏิบัติธรรมไปด้วยในตัว ผู้กระทำนั้นไม่ปรารถนาอะไร จากงานนั้น แต่ทำไปเพราะนึกว่ามันเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องทำ เราหึงไม่ได้ เราต้องทำไปตามหน้าที่ ทำด้วยจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส เรียกว่า สนุกในงาน ทำงานให้เป็นสุข สนุกในงาน เพราะจิตมันว่าง จิตไม่ต้องการอะไรอื่นในเรื่องนั้น

เราเคยสังเกตไหมว่าเราทำงานแล้วเมื่อไม่อยากจะทำ ทำไมจิตเบื่องาน? ก็เพราะว่าเราทำมานานแล้ว ไม่เห็นว่าได้ขึ้นเงินเดือนสักที ไม่ได้เลื่อนตำแหน่งสักที เราก็ก็น้อยใจ เราก็ก็นึกแล้วก็ไม่อยากทำ ทำไปสักแต่ว่าทำ...ซังกะตาย ทำไป ถ้าพูดตามภาษาชาวบ้านว่า “ซังกะตาย...ทำไปอย่างนั้นเอง” แต่ไม่ร่าเริง ไม่แจ่มใสในงาน มีอาการไม่สนุกในงาน...เมื่อ พอเห็นงานก็เบื่อ เบื่อหนักๆเข้า ก็จะเป็นโรคประสาท คือเบื่องาน เบื่อคน เบื่อสำนักงาน เบื่อนั่น เบื่อนี่ เหมือนคนทำงานเกี่ยวกับการเงิน...เบื่อตัวเลข เบื่อเสียเงินเป็นโรคประสาท ต้องไปพักผ่อน ที่เบื่อนั่นก็เพราะว่าฐานโนใจนั้นมันไม่ว่าง มันมีความปรารถนาอยู่โนใจ ทำไปๆแล้ว ก็ไม่เห็นว่าจะดีขึ้น เงินเดือนก็ไม่ได้เพิ่ม ตำแหน่งก็ไม่ได้เพิ่ม เราต้องการสิ่งเหล่านั้นอยู่แต่มันไม่ได้ เมื่อไม่ได้ก็เลยน้อยใจ...เป็นทุกข์

งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข

แต่ถ้าเราทำงานนั้นเพียงแต่สำนึกว่า เป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ งานกับชีวิต เป็นของคู่กัน ถืออุคมการณ์ว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข” เราก็

ทำงาน ทำเพื่อให้เกิดความสบายใจ ไม่ได้ทำเพื่ออะไรๆ ไม่หวังอามิส ไม่หวังอะไร
 ทั้งนั้น สิ่งใดที่ได้มาก็ได้มาตามเรื่องของงาน เราไม่ได้คืใจ ไม่ได้เสียใจเมื่อไม่ได้
 ได้มากก็ไม่คืใจ ใค้่น้อยก็ไม่เสียใจ ใค้้ช้าไปก็ไม่เสียใจ ใค้้เร็วไปก็ไม่คืใจจากการ
 ใค้้นั้น เพราะใจมันประกอบด้วยสติด้วยปัญญาควบคุมอยู่ตลอดเวลา และเมื่อ
 ได้มาแล้วก็รู้จักคุณค่าของสิ่งนั้น รู้จักว่าควรจะใช้อะไร ใช้อย่างไร อะไรจำเป็น
 แก่ชีวิต อะไรไม่จำเป็นแก่ชีวิต คนประเภทนี้จะไม่มีปัญหาเรื่องสตางค์ไม่พอใช้
 เพราะว่าเขารู้จักใช้ คนเราถ้ารู้จักใช้มันก็พอใช้ รู้จักกินมันก็พอกิน รู้จักอะไร
 มันก็พอไปทั้งนั้นแหละ ที่มันไม่พอๆกันอยู่ทั่วๆไปเวลานั้นะ เพราะว่าเขานั้น
 ไม่รู้จักกินไม่รู้จักใช้ ไม่รู้จักปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น...เลยมีอาการไม่พอ ที่ไม่พอ
 เพราะอะไร?...เพราะว่ามันอยากอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้จักอืมกับเขาเสียเลย
 อยากจะใค้้นั้น อยากจะใค้้นี้ อยากจะใค้้นั้น ‘เพื่อนเขามี...กูยังไม่มี’

จิตว่างจากความต้องการ ขณะทำงานจิตก็แจ่มใส

พอมีแล้ว...เพื่อนเขามีคืกว่า มันต้องทะเลาะทะเลาะเพื่อให้เหมือนเขา มี
 รถยนต์แล้วแต่ยี่ห้อมันต่ำไป เป็นรถญี่ปุ่น สู้รถเยอรมันไม่ได้ สู้รถอังกฤษไม่ได้ ต้อง
 ขวนขวายให้ทันเพื่อน ถ้ายังไม่ทันก็ขับไปด้วยความไม่สบายใจ เป็นทุกข์อยู่ตลอด
 เวลา เรื่องแต่งเนื้อแต่งตัวก็ไม่เหมือนเพื่อน เพื่อนใช้ผ้าคืกว่านี้ ราคาแพงกว่านี้
 เลยเกิดการแข่งขันกัน...ต้องแข่งขันในเรื่องเครื่องนุ่มห่ม แข่งกันในเรื่องรถ แข่งกัน
 ในเรื่องบ้าน แข่งในเรื่องอะไรคือะไร นี่มันมีอารมณ์แข่งอยู่ตลอดเวลา แล้วก็ เป็น
 ทุกข์เพราะการแข่งกันนั้นในรูปอย่างนั้น จิตไม่เคยสงบ ไม่เคยพอสักทีหนึ่งกับสิ่ง
 ใค้้หลายใค้้ปวง ก็มีแต่ความทุกข์ความเคือครอนใจอยู่ตลอดไป เพราะจิตมัน
 ไม่ว่างจากความต้องการ มีความต้องการอยู่เสียเรื่อยจนไม่รู้จักอืมไม่รู้จักพอ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “แม้ฝนจะตกลงมาเป็นเงินเป็นทอง ก็ไม่สามารถจะทำให้ใครพอใจได้” เพราะเขาไม่รู้จักอ้ม ตกลงมาจนท่วมตัวแล้วก็ตายไปเลย เพราะว่าเงินมันท่วม หล่นลงมาบนหัวบนตัว...บวมไปหมดแหละ เหมือนกองขรณี ถูกชกจนหน้าบวมไปอย่างนั้น นี่เงินมันหล่นใส่จนหน้าตาบวมไปหมด เลยหายใจไม่ออกแล้วก็ตายไปเพราะความอยากที่รุนแรงนั่นเอง มันเป็นอย่างนี้ มันก็มีเหมือนกัน จิตใจไม่รู้เท่ารู้ทันก็ไปสร้างปัญหาสร้างความทุกข์เดือดร้อนแก่ตัวเอง

อย่างนี้ก็เป็นความผิดในการดำรงชีวิต ที่เราไม่ได้เอาธรรมะมาไว้เป็นดวงประทีปส่องทาง ไม่สร้างความพอใจในสิ่งที่เรามีเราได้ แล้วก็ไปทะเยอทะยานที่จะมีจะได้ต่อไป เป็นคนที่ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักอ้ม...ก็เป็นทุกข์เรื่อยไป แต่ถ้าเรารู้จักพอเสียบ้าง...ใจสบาย หรือว่าเราไม่ต้องการอะไรนักหนา...พออยู่ได้ พอได้ใช้ได้ สบายไป มีงานทำก็ทำไปด้วยความร่าเริง แจ่มใส ไม่ทำด้วยความทุกข์

คนที่ทำงานด้วยความทุกข์เพราะเบื่องาน ไม่ชอบเพราะงานนี้ทำนานแล้ว อยากจะไปทำงานโน้น ทำที่นี้นานแล้วก็อยากจะไปทำที่โน่น จิตมันกวัดแกว่ง อยู่ตลอดเวลา ไม่มีความสุขสบายในทางจิตใจ จึงได้เกิดปัญหาคือความทุกข์ความเดือดร้อน ทำงานแบบนั้นไม่เชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม

ทำงานด้วยความสำนึกเพียงว่าเป็นหน้าที่

ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นต้องทำงานด้วยความสำนึกอยู่แต่เพียงว่า อันนี้เป็นหน้าที่ที่ฉันจะต้องทำ แล้วก็ทำตามหน้าที่ ไม่ได้คิดว่าจะมีอะไร จะได้อะไรจากเรื่องนี้...เรื่องนั้นมันมาเอง ถึงเวลามันก็มาของมันตามเรื่อง...เราไม่ต้องไปอยากล่วงหน้า ที่นี้คนเรามันอยากไว้ล่วงหน้า . . .

คล้ายกับนั่งรถไฟ พอถึงสถานีสามเสนก็นึกว่าเคี้ยวถึงบางซื่อ ถึงบางซื่อ เคี้ยวถึงคอนเมือง อยากให้มันถึงไวๆ รถมันก็วิ่งอยู่เต็มฝั่งจักรแล้วละ แต่เราก็อยาก จะให้ถึงอยุธยาไวๆ ให้ถึงภาชี ให้ถึงลพบุรี ให้ถึงที่ที่ต้องการไป แล้วก็นั่งบนในรถ เป็นทุกข์ไป บ่นว่ารถช้า พอถึงสถานี...หยุด... ทำไมมันหยุดนานจริง? มันก็หยุด ไม่นานหรอก หยุดตามเวลาของเขา ๒ นาทีบ้าง ๓ นาทีบ้าง ตามระยะที่เขาตั้งไว้ แต่ใจเรานั้นเร็วกว่านั้น อยากจะให้ไปถึงเร็วกว่า เราก็นั่งเป็นทุกข์ใจ นี่แหละเขา เรียกว่าใจมันไม่ว่าง เพราะความอยากมันเกิดอยู่ตลอดเวลาที่เป็นทุกข์เรื่อยไปไม่ว่า เรื่องอะไร เรื่องนั้นเรื่องนี้ เราก็คือเป็นทุกข์ล่วงหน้าไว้ อยากจะให้มันถึงวันนั้นไวๆ อยากจะให้มันได้เรื่องนั้น ให้มันได้เรื่องนี้ เคยคิดอย่างนั้นไหม? โยมลองคิดถึง ตัวเองว่าเราเคยมีความรู้สึกอย่างนั้นหรือไม่?

พอใจเท่าไร เสียใจก็เท่านั้น

ถ้าเรามีความรู้สึกอย่างนั้น เราก็นึกว่า เออ! แล้วมันเป็นอย่างไร? เราก็คง ลุ่มใจนะซี นั่งลุ่มใจด้วยเรื่องนั้นเรื่องนี้ ถ้าใครเขาบอกว่าจะเอาอะไรมาให้ เอาแล้ว...อยากก่อนเขาเอามาให้เสียอีกด้วยซ้ำ พอบอกว่าจะมาให้วันนั้น เอ้า... นับวันเลย เคี้ยวจะถึงวันนั้นๆ อยากไวล่วงหน้า อยากให้ของมันมา พอมาถึงก็ แหม! คืออีกใจ ใจของมันมาอีก จักที่จักทางวางให้เรียบร้อย แล้วก็มองทุกวัน ใจก็กับมัน ยึดกับมัน ‘ของกูๆ’ อยู่ตลอดเวลา พอวันหนึ่งผลออกไป ชโยมันเข้า มายกเอาไปเสียเลย พอตื่นเช้าขึ้นมา “เอ๊ะ! หายไปไหน...ของนั้นมันหายไปไหน” เป็นทุกข์แล้ว เทียวถามคนรับใช้ ถามใครต่อใคร ของนั้นใครย้ายไปไหน ไม่มีใคร ย้ายหรอก ก็ไม่มีใครย้ายสักคนแต่ชโยมันย้ายไปแล้ว ก็เสียใจอีก...เสียคาย เรียกว่า พอใจเท่าไร...เสียใจก็เท่านั้น

เรามีความพอใจร้อยหนึ่งก็เสียใจร้อยหนึ่ง เหมือนกับขึ้นต้นไม้ พอขึ้นไป ๑๐ เมตร มันก็ถึง ๑๐ เมตร ขึ้น ๒๐ ก็ถึง ๒๐ ขึ้นไปแล้ว ไม่ลงก็ไม่ได้เพราะเรา ไม่ใช่ลิงไม่ใช่ค่าง จะไปนั่งอยู่บนนั่นก็ไม่ไหว...ก็ต้องลง ขึ้นไปเท่าไรมันก็ถึงเท่านั้น คือใจเท่าใดก็เสียใจเท่านั้น เราจึงพูดว่า “แหม! ใจลูกคนนี้ฉันรักมาก ฉันก็ต้องเสียใจมากเป็นธรรมดา” วาอย่างนั้น แล้วทำไมจะต้องเสียใจเป็นธรรมดา มันไม่ใช่ธรรมดา เสียใจมากนั่นไม่ใช่ธรรมดา แต่เราไปพูดเขาคำว่า “ธรรมดา” แถมท้ายเข้าไปซึ่งมันไม่ถูก “**ความเสียใจไม่ใช่เรื่องธรรมดา**” เรื่องธรรมดานั้นมันจะต้องไม่เสียใจ เพราะเรารู้จักธรรมดามีแล้วหาไม่ได้แล้วหายไป อะไรๆมันก็ต้องสูญเสีย ต้องตาย ต้องแตก ต้องดับ เป็นเรื่องที่เป็นอยู่อย่างนั้น เราจะไปเสียอกเสียใจมันทำไม ถ้าเราคิดได้...เราก็ไม่เสียใจ ถ้าเราไปคิดว่า “เพราะฉันรักมาก ฉันก็ต้องเสียใจมาก” มันก็ไม่ถูก เราไม่ควรจะรักและไม่ควรจะต้องเสียใจ มันถึงจะถูกต้อง เพราะว่าถึงเราไปรักมันก็ไม่ได้ตอบรักอะไรกับเรา

เช่นวัตถุสิ่งของนี้...เราไปรักมัน มันก็ไม่ได้เออออห่อหมกอะไรกับเรา แล้วถึงเวลามันก็เป็นที่ไปตามเรื่องของมัน เราไม่ควรจะเสียใจ จึงจะเป็นการถูกต้อง แต่เราไม่เคยคิดอย่างนั้น เพราะใจเราคิดแต่ฝ่ายบวกเข้ามา ไม่เคยคิดลบออก คิดแต่จะเอา...จะเอา ไม่เคยคิดที่จะให้ คิดแต่จะมีไม่เคยคิดถึงเรื่องไม่มี มันเป็นอย่างนี้ทั่วไปเราก็คิดอย่างนั้น มันก็เป็นทุกข์กันเรื่อยไป ไม่รู้จักจบไม่รู้จักสิ้น

“มี” กับ “ไม่มี”

แต่ถ้าเราคิดเสียว่า ‘มี’ กับ ‘ไม่มี’ มันก็อยู่ที่เดียวกันนะแหละ...เราดูซิ เช่นตรงที่ยืนพูดนี้เดิมมันไม่มีอะไร แต่ยกเอาอะไรมาวางไว้มันก็มีขึ้นแล้ว วันหนึ่งมันอาจจะไม่มีก็ได้ ถ้าเราคิดล่วงหน้าไว้อย่างนั้น พอไม่มีเข้าเราก็ตุกกับตัวเราเอง

ไคว่ ฎว่แล้ว พอพูได้เพราะเรานึกไว้แล้ว นึกไว้แล้วว่ามันจะหาย นึกไว้แล้วว่ามันจะตาย นึกไว้แล้วว่ามันจะเป็นอย่างนั้น นึกไว้แล้วว่าจะเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ใจก็เกิดปัญญารู้ทันต่อสิ่งนั้นๆ ตามสภาพที่เป็นจริง ก็ไม่ต้องเป็นทุกข์อะไรมากไป

“เป็น” ค้วยปัญญาจักไม่มีทุกข์

ท่านเจ้าคุณพุทธทาส ท่านจึงสอนเราว่า . . .

มีได้...แต่อย่าเป็นทุกข์

มีไม่ให้เป็นทุกข์นั้นแหละเรียกว่า ‘มี’ ถูกต้อง

ถ้ามีเป็นทุกข์...ก็ไม่มีถูกต้อง

เป็นอะไรก็เป็นที่ได้ แต่อย่า ‘เป็น’ ให้มันเป็นทุกข์

ถ้า ‘เป็น’ แล้วเป็นทุกข์มันก็ไม่ถูกต้อง

เป็นการ ‘เป็น’ ค้วยความโง่ความเขลา

ไม่ได้ ‘เป็น’ ค้วยปัญญา เราก็คือเป็นทุกข์

ที่นี่ ‘เป็น’ อย่าให้เป็นทุกข์

. . . เป็นอะไรอย่าให้เป็นทุกข์ . . .

เป็นพ่ออย่าให้เป็นทุกข์

เป็นแม่ก็อย่าให้เป็นทุกข์

เป็นสามีเป็นภรรยา ก็อย่าให้เป็นทุกข์

เป็นหัวหน้า เป็นผู้ตาม ก็อย่าให้เป็นทุกข์

เป็นอะไรก็ตามใจ เราต้องเป็นไม่ให้เป็นทุกข์

. . . เรียกว่า . . .

เป็นอย่างมีศิลปะในการเป็น...เป็นโดยมีธรรมะ

วิธีสร้างความสุขในการทำงาน

การทำงานอะไรก็เหมือนกัน . . .

ทำอย่าให้ต้องเป็นทุกข์ อย่าทำให้เคียดแค้นร้อนใจ

แล้วไม่ต้องบ่นกับตนเองว่า “เหนื่อยเหลือเกินๆ ใช้แต่คิดฉันคนเดียวแหละ ไม่เห็นมีใครมาช่วยสักคน” บ่นอยู่ได้แต่ก็ไม่หยุดหยอก...ทำอยู่นั้นแหละ ทำไปก็มีความกลุ้มใจทุกข์ใจต่อไป อย่างนี้มันก็เป็นทุกข์นะซี

แต่ถ้าเรานึกว่า “เอ! คนอื่นไม่ช่วยมันก็ดีเหมือนกัน ฉันจะได้ทำคนเดียว มันไม่ยุ่งอะไร ฉันจะได้ทำมากๆ เพราะหน้าที่มันมี” ก็ทำไป และทำด้วยอารมณ์สดชื่นรื่นเริง ใจสบาย แล้วก็ไม่ต้องบ่นกับใครให้เกิดปัญหา แต่บางคนมีปกติอย่างนั้น...ขี้บ่น มีอะไรก็บ่น มีงานอะไรก็ “แหม! เอาจานมาให้เราทำอีกแล้ว เราอยู่คี่ๆ เอาจานเอาเรื่องมาให้ทำอีกแล้ว” นี่บ่นกันไปทุกที

ถ้าใครให้ทำอะไรก็บ่นอย่างนั้น แสดงว่าไม่ได้ใช้ธรรมะในการทำงาน ไม่ได้คิดว่ามันเป็นเรื่องที่เราจะต้องทำ เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องทำ พอใครเอามาให้ก็บ่นอีกแล้ว “เออ! หาเรื่องมาให้ทำอีกแล้ว อยู่สบายๆหาเรื่องมาให้ทำทุกข์อีกแล้ว” โง่อยู่ตลอดชาติ คนอย่างนี้ไม่ฉลาดขึ้นเลย คือไม่ยอมรับในหน้าที่ที่เราจะต้องกระทำ มีความกลุ้มกลัดอยู่ในใจตลอดเวลา ไม่รู้จักหาความสุขในการทำงาน ไม่หาความเพลิดเพลินในการทำงาน ก็ต้องเป็นทุกข์เรื่อยไป

เราจะเป็นทุกข์ทำไม? เมื่อมีงานอะไรมา “เออ! คี่ๆๆ เอาจานมาให้ฉันทำอีกแล้ว ฉันจะไว้รับไว้ประเทศชาติ จะไว้รับไว้พระศาสนา จะไว้รับไว้สังคม มีอะไรก็เอามาเถอะๆ ฉันยินดีจะทำ” อย่างนี้มันก็สบายนะซี เราก็สบาย คนเอามาให้ก็สบาย เพราะเห็นคนทำสบายใจเราก็สบายใจ

ถ้าเราไปเห็นคนกลุ้มใจนี้เรารู้สึกอย่างไร? เช่น ไปเห็นใครสักคนนั่งกลุ้มใจ เราก็รู้สึกกลุ้มไปด้วยเหมือนกัน ถ้าเราไม่มีปัญญา แต่ถ้ามีปัญญา ก็ “เออ!

มันกลุ่มทำไม กลุ่มเรื่องอะไร ทำไมจึงเกิดมากลุ่มใจ ทำไมจึงเกิดมาเป็นทุกข์?” ปัญญาเกิดมาสอบสวนเรื่องราวหลายเรื่องหลายประการ จิตเราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ เพราะว่าเราทำการสอบสวนสืบสวนเรื่องนั้นอยู่ แต่ถ้าไม่รู้จักสอบสวนสืบสวน มันก็นั่งเป็นทุกข์ กลับมาบ้านแล้ว “แหม! เป็นทุกข์แทนแม่คนนั้น” “เป็นทุกข์แทนพ่อคนนั้นเหลือเกิน” เอ้อ! ทำไมมันเกิดมาเป็นทุกข์อย่างนั้น?”

ว่าง...แล้ว...สบาย

เวลาเกิดมาแรกๆนั้นไม่ได้เป็นทุกข์หรอก เพราะเด็กๆมันเป็นทุกข์กับใคร เขาไม่เป็น แต่ว่าพอโตขึ้นแล้วมันเอาอะไรมาใส่จนเต็มกระบุงกระจาด แล้วก็แบกกันไม่ไหวค้มไม่ไหว มันก็นั่งกลุ่มใจ นั่งมอง “โธ้ย! ยกไม่ไหว” ยกไม่ไหว แล้วทำไมไม่ยกทิ้งเสียบ้าง...กระจาดมันจะได้ว่าง ว่างแล้วก็จะได้ไปต่อไป...นี่มันก็สบาย

พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสสอนว่า...

คุณภิกษุ! เธอจงวิตเรื่อนี้ เรื่อที่เธอวิตแล้วมันก็จะเบา

ทำลายราคะ โทสะ โมหะ ในใจของเธอเสีย

เธอก็จะถึงจุดหมาย คือนิพพาน

ใจสงบ...ว่างจากสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

ท่านเตือนให้วิตเรื่อ คือร่างกายเรานี้สภาพชีวิตเหมือนกับเรื่อลำน้อยๆ เป็นเรื่อลำน้อยที่เราพายมันไปไหนก็ตามใจ พายไปโน่น พายไปนี่ ผู้พายนั่นก็คือ ‘ใจ’ เรานั้นเอง ใจเราเป็นเจ้าของเรื่อ ไปยึดถือไว้แล้วก็พายเรื่อไป พายไปก็เอาของใส่ลงไป ไปถึงโน่น...เอาใส่ลงไป เอาอะไรใส่ลงไปๆเพียบเลย เหลืออยู่เพียง ๒ นิ้ว เรื่อมันจะล่มแล้ว ถ้าคลื่นใหญ่ๆมามันก็ล่มไปเท่านั้นเอง แต่ว่าไม่เอาของทิ้ง...เสียกาย

ไอนันท์ก็เสียค่าย ไอนี้ก็เสียค่าย ไอนันท์ก็เสียค่าย เสียค่ายไปหมด ยึดถือเอาทั้งหมด ไม่นึกว่าไอนี้ไม่สำคัญ...ขว้างทิ้งไปเสียบ้าง ไอนี้ก็ไม่สำคัญ...ขว้างทิ้งไปเสียบ้างให้เร็วมันเบา พอเบาแล้วมันก็ไปเร็วขึ้น ออกกำลังนิดหน่อยก็ไปฉิวเพราะเร็วมันเบาเนี่ย แต่ถ้าเร็วมันหนักเพราะเราใส่อะไรลงไปเยอะแยะ...มันก็ไปไม่ไหว ก็มันหนักเรือเลยช้า...ไปไม่ไหว

ในชีวิตเรานี้มีแค่เอาของมาใส่เรือ คิดดูซิ...สร้างบ้านใหม่ๆไม่มีอะไรค่อยมีมากขึ้นๆ ของนั้นของนี่เอามาใส่ลงๆมากขึ้น กฎีอาตมาก็เหมือนกัน...นี่ย้ายมาอยู่หลังใหม่มันไม่มีอะไรหรอกที่แรกนะ นี่เอาโต๊ะมาวางเข้า เคี้ยวเอาเก้าอี้มาวางเข้า ไอนันท์คิดไอนี้หน่อย...เอามาวาง เอ๊ะ! ชักจะมากขึ้นอีกแล้ว พยายามไม่เอามาไว้บอกว่า “เอาไปไว้โน่น พาไปไว้ที่อื่น อย่าเอามาใส่เคี้ยวมันจะมากขึ้นเรื่อย แล้วมันก็จะรกอีกกรุงวังไป” ก็ไม่มีอะไร พอได้หนังสือมาเล่มหนึ่ง เอามานั่งอ่าน...วางไว้เอามาอีกเล่ม นั่งอ่านแล้ววางไว้ เอ๊ะ! ค่อยหลายเล่มขึ้นอีกแล้ว บนโต๊ะก็เคี้ยวเอาไอนันท์มาวางไว้...ค่อยรกขึ้นไปอีกแล้ว หนังสือบ้าง จดหมายบ้าง อะไรต่ออะไรมาวางกองเต็ม หลายๆวันก็โต๊ะหนึ่ง...เอาไปเผา กลางคืนเผาเลย

เอาไปเผาแล้วก็ค่อยมากขึ้นอีกแหละ จดหมายมาจากที่นั่นที่นั่น อ่านแล้ววางไว้ๆ ทบไปบ้าง ไม่ทบบ้าง บางฉบับก็ไม่ต้องทบบ เพราะพูดเรื่องไม่เป็นสาระอะไร บางคนไม่มีอะไรหรอกเขียนมา “ไค้ฟังธรรม...ขอบอกขอบใจ” แล้วก็ไม่มีอะไร มีลงท้าย “ด้วยความเคารพ” เท่านั้นเอง เขียนมาให้เปลืองสตางค์เปล่าๆ ไม่มีอะไรหรอก...ชมเท่านั้นเอง บอกว่าเทศน์ดี นึกอยู่ในใจว่า เอ...ไม่ชมฉันก็เทศน์อยู่อย่างนี้แหละ ไม่ต้องชมมากก็ได้” เราจะตอบก็ไม่รู้ว่าจะตอบว่าอย่างไร ก็เลยไม่ต้องตอบ เพราะไม่มีเรื่องอะไรจะตอบ แต่บางฉบับก็ “ไค้ฟังเทศน์แล้วขอบใจอยากจะได้เทป” ก็ไม่ส่งอะไรมาให้ ส่งไปฟรีๆ ก็ต้องให้เหมือนกัน บอกท่านมหาเถียนว่า “เอ้า! ส่งไปให้ฟรีสักม้วนหนึ่งซิ เขาอยากได้” ก็ส่งไปให้เขา เขาจะได้เอาไปเปิดฟังกัน

บางคนก็ขอหนังสือ หนังสือก็มีส่งไปให้เขาสักเล่มหนึ่ง สองเล่มสามเล่มก็ได้ บางคนขอมากไปกว่านั้น ขอผ้าไตรจีวร...ไม่ขอน้อยนะ ขอ ๒๐ ไตร แหม! ขอมากเกินไปเจ้านี้ ก็เลยเฉยๆ เพราะว่าตั้ง ๒๐ จะเอาที่ไหนให้ มากๆอย่างนั้นก็ไม่มีจะให้ ขอมากมายก็เลยไม่ต้องตอบ...ขอมากเกินไป ถ้าขอน้อยๆก็ต้องตอบไป มันก็กองๆอยู่ นานๆก็รื้อทิ้งไป โยมก็เหมือนกัน..บ้านนะ...เอาไถ่โน่นมาวางไว้ตรงนั้น ไถ่นั้นมาวางตรงนั้นจนรกไปหมด ไม่มีที่จะเดิน...บางทีของเต็มไปหมด

เคยไปที่จังหวัดหนึ่ง ท่านเจ้าคณะจังหวัด บณุกุฑิท่านเต็มไปหมดเลย ห่ออะไรๆ ห่อด้วยกระดาษปูนซีเมนต์...ห่อๆไว้ ก็ถามว่า “ห่ออะไรนี่ครับมากมาย?” ท่านบอก “โอ๊ย! ไม่รู้อะไรต่ออะไร มันก็กองๆอยู่อย่างนั้นแหละ” “แล้วได้ให้นอนตรงไหนล่ะครับ” มีช่องว่างแค่นี้...นอนอยู่ในกองของนั้นแหละ ตัวท่านก็เล็ก นอนอยู่โน้นแหละ ก็ไม่ใช่ว่าสนใจอะไรแต่เป็นคนชอบเก็บ วางไว้ๆ ใครจะเอาไปท่านก็ไม่ได้ว่าอะไร ใครขึ้นมาถึงแก้ห่อดู “อ้ายนี่ผมชอบใจ...ขอหน่อย” ท่านก็ยิ้มไม่ว่าอะไร แต่ว่าก็กองๆไว้อย่างนั้นแหละจนเต็มไปหมดเต็มกุฏิ ไม่มีที่จะเดินแล้ว ทีหลังเขาสร้างกุฏิให้ใหม่ ให้ไปอยู่หลังใหม่ อยู่หลังใหม่ ไถ่ของหลังเก่ามันก็ตามไปอีกแหละ ไปอยู่หลังใหม่ก็เต็มไปอีก

เหมือนองค์หนึ่งเป็นสมเด็จเจ้า อยู่กุฏิเก่ามีชวดยา ยาอะไรก็ไม่รู้...กองเป็นเนื้อที่ตั้งแต่ ๑ ตารางเมตร ชวดกองอยู่ เขาสร้างกุฏิใหม่ตึก ๓ ชั้น ย้ายท่านให้มาอยู่ที่นี่ อาตมาไปก็บอกว่า “อ้าว! นี่ชวดเก่าเอามาอีกแล้ว เอามากองตรงนี้อีก” เลยไปพบพระที่เป็นเลขาฯ บอกว่า “เจ้าคุณเวล้าย้ายจากกุฏิเก่านี้ ทำไมไม่โยนทิ้งเสียบ้างล่ะ พวกชวดเหล่านี้” “ไม่ได้...โยนไม่ได้ ท่านติดตามดูแลอยู่” มาถึง...ถาม “เฮ้! ชวดนั้นหายไปไหนแล้ว” ยานั่นมันเสื่อมคุณภาพแล้ว มันเกินเวลาแล้ว แต่ก็ยังกองอยู่ ถ้าเอามาจัดเข้าเป็นรูปประเทศไทยได้ นี่ภาคตะวันออก นี่ภาคตะวันตก ภาคอีสาน ทิศเหนือ ทิศใต้ จัดเป็นแหลม จัดเป็นทะเล ภูเขา...จัดได้ กองอยู่นั้นเต็มไปหมด

แล้วก็มีกองหนังสือ องค์กรนั้นชอบหนังสือ...กองช่างตัวเต็มไปหมด มีช่องอยู่นิดเดียวที่นั่งอยู่ นั่งอยู่กับกองหนังสือ เล่มนั้นเล่มนี้โหลมากองๆ อ่านบ้างไม่อ่านบ้าง เต็มไปหมด ชี้ฝุ่นก็มาก แล้วท่านก็โอแค๊ก ๆ ๆ ก็ทำไมมันจะไม่โอ...ก็ชี้ฝุ่นมันมีเยอะแยะนี่ หนังสือกองอยู่มากมาย บอกพระว่า “ทำไมไม่ช่วยรื้อ” ท่านบอกว่า “ไม่ได้ ต้องไว้อย่างนั้น” ต้องกองไว้อย่างนั้น ลำบาก...กองอยู่

แต่อีกวัดหนึ่งแปลกกว่า กฎีหลังใหม่ท่านทำทรงกว้างสัก ๓ ตารางเมตร แล้วก็ท่านเข้าไปอยู่ในกรง นอกกรงให้หมาอยู่ หมาเดินอยู่รอบกรง อาตมาไปเยี่ยมท่าน ไปถึงพอขึ้นบนกฎี “เอ๊ะ! หมาทั้งนั้น เจ้าคุณอยู่ในไหนล่ะ?” เขาบอก “โน่น...นอนอยู่ในกรงโน่น” โคนข้างกรง ถามว่า “ได้เท๊ว ทำไมมาอยู่ในกรงครับ?” “ไม่ได้...ต้องมีกรงไว้ อ้ายพวกนั้นมันมารบกวนถ้าไม่อยู่ในกรง” เลยก็ทำกรงขังตัวเอง แต่ไม่มีลูกกรงข้างบน มีแต่คานข้าง ๔ คาน สูงสักเมตรหนึ่ง หมาเป็นไม่ได้แล้ว ท่านเข้าไปนอนอยู่ในกรงนั้นแหละ...ข้างนอกหมาเต็มไปหมด ใครจะไปไหวท่านก็ไม่มีที่จะนั่งไหว ขนหมาอะไรต่ออะไร บางที...ขอภัยนะ...มูลหมาก็มี ท่านก็อยู่ได้ ท่านสบาย สบายกับสิ่งเหล่านั้น ใจท่านเป็นอย่างนั้น นี่คนเรานั้นอย่างนั้นแหละ...มีอะไรชอบสะสมไว้

มีองค์หนึ่ง...เวลาสิ้นบุญทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินสมบัติให้บำรุงโรงเรียนอะไรต่ออะไร มีเงินก้อนหนึ่งบอกไว้ว่านี่เอาไว้เป็นค่าอาหารหมา ใครเป็นสมภารก็ต้องเอาเงินนี้จ่ายค่าอาหารหมาด้วย พินัยกรรม...ทำให้หมาด้วย เพราะท่านมีหมาหลายตัว องค์ที่มาเป็นสมภารทีหลังก็ต้องเลี้ยงหมาไปด้วยเพราะพินัยกรรมมันบ่งเอาไว้ มีสตารางค์ให้เลี้ยงหมาไว้ด้วย นี่เรียกว่าคนชอบสะสม...ก็เอามาเก็บไว้เป็นนิสัย

คนเรานั้นชอบสะสมมากมาย ในกระเป๋ายกของโยมที่หัวหนักๆอยู่นี้ ลองเทออกมาดูซิ ของไม่จำเป็นก็เยอะแยะนะ ใส่ไว้ๆ...ใส่ลงไป ไอนี้มากี่ใส่ลงไป ไอนั้นมากี่ใส่ จนหัวหนัก...หัวหนัก ความจริงของที่ไม่จำเป็นก็มีแต่ก็ใส่ไว้อย่างนั้นแหละ

ถ้าใครเขาของในกระเป๋าส่งออก...โกรธเท่านั้นเอง “เขาของกูไปไหน?” ต้องเอาไว้
เท่าแก่...ของเท่า บางทีขวยคยาคูๆเก่าๆ ไม่มีมียานต์แล้วก็ยังอุทิศใส่ไว้ โยนทิ้ง
ก็ไม่ได้ ใส่ไว้อย่างนั้นแหละ ทิ้งมันเรื่อยไป เอ๊ะ! ทำมันหนักขึ้นๆ ก็ของมันเยอะนี่
ถ้าโยนทิ้งเสียบ้างมันก็เบา...เป็นอย่างนั้น

อย่าเพิ่มภาระให้แก่ชีวิต โดยนำจิตไปคิดสิ่งต่างๆ

ความยึดถือในจิตใจเรามันมีเก็บกองไว้ แต่บางทีมันก็เป็นประโยชน์นะ
หลวงตาแก่ๆนี่ เชือกแค่สิบก็เก็บไว้ ไม่ใช่แค่สิบแค่ศอก เก็บเอาไว้ทั้งนั้นแหละ วาง
เรียบร้อย...กองเต็มไปหมด เวลาเราต้องการไม้สั้นๆ...ไปเอาได้ ต้องการเชือก
มัดของ...ไปเอาได้ ต้องการลวดก็ไปเอาได้...มีทั้งนั้นแหละ มันก็ได้ประโยชน์
เหมือนกัน ที่ท่านเก็บๆไว้ มันเป็นประโยชน์ คนอื่นเอาไปใช้ได้ คนอื่นไม่รู้จักเก็บ
ไม่มีจะใช้ แต่ว่าท่านเก็บท่านจัดไว้เรียบร้อย เรียกว่า เป็นคนมีนิสัยชอบเก็บ

ก็เหมือนกับนักบวช ๒๐ คน คนหนึ่งเคยเป็นทนายความ คนหนึ่งก็เป็น
พ่อค้า มาบวชทั้งคู่ ที่นั่นคนที่ไปพ่อค้าไปในเมืองก็ได้เกลื่อนมา เอาเกลื่อนมาเก็บไว้
เก็บเกลื่อนไว้ องค์ที่เป็นทนายความมาเห็นก็พูดว่า “เอ! ท่านนี้ ทำไมเก็บอย่างนี้
เก็บเกลื่อนเก็บอะไร” องค์ที่เก็บเกลื่อนบอกว่า “โอ้เรานี้มันเป็นทนายความมาก่อน
เห็นอะไรแล้วจะว่าความเสียเรื่อยเชียว” เรียกว่าเห็นอะไรก็ไปว่าเขาเรื่อย มันเป็น
อย่างนั้น คือว่ามันเคยกับสิ่งอย่างนั้น

อันนี้เป็นภาระเพิ่มภาระให้แก่ชีวิตของเราเอง วันละเล็กน้อย
ค่อยเพิ่มขึ้นๆ ทีนี้ถ้าพยายามว่า “เอาเถอะซึ่งมันไฉน มันมีก็มีไปวางไว้ๆ”
สำคัญที่วาจคนี...อย่าไปคิดสิ่งนั้น ทำใจอย่าให้ไปคิดสิ่งนั้น อย่าไปเสียกาย
สิ่งนั้น อย่าไปถือสิ่งนั้นเป็นของฉันทขึ้นมา วางไว้เพื่อจำเป็น ใครจะเอาไปใช้

ก็เอาไปเถอะ...ไม่ว่าอะไร ทำใจให้มันสบาย อย่าไปยึดไปติดมัน ถ้ามองไปไม่เห็นให้มันกว่ามันไม่มีก็แล้วกัน ถ้าเรานึกว่ามี...มันก็หายได้ เวลาหายก็นึกว่า เอ...หายไปไหน แต่ถ้านึกกว่ามันไม่มีอยู่ตรงนั้น “ไม่มี” กับ “มี” มันอยู่ตรงนั้น อ้ายนี้มีแล้วมันก็จะไม่มี พอไม่มีขึ้นก็นึกว่า “เออ...ก็แล้ว” เตียนไปหน่อยมันก็เหมือนกัน เราก็สบายใจเพราะเราไม่เข้าไปยึดไปติดอยู่ในสิ่งนั้น

ไม่ยึดถือนั่นแหละคือปฏิบัติธรรม

การประกอบกรงานทุกอย่าง ถ้าจะทำให้เป็นสุขมันก็ตรงนี้แหละ คือว่าอย่าไปยึดถือในเรื่องที่เราจะมีเราจะได้อะไร ได้เท่าใดก็เท่านั้น นึกในใจว่า “เอ้อ! มันก็เท่านั้นแหละ” ถ้าไม่ได้ “มันก็อย่างนั้นแหละ” นึกไว้อย่างนั้นใจไม่ต้องเป็นทุกข์ ไม่ต้องเป็นโรคประสาทเพราะเรื่อง ‘มี’ เพราะ เรื่อง ‘ไม่มี’ เรื่อง ‘ได้’ เรื่อง ‘ไม่ได้’ อันจะเป็นปัญหาแก่ชีวิตของเรา

ทำงานอะไร...ถ้าใจเราไม่ยึดถือ ก็เรียกว่า...

เราทำงานเป็นการปฏิบัติธรรม

เรามีอะไรแล้วก็ไปยึดถือในสิ่งนั้น ก็เรียกว่ามีโดยธรรมะ

เป็นอะไร...ไม่ยึดถือในความเป็นนั้น ก็เรียกว่าเป็นโดยธรรมะ

เป็นโดยธรรมะแล้ว...มันก็สบาย

เพราะฉะนั้นให้โยมเอาไปใช้ว่า มีอะไรก็ได้แต่อย่าไปยึดถือ ถ้ามันหายก็อย่าไปเสียใจ มันแตกไปก็อย่าไปเสียใจ มันตายไปก็ไม่ต้องไปเสียใจ แต่ว่าเราไม่ค่อยได้เตรียมตัวไว้อีก่อน มันต้องเตรียมไว้ล่วงหน้าเตรียมไว้แต่เนิ่นๆ พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็ปลงได้วางได้ ไม่ต้องนั่งเป็นทุกข์กลุ้มอกกลุ้มใจกับเรื่องนั้นๆ

ปกติคนเราไม่ได้เตรียมไว้ เพราะว่ามันไม่ค่อยจะเข้าวัดเข้าวา เวลาสบายๆ มีเงินมีทอง มีอะไรพร้อม...ไม่ค่อยเข้าวัดเข้าวา แต่พอมีปัญหาจึงจะเข้าเรียกว่า “ว้าวหายล้อมคอก” กันทั้งนั้นแหละ แต่ก็ยังคียังได้ล้อมไว้บ้าง ยังมีการล้อมคอกไว้บ้าง...ยังคียอยู่ ถ้าไม่ได้ล้อมเสียเลยก็นั่งงลุ่มใจอยู่ที่บ้าน นั่งงลุ่มเป็นทุกข์อยู่อย่างนั้น นี่หาทางปลดทุกข์โดยเอาธรรมะไปใช้เป็นหลักในชีวิตประจำวัน แต่ถ้าเราได้เข้าหาธรรมะเสียตั้งแต่เนิ่นๆ มีอะไรเกิดขึ้นก็ไม่ต้องเศร้าโศก ไม่ต้องเสียใจในสิ่งนั้นๆ เพราะเรารู้กฎของธรรมชาติว่าอะไรมันเป็นอย่างนั้น จิตใจเราก็จะสบาย ไม่เกิดเป็นปัญหาอะไรมากขึ้น

ความเป็นสุขโดยธรรมชาติ

ขอฝากไว้ให้ญาติโยมได้ลองเอาไปคิด
ทำอะไรก็ต้องทำด้วยจิตที่ไม่เข้าไปยึดถือ
มีอะไรก็อย่ามัวด้วยความยึดถือ
เป็นอะไรก็อย่าเป็นด้วยความยึดถือในสิ่งนั้นๆ
ให้รู้ทันรู้เท่า ว่ามันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์โดยสภาพ
แล้วมันไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อแท้ถาวร
ไม่มีอะไรที่จะเข้าไปยึดไปถือว่า เป็นตัวฉัน เป็นของฉัน
จิตใจเราก็จะสบายคือมันสงบนั่นเอง
สงบแล้ว . . . มันก็เป็นสุขโดยธรรมชาติ
เป็นสุขแท้จริงที่เกิดขึ้นในใจของเราเพราะมีปัญญารู้ทันรู้เท่า

. . . ดังที่ได้อธิบายมากี่สมควรแก่เวลา ขอบุติไว้แต่เพียงเท่านี้ . . .

งานสร้างคุณค่าให้ชีวิต

บุคคลตั้งตัวให้ได้ เหมือนก่อไฟจากกองน้อย

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ความเปลี่ยนแปลงนั้นแหละคือ “ชีวิต”

วันนี้เป็นวันอาทิตย์ที่ ๓ ของเดือนมกราคม วันเวลาได้ผ่านมาโดยลำดับ จนกระทั่งถึงวันนี้เราก็ตกใจเรียกกันว่าใหม่อยู่ คือใหม่มา ๓ อาทิตย์แล้ว มันเก่าไป ๓ อาทิตย์แล้วเหมือนกัน เรื่องใหม่กับเก่านี้ เมื่ออยู่ที่จุดจุดหนึ่งเราเรียกว่าใหม่ พอผ่านไปก็เรียกว่าเก่า เพราะฉะนั้นทุกเวลานาทีมันมีใหม่มีเก่าอยู่ตลอดเวลา

ใหม่แล้วก็เก่า ชั่วขณะที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันนั้น...มันเพียงนึกเดียวเท่านั้นเอง ไม่ได้
นานอะไร

ชีวิตเราได้ผ่านกันมาโดยลำดับ จนกระทั่งถึงบัดนี้

...แล้วมันก็ผ่านไปอีกเหมือนกัน

เพราะชีวิตเรานี้ผ่านไปทุกวินาที

ชีวิตคือความเปลี่ยนแปลง

ความเปลี่ยนแปลงคือชีวิต

ถ้าชีวิตไม่เปลี่ยนแปลงมันก็แตกดับ

แต่ถ้ายังเปลี่ยนแปลงอยู่ก็เรียกว่า...ยังมีชีวิตตลอดไป

ความมีชีวิตจึงอยู่ที่ความเปลี่ยนแปลงของชีวิต

. . . เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาเวลาที่ผ่านไป

ชีวิตของเราก็ผ่านล่องเลยไปกับเวลาเช่นเดียวกัน

ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็ควรคิดเป็นเครื่องเตือนใจไว้เสมอว่า เวลาล่องไปๆ
บัดนี้เราทำอะไรอยู่ อันนี้เป็นคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสอนให้เราทั้งหลายได้
พิจารณา เพื่อจะได้ปรับปรุงชีวิตให้มีค่าให้มีราคา ให้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบ
ต่อไป เพราะความมีค่าของชีวิต...อยู่ที่การกระทำคนให้มีราคา

การกระทำคนให้มีราคา ก็คือการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง

การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตมีค่า

การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า

เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า

งานกับชีวิตเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้

คนมีค่าก็คือคนที่ทำงาน คนไร้ค่าก็คือคนที่ไม่ทำงาน งานกับชีวิตเป็นของคู่กัน...แยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อเราแยกงานออกจากชีวิตเมื่อใดนั้นชีวิตก็หมดค่าไปในทันที เวลาใดเราไม่ทำงานชีวิตก็ไม่มีประโยชน์ เวลาใดที่เราทำงานชีวิตก็มีประโยชน์มีคุณค่า พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เรารู้จักทำชีวิตให้เป็นประโยชน์ด้วยการปฏิบัติงาน โดยที่พระองค์ทรงตักเตือนให้เราทั้งหลายได้คิดอยู่เสมอว่า เวลาล่วงไป...บัดนี้เราทำอะไรกันอยู่

อันนี้แหละคือคำสอนที่มีประโยชน์แก่ชีวิตของเรามาก คือสอนให้เราใช้เวลาที่ล่วงเลยไปนั้นมันไม่ได้ล่วงไปแต่เวลาเฉยๆ แต่มันทำชีวิตของเราให้เปลี่ยนแปลงด้วย คือเปลี่ยนขึ้นแล้วก็เปลี่ยนลง เด็กๆนั้นคือเปลี่ยนขึ้น คือเจริญขึ้น เรียกว่าแก่ขึ้น แล้วต่อไปก็มีการแก่ลง พวกเราที่นั่งฟังธรรมกันอยู่ที่นี่เวลานี้ล้วนแต่เป็นคนแก่ลงแล้วทั้งนั้น ไม่มีใครแก่ขึ้นอีกต่อไป ไม่มีความเจริญงอกงาม แต่ว่ามีความเสื่อมลงไปทุกวันทุกเวลา

ความเสื่อมเป็นธรรมชาติของทุกสิ่ง

ความเสื่อมนั้นเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายที่เป็นอยู่ในโลกนี้ เราจึงควรจะนึกถึงความเสื่อม นึกถึงความเปลี่ยนแปลงไปของสังขารร่างกาย แล้วทำร่างกายของเราให้เป็นประโยชน์ด้วยการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่เราได้รับมอบหมาย หรือเป็นงานของเราเอง เราก็ต้องทำให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ให้เต็มตามความสามารถที่เราจะกระทำได้ อย่าอยู่นิ่งอยู่เฉย แต่ว่าอยู่ด้วยการทำงาน อยู่ด้วยการปฏิบัติหน้าที่

งานประจำตามธรรมชาติคืองานของความเป็นคน

หน้าที่ที่เราจะต้องทำนั้นมียู่ด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครไม่มีหน้าที่ หรือไม่มีใครที่เรียกว่าเป็นคนไม่มีงาน

งานประจำตามธรรมชาติ คือ งานของความเป็นคน งานของความเป็นคนนี้เรียกว่าเป็นงานประจำตัว ทุกคนมีความเป็นคน ก็ต้องทำงานเพื่อให้ความเป็นคนสมบูรณ์ขึ้น การทำงานให้เป็นคนสมบูรณ์นั้นก็เรียกว่าเราได้ทำงานอยู่แล้ว

รู้จักหน้าที่คือรู้จักธรรมะ

คนเรามีหน้าที่อย่างอื่นออกไปอีก เช่น มีหน้าที่เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นสามี เป็นภรรยา เป็นต้น เป็นนี้ ทำหน้าที่ที่เราได้รับมอบหมาย ความเป็นอะไรๆ ไปตามหน้าที่นั้น ก็เป็นงานของชีวิตของเราอีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจึงต้องประกอบการทำงานที่เราได้เป็นอยู่ให้สมบูรณ์เรียบร้อย

เป็นพ่อให้สมบูรณ์	เป็นแม่ให้สมบูรณ์
เป็นสามีให้สมบูรณ์	เป็นภรรยาให้สมบูรณ์
เป็นครูให้สมบูรณ์	เป็นอาจารย์ให้สมบูรณ์
เป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจให้สมบูรณ์	

ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้มีความสมบูรณ์ในกิจกรรมนั้นๆ

ถ้าเราได้ทำหน้าที่ของเราให้สมบูรณ์เรียบร้อย

ก็เรียกว่า “เราเป็นผู้รู้จักหน้าที่”

รู้จักหน้าที่ก็คือ . . . รู้จักธรรมะ

เพราะ . . . ธรรมะ . . . ก็คือ . . . หน้าที่

ธรรมะคือหน้าที่

เมื่อเราปฏิบัติหน้าที่สมบูรณ์ ก็เรียกว่า เราได้ทำหน้าที่ของเราเรียบร้อยแล้ว ตามหลักธรรมะ **ธรรมะก็คือหน้าที่** หน้าที่ก็คือธรรมะของเราทุกคน ตัวธรรมะ แปลว่าหน้าที่ได้อย่างหนึ่ง ยังแปลอย่างอื่นได้อีกด้วย แต่ว่าที่สำคัญก็หมายถึง หน้าที่อื่นเราจะต้องปฏิบัติ

ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำ ให้สำนึกถึงหน้าที่ไว้ตลอดเวลา คอยถามตนเองว่าฉันคือใคร? ฉันมีหน้าที่อะไร? ฉันควรทำอะไรในขณะนี้...ในวินาทีนี้ ในชั่วโมงนี้..ในวันนี้...ในชีวิตนี้? ให้เราคิดถามตนเองไว้เสมอๆ และเมื่อรู้ว่าตัวเองบกพร่องในหน้าที่ก็พึงทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ขึ้น อย่าปล่อยให้ตนบกพร่องอยู่ในหน้าที่ตลอดไป จงเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ ให้เรียบร้อย ตามสมควรแก่ฐานะ

ผู้ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม

ผู้ใดทำหน้าที่ได้สมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว ผู้นั้นได้ชื่อว่าปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่าง ไม่บกพร่อง เป็นผู้ปฏิบัติดี เป็นผู้ปฏิบัติชอบ เป็นผู้ปฏิบัติตรง เป็นผู้ปฏิบัติเป็น ธรรมะ เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อออกไปจากความทุกข์ เมื่อเราทำได้ดังนี้ก็เรียกว่าเรามี พระสงฆ์อยู่ในใจของเราแล้ว พระสงฆ์นั้นคือตัวปฏิบัติตนเอง พระธรรมก็คือ แนวทางปฏิบัติ พระพุทธนั้นคือความบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

เรานับถือพระพุทธศาสนาเราถือว่าพุทธะคือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้มีความเบิกบาน เป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส **ธรรมะคือแผนที่หรือแนวทางที่จะชี้ให้เราเดินไปสู่ การปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์โดยประการทั้งปวง**

การลงมือปฏิบัติให้ดี ให้ตรง ให้เป็นธรรม ให้เป็นไปเพื่อออกจากความทุกข์ ก็เรียกว่า เราได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักการที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงบัญญัติ ทรงแต่งตั้งไว้ ถ้าเราได้กระทำอยู่ในรูปดังกล่าว เราก็จะพ้นจากปัญหาคือความทุกข์ ความเดือดร้อนในชีวิตประจำวัน เราจะเป็นคนที่ไม่มีความทุกข์ แต่จะมีความสุข ความเจริญตลอดไป อันนี้เป็นเรื่องที่เราน่าควรนึกคิดในชีวิตประจำวัน

อันการปฏิบัติหน้าที่ของคนให้สมบูรณ์นั้นก็คือการปฏิบัติธรรมดังที่กล่าวมา เราจึงต้องนำธรรมะมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่เคยพูดให้ฟังบ่อยๆว่า ...จงปฏิบัติธรรม...

“จงปฏิบัติธรรม” นั่นก็หมายความว่า ให้ปฏิบัติหน้าที่ หรือให้ทำหน้าที่ของเราให้สมบูรณ์ ให้เรียบร้อยนั่นเอง

ท่านทั้งหลายควรจะได้พิจารณาว่า ท่านทำหน้าที่ของท่านได้เรียบร้อยดี หรือเปล่า? ท่านมีหน้าที่อะไร...ท่านทำหน้าที่นั้นให้สมบูรณ์ให้เรียบร้อยหรือเปล่า? ถ้าท่านทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ ก็แปลว่าท่านขาดธรรมะ ท่านไม่ได้เดินตามเส้นทางที่พระพุทธเจ้าชี้ไว้ให้ท่านเดิน ท่านก็จะมีแต่ปัญหาคือมีความทุกข์มีความเดือดร้อนเกิดขึ้นในชีวิตด้วยประการต่างๆ แต่ถ้าเมื่อใดท่านทำหน้าที่ของท่านได้สมบูรณ์ เรียบร้อย ท่านก็จะเป็นทุกข์ต่อไป ไม่ต้องมีปัญหสำหรับชีวิตอีกต่อไป เพราะว่าหน้าที่มันช่วยแก้ปัญหาอยู่ในตัวแล้ว

ผู้ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ก็ได้อธิบายว่า แก่ปัญหาของตัวอยู่ตลอดเวลา แต่ผู้ละเลยต่อหน้าที่ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์เรียบร้อย ผู้นั้นได้อธิบายว่าสร้างปัญหาให้แก่ตนเอง เมื่อเราสร้างปัญหาให้แก่ตัวเราเอง เราก็ต้องแก้ปัญหาด้วยตัวของเราเอง...อย่าไปแก้ที่อื่น อย่าไปทำพิธีของแบบคนปัญญาอ่อน จะไม่ช่วยให้เราพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนทางก้านจิตใจ แต่ถ้าเราแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เราก็จะสามารถช่วยคนให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตประจำวันได้

ละเลยต่อการปฏิบัติธรรมะจักพาปัญหาให้เกิดขึ้น

เพ ร ะ ฉ ะ นั น . . .

การสร้างปัญหา...ก็คือการละเลยต่อการปฏิบัติธรรมะ

การไม่สร้างปัญหา...ก็คือความสนใจในการปฏิบัติธรรมะ

เมื่อเราสนใจในการปฏิบัติธรรมะ...เราก็ไม่มีปัญหา คนไม่มีปัญหาก็คือคน
ไม่มีความทุกข์ ไม่มีความเคียดแค้นใจ ชีวิตเป็นอยู่อย่างสดชื่นเรียบง่าย เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน อันนี้คือความสุขที่เราต้องการ

เมื่อเราต้องการความสุข เราก็ต้องหันมาสำรวจตัวเองด้วยการพิจารณา
ว่าเราคือใคร เรามีหน้าที่อะไร ได้ทำหน้าที่นั้นสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วหรือเปล่า
เป็นเรื่องที่เราจะต้องคิดทบทวนสอบสวนตัวเองอยู่ตลอดเวลา ถ้าเราได้ทบทวน
สอบสวนตัวเองในเรื่องปัญหาต่างๆอย่างนี้ให้เรียบร้อยแล้ว ชีวิตก็จะไม่ยุ่งยากลำบาก
เคียดแค้น เพราะเราคอยสร้างปัญหาอยู่ตลอดเวลา

คนว่างงานเป็นคนจิตใจฟุ้งซ่าน

คนว่างงานเป็นคนจิตใจฟุ้งซ่าน พวกที่ประพฤติทุจริตคิดมิชอบ ประกอบ
กรรมชั่วด้วยประการต่างๆ สร้างปัญหาคือความทุกข์ความเคียดแค้นให้เกิดขึ้นใน
สังคมนั้น...ไม่ใช่ใครที่ไหน เป็นบุคคลประเภทที่ไม่มียานทำงานเอง คือเขาไม่รู้ว่า
งานคืออะไร แล้วเขาไม่ทำงาน เมื่อไม่ทำงานเขาก็อยู่ว่าง พอยู่ว่างจิตใจมันก็
ฟุ้งซ่าน เมื่อฟุ้งซ่านก็เที่ยวไปหาเพื่อนประเภทเดียวกัน คบหาสมาคมกันแล้วก็
ไปกระทำความชั่วความร้ายด้วยประการต่างๆ ความชั่วร้ายเกิดขึ้นจากการที่คน
ไม่มียานทำงานจึงมีการก่ออาชญากรรมขึ้น

ปัญหาอันเกิดจากการไม่มีงานทำ

ผู้ปกครองบ้านเมืองจึงต้องหางานให้คนทำ อย่าให้คนอยู่นิ่งอยู่เฉย ให้มีงานทำกันทั่วหน้า งานที่จะให้ทำนั้นความจริงก็มีอยู่เต็มไป แต่ปัญหามันอยู่ที่เงินค่าจ้าง...เราไม่มีเงินค่าจ้างให้เขา เขาจึงไม่ได้ทำงาน เมื่อไม่ได้ทำงานจิตใจเขาก็ฟุ้งซ่าน แล้วก็คิดนึกไปในเรื่องอะไรต่างๆ ผลที่สุดก็ไปเล่นการพนันกันบ้าง ไปคิมเหล้าบ้าง ไปเที่ยวกลางคืนบ้าง ไปคบค้าสมาคมกับเพื่อนชั่วเพื่อนร้ายบ้าง แล้วสนุกสนานกันตามประสาคนโง่ เงินทองที่ตนมีอยู่ก็ค่อยหมดไปสิ้นไป เมื่อเงินทองไม่มีจะกินจะใช้ก็เกิดความทุกข์ทางกายทางใจ สร้างปัญหาขึ้นด้วยประการต่าง ๆ อันนี้เป็นเรื่องที่มีปัญหาหนักอยู่ในสังคมทั่วไป ในชาติในเมืองก็เป็นเช่นนั้น

เพราะฉะนั้นรัฐบาลที่มีความฉลาดในการปกครองบ้านเมือง จะต้องหางานให้คนทำ อย่าให้คนอยู่นิ่งอยู่เฉย กรมแรงงานต้องหางานเต็มทีหน่อย ไม่ใช่อยู่เฉยๆในสำนักงาน แต่ต้องชวนช่วยหางานให้คนทำ สร้างงานขึ้นให้คนกระทำก็ได้ ความจริงงานนั้นมันมีให้ทำเต็มไปแต่มันขัดข้องอยู่ที่ปัจจัยคือเงินทองเท่านั้น เราอย่าตั้งค่าแรงงานให้มันสูงเกินไป ชักชวนให้ประชาชนทำงาน เสียสละเพื่อประเทศชาติ ให้ไปทำงานอะไรก็ได้ที่เห็นว่าเหมาะสมว่าควร...ผักตบชวาในคลองมันมากเหลือเกิน เราก็ชวนคนไปโดยผักตบชวามากองที่บนตลิ่ง เอาไปกองรวมไว้ ณ ที่แห่งเดียวกันหลายๆ...ให้มันเน่า เน่าแล้วเราก็เอาไปทำปุ๋ยสำหรับต้นไม้ต่อไป ผักตบเหล่านั้นก็จะเกิดประโยชน์ เป็นคุณเป็นค่าแก่ต้นไม้ เป็นประโยชน์แก่คนต่อไป แต่ถ้าอยู่ในลำคลองทำให้การจราจรไปมาไม่สะดวก เรือวิ่งไม่ได้เพราะติดผักตบเหล่านั้น อันนี้คือเป็นปัญหา

คนว่างงานมีเต็มไป เราเอามาทำงานอย่างนี้ก็ได้ ให้ค่าจ้างเพียงน้อยๆ หรือว่าคิดตามน้ำหนักผักตบกัน ใครโดยมาได้เท่าใดเอามาชั่งกันเป็นกิโลเป็นตัน คิดให้ตันละเท่านั้นเท่านี้ คนว่างงานก็จะไปทำงานโดยผักตบกันเป็นการใหญ่ ผักตบก็จะ

หมดไปจากคลองเพราะมีคนไปช่วยกันโดยเพื่อจะได้ส้างค้ ลงทุนไม่มากแต่ผลมันได้มากกว่าที่เราลงทุนลงไป ทำให้คนไม่อยู่ว่างค้ว ให้เขาได้ทำงานทำการ ได้มีความก้าวหน้าในชีวิต

อันนี้เป็นเรื่องที่ยากจะขอฝากไว้แก่ผู้มีหน้าที่ทางานให้คนทำทั้งหลาย จะได้ช่วยกันคิดว่า เราจะหางานอะไรให้คนทำบ้าง จึงจะเกิดประโยชน์ค้กับการที่เราได้ลงทุนลงไป แต่ว่าผลกำไรที่สำคัญนั้นก็ค้ว่า คนไม่ว่าง แล้วไม่ฟุ้งช่าน ไม่ประพตค้สิ่งเหลวไหลค้วด้วยประการต่าง

แม้ก้โทษในเรือนจำเขาก็ต้องทางานให้ทำ เคยไปเ้เรือนจำมาเลเชียถามว่าคนทุกคนมีงานทำหรือไม่ เขาบอกว่ามีงานทำทุกคน ถ้าใครไม่มีอะไรจะทำให้มาทูปกบมะพร้าว เอากบมะพร้าวมาไว้มากๆ ให้หนึ่งทูปกบมะพร้าว ทูปให้มันยุ่ยแล้วเอาไปทำอะไรอย่างอื่นต่อไป ไม่ให้อยู่นิ่งอยู่เฉย

ในสมัยสงครามที่ญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทย...ไม่ได้ยี้คครองหรือก แต่เข้ามาอยู่ในฐานะเป็นเพื่อนกับไทย แต่เป็นเพื่อนที่ออกจะเอาเปรียบเพื่อน คนงานที่ไปทำงานกับญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นไม่ให้มันอยู่เฉยๆเป็นอันขาด ถ้าไม่มีงานอะไรจะทำ...ก็เอาคินน้ำมันมาแจกคนละก้นๆ แล้วให้มันปั่นอะไรเล่นไปพลางๆ จนกว่าจะมีงานทำทำไมเขาทำอย่างนั้น? เขารู้จิตวิทยาค้ เขารู้ว่าคนเราถ้าว่างงานแล้วมันฟุ้งช่านมันอาจจะคุยกันในเรื่องเหลวไหล อาจจะวางแผนกันทำอะไรซึ่งเป็นเรื่องไม่เหมาะสมไม่ควรก้ได้ เพราะฉะนั้นเขาให้ทุกคนเอาคินมาปั่นให้เป็นรูปตุ๊กตาเล่น ปั่นวางไว้แล้วเขาก็จะมาค้วว่าปั่นอะไรได้บ้าง รูปร่างเข้าที่หรือไม่ อันนี้มันเป็นงานง่ายๆ ทุกคนก้ปั่นปั่นตุ๊กตากันไปตามเรื่องที่เขาคิดส้างขึ้นในจิตจก้ออกมาเป็นผลงาน คนก้ไม่ว่างและไม่คิดฟุ้งช่าน พอมีงานอื่นทำก้ส่งไปทำงานอื่นต่อไป อันนี้ก้เป็นนโยบายค้ค้ทีให้คนทุกคนได้มีงานทำ

ดูในครอบครัวของเรา...เรามีลูกหลายคน ลูกคนไหนที่ไปทำงานก้หมดปัญหาไป แต่ลูกคนไหนที่ไม่ทำงานมัก้จะส้างปัญหาให้แก่พ่อแม่ เพราะเขา

อยู่ว่างอยู่เฉย เขาก็คิดจะไปประกอบกิจอันไม่เหมาะไม่ควรด้วยประการต่างๆ สร้างปัญหาคือความทุกข์ความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่พ่อแม่อย่าง นี่เป็นตัวอย่าง มีอยู่ถมเถิดไป ซึ่งเราทั้งหลายก็เห็นกันอยู่คำตา

หลักการตั้งตัวในพระพุทธศาสนา

ทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้คนทำงานให้ทำจริง ในหลักการของการตั้งเนื้อตั้งตัวนั้น พระองค์ก็สอนว่าให้มี “อุฏฐานะ”

อุฏฐานะ หมายความว่า ลูกขึ้นประกอบกิจการงาน อย่างนี้หนึ่ง อย่างนั้นนอญ เพราะการนั่งนิ่งนอนเฉยนั้นมันไม่เกิดประโยชน์อะไร เว้นไว้แต่ว่าเรานั่งเพื่อพักผ่อนนอนเพื่อพักผ่อน พอสมควรแก่เวลาทีก็ลุกขึ้นไปประกอบกิจการงานต่อไป

ในสมัยหนึ่ง มีคำพูดทางวิทยุตอนเช้าๆว่า ลูกขึ้นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งเวลา พัฒนาชาติไทย อันนี้เขาเรียกว่าเตือนใจให้คนลุกขึ้นก้าวหน้าเหมือนกัน ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงท่านไม่มีวิทยุสำหรับประกาศให้ประชาชนตื่นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งกับเวลา พัฒนาชาติไทย แต่ว่าท่านทำภาพเตือนใจคือสอนคนด้วยภาพ สมัยสุโขทัยสร้างภาพอะไรไว้มาก คือสร้างพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ไม่มีพระนอนสักองค์เดียวทั้งเมืองสุโขทัย ซึ่งเป็นนครหลวงแห่งแรกของประเทศไทยที่มีความมั่นคงก็ว่าได้ ไม่มีพระพุทธรูปนอนสักองค์เดียว พระพุทธรูปนอนมีในสมัยกรุงศรีอยุธยา แล้วก็สมัยกรุงเทพฯ สมัยกรุงสุโขทัยไม่ทำพระนอน ทำพระนั่งแล้วก็พระยืน พระยืนก็ไม่ใช่ยืนเฉยๆ พระยืนประเภทก้าวไปข้างหน้า เรียกว่าพระพุทธรูปลีลา ถ้าพูดภาษาง่ายๆ ก็ว่าพระก้าวหน้า ก้าวไปข้างหน้า ทำสวยงาม...เรียบร้อย ยืนอยู่บนภูเขาสูงๆ ให้คนเห็นแต่ไกล

ให้คนเห็นว่า อ้อ...หลวงพ่อลุกขึ้นยืนแล้ว กำลังจะก้าวหน้าเดินแล้ว เราก็ต้องลุกขึ้น เราจะต้องก้าวไปตามคำสั่งของหลวงพ่ที่ท่านยืนอยู่บนยอดเขา การที่ไม่สร้างพระยืนอยู่บนยอดเขานั้นก็เพื่อจะให้คนเห็นแต่ไกล แล้วก็จะไ้เกิดความคิดว่าหลวงพ่อลุกขึ้นเราก็ต้องลุกขึ้น หลวงพ่อก้าวหน้าเราก็ต้องก้าวหน้า เรามีงานที่จะต้องจัดต้องทำ จะอยู่นิ่งอยู่เฉยไม่ได้ การสร้างรูปพระยืนของพ่อขุนรามคำแหงนี้ก็เพื่อจะเตือนใจให้คนลุกขึ้นนั่นเอง

ความวัดต่างๆที่มีพระพุทธรูปนอน พระพุทธรูปนอนนี้ไม่ควรจะสร้างมาก เขาสร้างไว้สมัยโบราณก็พอแล้ว สมัยนี้ไม่ควรจะสร้างอีก เพราะสร้างแล้วเป็นท่านอนไป พระพุทธเจ้าท่านอนนี่ก็คือท่านปรินิพพาน หมายความว่านอนแล้วก็จะหมดลมหายใจ คับชีวิตไปจากโลกนี้ นามองให้เห็นว่าพระองค์ไม่ได้ให้ทำพระนอนอย่างนั้น แต่ให้ทำพระยืน พระเดิน พระก้าวหน้า เราสร้างพระต้องสร้างในรูปอย่างนั้น

ตื่นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งกับเวลา

เวลานี้เมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ ก็สร้างพระยืนไว้องค์หนึ่งที่พุทธมณฑล เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจคน...ให้ลุกขึ้นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งกับเวลา พัฒนาคบครองหัวใจเจริญให้ก้าวหน้าต่อไป นับว่าเป็นการกระทำที่เตือนใจคนให้ลุกขึ้น แต่ว่าพระท่านลุกไม่ได้ เราต้องคอยดูคอยเตือนให้เกิดความคิดนึกในทางที่ถูกที่ชอบตามสมควรแก่ฐานะต่อไป

ในทางธรรมะ ท่านจึงสอนอุฏฐานะเป็นข้อแรก คือให้ลุกขึ้นทำงานอย่าเกียจคร้าน โดยเฉพาะชาวนาชาวไร่ ถ้าหากว่าเราเป็นคนขยันพลิกแผ่นดิน ก็จะกลายเป็นทองคำ เพราะแผ่นดินเมืองไทยนั้นส่วนมากเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์

มีการปลูกพืชอะไรก็ได้ ปลูกลงไปแล้วมันก็ขึ้นได้เรียบร้อย ไม่ลำบากยากเข็ญอะไร
ดีกว่าประเทศอื่นซึ่งเป็นทะเลทรายแห้งแล้ง แต่ว่าประเทศที่มีทะเลทรายนั้นเขามีน้ำมัน...
สูบขึ้นขายยังไม่หมดไม่สิ้น แต่ว่าน้ำมันนี้ถ้ามันหมดเมื่อใดแล้ว คนในประเทศทะเลทรายก็จะต้องตายกันไปตามๆกัน เพราะไม่มีน้ำมันจะใช้ เพราะว่าน้ำมันนั้นกินไม่ได้
แต่บ้านเรานั้นปลูกข้าวขาย แม้ขายไม่ออกเราก็กินได้ ทำไร่ขายน้ำมันกินไม่ได้เหมือนกัน
แต่เราเอาแร่ไปขายต่างประเทศแล้วซื้อของอื่นต่อไป หรือว่าเราปลูกอ้อย...เราทำเป็นน้ำตาล
เราก็ส่งไปขายต่างประเทศ ถ้าขายไม่ได้เราก็ไว้กินภายในประเทศของเราต่อไป...มันก็ไม่ลำบากอะไร
พวกน้ำมันนี้ถ้าขายไม่ได้ จะกินน้ำมันก็ไม่ได้ ถ้าขึ้นกินน้ำมันเข้าไปไม่เท่าใดก็จะกลายเป็นศพ ได้ฝังกันในกองทรายนั่นเอง...มันลำบาก

บ้านเราคุมสมบุญ . . .

มีทรัพย์ในดินมีสินในน้ำ พอกินพอใช้ ไม่เคียดร้อนอะไร

ขออย่างเดียวแต่ขอให้เราทั้งหลาย...

ได้ลุกขึ้นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งกับเวลา

พัฒนาตัวเองให้มีความเจริญ ให้มีความก้าวหน้าต่อไป

หลักการงานให้เกิดผลดี

ในการทำงานนั้น . . . เราต้องทำงานด้วยใจรัก

ทำงานด้วยความขยันขันแข็ง

ทำงานด้วยความเอาใจใส่

ทำงานด้วยการใช้สติปัญญาคิดค้น

. . . เพื่อทำงานให้ดีขึ้น ให้มันก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

อย่าคิดว่าเท่านั้นก็พอแล้ว เพราะถ้าคิดอย่างนั้นมันก็ไม่ได้อะไร เราจะต้องคิดก้าวหน้าต่อไป ขยายงานต่อไป สร้างงานให้เจริญให้วัฒนาต่อไป งานมันก็เจริญก้าวหน้าไปตามสมควรแก่ฐานะที่เราจัดเราทำ อันนี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องช่วยกัน พ่อแม่ต้องสอนลูกให้รู้จักทำงาน ครูสอนศิษย์ให้ทำงาน พระสงฆ์องค์เจ้าก็สอนชาวบ้านให้ทำงาน แล้วผู้สอนก็ต้องทำตนเป็นตัวอย่าง อย่างนั้นนั่นแหละ อย่าเอาแต่มัวหลับใหลมัวเมาในเรื่องอะไรๆต่าง แต่ช่วยกันสร้างงานให้เจริญให้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบตามสมควรแก่งานที่เราจะพึงกระทำ ถ้าเราทำได้อย่างนี้ก็กิจการทั้งหลายก็จะเกิดประโยชน์เป็นความสุขแก่พวกเราทั้งหลาย เพราะว่าเราเป็นผู้ที่ตื่นตัวทำงานปฏิบัติตามหน้าที่...งานของเราที่ดี

ผลแห่งการปฏิบัติงาน

เมื่องานดีมันก็ได้ผลจากงาน ผลจากงานก็เป็นวัตถุก่อน แล้วเราเอาวัตถุไปขาย...เราก็ได้เงินมา เงินนี้มันเป็นของกลางสำหรับแลกเปลี่ยนกันในการค้าการขาย

เราจะแลกกันโดยวัตถุนี้มันก็มีค่า เช่น คนหนึ่งมีผ้า คนหนึ่งมีข้าว จะเอาไปแลกกัน ไปตีราคากัน...มันก็มีค่า เขาก็ได้คิดเงินตราขึ้นสำหรับใช้เป็นของกลางสำหรับวัดค่าของสิ่งของ แล้วก็จะได้แลกเปลี่ยนกันสะดวกสบาย จึงมีเงินมาสำหรับคิดกันในรูปแบบอย่างนั้น...เอาไปซื้อขายกัน เอาวัตถุไปขายก็ได้ปัจจัยมา ได้ปัจจัยมาแล้วเราก็เอาปัจจัยนั้นไปซื้อของอื่นต่อไป เอาข้าวไปขายได้เงินมาก็เอาไปซื้อเสื้อผ้า เอาไปซื้ออาหารประเภทอื่น เอาไปซื้อยาแก้ไข้ ไปซื้อเครื่องจักรสำหรับประกอบกิจการงานต่อไป อันนี้มันก็ได้ด้วยเงิน เงินได้จากการทำงาน งานทำให้ได้เงิน เงินมันก็เป็นผลของงานต่อไป

วิธีใช้ผลที่ได้จากการทำงานให้เกิดประโยชน์

เมื่อได้เงินมาแล้ว เราจะปฏิบัติกับเงินอย่างไร?

เราต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้ รู้จักทำเงินให้เกิดคอกออกผลต่อไป ถ้าเราไม่รู้จักเก็บ...เงินมันก็หมด ไม่รู้จักใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์ ไม่รู้จักทำมันเจริญงอกงาม มันก็หดสั้นเข้ามาทุกวันทุกเวลา ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในชีวิต ด้วยประการต่างๆ

เราควรจะมีเงินเก็บสักเท่าไร? ควรจะใช้สักเท่าไร? ควรจะเอาไปเป็นทุนประกอบกิจการการงานประเภทใดบ้าง ซึ่งเป็นงานที่จะเกิดคอกออกผลเป็นประโยชน์ต่อไป อย่าเอาไปลงทุนซื้อแชร์...มันจะเกิดปัญหาสร้างความทุกข์ เหมือนดังที่ท่านทั้งหลายกำลังเป็นทุกข์อยู่ในปัจจุบันนี้ เพราะเรื่องแชร์ต่างๆ ของแม่ฉัน แม่ฉัน สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่บุคคลทั่วไป เพราะเจ้าของแชร์มีกลอุบายที่จะหลอกลวงท่านทั้งหลายด้วยการเอาคอกเข้าไปยั่ว แต่ผลที่สุดเมื่อส่งคอกไม่ได้ ก็จะต้องลำบาก ขาดทุนยุบยับกันไปตามๆ กัน เวลานี้เป็นอยู่ในรูปอย่างนั้น

เราจะไม่ลงทุนแบบเล่นแชร์อย่างนั้น แต่ลงทุนไปเข้าหุ้นเข้าส่วนประกอบกิจการงานอะไรก็ได้ หรือว่าไม่รู้จะทำอะไรก็เอาไปซื้อพันธบัตรของรัฐบาล ก็จะได้คอกผลตามสมควรที่เขาให้ ไม่ต้องเสียภาษีด้วย แต่ได้ข่าวว่าตอนนี้รัฐบาลกำลังวางแผนจะเก็บภาษีคอกเบี้ยด้วย แสดงว่ารัฐบาลเวลานี้เงินตรอกเต็มที่แล้ว ไม่รู้จะหาเงินทางใด ก็เลยไปรีดไถเอาภาษีคอกเบี้ยเงินฝากจากธนาคารต่อไป ใครฝากเงินก็ต้องเสียภาษี แต่ว่ายังไม่ตกลงกันหรอก ได้ข่าวว่ามีการวางแผนคิดกันอยู่ในรูปอย่างนั้น ประชาชนก็กรอบอยู่เต็มที่แล้ว อย่ารีดภาษีให้มันมากเกินไป ท่านไม่ค่อยจะมีเงินแล้วจะไปและเลืมาจากชนตัวท่านอีก ท่านมันก็จะตายไป แล้วเราก็จะได้ชนท่านมากินมาใช้ต่อไป อันนี้เราควรจะต้องนึกถึงนิทานที่เรียกว่า ท่านไข่เป็นทอง...ออกไข่มาเป็นทอง

ครอบครัวหนึ่ง สามีถึงแก่กรรมแล้วก็ไปเกิดเป็นท่าน เกิดเป็นท่านแล้วก็มาไขให้ทุกคน ไขนั้นเป็นทองคำ เอาไปขายก็ได้เงินมากินมาใช้ แม่บ้านเป็นคนโง่มีความโลภอยากจะได้ไขทองมากๆ จึงคิดว่า ควรจะจับท่านมาผ่าเอาไขในท้องออกให้หมด เราจะได้ทองไว้กินไว้ใช้ชั่วกาลนาน เลยก็ไปจับท่านนั้นมาผ่าท้องเสียเลย ผ่าท้องเสร็จแล้วไขมันไม่เป็นทอง ตัวท่านก็ตาย...เลยสูญหมด นี่แหละที่เรียกว่า โภภะมากลากหาย เลยไม่ได้อะไรจากคนเหล่านั้น ก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา

ถ้าเราจะไปเอาภาษีคอกเบี้ยจากประชาชน คนเกิดไม่ฝากธนาคารขึ้นมา ที่นี้ก็จะเกิดปัญหาต่อไปก็คือไม่มีคอกจะเก็บ แล้วก็เป็นความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะฉะนั้นอย่าไปคิดเก็บค่าคอกเบี้ยดีกว่า หาเงินทางอื่น เก็บภาษีแบบอื่นก็ได้ แล้วก็เก็บให้มันรอบคอบให้ได้ตามที่กฎหมายตราไว้ เพราะเดี๋ยวนี้การเสียภาษีคนมันเสี่ยงกันมาก...ไม่ค่อยเสียภาษี การเก็บไม่รัดกุม จึงได้เกิดการหลีกเลี่ยงกันมากมายอย่างนั้น ถ้าได้เต็มตามอัตราเงินได้ก็จะมากขึ้นกว่านี้ ประชาชนผู้เสียภาษีก็เหมือนกัน ควรจะเต็มใจเสียภาษีให้ภาครัฐ เพราะว่ารัฐบาลได้ไปแล้วก็ไม่ได้เอาไปไหน...เอาส่งคืนให้แก่พวกเรา คือเอาไปสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น ไปทำถนน ไปสร้างสะพาน สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สร้างอะไรต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมคือประเทศชาติ เราอยู่ในชาติบ้านเมืองก็ต้องเสียภาษีด้วยเหมือนกัน เขาเรียกว่า ราชพลี เอาถวายเป็นของหลวง

หลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้

ในหลักการจ่ายทรัพย์ พระองค์ได้ตรัสว่า จ่ายทรัพย์เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงพ่อแม่ เลี้ยงเพื่อนฝูงมิตรสหาย แล้วทำการราชพลีคือถวาย

เป็นของหลวง...ถวายเป็นของหลวงก็คือการเสียภาษีนั่นเอง ถ้าประชาชนในชาติโคพร้อมใจกันไม่เสียภาษี ชาตินั้นก็ล้ม...อยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีการรวมตัวกัน ไม่มีความสามัคคีกัน จะอยู่ได้อย่างไร ชาติก็จะล่มจมจะเสียหาย เราไม่อยากเห็นประเทศไทยเราล่มจม...ก็พร้อมใจกันเสียภาษีให้แก่รัฐเท่าที่เราจะเสียได้ รัฐก็จะมีเงินไปใช้จ่ายใช้สอย นำไปขยายงานการอันเป็นประโยชน์ อันเป็นความสุขแก่ส่วนรวมกันต่อไป อันนี้เป็นเรื่องที่เราควรจะได้กระทำกันอย่างพร้อมเพรียงตามเวลาที่ราชการประกาศ ราชการประกาศว่า ให้ไปเสียภาษีตั้งแต่วันนั้นถึงวันนั้น ก็รีบไปเสีย...อย่าไปเอาวันสุดท้าย เพราะถ้าไปในวันสุดท้ายคนมากเกินไป ทำให้เกิดการขลุกขลักในเรื่องการจัดการทำเป็นปัญหาอีกเหมือนกัน เมื่อนึกได้ก็รีบไปเสียแต่เนิ่นๆ ให้มันสำเร็จไป ไหนๆเราก็จะเสียแล้วก็รีบไปเสียจะได้หมดเรื่องหมดราวกันไป อันนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดอยู่บ้างเหมือนกัน

ไม่ใช้ทรัพย์ที่หามาได้ไปในทางเสื่อม

คนมีเงินอย่าใช้เงินในทางเสื่อม ใช้เงินในทางเสื่อม เช่นว่า การสร้างงานในสังคม...ถ้าเราไปสร้างสิ่งเหลวไหล เช่นเอาเงินไปลงทุนเปิดบ่อนการพนัน ไปลงทุนเปิดบาร์เปิดไนท์คลับให้คนไปเที่ยวไปเตร่ ไปทำอะไรในเรื่องเหลวไหลในรูปต่างๆ เปิดในสิ่งที่ไม่สมควร เป็นไปในทางระคะคันทหาเพาะกามารมณ์ให้เกิดขึ้นในจิตใจคน คนก็จะไปเที่ยวในสิ่งเหล่านั้น เที่ยวกันเหลวไหล หนุ่มสาวก็พากันไปเที่ยวแล้วล่วงเกินกัน ทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมด้วยประการต่างๆ เป็นความทุกข์ เป็นความเดือดร้อนมากมาย ดังที่เราดูเราเห็นเป็นข่าวในสมัยนี้ คนมั่งมีเงินทองควรจะเอาไปสร้างงานประเภทอื่น เพื่อให้คนได้มีงานทำ อย่าเอาไปสร้างงานประเภทที่ให้คนมันเกิดกิเลส แล้วมา

สนุกสนานกัน ทำให้เสียผู้เสียคนกันด้วยประการทั้งปวง นี่เป็นเรื่องที่น่าคิด แต่คนเราไม่ค่อยจะคิดว่ามันจะเป็นความเสี่ยงภัยความเสียหาย

คนเราอย่าเห็นแก่ตัว อย่าเห็นแก่ได้ แต่ควรคิดถึงส่วนรวม คือคิดถึงประเทศชาติไว้ก่อน ทำอะไรต้องนึกถึงว่าชาติจะเสื่อม ประเทศจะเสียหายหรือไม่ ถ้าหากว่าชาติเสื่อม ประเทศเสียหายเราก็ไม่ทำ ความเสื่อมความเสียหายของสังคม ก็เกิดจากการตามใจกิเลส ที่ตามใจกิเลสเพราะว่ามีสิ่งยั่วยุ เช่นว่ามีสถานที่ให้ไปเที่ยวเหลวไหล...คนก็ไปเที่ยวช้อปปิ้งเล่นๆ เที่ยวบาร์ เที่ยวไนท์คลับ เที่ยวในสถานที่ที่ไม่ควรจะไปเที่ยว สิ้นเปลืองเงินทองกันด้วยประการต่างๆ

ใช้ทรัพย์ลงทุนในสิ่งที่เป็นประโยชน์

เราควรสร้างสถานที่เที่ยวตามธรรมชาติ เช่น ช่วยกันสร้างป่าให้เป็นสวนตามธรรมชาติ คนจะได้ไปนั่งพักผ่อนตามบริเวณพุ่มไม้ หรือริมสระน้ำอะไรต่างๆ จะเก็บค่าผ่านประตูบ้างนิดหน่อยก็ได้ เพื่อเป็นค่าบำรุงรักษาสวนป่านั้น ให้เจริญงอกงามต่อไป แล้วก็ขายสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย เช่น มีอาหาร มีเครื่องดื่มที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครๆ ให้คนได้กินได้ใช้ ได้ไปนั่งพักผ่อน อย่างนี้เรียกว่าลงทุนแล้วได้ผลตามธรรมชาติ การสร้างป่าขึ้นมาในบ้านเมืองนั้นก็ช่วยทำลายมลพิษที่เกิดขึ้นมาก เพราะสิ่งโสโครกทั้งหลายในบ้านเมืองใหญ่ๆของเรา เช่นกรุงเทพฯ มีสิ่งโสโครกมากมาย เราสร้างป่าขึ้นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหานั้น

คนมีเงินมีทองไปลงทุนสร้างป่าสร้างสวนให้คนได้เที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ อันนี้จะเป็นการช่วยที่สังคมประการหนึ่ง เป็นการใช้จ่ายเงินให้เป็นประโยชน์ เป็นคุณค่า หรือว่าสร้างสถานที่เก่าๆ เหมือนกับเมืองโบราณที่ปากน้ำ ที่เสียเล็กเขาไปสร้างขึ้น...ลงทุนไม่ใช่น้อย ลงทุนโดยไม่ได้อะไรจะเกิดผลกำไรเมื่อไหร่ สร้างถาวร

สวยงาม เอาของเก่าๆที่มีอยู่ในประเทศไทยมารวมไว้ในที่แห่งเดียวกัน ใครไปเที่ยว ก็เรียกว่าเหมือนไปเที่ยวทั่วเมืองไทย เห็นภาคใต้ เห็นภาคกลาง ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ เห็นภาคเหนือ คนที่ไปเที่ยวก็ไม่เกิดรำคาญหา ไม่เกิดกิเลสอันจะ เป็นเครื่องทำลายจิตใจคน แต่ทำให้เกิดความรักธรรมชาติ ได้ภูมิใจในสมบัติของ บรรพบุรุษเรา ทำให้ผู้ไปเที่ยวชมได้เห็นสถานที่ต่างๆ เช่น เห็นพระที่นั่งงามๆ เห็น เจดีย์ เห็นป่าตามธรรมชาติ เห็นความเป็นอยู่ของ คนเพราะมีบ้านแบบหัวเมือง เอามาให้คนอยู่อาศัย ให้คนได้ไปเห็นว่าเป็นอยู่อย่าง ไร ผังผังค่าชาวต่างประเทศ เขาก็ได้มาเที่ยวมาทัศนารได้ไปชมสิ่งเหล่านั้นเขาก็ได้เกิดปัญญา ได้เกิดความคิด ในทางที่ถูกที่ชอบ เป็นเรื่องมีคุณค่าในทางจิตใจ นับว่าเป็นความคิดที่สมชื่อ...คนชื่อ เล็กแต่หัวใจใหญ่ เสียสละเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม คือประเทศชาติ ทำแล้วมัน เหลืออยู่ตลอดกาลนาน อันนี้เป็นการกระทำที่ถูกต้อง ดีกว่าที่เราจะไปสร้างช่อง สร้างบ่อนการพนัน สร้างบาร์สร้างไนท์คลับ...ยั่วคนให้ไปเที่ยว ทำให้เสียผู้เสียคน ไปตามๆกัน แต่ไปเที่ยวในสวนป่าเมืองโบราณอย่างนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดการเสียหาย อันนี้เป็นเรื่องที่น่ายกย่องในความคิดของผู้สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ ส่วนรวม

หรือเราชักชวนให้ไปเที่ยวตามป่าธรรมชาติ ตามน้ำตก ภูเขา แต่ว่าเราอย่าลืมว่าต้องรักษาสภาพป่าไว้ด้วย อย่าทำลายสภาพป่า อย่าให้คนเข้าไปขายของในบริเวณใกล้น้ำตกมากเกินไป เพราะจะไปทำสกปรกในบริเวณนั้น มีขายอะไรก็ให้ขายอยู่ไกลๆ อย่าให้เข้าไปขายใกล้ป่าเหล่านั้น ช่วยรักษาบริเวณให้สะอาดเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง อย่าให้คนเข้าไปก่อความวุ่นวาย ให้คนเดินชมตามที่ที่น่ายกย่องได้สะดวกสบาย ทำทางเล็กๆขนาดกว้างสัก ๑ เมตร ให้เข้าไปเดินชมธรรมชาติ รักษาป่าตามธรรมชาติไว้ก็จะช่วยให้เกิดงานของประชาชนขึ้น คนก็จะได้ไปพักผ่อนอย่างนี้เรียกว่า ลงทุนในสิ่งที่เป็ประโยชน์ให้เกิดคุณเกิดค่าแก่ชีวิตของคน เป็นการลงทุนที่ดี...ใช้เงินเป็น

เงินทองนั้นถ้าเราเอาไปใช้ในทางเสื่อมก็จะทำให้เกิดความเสียหายทั้งตนและผู้อื่น เรียกว่า ใช้เงินในทางที่ผิด เช่นเอาไปเล่นการพนันกัน เอาไปเสพของเสพคึกคึกเมา เอาไปเที่ยวกลางคืน เอาไปสนุกสนานในทางล้นเปลือง ในรูปต่างๆดังที่เป็นอยู่นั้น อันนั้นเป็นความเสื่อม ไม่เป็นความเจริญแก่สังคมและแก่ประเทศชาติ มันได้ทางวัตถุแต่ไม่ได้คุณค่าทางจิตใจ

สิ่งที่ทำแล้วเป็นประโยชน์ทางจิตใจเป็นสิ่งมีค่า

เราจะทำอะไรอย่างมุ่งแต่ทางวัตถุฝ่ายเดียว แต่ต้องคิดว่าจะทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่จิตใจแก่คนเหล่านั้นบ้าง การทำอะไรที่เป็นประโยชน์ในทางด้านจิตใจเป็นเรื่องดี เรื่องที่มีคุณค่า เป็นเรื่องที่เราควรจะได้กระทำกัน

แต่ว่าคนทำกันน้อยไม่ค่อยคิดถึงสิ่งนั้นเพราะอะไร? เพราะถ้าทำอย่างนั้นรายได้มันก็น้อยไป เขาต้องการวัตถุมากแต่ไม่คำนึงถึงจิตใจคนที่จะเกิดความเสื่อมความเสียหาย อันนี้เรียกว่า เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมคือประเทศชาติ สังคมจึงเกิดเป็นปัญหาวุ่นวายกันด้วยประการต่างๆ

จึงใคร่จะขอฝากแนวความคิดไว้แก่พี่น้องทั้งหลายว่า ผู้จะลงทุนทำอะไรให้มุ่งไปในทางจิตใจกันบ้าง อย่างมุ่งแต่เพียงทางวัตถุอย่างเดียว เพราะถ้าเรามุ่งแต่ทางวัตถุอย่างเดียว...จิตคนก็จะหายไป วิญญาณก็จะหายไป จะมีแต่คนตายเดินกันเต็มบ้านเต็มเมืองไป เขาเรียกว่าผีตายซากเดินได้ เหมือนกับในเรื่องละคร...ซากศพมันเดินได้ เพราะเกิดด้วยอำนาจของไสยศาสตร์ ซึ่งเรื่องมันไม่จริงจังอะไร แต่เป็นข้อเปรียบเทียบให้เห็นได้ว่า คนที่เดินไปเดินมาอยู่ถ้าเดินโดยไม่มีคุณธรรม ไม่มีความคิดถูกต้อง ไม่มีการพูดจาถูกต้อง ไม่มีการกระทำที่ถูกต้อง ไม่มีอาชีพที่ถูกต้องแล้ว ก็เป็นผีตายซากเที่ยวเดิน

เพ่นพ่านอยู่เท่านั้นเองในสังคมนั้นๆ สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมดีตายซาก ไม่ใช่สังคมของมนุษย์ที่มีคุณธรรม ที่มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน ก็จะเกิดเป็นปัญหาคั่งที่เราเห็น

ฟังปฏิบัติหน้าที่และดำรงชีวิตของตนให้สมบูรณ์

เช่น เกิดปัญหาในครอบครัว สามปีไปเที่ยว...ภรรยาถิ่นอนตรมตรอมใจ มีความทุกข์ทางใจ ภรรยาไม่สบายใจก็กระทบไปถึงลูก ทำให้ลูกเกิดปัญหา เกิดอาการไม่ดี เช่น ขี้เกียจเรียนหนังสือเพราะไม่มีคนสนใจ พ่อแม่ไปเที่ยวบาร์เที่ยวไนท์คลับ ไปเที่ยวสนุกสนานกลับบ้านก็เครียด เมื่อกลับมาก็ไม่พบลูก อย่างนี้เป็นพ่อที่ใช้ไม่ได้ เป็นพ่อที่ไม่ประพฤติกุศล เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

แม่ก็เหมือนกัน ถ้าไปยุ่งกับงานนอกบ้านมากเกินไป จนเสียงานภายในครอบครัว...ก็ไม่ถูกต้อง งานสังคมสงเคราะห์ที่ถูกต้อง คือต้องสงเคราะห์คนในครอบครัวก่อน สงเคราะห์ลูกให้เจริญด้วยคุณธรรม ด้วยการศึกษา ด้วยความประพฤติดีประพฤติดชอบ อย่างนี้เป็นงานที่เราจะต้องเอาใจใส่ทำกันก่อน และเมื่อเหลือเฟือแล้วเราก่อยออกไปภายนอก การไปภายนอกนั้นก็ไปอย่าไปให้เสียงานภายในบ้าน อย่าส่งลูกให้แค้นใจ เพราะคนใช้มันเลี้ยวอย่างไม่เป็น ไม่ใช่แม่แม่เลี้ยงเด็ก...เด็กจะอบอุ่นก็เพราะพ่อแม่ พ่อแม่จึงต้องนึกถึงลูกบ้าง กลับมาโอบอุ้มชมลูก พูคาปราศรัยกับลูกให้ลูกได้เกิดความสุขสบายใจ แม้ลูกจะเป็นเด็กวัยรุ่นแล้วก็ยังต้องการสิ่งปลอบใจ อย่าให้เกิดความหงอยเหวา พ่อแม่ต้องเข้าไปปลอบโยนไต่ถามสารทุกข์สุกดิบจากคนเหล่านั้น ให้รู้ว่าอะไรมันเป็นเรื่องอะไร จะได้แนะแนวให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบ เป็นหน้าที่ของพ่อแม่พึงกระทำในรูปดังกล่าวก็จะช่วยให้สิ่งทั้งหลายดีขึ้น

เพราะฉะนั้น จะทำอะไรต้องนึกถึงว่า เรามีภาระที่บ้านที่จะต้องทำ เมื่อภาระที่บ้านเสร็จแล้วจึงออกไปทำภาระเรื่องอื่นต่อไป ไปไหนที่ใดแล้วอย่าลืมบ้าน อย่าลืมลูก พ่อไปไหนอย่าลืมลูกลืมเมีย แม่ไปไหนก็อย่าลืมลูกลืมตัว ต้องรีบกลับมาอยู่กับครอบครัว ให้มีความอุ่นอกอุ่นใจ ได้กินอาหารพร้อมกัน นานๆจึงจะพراวกกันไปสักทีหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องที่มีบ่อยๆ ไม่ใช่เรื่องที่ทำทุกวัน เรื่องที่ทำทุกวันก็คือการอยู่พร้อมหน้า รับประทานอาหารด้วยกัน ได้พูดคุยกัน ได้หยอกได้ล้อกันตามประสาคนในครอบครัว ลูกสบายใจเมื่อเห็นพ่อแม่ยิ้มต่อกัน เป็นทุกข์เมื่อเห็นพ่อแม่บ่นหน้ายักษ์เข้าใส่กัน อันนี้คือตัวปัญหาที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวใดก็ได้ ถ้าครอบครัวนั้นขาดธรรมะเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ ไม่เอาใจใส่ ไม่ดูแล ไม่ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้เรียบร้อย ก็จะเป็นปัญหาขึ้นด้วยประการต่างๆ ผู้ที่มีครอบครัวมีฐานะอยู่อย่างชาวบ้านจะต้องประพฤติดังนี้

แล้วก็การดำรงชีวิตก็ต้องเป็นไปในทางที่พอเหมาะพอควร อย่าฟุ้งเกินไป อย่าสุรุ่ยสุร่ายเกินไป กินเท่าที่จำเป็น ดื่มเท่าที่จำเป็น อะไรไม่จำเป็นก็อย่าไปกิน อะไรไม่จำเป็นก็อย่าไปดื่ม เอาแค่พอสมควร เรียกว่ากินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน ถ้าอยู่เพื่อกินมันก็กินกันใหญ่

แต่ถ้าเรากินเพื่ออยู่ก็กินพออยู่ได้ การใช้จ่ายใช้สอยก็ไม่มากเกินไป ชีวิตก็จะเรียบร้อย...ไม่เกิดปัญหา การดำรงชีพก็เป็นไปแต่เพียงพอดีพองาม ไม่เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนทางใจ

ไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญก็คือ เพื่อนฝูงมิตรสหายที่เราคบหาสมาคมกันก็ต้องพิจารณาเหมือนกัน เพราะปัจจัยภายนอกที่จะทำให้คนดีให้คนเลวนั้น มัน

อยู่ที่การคบหาสมาคม ถ้าเราได้คบหาสมาคมกับคนดีก็มีทางจะดีขึ้น ถ้าคบหาสมาคมกับคนชั่วก็จะตกต่ำลงไป เราจึงควรพิจารณาถือหลักตามคำพังเพยที่เขากล่าวไว้ว่า คบคนมันต้องคุณหน้า...ชื่อปากก็ต้องคุณเนื้อ

คุณหน้า ก็หมายความว่า คุณความประพฤติปฏิบัติ คุณนิสัยใจคอของคนเหล่านั้นว่าเป็นคนประเภทใด เขามีความประพฤติอย่างไร เป็นคนที่ทำมาหากินอย่างไร อาชีพของเขาเป็นอาชีพสุจริตหรือเป็นอาชีพที่ทุจริต เป็นอาชีพที่ถ้าเราคบกันแล้วเราจะพลอยไปเข้าคุกเข้าตะรางกับเขาด้วยหรือไม่ อันนี้ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

อย่าเข้าใกล้คนชั่ว อย่ามั่วสุมกับคนชั่ว แต่เราควรเข้าใกล้คนดี คบหาสมาคมกับคนดีมีคุณธรรมประจำจิตใจ พระพุทธเจ้าตรัสว่า...คบคนเช่นใด ก็จะเป็นดังคนเช่นนั้น เช่นเราไปคบขี้เหล้า ไม่เท่าใดเราก็จะเป็นคนขี้เหล้า ไปคบนักการพนันเราก็จะกลายคบนักการพนัน คบนักเที่ยวกลางคืนเราก็จะกลายคบนักเที่ยว คบคนเกียจคร้านเราก็จะกลายเป็นคนเกียจคร้าน คบบัณฑิตก็จะได้กลายเป็นคนบัณฑิต ถ้าคบคนอื่นเขาก็ชวนเราไปทำอื่น นี่คือการเสียหาย ปัจจุบันภายนอกจะทำให้คนเสียอยู่ที่การคบหาสมาคม จึงควรเลือกคบแต่คนดี

ในมงคลสูตรขึ้นต้นว่า อะเสวนา จะ พาลานัง ปณฺธิคานฺญจะ เสวนา แปลว่า อย่าคบคนพาล ให้คบบัณฑิต ให้คบด้วยบัณฑิต จึงควรเลือกพิจารณาคนที่เราจะไปคบหาสมาคมด้วย

พระพุทธเจ้ายังตรัสย้ำไว้อีกว่า ถ้าไม่ได้เพื่อนที่ดีกว่าเรา ควรเที่ยวไปคนเดียว ท่านสอนไว้ถึงขนาดอย่างนั้น ย้ำหนักย้ำหนาในเรื่องเกี่ยวกับเสวนาคือการคบหาสมาคม เพราะการคบหาสมาคมทำคนให้เสียมามากแล้ว ทำให้คนดีก็มี แต่คนเราไม่ค่อยจะเลือก...คบมันเรื่อยไป ผลที่สุดก็เสียผู้เสียคนไปตามๆกัน เพราะไปเสวนาคบหากับคนชั่วคนพาล อันเป็นปากทางของความเสื่อมของความเสียหาย เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ประการหนึ่งเหมือนกัน

ใช้ธรรมะเป็นเครื่องนำทางชีวิต

ประการสุดท้ายอยากจะขอแนะนำท่านทั้งหลายว่า ให้หันหน้าเข้าหาพระเจ้าไว้บ้าง เข้าหาธรรมะไว้บ้าง ใช้ธรรมะเป็นเครื่องนำทางชีวิต

ทำไมจึงต้องหันหน้าเข้าหาพระเจ้า ต้องหันหน้าเข้าหาธรรมะ?

เพราะเรามันมีการเป็นอยู่ที่ไม่แน่นอน ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง อาจจะเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตขึ้นมาเมื่อใดก็ได้ แล้วเมื่อเราเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นมาเมื่อใด ถ้าเราไม่เข้าหาพระเจ้าหรือธรรมะไว้บ้าง เราก็จะไม่รู้ว่าจะแก้ความทุกข์ความเดือดร้อนนั้นอย่างไร เราจึงต้องหาพระเจ้า สนใจธรรมะไว้บ้าง

คำว่า “**หาพระเจ้า**” ต้องเข้าใจให้ดี ‘พระเจ้า’ กับ ‘ผี’ นั้นต่างกัน พระคือผู้ที่แนะทางถูกทางชอบให้แก่เรา สอนเราให้เดินในทางที่เป็นธรรม ให้เราเข้าใจพระเจ้า ให้เข้าใจหลักพระธรรมคำสอน และให้เข้าใจหลักพระจริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ นักบวชมีหลายประเภท...นักบวชประเภทไม่เอาไหนก็มีมากเหมือนกัน คือนักบวชที่ไม่ทำหน้าที่นักบวช แต่ไปทำหน้าที่นอกทางของนักบวช อย่างนี้เรียกว่าเป็นนักบวชนอกวัดนอกรอย ถ้าเราไปเข้าใจนักบวชประเภทอย่างนั้น เราก็จะไม่รู้จักเนื้อแท้ของพระศาสนา เลยหลงผิดออกไปนอกกลุ่มนอทางกัน

ขอให้เข้าใจว่า การไปวัดเราไปเพื่อการศึกษาธรรมะ ไม่ใช่ไปเพื่อเรื่องอื่น วัดเป็นสถานที่ประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า พระที่บวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาทุกรูป เป็นผู้มีหน้าที่เผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน ไม่มีหน้าที่เผยแผ่อวิชชา ความโง่เขลาหรือไสยศาสตร์ ความเชื่อผิดๆให้แก่ประชาชน แต่เป็นผู้มีหน้าที่ทำลายความหลงผิด ความเข้าใจผิดของประชาชน ให้หายไป นี่ให้รู้หน้าที่อย่างนี้ เพราะฉะนั้นเมื่อเราไปวัดเราจะต้องเข้าใจไว้ว่าเราไปเพื่อศึกษาธรรมะ ไปเพื่อความสว่างของจิตใจ ไม่ใช่เราไปเพื่อความโง่ ไม่ใช่ไปเพื่อความมีคבוד แต่ไปเพื่อหาความสว่างทางใจคือไปศึกษาธรรมะ

เข้าใกล้พระ...ก็ต้องถามปัญหาชีวิต ถามว่าจะแก้ทุกข์อย่างไร จะสร้างตัวอย่างไร แก้ปัญหานี้อย่างไรตามแนวธรรมะของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ไปถึงบอกว่าแห่ม! หมูนึกฉันไม่สบาย ขอรคน้ำมนต์สระเคาะเคาะที่หน้าผาก อย่างนี้ไม่เข้าเรื่อง หรือแม้ไปวัดไปโบสถ์ ไปถึงแท่นที่จะนั่งสงบจิตสงบใจนึกถึงพระพุทธคุณของพระพุทธเจ้า แต่ไปนั่งสั่นกระบอกกรีกกรีกๆอยู่ในโบสถ์ โบสถ์นั้นไม่ใช่โบสถ์ของพระพุทธศาสนา เป็นโบสถ์ของพวกโง่ๆ เหลวไหล เอาไม้กระบอกไปให้เด็กเล่นเล่น เป็นเด็กอมมือ พุทธบริษัทเป็นคนอมมือไป เป็นพวกปัญญาอ่อนกันไปทั้งนั้น

เรามีพระพุทธรูปไว้เพื่อเป็นภาพเตือนใจให้คนนึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า แล้วจะได้นำพระคุณนั้นมาใส่ไว้ในจิตใจของเรา คือประพุดติคนให้มีความกรุณาเยี่ยงพระองค์ ให้มีปัญญาเหมือนพระพุทธเจ้าหรือใกล้พระพุทธเจ้า ให้มีความบริสุทธิ์ดุจพระพุทธเจ้า ไม่มีความชั่วเหลวไหลอยู่ในจิตใจ อันนี้แหละเป็นการประพุดติกระทำที่ถูกที่ชอบตามหลักการของพระพุทธศาสนา เวลานี้มีอยู่มากเหมือนกันที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปอย่างผิดวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการมีพระพุทธรูป พระเราก็ควรช่วยกันชำระสังคายนาเสลา สะสางความหลงผิดความเข้าใจผิดของพุทธบริษัทให้หายไปจากจิตใจของชาวพุทธทั้งหลาย ทำให้พุทธบริษัทสว่างไสวอยู่ด้วยปัญญา จึงจะเป็นการถูกการชอบ

เรื่องนี้ไม่ค่อยมีใครพูดให้ญาติโยมฟัง แต่อาตมาทนไม่ค่อยได้ เมื่อเห็นความเหลวไหลเลอะเทอะ จึงพูดให้ญาติโยมฟังเพื่อจะได้เอาเป็นแวนกระจกสองคู่ ความประพุดติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แล้วช่วยกันกระทำสิ่งที่ถูกต้อง ให้เจริญงอกงามในพระพุทธศาสนาต่อไป

สิ่งที่ได้แสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา ขอบใจไว้แต่เพียงเท่านี้ ขออวยพรให้ท่านทั้งหลาย จงเจริญงอกงามในความสะอาด ความสงบ ความสว่างทางใจ เพราะเราได้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จงทำด้วยกันทุกท่านทุกคนเทอญ

งาน เวลา และชีวิต

ฟังปากบัณฑิตการทำงานให้มั่นคง

มีบางคนที่มีได้ศึกษาธรรมะในทางพุทธศาสนาให้ทั่วถึง เขามักจะกล่าวว่า การที่ประเทศไทยไม่ก้าวหน้าเทียบไล่ประเทศอื่นนั้น ก็เป็นเพราะคนไทยนับถือ พระพุทธศาสนา เขาพูดต่อไปว่าพุทธศาสนาสอนคนให้เป็นคนขี้เกียจสันหลังยาว คำกล่าวเช่นนี้เป็นคำกล่าวแสดงความคั่นของคนอย่างเหลือเกินทีเดียว คำสอน เกี่ยวแก่การเป็นอยู่ในโลกนี้เป็นคำสอนชั้นต่ำๆที่มีสอนกันอยู่ในทุกศาสนา ยิ่งเป็น พระพุทธศาสนาด้วยแล้วพระพุทธองค์ทรงสอนไว้อย่างมากมายทีเดียว

ก้าวไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ชีวิตของพระพุทธองค์...เป็นชีวิตของบุคคลผู้ไม่อยู่อย่างเฉยเมย เป็น ชีวิตที่ตื่นตัวและว่องไวอยู่เสมอ ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์นั้นเต็มไปด้วย

งานที่เป็นประโยชน์แก่โลก ให้เราตรวจตราดูตามพุทธประวัติจะพบว่า พระองค์ ออกบวชมิใช่เพื่อไปอยู่เฉยๆ แต่ออกบวชเพื่อแสวงหาความจริง จึงทรงเข้าไป ศึกษาในสำนักของครูอาจารย์ต่างๆ ทรงเป็นศิษย์ที่ดีในสำนักนั้น ตั้งใจปฏิบัติจริงๆ จนมีความรู้เท่าเทียมหรือยิ่งกว่าผู้สอนไปเสียอีก แต่มิได้หยุดแต่เพียงเท่านั้น เพราะทรงเห็นว่าความรู้ที่ทรงได้มามีชีทางไปสู่ความดับทุกข์อย่างเด็ดขาด

ออกจากสำนักนั้นๆ ไปค้นหาต่อไปเมื่อมีใครจะช่วยสอน เพราะความรู้ในสมัยนั้นมีกันเพียงเท่าที่รับมา ก็ทรงค้นคว้าและแสวงหาตามลำพังต่อไป ทำการค้นคว้าอย่างไม่คิดแก่ชีวิต จนร่างกายซูบผอมเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก ได้รับทุกข์จนเกือบสิ้นพระชนม์ก็ได้ทรงทอดอวยอ่อนแอ เห็นว่าการกระทำที่ผ่านมาเป็นบทเรียนที่ผิดพลาด ไม่สามารถที่จะนำพระองค์ไปสู่ความดับทุกข์ได้ ต้องแสวงหาวิธีใหม่ต่อไป และผลที่สุดได้พบความจริงเป็นพระพุทธเจ้าผู้รู้แจ้งเห็นจริง

บุคคลผู้หาได้ยากยิ่งในโลก

ภายหลังจากเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ได้เห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์ ทรงส่งสารเพื่อนมนุษย์ที่ว่า ยวนอยู่ในวงของกิเลสเพราะไม่รู้ทางพ้นทุกข์ เสถียรไป เทียบแนะนำพร้าสอนเขา บอกเขาให้เข้าใจความจริง อันการเดินทางไปสอนประชาชนในสมัยนั้น มีชื่อว่า สะควกสบายเหมือนในสมัยนี้ สิ่งที่อำนวยความสะดวกไม่มี ต้องเดินฝ่าความร้อน ฝุ่นละอองและความหนาวไปตลอดระยะทาง นับว่าลำบากมากอยู่ แต่มิได้ทรงกลัวต่อความลำบากนั้น เพราะทรงพิจารณาเห็นว่าความลำบากของเพื่อนมนุษย์มีมากกว่าหลายเท่า จึงเดินไป....เดินไป... ไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนโดยส่วนเดียว

แม่ในคอนปลายของชีวิต เป็นชีวิตของคนแก่ทั่วไปก็ย่อมมีความอ่อนแอ บ้างเป็นธรรมดา คนแก่อายุ ๘๐ ปี ย่อมไปไหนๆไม่ไหวแล้ว แต่พระองค์ผู้เกิด มาเพื่อชนชาวโลกข้ามสังสารทุกข์ ยังเป็นคนแก่ที่แข็งแรง ยังทรงเดินทางไกล ได้ทุกวัน เดินอย่างนักเดินทางทั้งหลาย จากบ้านนี้ไปสู่อีกบ้านโน้น จากเมืองนี้ไปสู่อีกเมืองโน้น จนกระทั่งร่างกายที่รับใช้จิตมานานทนไม่ไหว ผลที่สุดทรงล้มลงนอนสิ้นชีวิตข้างทางเดินในสวนข้างเมืองกุสินารา

แม้ใกล้จะหมดลมหายใจ ท่านก็ยังทรงคิดถึงความยากลำบากของคนชั้นหลัง ไค้กล่าวเตือนไว้ว่า . . .

สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีเกิดมีดับเป็นธรรมดา
เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน
. . . ให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด

นี่คือพระวาจาของท่านผู้ขยันขันแข็ง ผู้ใช้ร่างกายอันจะแตกดับเป็นธรรมดานี้ให้เป็นประโยชน์ เช่นเดียวกัน...บุคคลผู้ทำงานขนาดพระพุทธเจ้าของเรานั้น...หาได้ยากในโลก

ทุกสิ่งในโลกย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไป

ชาวเราทั้งหลาย...ผู้อ้างตนเองว่าเป็นผู้นับถือองค์พระพุทธเจ้า ถ้าหากเรานับถือพระองค์จริง ก็ควรดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระองค์ โดยเฉพาะพระองค์สอนเราให้ลุกขึ้นประกอบกิจการงาน...อย่านั่งนิ่ง เราก็ควรทำตาม โดยลุกขึ้นทำงานกันดีกว่า

ทุกสิ่งในโลกย่อมหมุนไปเปลี่ยนไป ไม่มีอะไรอยู่นิ่งสถายอย่างเดียว ท่านลองดูขึ้นไปทางเบื้องบนอากาศเถิด ในเวลากลางวันนั้น...ท่านเห็นดวงอาทิตย์

กำลังทำงาน คือ ให้ความร้อนแก่ชาวโลก ให้แสงสว่าง ให้อะไรอีกมากมายที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้ ถ้าดวงอาทิตย์หยุดทำงาน คือไม่มีแสงสว่างไม่มีความร้อน โลกนี้ก็หมดความหมาย เราเองจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้เป็นอันขาด หมูเมฆกำลังเลื่อนไปมาในอากาศ นั่นก็แสดงถึงการไม่หยุดนิ่ง ถ้าเมฆทั้งหมดหยุดนิ่งเพราะไม่มีลมพัด...โลกก็จะวิปริตขึ้นทันที ที่ร้อนก็จะร้อนเกินไป ที่มีฝนก็จะมามากเกินไป ความสลายจะไม่เกิดแก่ชาวโลกได้เลย

เวลาเป็นสิ่งที่มีความค่า อย่าปล่อยให้ผ่านไปเปล่า

สัตว์ครึ่งจันทุกตัว เช่น นกที่โฉบบินไปมาในอากาศ ปลาที่ว่ายอยู่ในน้ำ วัวควายที่เดินไปมาในท้องทุ่ง จงดูให้ดีเถิด...ท่านจะพบว่ามันกำลังทำงานของมัน นกเป็นสัตว์ที่ตื่นก่อนคนเสียอีก และส่งเสียงร้องก้องป่า เรียกเพื่อนฝูงให้ลุกขึ้นทำงานกัน มนุษย์ก็ยืนยันกลับกันว่า แหม! ทนวกหูเจ้านกพวกนี้จริงๆ ช่วงไม่คิดเสียบ้างเลย ถึงเวลาสมควรสำหรับการตื่นแล้วยังจะมัวเห็นแก่ความสุขเล็กน้อยบนเตียงนอนอยู่อีก สู้กตัญญูๆไม่ได้ มันมิได้เห็นแก่นอนเลย มันตื่นตัวไปทำงานของมันแล้ว ฝูงมดตัวเล็กๆที่ไต่ยั่วเหยียบบนแผ่นดิน มันก็ทำงานของมันตลอดเวลา

ปลวกเป็นสัตว์ที่ขยันที่สุดทั้งกลางวันกลางคืน มันทำงานอย่างไม่หยุดยั้งรังหรือป้อมปราการของมันเพิ่มขึ้นเสมอ ถ้าสังเกตดูตัวปลวกที่พอกดินขึ้นกับต้นไม้ เราจะเห็นว่ามันเจริญขึ้นตลอดเวลา นั่นเป็นเรื่องของงานใช้ไหมละ ปลวกเป็นสัตว์ตัวน้อยยังทำงานไม่หยุด

มนุษย์เราผู้เรียกตนเองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐได้ทำงาน ถ้าไปนั่งในบ้านกาแฟกึ่งนั่งมอยุ่นั้นแหละ คิมกาแฟเพียงถ้วยเดียว...แต่นั่งสนทนากันถึงสองสามชั่วโมง

เรื่องที่สนทนาก็มักเป็นเรื่องประเภทที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นการนั่งสนทนาทำลายเวลากันเท่านั้น การกระทำเช่นนั้น...เป็นการทำลายตนเองให้หมดไปโดยไม่เป็นประโยชน์ แล้วเขาก็บ่นว่าไม่มีเวลาทำงาน จะมีได้อย่างไรกันเล่า...เขาเอาเวลาไปทิ้งไว้ตามที่ๆไม่เกิดงานแก่เขา

อันบุคคลที่รักงาน...เขาจะไม่เที่ยวเกลโลลไปในทางที่ไม่เป็นสาระเช่นนั้น เขาได้วางระเบียบสำหรับชีวิตไว้เสมอ เขาไม่ปล่อยเวลาให้หมดไปโดยมีได้อะไรเป็นขึ้นเป็นอัน ถ้าเขาหยุดงาน...เขามักทำอะไรอื่นไปในทางที่เป็นประโยชน์ ที่เราเรียกว่างานอดิเรก บางคนทำการเล่นกล้วยไม้ บางคนเล่นเครื่องลายคราม บางคนก็เล่นกีฬาประเภทออกกำลังกาย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิต พอหยุดจากสิ่งเหล่านี้เขาก็หันเข้าหางานทันที คนที่ทำงานอย่างมีระเบียบและมีความพอใจในงานนั้น เขาจะไม่รู้สึกเหนื่อยและเมื่อยหน่ายต่องานของเขาเลย เขาจึงทำงานได้หลายอย่าง นักเขียนบางคนนั้นทำงานไ้มาก เขียนอะไรได้ทุกอย่าง เขาก็พักผ่อนอยู่ในตัวของงานเอง เช่นแต่งเรื่องที่หนักสมองมานานเขาก็หยุดเสียที แล้วหันมาเขียนหนังสือเรื่องเรื่งรรมย์ต่อไป เขียนโคลงกลอนและอะไรต่างๆ เป็นการพักผ่อนไปในตัว งานของเขาจึงมีมาก ชีวิตของเขาเป็นประโยชน์แก่โลกอย่างกว้างขวาง

งาน เวลา และชีวิต

เมื่อคนอื่นเขาทำได้ทำไมเราจะทำบ้างไม่ได้เล่า? จริงอยู่...ที่ความชัดเจนในงานของคนเราไม่เหมือนกัน แต่เราก็อาจทำได้ตามกำลังและความสามารถของเราเอง ขออย่างเดียวแต่ขอให้รู้จักคุณค่าของงาน ของเวลา ของชีวิต และทำกิจทุกอย่างให้สมกับที่คนได้เกิดมาเป็นคนที่พอแล้ว

ชาติไทยเรายังอ่อนแออย่างล้าหลังเกือบทุกด้าน ถ้าไปเทียบเคียงกับประเทศอื่นๆชาติอื่นๆเขา **จึงเป็นหน้าที่ของพวกเราทุกคนที่เรียกตนเองว่าเป็นคนไทย ควรลุกขึ้นกระทำกิจอันเป็นหน้าที่ของตน** อย่าได้เห็นแก่ความสุขด้วยการนอน การเที่ยวการเล่นกันนั้เลย สิ่งเหล่านี้มีไ้ให้อะไรแก่ตนมากนัก จงชวนชววยในการประกอบกิจการงานกันเถิด แผ่นดินของเมืองไทยเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรในดินสินในน้ำพอที่จะเลี้ยงชาติไทยให้มีความสุขสบายได้ แต่ถ้าพวกเราไม่ลุกขึ้นทำการหว่านพลกดินนั้นขึ้น พืชผลจะเกิดมีแก่เราได้อย่างไรกันสหายเอ๋ย! จงมองดูความชวนชววยของชนเหล่าอื่นที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยกันบ้างเถิด เขาเอาอะไรมา...ไม่มี นอกจากการขยันลุกขึ้นทำงานเท่านั้น เขาได้กลายเป็นเศรษฐีไปตามๆกัน แต่พวกเราที่ยากจนเพราะไม่ทำงาน พวกเราจึงมาแข่งขันกันทำงานกันดีกว่า ชีวิตจะได้มีสาระมากขึ้นกว่านี้

ตื่นเสียที่พี่น้องเอ๋ย!

ร่างกายของเรามีไว้สำหรับทำงาน มีไขมีไว้สำหรับพักผ่อนหลับนอนอย่างเกียจคร้าน เพราะธรรมชาติของร่างกายทุกส่วนเป็นสิ่งที่จะต้องใช้ ถ้าไม่ใช้มันจะเล็กลับไม่เติบโต เช่นแขนขาถ้าไม่ใช้ก็อ่อนแอ ไม่แข็งแรง คนที่เราเรียกว่าผู้คิในสมัยก่อนแข่งเล็กนิกเดียว และเรายังพูดกันว่าคนกำแข็งของตนได้รอบเป็นคนมีบุญ คนที่เป็นหัวหน้าคนมีรูปร่างอย่างพระเอกลิเก เป็นคนเอาจางร่างน้อยเต็มที...นี่หรือคนมีบุญ? คนมีบาปต่างหาก เราเข้าใจผิดกันมานาน เราถือกันว่าคนไม่ทำอะไรเป็นคนมีบุญและสอนกันมาอย่างนั้น เช่นเด็กว่าโตขึ้นก็ขอให้ เป็นเจ้าคนนายคน นี่คือการเพาะคนให้เป็นคนหยิบหย่อง เหยียบมูลไ้ไม่ผ่อประเทศใดมีคนประเภทนี้มาก ประเทศชาตินั้นก็ล่มจม...อยู่ไม่ได้

บัดนี้ถึงเวลาแล้ว . . .

ที่เราจะต้องทำคนให้เป็นคนว่องไวกันเสียที

งานการรอกท่านอยู่มากมายแล้ว

พระพุทธองค์คริสต์เคื่อนิกนุทั้งหลายให้ปฏิบัติธรรมเสมอ

แม้ชาวบ้านก็ทรงแนะแนวทางอย่างเดียวกัน

. . . เพื่อให้ทุกคนตื่นตัว . . .

ลุกขึ้นทำงานอันเป็นหน้าที่ของตนเสียโดยเร็ว

ไม่ปล่อยชีวิตให้ล่วงไปเสียเปล่าๆ

. . . เพราะชีวิตนี้ . . . มีความเสื่อมสิ้นไปอยู่ทุกวันเวลา

ถ้าเรารู้ว่าร่างกายนี้จักแตกดับสลายลงไป

ก็ขอให้มันแตกดับเพราะการทำงานเถิด

อย่าให้มันแตกดับสลายไปอย่างคนเกียจคร้านเลย

. . . เมื่อเราตายไปแล้ว . . .

ก็ขอให้มืออะไรๆเหลือไว้ให้คนข้างหลังได้คู่กันบ้าง

ให้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเราพอได้รับความสบายใจบ้าง

ในเมื่อเขาได้พูดถึงความเป็นอยู่ของเราในอดีต

เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า

บางคนพูดว่าไม่มีเวลา หรือพูดว่าคนนั้นเขาเอาเวลาที่ไหนมาทำงาน จึงทำได้อย่างมากมายเหลือเกิน การพูดเช่นนี้...เป็นการแสดงถึงความเป็นอยู่ของคนโดยแท้ คือ คนเป็นคนไม่รู้จักใช้เวลา ไม่รู้จักใช้ชีวิตของคนให้เป็นการเป็นงาน จึงไม่ทราบว่าเขาเอาเวลามาจากไหนกัน

เวลานั้นไม่เป็นของใครโดยเฉพาะ
 วันกับคืนหนึ่งมีอยู่ยี่สิบสี่ชั่วโมง
 เป็นสาธารณะสำหรับทุกคนที่จะนำมาใช้ได้
 ถ้าใครไม่ใช้ . . . เวลามันก็บินหนีไปเสีย
 และมันหนีไปอย่างรวดเร็วมากที่สุด
 มันหนีไปไหนเล่าท่าน?
 ...มันไปอยู่กับคนที่รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
 แก่งานและชีวิตของเขาอย่างแท้จริงนั่นเอง.

เราจักเห็นว่า มีคนบางคนได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์แก่ตนอย่างมหาศาล
 เขาไม่ยอมนั่งนิ่งเป็นอันขาด แต่ทำงานที่เป็นประโยชน์ตลอดเวลา ส่วนบางคน
 หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เขาเป็นคนไม่รู้คุณค่าของเวลาที่ผ่านไป เขานั่งสนทนากันด้วย
 เรื่องที่ไม่เป็นสาระบ้าง นอนเล่นๆเสียบ้าง เดินเล่นๆเสียบ้าง

พื น์ อ ง หั ง ห ล า ย !
 ให้ลุกขึ้นทำงานอันเป็นหน้าที่ของท่านเถิด
 ลาภผลเงินทอง...จักเป็นของท่านตลอดไป

๑๐ ธันวาคม ๒๕๐๐

“ขาดความมุ่งหมายแล้ว...ชีวิตของเราจักหมดคุณค่าไปทันที”

อมทวจา หลวงพ่อบุญญานันทิกุ

บันไดแห่งความสำเร็จ

ความอูบติแห่งผล ย่อมมีได้ด้วยการกระทำของตน

ในเรื่องการงาน...

เราจะต้องมีความพอใจ คือค้นคว้าไม่สิ้นสุด

ดีกว่าเราพอใจ...มันก็ไม่หนักใจ ไม่กังวลใจ

แล้วก็ไม่มีความทุกข์อะไรเกิดขึ้น...เพราะเรา "พอใจ"

เมื่อเราพอใจ... เราก็ทำไปความหน้าที่

จนทำนั้น...ใจเป็นสมาธิ ใจอยู่กับเรื่องนั้น ไม่ทิ้งขว้างไปเรื่องอื่น

สมรรถภาพทางจิตของเราก็ดีขึ้น

การบริการงานนั้นก็จะเรียบร้อย... เป็นไปด้วยดี

ไม่มีความวิตกกังวลสงสัย หรือมีแต่ที่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น

นี่คือ "ความพอใจ" มันเป็นศิลปะที่เราควรจะทำให้เกิดขึ้นในใจของเรา

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงปู่ศุข วัดปากน้ำภาษีเจริญ)

ความอุทิศแห่งมตย์ยอมมิได้ด้วยการกระทำ

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

จิตที่ฝึกฝนแล้วย่อมดี

ในวันอาทิตย์ก่อนนั้น ได้กล่าวปาฐกถาในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติทางใจในคัมภาวนา เพื่อจะให้เราทั้งหลายได้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในการที่จะรักษาจิตของตนให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตประจำวัน เพราะว่าเรื่องของ

การรักษาจิตเป็นเรื่องสำคัญ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “จิตตสฺส ทมโถ สาธุ” จิตที่ฝึกฝนแล้วย่อมดี คือหมายความว่า นำความสุขนำความเจริญมาให้แก่ผู้นั้น เราทุกคนมีจิตมีใจด้วยกันทั้งนั้น ถ้าหากว่าไม่ได้มีการฝึกฝนเสียเลยแล้ว เราก็จะมีความยุ่งยากในชีวิตประจำวัน

ฝึกฝนจิตให้เหมาะแก่การอยู่บนโลกนี้

บรรดาความยุ่งยากทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเรานั้น ความผิดพลาดก็อยู่ที่ไม่ระวังรักษาสติของตนเอง ถ้าเราหมั่นระวังรักษาไว้ ก็จะเป็นเหตุให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนไปได้ เพราะฉะนั้นในการปฏิบัติธรรมะในทางพระศาสนา จึงอยู่ที่การฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีสภาพที่เหมาะสมแก่การต่อสู้กับโลกนี้ ฉะนั้น การฝึกฝนอบรมจิตใจจึงเป็นหลักใหญ่ เป็นหลักการสำคัญในทางพระศาสนา

เราผู้นำนับถือพระศาสนา...ถ้าการปฏิบัติมีแต่เรื่องการให้ทาน การรักษาศีล แต่ไม่ถึงขั้นภาวนา ก็เรียกว่า เรายังไม่ได้รับผลจากพระศาสนาเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าเราต้องการให้เกิดผลทางใจตามหลักคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างถูกต้อง ก็ต้องก้าวหน้าต่อไปอีกหน่อยหนึ่ง คือการฝึกฝนอบรมจิตใจของเราเอง ว่ากันโดยความจริงแล้ว เรื่องการปฏิบัติกิจในทางพระศาสนา แม้ในส่วนที่เป็นเบื้องต้น เช่น เรื่องทาน เรื่องศีล ถ้าหากว่าเราทำให้ถูกหลักแล้วก็เป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจด้วยเหมือนกัน แต่ว่าส่วนมากไม่ได้ทำให้ถึงจุดนั้น มักทำกันลั้กว่าทำไปตามเรื่องที่ตนเคยกระทำ ไม่ได้รู้จุดหมายที่เราทำสิ่งนั้นเพื่ออะไร

ถ้ารู้จุดหมายของการกระทำ เช่นการให้ทานก็เพื่อจะขุดเกล็ดจิตใจของเราให้สะอาด ปราศจากความตระหนี่หรือความเห็นแก่ตัว การรักษาศีลก็เพื่อที่จะ

ชุกเกลสาจิตใจให้สะอาด ปราศจากการคิดเบียดเบียนบุคคลอื่นให้เกิดความทุกข์ เกิดความเดือดร้อน แม้เรื่องการปฏิบัติในเรื่องอื่นที่มุ่งในจุดอย่างนี้ เช่น เรามาฟังธรรม ปาฐกถาทุกวันอาทิตย์ ก็มีจุดมุ่งหมายก็เพื่อจะขจัดความโง่ความเขลาที่เกาะจับอยู่ในใจของเรามาก่อนให้หมดไป เราจะได้มีความฉลาดแหลมคมในการดำรงชีวิต ในการที่จะต่อสู้กับภัยอันตราย อันจะเกิดขึ้นจากภายในตัวเราเอง

ป้องกันภัยภายในด้วยการภาวนา

ภัยภายนอกแม้จะรุนแรง แต่ถ้าหากว่าภายในของเราไม่มีภัย เราก็ไม่ยุ่งยากนัก แต่ว่าถ้าเรามีภัยข้างในนั้น เราก็เท่ากับว่าเปิดประตูรับภัยข้างนอก ภัยข้างนอกเข้ามาทำความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่เรา เพราะฉะนั้นเมื่อเราระวังไม่ให้ภัยข้างในเกิดขึ้นได้ ภัยข้างนอกก็ไม่เข้ามารบกวนได้ การระมัดระวังภัยข้างในไม่ให้รบกวนจิตใจนั้นแหละคือการปฏิบัติในทางจิตตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา ซึ่งได้กล่าวให้ญาติโยมได้ฟังมาเป็นลำดับ

ภาวนานั้นมี ๒ ประการ คือ สมถภาวนา การปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิ เกิดความสงบใจ เพื่อให้ใจของเราพร้อมที่จะใช้งานประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งก็คือ วิปัสสนาภาวนา อันหมายถึงการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ชัดเรื่องนั้นๆตามความเป็นจริง ตามคำแปลของวิปัสสนาก็คือ ความรู้แจ้งเห็นจริงนั่นเอง เราต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งนั้น ตามที่มันเป็นจริง เพราะการรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งนั้นๆนั้นแหละ เป็นเรื่องที่จะขจัดความยึดถือที่ผิดในใจของเราได้ คนที่มีความยึดถือผิดๆ ไม่ว่าในเรื่องอะไร เพราะไม่เข้าใจชัดในเรื่องนั้นตามที่เป็นจริง

พระผู้มีพระภาคเจ้าครัสสอนพุทธบริษัททั้งหลายว่า “เธอทั้งหลายจงมองดูทุกสิ่งทุกอย่างตามที่มันเป็นจริง” ที่นี้ที่เป็นจริงนั้นคืออะไร เราจะรู้จักความจริงของสิ่งอะไรได้ก็ต้องอาศัยการคิดค้นในเรื่องนั้น เมื่อไม่มีการคิดค้นก็จะรู้จริงไม่ได้

บันไดแห่งความสำเร็จ

การเรียนการศึกษา ถ้าเพียงสักแต่ว่าเรียนเฉยๆ ก็จะไม่เกิดความเข้าใจชัดในสิ่งนั้น เพราะฉะนั้นถ้าเราไปศึกษาในข้อธรรมะอันเป็นบันไดแห่งความสำเร็จ ซึ่งเรียกในภาษาธรรมะว่า อิทธิบาท ๔ ประการ อันเป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จ ในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นด้านกายหรือว่าด้านจิตใจ แต่ว่าท่านมุ่งในด้านจิตใจโดยเฉพาะ

หลักอิทธิบาทนั้น ก็ต้องมีฉันทะ...ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำนั้นเสียก่อน เมื่อเรามีฉันทะความพอใจแล้ว ต่อไปก็ต้องมีวิริยะ...ความเพียรไม่ทอดอยในการประกอบกิจนั้นๆ ไม่กลัวต่ออุปสรรคข้อขัดข้อง เมื่อเราจะทำก็ต้องตั้งใจว่าเราจะทำให้สำเร็จนี้เป็นประการที่สอง ประการที่สามก็คือ จิตตะ...หมายความว่าเอาใจใส่ ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ จะไปไหนจะทำอะไร ก็มักอยู่ในใจเสมอ ว่าเรามีหน้าที่ เรามีกิจที่จะต้องทำ แล้วเราก็นำมาสู่หน้าที่ที่เราจะต้องทำนั้นต่อไป ประการสุดท้ายซึ่งเป็นตัวการสำคัญของเรื่อง ท่านเรียกว่าวิมังสา จะต้องทำนั้นต่อไป ประการสุดท้ายซึ่งเป็นตัวการสำคัญของเรื่องชัดเจนในเรื่องนั้นตามที่มันเป็นจริง บันไดแห่งความสำเร็จทั้งสี่ประการนี้ที่กล่าวนี้...ข้อสุดท้ายนี้แหละสำคัญที่สุด

หัวใจของการทำงาน

แม้เราจะมีฉันทะความพอใจ มีความเพียรมีการเอาใจใส่ แต่หากวิมังสา คือการไตร่ตรองค้นคว้าหาเหตุผลในเรื่องนั้นๆอย่างถูกต้องแล้ว ความสำเร็จของการกระทำก็ไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้นได้ เพราะฉะนั้น...จึงต้องมีการไตร่ตรอง การไตร่ตรองค้นคว้าจึงถือเป็นหัวใจของการกระทำงานทุกๆประเภท คนที่มีการไตร่ตรองค้นคว้า ย่อมเกิดปัญญาเกิดความรอบคอบรอบรู้ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ ในเรื่องการปฏิบัติกิจด้านภาวณาก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดในเรื่องนั้นๆมากขึ้น

ถ้าเราศึกษาชีวประวัติของบุคคลที่เป็นพระอรหันต์ในสมัยก่อน ก็จะพบว่า เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดกระทบท่านในชีวิตประจำวัน ท่านมักจะถือเอาเหตุการณ์นั้นๆ ไปพิจารณา แล้วก็จะได้บรรลุสัจธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้เห็นความจริงในสิ่งนั้นชัดเจนถูกต้อง เช่นพระรูปหนึ่งท่านชอบเข้าไปในป่าช้า เพราะว่าการไปป่าช้านั้น เป็นการฝึกฝนจิตใจไม่ให้เกิดความขลาดความกลัว ต่อสิ่งที่ไม่ควรกลัว สิ่งที่ไม่ควรกลัวก็คือกลัวผีนั่นเอง เด็กๆเราโดยมากมักจะกลัวผี การกลัวผีของเด็กนั้นก็เนื่องจากผู้ใหญ่พูดเรื่องผีให้เด็กฟังในรูปที่น่ากลัว เวลาเล่าเรื่องผีแล้วทำท่าหน้าตาน่ากลัว เท่ากับว่าประทับให้เกิดความกลัวขึ้นในใจเด็ก เด็กจึงได้เกิดความกลัวในเรื่องนั้น ผู้ใดเป็นคนขี้กลัวผี...ต้องหมั่นไปป่าช้า แต่ว่าไปกลางวันก่อน แล้วก็ค่อยไปพอตะวันตกดินเย็นลงไปพลบค่ำ ไปตั้งแต่ยังสว่างแล้ว จนมืด ไปบ่อยๆก็เกิดความเคยชิน สามารถไปนั่งข้างที่เขามารรจศพได้หรือไปนั่งข้างโลงผีที่มีผีอยู่ในนั้นก็ได้...ความกลัวไม่มี เด็กๆที่เป็นลูกสัปเหร่อที่อยู่ใกล้ป่าช้ามั่นไปวิ่งซ่อนหากันในที่เก็บศพมันหากกลัวผีกันไม่ ที่มันไม่กลัวผีนั้นก็เพราะว่ามันชินกับสิ่งเหล่านั้น อันนี้เพราะความเคยชินโดยแท้

พระในสมัยก่อนมักจะไปเยี่ยมป่าช้า ป่าช้าในสมัยก่อนนั้นมันน่ากลัวมากกว่าสมัยนี้เพราะเป็นป่ารก ไม่ค่อยสะอาดเหมือนสมัยนี้หรอก ป่าช้าเดี๋ยวนี้ น่าเที่ยว คล้ายๆกับสวนสาธารณะ เพราะว่ามีสนามหญ้า มีดอกไม้ มีสิ่งอะไรๆ สวยงาม สมัยก่อนนั้นมันรกรุงรัง ท่านจึงมักจะไปดูซากศพ เวลาไปดูซากศพ แล้วเอมานั่งพิจารณา แยกแยะศพนั้นออกเป็นส่วนๆ คือมานั่งพิจารณา เหมือนกับนั่งผ่าศพอย่างนั้นแหละ ก็เหมือนกับนักเรียนแพทย์ทำการผ่าศพเพื่อศึกษาสรีระร่างกาย

แต่พระเราไม่ได้ผ่าศพเพื่อศึกษาอย่างนั้น ท่านผ่าศพเพื่อให้เห็นว่า ในศพนั้นไม่มีอะไร มันมีแต่ส่วนประกอบที่รวมตัวกันเข้า แล้วมันก็ไหลไปตามอำนาจของการปรุงการแต่ง เมื่อหมดอำนาจการปรุงแต่งไปแล้ว ศพนั้นก็เลยสลายไป เอามานั่งพิจารณาเรื่อยไปๆ จนเกิดปัญญาเห็นชัดว่า ตัวเรานี้มันไม่มีอะไร หลงผิดไปยึดว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นเราเป็นเขาขึ้นมาเอง แล้วก็เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นด้วยประการต่างๆ ท่านก็ได้บรรลุด้วยการคิดเช่นนั้น

รู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยการพิจารณา

บางคนไปนั่งที่ตลิ่งริมแม่น้ำ เวลานั้นน้ำไหลมามันเกิดฟองขึ้น เวลาเกิดฟองน้ำแล้วมันก็หายไป เกิดแล้วมันก็หายไป ท่านนั่งดูก็เกิดความคิดขึ้นว่า ฟองน้ำนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยการปรุงแต่งของกระแสน้ำที่ไหลมาเร็ว แล้วมากระทบอะไรเข้าจึงเกิดเป็นฟอง พอเกิดเป็นฟองแล้วมันก็ลอยไป พอลอยไปแล้วประเดี๋ยว ฟองนั้นก็หายไป แล้วมันก็เกิดฟองใหม่แล้วมันก็ลอยไปหายไป ท่านก็เอาภาพนั้นแหละมาพิจารณาในที่สงบ ผลที่สุดก็ได้รู้แจ้งเห็นจริง

เมื่อเห็นความจริง ก็หมดความยึดมั่นถือมั่น

นางภิกษุณีนั่งดูไฟที่กำลังคัมน์น้ำ ไฟที่คัมน์น้ำ...มันลุกโพล่งขึ้น แล้วบางที่มันก็มอดลงไป เอาไม้พินไปซุนไฟเข้าไส้ให้เรียบร้อย ไฟก็ลุกโพล่งขึ้น แล้วมันก็จ่มอดลงไป เมื่อนั่งดูไปๆก็เกิดความคิดขึ้นว่า ไฟเหมือนกับชีวิต ชีวิตเหมือนกับไฟ ร่างกายเหมือนกับกองไฟ กองไฟก็เหมือนกับร่างกาย เอามาเปรียบเทียบพิจารณา พิจารณาติดต่อกันไปตลอดเวลาไม่ขาดสาย ก็ได้มองเห็นความจริงว่าชีวิตมีเกิดมีดับ เมื่อมองเห็นความเกิดดับของร่างกาย เลยไม่มีความยึดมั่นถือมั่น

จิตที่หลุดพ้นแล้วจากความยึดมั่นถือมั่น

บางองค์เดินไปกลางแควอันร้อนจัด คนเราอยู่กรุงเทพฯ ไม่เคยเดินไปกลางแควร้อนจัดในกลางทุ่ง เดินกลางแควในทุ่งที่มันเห็นภาพหลอก ที่เขาเรียกว่า พยับแดด พยับแดดนี้เรามองเห็นแต่ไกลระยิบระยับ บางทีก็เห็นเป็นภาพอะไรต่างๆแล้วมันก็หายไป เหมือนกับว่าผีมันหลอกกลางวันอะไรอย่างนั้นแหละ คนที่ไม่เคยเดินในทุ่งกว้างไม่รู้ ถ้าใครเคยอยู่ในทุ่งนี้รู้ได้ตามหลักนี้ พยับแดดที่เรามองเห็นนั้น...เห็นมันเกิดขึ้นแล้วก็หายไป ท่านเดินไปก็เห็นในรูปอย่างนั้นแล้วท่านก็นำมาพิจารณา ผลที่สุดก็มองเห็นว่าไม่มีอะไรที่เป็นสาระเป็นแก่นสารในชีวิต มันมีแต่เรื่องเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไปเท่านั้นเอง ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็คับไปเท่านั้นเอง หาสาระแก่นสารในเรื่องนั้นมิได้ ท่านมองเห็นความจริงอย่างนี้ จิตก็หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น อันนี้เป็นตัวอย่างที่มีมาในสมัยก่อนๆ ที่ได้รับรู้ความจริงอย่างนั้น

เปลี่ยนแปลงจิตใจด้วยความจริง

แม้คนเราในสมัยนี้บางทีก็ประสบกับความจริง แล้วความจริงนั้นก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมจิตใจ เช่น เคยทำอะไรที่มันเป็นเรื่องเหลวไหล ไม่ใช่ไม่งาม แต่เมื่อมาพบสิ่งอันเป็นเครื่องกระทบใจอย่างแรงเข้าก็เกิดความรู้สึกขึ้นมาเปลี่ยนจิตใจมาจากเรื่องนั้นๆ ได้ เช่น คนบางคนเป็นคนชอบสนุก ชอบเที่ยว กินดื่มสนุกสนานบ่อยๆ ที่นี้มาเกิดมีปัญหาลงในครอบครัว เช่นคนที่รักตายจากไป ลูกน้อยตายจากไป หรือภรรยาตายจากไป...มาฟังพระธรรมเทศนาในงานศพแล้วเกิดความรู้สึกตัว...มองเห็นชีวิตที่ผ่านมาว่าเป็นเรื่องที่น่าเกลียดไม่น่ารักอะไร แล้วก็เกิดความรู้สึกว่าเราจะตายเหมือนกับที่ภรรยาของเราตาย เราจะมามัวหลงไหลเพลิดเพลินกับสิ่งเหล่านั้นอยู่ทำไม เราควรจะใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ให้เป็นประโยชน์ดีกว่า แล้วก็เปลี่ยนชีวิตหันเข้าหาความงามเข้าหาความดี ตั้งหน้าประพฤติธรรมต่อไป อันนี้เป็นตัวอย่าง

ในเรื่องนิทานเข็นก็มีคนขี่เมา...ขี่เมาเต็มที ครั้นได้มาพบกับอาจารย์ภูโกที่สอนธรรมะ อาจารย์พูทให้ฟังเพียงไม่กี่คำ คือพูทว่า “คิดดูให้ดี ร่างกายนี้มันเปลี่ยนแปลงไปสู่ความแตกดับทุกลมหายใจเข้าออก ถ้าเราไม่รีบไข่มันให้เป็นประโยชน์ มันจะมีราคาที่สูงโหด” คำพูทสั้นๆ เท่านั้นทำให้นายขี่เมาคนนั้นคิด...คิดตลอดเวลา เดินตามหลังอาจารย์ก็คิดไปตลอดทาง ผลที่สุดก็เปลี่ยนแปลงจิตใจ สารภาพกับอาจารย์ว่าผมไม่กลับบ้านแล้ว ผมจะเดินทางไปกับอาจารย์ด้วย อาจารย์ถามว่า เธอจะไปทำอะไร? เขาก็บอกว่า ต้องการจะไปบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จะได้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์แก่คนแก่ท่านสืบต่อไป อาจารย์ก็ตอบว่าตกลง แล้วก็พาไปบวช

ศึกษาธรรมะที่อู่อรอบตัวเรา

อันนี้เป็นเรื่องตัวอย่างให้เห็นว่า **สิ่งที่เราได้ประสบเห็นในชีวิตประจำวัน นั้นมันเป็นครูอยู่ในตัว** เป็นบทเรียนอยู่ในตัวที่จะสอนเราอยู่ตลอดเวลา แต่ว่าเราโดยมากแล้วไม่ค่อยได้นึกถึงบทเรียนนั้น ไม่นำเอามาสอนตัวเอง คือไม่คิดนึกนั่นเองก็เลยไม่ได้ปัญญา

เราเล่นต้นไม้เล่นกล้วยไม้ เล่นกุหลาบเล่นอะไรต่างๆ สิ่งที่เราเล่นอยู่ทุกวัน ทุกเวลานั้นมันก็มีธรรมะเป็นข้อเตือนจิตสะกิดใจอยู่ตลอดเวลา สนามหญ้าที่มันเขียวสดในบ้านของเรา เราก็ปลูกต้นไม้ต่างๆไว้ เราคงเคยเห็นใบไม้มันหล่นอยู่เต็มสนาม แล้วก็ให้เด็กหรือคนใช้ไปกวาดมันทิ้งเสีย คนที่ไปกวาดขยะกวาดทุกวัน แต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้นในใจ

ถ้าเป็นคนที่มีการศึกษาธรรมะ เมื่อไปกวาดใบไม้แห้งก็ย่อมเกิดความคิด เกิดความคิดขึ้นว่า ใบไม้นี้เมื่อก่อนมันเป็นใบไม้อ่อน แล้วเป็นใบแก่ แล้วก็ เป็นใบเหลือง แล้วก็ร่วงลงกองอยู่ที่สนามหญ้า จนเราต้องกวาดไปทิ้ง เมื่อเกิดคิด อย่างนั้นขึ้นมา ก็**เอามาเปรียบเทียบกับตัวเอง** ว่าสมัยหนึ่งเราเป็นเด็กน้อย นอนในเบาะ แล้วต่อมาก็เติบโตขึ้นมาเรื่อยๆ จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ เวลานี้อายุเท่าใด แล้ว...อยู่ในสภาพใบไม้เขียวใบไม้เหลือง ไม่เท่าใดก็จะร่วงลงไปนอนอยู่ในหีบศพ ถ้าคิดขึ้นมาอย่างนี้ก็จะเกิดความสลัดใจ แล้วก็จะได้กลับจิตกลับใจเข้าหาความงามความดีได้

อาจารย์บางท่านเมื่อจะสอนศิษย์ ก็บอกว่าเธอไม่ต้องทำอะไร ไปกวาดใบไม้แห้งทุกวันๆก็แล้วกัน กวาดแล้วพอรุ่งขึ้นท่านก็ถามว่าพบอะไรบ้าง? ลูกศิษย์ ก็ไม่บอกว่าพบอะไร ถ้าบอกก็บอกว่าไม่เห็นมีอะไร...กวาดไปเรื่อยๆ ท่านก็บอกว่า กวาดต่อไปอีก กวาดเรื่อยไปจนกว่าจะพบสักอย่างหนึ่ง... แก่ก็กวาดเรื่อยไป บางทีก็ไปพบเศษส탕ค์ที่คนมาเที่ยวทำหล่นไว้ ก็เอาไปให้อาจารย์ อาจารย์บอกว่า

สตาจกันนั้นมันไม่มีประโยชน์อะไรขวางมันไปเสีย แล้วให้กวาดต่อไป กวาดเรื่อยไป ...กวาดเรื่อยไป วันหนึ่ง วางไม้กวาดนั่งลงแล้วนึกตรึกตรองเลยได้พบความจริง นำความจริงนั้นไปบอกกับอาจารย์ว่า ผมกวาดมาตั้งเคื่องหนึ่งแล้ว เพิ่งจะพบในวันนี้เอง ท่านถามว่าพบอะไร? ก็บอกว่า พบว่าสิ่งทั้งหลายมันไม่เที่ยง มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อาจารย์ก็บอกว่ากวาดต่อไป ที่พบนั่นมันเล็กน้อย ...ยังไม่พอ คนนั้นก็ต้องกวาดขยะต่อไป

เรื่องอย่างนี้เป็นตัวอย่าง คือว่าคนเราทำอะไรต้องพิจารณาเพื่อให้เห็นความจริง เล่นคอกไม้อย่าเล่นแต่เพียงให้เพลินใจ แต่ว่าเล่นเพื่อศึกษาความจริงจากคอกไม้ เล่นกล้วยไม้ในแง่ธรรมะ ปลูกกุหลาบใส่กระถางวางไว้เชิงบันได ก็ต้องปลูกกุหลาบเพื่อให้เกิดธรรมะ อะไรที่มีรอบๆตัวเรานั้น เราต้องมองเพื่อให้เห็นธรรมะ

เห็นความจริงคือเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

เห็นธรรมะก็คือเห็นความจริง ผู้ใดเห็นความจริงเห็นธรรมะ ผู้นั้นเห็นพระพุทธเจ้า เหมือนคำที่พระองค์ตรัสกับพระวักกลีว่า “โย โข วักกลี ชมมัมปัสสติ โส มัมปัสสติ” ว่า “ดูก่อน วักกลี ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นตัวเรา คฤาคค ผู้ใดไม่เห็นธรรม...ผู้นั้นไม่เห็นเรา” อันนี้แหละคือตัวปัญญา

ถ้าเราเห็นธรรมะก็คือเห็นความไม่เที่ยงของสิ่งนั้นก็ดี เห็นความทุกข์ของสิ่งนั้นก็ดี เห็นความเป็นอนัตตาคความไม่มีตัวมีตนของสิ่งนั้นก็ดี ก็เรียกว่าเราได้เห็นธรรมะ เมื่อเห็นแล้วก็ยังจะต้องคิดต่อไป พิจารณาต่อไปเพื่อให้สิ่งนั้นมันเกิดความแคล่วคล่องว่องไว เวลาเราไปมองสิ่งอื่นจะได้เกิดเปรียบเทียบให้เห็นประจักษ์ว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของทุกอย่างเหมือนกันไม่มีการแตกต่างกัน

คนเราเมื่อเห็นอะไรเหมือนกันเมื่อใดแล้ว ก็สบายที่สุดในชีวิตละ ที่เรียกว่าสบายนั้นเพราะอะไร? เพราะว่าเราเห็นอะไรมันเหมือนกัน คนที่เป็นทุกข์ มีความเคียดแค้นในจิตใจ มันเคียดแค้นเพราะอะไร? ขอบอกว่า เคียดแค้นเพราะเรามองเห็นอะไรมันไม่เหมือนกัน ยังเห็นความแตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างของคนที่เราเห็นมันแตกต่างกันอย่างไร? เห็นว่าเป็นหญิง เป็นชาย เป็นหนุ่ม เป็นสาว เป็นผู้เฒ่า เป็นผู้แก่ เห็นดอกไม้ก็ไม่เหมือนกัน...ต่างกันไปหมด เพราะเห็นอะไรแตกต่างกันนี้จึงเกิดกิเลส เป็นเหตุให้รักในบางครั้งหรือชังในบางครั้ง รุ่มหลงมัวเมาเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็เพราะมองเห็นสิ่งเหล่านั้นมันแตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายใจ

ในแง่ธรรมะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านสอนให้เรามองอะไรๆ เห็นเป็นสิ่งเดียว ไม่เห็นเป็นสอง ไม่เห็นเป็นคู่ แต่ให้เห็นเป็นเรื่องเดียว ปัญญาที่มองเห็นอะไรๆ เป็นอันเดียวกันนี้แหละ เป็นจุดหมายสำคัญอันหนึ่งทางพระพุทธศาสนา เพราะถ้าเราเห็นอย่างนั้นแล้วมันก็เหมือนกัน ขอบอกเถอะ...ถ้าจะพูดว่าสุนัขขี้เรื้อนกับนางสาวที่ประภคางงามได้แล้ว...มันเท่ากันแล้ว มันก็ไม่วุ่นวาย มนุษย์เราที่จิตใจมันสงบมันไม่ยุ่งเพราะเห็นอะไรมันเหมือนกัน

ที่ว่าเหมือนกันนั้นเหมือนกันในลักษณะที่เรียกว่าสามัญ คือว่าลักษณะธรรมดาของสิ่งเหล่านั้น ลักษณะสามัญหรือธรรมดาของสิ่งเหล่านั้นมันคืออะไร?...กล่าวคือความไม่เที่ยงเรียกว่าอนิจจัง ทุกขังคือความเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาคือความไม่มีตัวตนที่แท้จริง ชาวไทยเราทำๆ ไปนั้นจะจำได้คำเหล่านี้จำกันมานานแล้ว เราจึงพูดกันว่า อนิจจา...อนิจจา คำที่พูดว่า “อนิจจา” นี้ก็พูดตามหลักนี้แหละ

เห็นอะไรมันวุ่นวายมันยุ่งแล้วเราก็พูดว่า พุทโธ อนิจจา พุทโธ เราไม่ว่าเราว่าพุทโธ...กลายเป็นเดิมไม้เอกเข้าไป บางคนหนักไปกว่านั้น กลายเป็นพัทโธไปเสียเลย นี่มันแฉลงเกินไป ที่แฉลงนั้นไม่ใช่ถ้อยคำอะไร...แฉลงด้วยอำนาจ

โมโหโง่โง่เท่านั้นเอง พุทฺธิกลายเป็นพัทฺธิ แล้วอนิจจังก็กลายเป็นอนิจจาไป...อนิจจา พุทฺธิ อะไอย่างนี้เป็นต้น

ก้าวสู่ครรลองแห่งธรรมะ

คำที่เราเปล่งออกมาว่า อนิจจา...นั่นเป็นการเลียนแบบเอาตามอย่างของคนอื่นเขาพูด แต่ไม่ได้พูดด้วยความรู้สึกว่ามันเป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงอะไรหรอก แต่ถ้าเมื่อใดเราพูดโดยประจักษ์ใจเห็นว่ามันไม่เที่ยง เมื่อนั้นเราได้ก้าวเข้าสู่ครรลองแห่งธรรมะแล้ว และเมื่อเราหล่นลงไปเ็นคลองแล้ว มันก็พาเราเรื่อยไปจนกระทั่งถึงฝั่งคือพระนิพพานได้ เพราะฉะนั้น คนไทยเราทั่วไปจึงจำคำเหล่านี้ได้ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น เราพูดกันบ่อยๆ

สิ่งที่เรียกว่าอนิจจังนั้นหมายถึงว่าไม่เที่ยง ทุกขังก็คือเป็นทุกข์ อนัตตาก็คือความไม่มีตัวตน อันนี้เป็นหลักสำคัญให้เราได้พิจารณาเปรียบเทียบในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง มองอะไรก็มองตามทัศนะนี้ คือมองในแง่ว่ามันเที่ยงหรือว่ามันไม่เที่ยง มันมีความสุขหรือว่ามันเป็นทุกข์ มันมีตัวมีคนที่แท้หรือว่ามันไม่มีตัวมีคนที่แท้จริง เอาหลักทั้งสามประการนี้เป็นมาตรฐาน สำหรับที่จะพิจารณาอะไรทุกอย่าง

เราได้เห็นรูป ได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้รส กายได้สัมผัสถูกต้อง สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม เราก็ต้องถามในแง่ธรรมะว่า มันเที่ยงหรือไม่เที่ยง มันมีความสุขหรือว่าเป็นทุกข์ มันมีตัวมีคนที่แท้หรือว่ามันไม่มีตัวมีคนที่แท้ ให้ตั้งปัญหาถามในเรื่องนั้นๆ เอาหลักนี้เข้าไปสอบไปทาน เพื่อจะได้ใช้เป็นหลักสำหรับพิจารณาให้เห็นชัดตามที่เป็นอยู่จริงๆ เพราะความจริงของสิ่งเหล่านั้นมันก็ไม่เที่ยงอยู่นั่นแหละ มันเป็นทุกข์อยู่ตามสภาพของมันนั่นแหละ แล้วมันก็เป็นอนัตตาอยู่ตามสภาพเช่นเดียวกัน หากแต่ว่าเรามองไม่เห็นตามที่มันเป็นจริง

ความหลงใหลเกิดขึ้นจากภพมายา

ที่มองไม่เห็นตามที่มันเป็นจริงนั้นเพราะอะไร? ก็เพราะว่าสิ่งเหล่านั้นมันมีมายา มีเครื่องปกคลุมหุ้มห่อ ทำให้เรามองทะลุมันไม่ได้ คล้ายกับม่านหนาๆ ที่เขากันไว้ข้างในม่านมีอะไรบ้างเราก็ไม่รู้ เพราะม่านนั้นมันลึกลับแล้วก็หนาด้วย แม้มีไฟสว่างอยู่ข้างใน เราก็มองไม่เห็นว่หลังม่านนั้นมีอะไร สิ่งที่เป็นมายามันก็คล้ายกับม่านบังอย่างนั้นแหละ คาเรามองทะลุสิ่งนั้นไปไม่ได้ เราก็เห็นภพมายาที่มีการปรุงการแต่งด้วยอำนาจของวัตถุมีประการต่างๆ แล้วเราก็ไปหลงคิดในภาพอันเป็นมายานั้น เพลิดเพลินมัวเมาอยู่ในสิ่งนั้นๆ ก็ความเพลิดเพลินมัวเมาในภพมายา สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่สังคมเท่าใด ปัญหาบุคคล ปัญหาครอบครัวและปัญหาส่วนรวมต่างๆเกิดขึ้น ก็เพราะว่าไปหลงภพมายาเหล่านั้นนั่นเอง

สมมติว่าเราเป็นผู้ชาย แล้วเราก็ไปหลงใหลในสิ่งที่เราเรียกว่ากาม ความหลงใหลในเรื่องกามนั้นเกิดเพราะอะไร? เพราะเราไปเห็นสิ่งที่ เป็นมายา แล้วนึกว่า นั่นคือของแท้ เป็นของจริง ไม่ได้มองให้ทะลุลงไปถึงเนื้อแท้ที่หลงคิดอยู่ในสิ่งนั้น มัวเมาอยู่ในสิ่งนั้นตลอดเวลา เป็นเหตุให้เกิดความกระหมกกระเทือนเป็นคั่นว่า คนมีครอบครัวแล้วแต่ไปหลงมัวเมาในคนอื่น...มันก็มีปัญหาขึ้น ทำให้เจ้าของเดิมมีความทุกข์เดือดร้อน อันนี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายๆ บางทีกระหมกกระเทือนถึงการบ้านการเมือง เช่นผู้นำของประเทศไปหลงใหลในสิ่งที่ เป็นมายา ก็เป็นเหตุให้ปฏิบัติงานผิดพลาดเสียหาย ตกเป็นทาสของคนชาติอื่นไป ก็เพราะว่าไปหลงใหลในสิ่งที่ เป็นมายานี้ก็ได้

มนุษย์เราไม่เข้าใจในเรื่องอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเมื่อต้องการใครเอามาไว้ในอำนาจของตัว ต้องการจะยึดจิตใจของบุคคลนั้นๆเอามาไว้ในกำมือ เขาก็เอาสิ่งที่ เป็นมายานั้นแหละไปหลอกคนนั้น ถ้าคนนั้นเป็นผู้มีตาแต่ไม่มีแวว ไม่มี

ปัญหาที่จะมองเห็นอะไรให้ชัดเจนถูกต้อง ก็เลยหลงติดภาพอันเป็นมายานั่น หลงอย่างชนิดที่เรียกว่าลืมหูลืมตาไม่ขึ้นเพราะภาพมายามันบังดวงตา มันมองอะไรไม่เห็น เมื่อเป็นเช่นนั้น...คนๆนั้นก็ตกอยู่ในอำนาจของผู้เป็นเจ้าของมายานั่น จะทำอะไรก็ได้ จะบังคับให้ทำอะไรก็ได้ ชีวิตก็ตกต่ำไม่มีราคาไม่มีความหมาย ภาพมายาทั้งหลายนั้นจึงเป็นภัยแก่คนผู้มองที่ไม่มองให้มันทะลุเข้าไป

มองทะลุภาพมายา

ถ้าบุคคลใดพยายามเพ่งมอง...เพ่งด้วยปัญญา การเพ่งการมองนั้นมันเกิดปัญหา เกิดความรู้ความเข้าใจ เราก็มองให้ลึกทะลุสิ่งนั้นเข้าไป เวลาเรามองอะไร เราก็ต้องตั้งปัญหาว่า สิ่งนั้นคืออะไร เนื้อแท้มันเป็นอย่างไร มันเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ เที่ยงหรือไม่เที่ยง มีอะไรที่เป็นสาระหรือไม่เป็นสาระ ในเรื่องรูปก็ต้องมองอย่างนั้น เสียงที่เราได้ยินได้ฟังก็เหมือนกัน...

เสียงนี้เป็นมายาแท้ทีเดียว เพราะมันเกิดขึ้นจากการปรุงการแต่ง เช่น เสียงดนตรีที่เราฟังว่าไพเราะ เสียงดนตรีเกิดขึ้นได้เพราะอะไร? ก็เพราะมีของสองสิ่งสามสิ่งมารวมกระทบกันเข้า เช่นเสียงระนาด...ดังก็เพราะมีไม้สองอันมากระทบกัน เคาะให้เป็นจังหวะตามทีโลกสมมติ แล้วก็กลายเป็นเพลง มันไม่ได้เกิดขึ้นก่อนไม้กระทบ แต่มันเกิดภายหลังที่ไม้กระทบแล้ว พอยกไม้ขึ้นเสียงก็ไม่มี อันนี้คือมายาโดยแท้ในเรื่องเสียง เสียงไวโอลิน เสียงแตร เสียงอะไรๆทุกอย่าง มันเกิดขึ้นจากการปรุงแต่งทั้งนั้น รูปมองเห็นยาก...เสียงมองเห็นง่ายกว่า

เพลงดนตรีที่เราฟังนี้มองเห็นง่ายว่ามันเกิดจากการปรุงแต่ง ถ้าไม่มีการปรุงแต่งมันเกิดขึ้นไม่ได้ ปี่วางอยู่เฉยๆ มันจะมีเสียงขึ้นได้อย่างไร ต้องมีคนเป่า เป่าเฉยๆ มันก็ไม่ได้ความ ต้องมีนิ้วไปกดรูนั้น เปิกรูนั้น ปิกรูนี้เสีย...มันก็ดังไปได้

เสียงขลุ่ยเสียงปี่เสียงอะไรต่างๆมันเกิดจากการผสมทั้งนั้น ถ้าหากว่าเราฟังไปพิจารณาไป เราก็ดูไม่หลงในเสียงนั้น ไม่ติดในสิ่งที่มันเป็นมายา แต่ว่าเราฟังอย่างคนมีศิลปะ มีศิลปะในแง่ของเสียง คือเราฟังแล้วรู้ว่าเสียงนี้มันขึ้นเพราะอะไร มันลงเพราะอะไร มันคงเพราะอะไร มันค่อยเพราะอะไร จังหวะอย่างนั้นเกิดขึ้นเพราะอะไร เราฟังด้วยปัญญา ฟังด้วยการนึกการคิดคริกครองตลอดเวลา จิตก็จะไม่ติดอยู่ในเสียงนั้น เพลงที่ร้องก็เหมือนกันถ้าเราฟังด้วยปัญญาฟังไปพิจารณาไปตลอดเวลา เสียงนั้นก็ไม่มีพิษสง เพราะใจของเรากำลังใช้ปัญญาอยู่ รับฟังสิ่งนั้น คนที่หลงใหลในเสียงนั้นเพราะฟังด้วยโมหะ ฟังด้วยความยึดถือ ฟังด้วยความเข้าใจผิดในเรื่องนั้น จึงได้หลงในเสียง

รสอาหารที่เกิดขึ้นกระทบลิ้น อันนี้ก็เห็นได้ง่าย...เป็นมายาโดยแท้ รสเปรี้ยว รสหวาน รสเค็ม รสอย่างนั้นรสอย่างนี้มันเกิดเพราะอะไร? เพราะการปรุงแต่งของอะไรๆหลายอย่างมารวมกันเข้า ที่เราเรียกว่าสลัดนั้นมันมีอะไรบ้าง...ลองแยกออกไปดู ในสลัดมีผักกาด มีน้ำมันสลัด มีอ้ายนั้นมีย้ายนี้ เติมน้ำมันใหญ่หลายเรื่องหลายประการเกิดเป็นสลัดหนึ่งจานขึ้นมาได้ แง่อย่างหนึ่งก็มีเครื่องเยอะเยอะใส่พริกบ้าง ใส่ตะไคร้บ้าง ใส่ข่า ใส่ขิง ใส่กระวานกานพลู บางแกงก็ใส่เครื่องเทศมากมายปนกันลงไป แล้วก็เกิดรสอันหนึ่งขึ้น คนใดกินอะไรมาบ่อยๆก็ติดในรสนั้น สุกแล้วแต่คนนั้นจะเกิดอยู่ภาคไหน อยู่เมืองไหน อยู่ประเทศไหน ก็ติดในรสอาหารอย่างนั้น

การติดในรสอาหารนี้ก็เพราะไม่ได้พิจารณาว่ารสนั้นมันจริงหรือเปล่า ถ้าเราได้พิจารณาแยกแยะรสนั้นออกไป ไปดูเครื่องแกงที่เขาเอามาปรุง ลองอ่านตำราทำกับข้าวไม่ใช่อ่านเพื่อให้รู้วิชาทำกับข้าว แต่เราอ่านตำรากับข้าวเพื่อเจริญวิปัสสนา เพื่อศึกษาธรรมจากตำรากับข้าว เราก็จะรู้ว่าเขาให้ชื่อว่าแกงอย่างนั้น แล้วเรารู้ว่ามีอะไรเป็นเครื่องประกอบบ้างที่มันเกิดแกงชื่อนั้นขึ้นมา ชื่อของแกงนั้นมันเป็นคำสมมติเท่านั้นเองว่าชื่อนั้นชื่อนี้ บางทีชื่อเสียสวยเทียว เช่นตะโพกสีกา

พระรามลงสรงอะไรทำอะไรก็ไม่รู้ ชื่อหุหุ...กินไปกินมามันก็ถั่วคำเท่านั้นเอง ไม่มีอะไร ให้ชื่อพระรามลงสรงเสียสยเลย ส่วนตะโพกลีตาก็ขาโก่งเอง ไม่มีอะไร เอามาตั้งชื่อให้หุหุเพื่อหลอกคนกินเท่านั้นเอง คนได้ยินชื่อแล้ว...อ้ายนี่กูยังไม่เคยกิน พอไปสั่งซื้อมา อ้อ! อ้ายนี่เอง...กินมาไม่รู้เท่าไรแล้ว แต่พอรู้ว่าอ้ายนี่เองเสียเข้าไปตั้งยี่สิบสามสิบบาทแล้ว ใ้ปัญญามาตัวหนึ่งเสียเงินไปห้าสิบทกสิบอย่างนี้เป็นต้น เขาตั้งชื่อหลอกเรา ให้มันชื่อแปลกๆ

คนเรามันคิดซื้อติดียี่ห้อ จะซื้อข้าวซื้อของก็ต้องยี่ห้อนี้ยี่ห้อนี้ ถ้าเขาคิดว่าทำในประเทศไทย...ไม่คิ ถ้าติดชื่อเมืองนอกแม้จะทำในประเทศไทย อ้ายนี่ใช้ได้...หลอกตัวเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร ผ่านหนุทำในเมืองไทยขายไม่คิ พอติดียี่ห้อประเทศอื่นเขาก็ขายเป็นเทน้ำเทท่ามันเป็นอย่างนี้ ผู้บัญชาการเรือนจำบางขวางคนก่อนโน้นตายไปแล้ว เล่าให้ฟังว่าสมัยนั้นนักโทษหอดผ่านหนุขาย แล้วบอกว่าทำในเรือนจำบางขวางนี้ มันขายไม่ออก...เอาไปกองขี้นุ่นจับเลอะตลอดเวลา เลยจึงคิดว่าทำอย่างไรจึงจะขายคิ พอไปประทับยี่ห้อต่างประเทศเข้าให้...ขายเกลี้ยงตลาดเลย...หอไม่ทัน เรื่องมันเป็นอย่างนี้ อันนี้ก็ไม่ใช่เรื่องอะไรหรอก คิดในสิ่งที่ เป็นมายาในเรื่องที่สมมติเท่านั้น...เราก็ไปติดอยู่ในสิ่งนั้น

รสอาหารก็เช่นเดียวกัน เราติดในรสนั้นรสนี้ บางคนคิดจนเป็นทุกข์ วันไหนไม่ได้รสนั้นแล้วก็เป็นทุกข์วันวายใจ คุณนั้น ว่าคนนี้ ว่าแม่ครัวทำไม่ถูกปาก ความจริงมันถูกทุกคำ...แต่ว่ารสมันไม่ชอบเท่านั้นเอง แล้วก็บ่นจู้ไปตมๆกัน อันนี้คือความทุกข์อันเกิดขึ้นจากการติดในรสอาหาร

สิ่งอื่นๆอีก เช่นว่าสิ่งที่เราสัมผัสถูกต้องก็เช่นเดียวกัน มันก็เป็นเรื่อง ที่เรียกว่าการปรุงการแต่ง เมื่อสิ่งหนึ่งอยู่ ณ ที่หนึ่ง อีกสิ่งหนึ่งอยู่ ณ ที่หนึ่ง มันไม่ได้มาเจอกันเขาก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่ว่าพอมารวมตัวกันเขาก็มีอะไรเกิดขึ้น อันนี้เราเห็นได้ว่าเป็นการปรุงการแต่งโดยแท้ แล้วจะไปยึดถืออะไรในเรื่อนั้นให้มันมากมายเกินไปเล่า?

ทั้งทุกข์และสุขล้วนอยู่ในตัวเรา

เราควรจะหมั่นพิจารณาในแง่ว่า ไม่มีอะไรที่เป็นตัว เป็นคน เป็นเรา เป็นเขา เอาหลักนี้แหละมาพิจารณาละเอียดๆ เพื่อให้เกิดปัญญากระจ่างเห็นจริงในสิ่งนั้นๆ ในบ้านของเรามีสิ่งที่เรียกว่าสอนอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อยู่ตลอดเวลา จะดูที่ไหนก็ได้ ดูที่ไฟฟ้า ดูที่พัดลม ดูที่อะไรๆ ที่มันมีอยู่ในบ้านของเรา...ดูไปเถอะ มันไม่พ้นกฎเกณฑ์เหล่านี้ มันมีความเป็นอนิจจัง มีความเป็นทุกข์ มีความเป็นอนัตตาอยู่ตลอดเวลา หากแต่เราไม่มองเท่านั้นเอง

พูดให้แคบเข้ามาในตัวเราแต่ละคน พระผู้มีพระภาคตรัสบอกว่า อะไรๆ มันก็มีอยู่ในตัวเราทั้งนั้น ในกายที่ยาววาหนาคีบนี้ มันมีพร้อมทุกอย่าง ความทุกข์มันก็อยู่ในนี้ เหตุให้เกิดทุกข์มันก็อยู่ในนี้ ความดับทุกข์ได้มันก็อยู่ในร่างกายนี้ การปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ก็ต้องอาศัยร่างกายนี้ รวมความว่าความทุกข์ก็อยู่ในตัวเรา ความดับทุกข์ได้มันก็อยู่ในตัวเรา แต่ว่าเราเคยคิดบ้างหรือเปล่า...เคยมองมันบ้างหรือเปล่า...? แล้วเคยตั้งปัญหาถามในหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเกี่ยวกับเรื่องตัวเราบ้างไหม?

เราแต่งหน้าทุกวัน ดูกระจกทุกวัน เราแต่งเพื่อศึกษาธรรมชาติบ้างหรือเปล่า อามน้ำ เพื่อศึกษาธรรมชาติบ้างหรือเปล่า แล้วเมื่อเราทำอะไรซึ่งเป็นกิจประจำ ขอบัย เช่นเข้าไปถ่ายของที่ไม่คือออกจากตัว เราเคยคิดอะไรบ้าง เคยนึกในแง่ธรรมชาติบ้างหรือไม่ ความจริงเวลานั้นมันอยู่กับคนเดียว ใจสงบอยู่ในห้อง ไม่มีอะไรมารบกวน น่าจะคิดอะไรบ้างเหมือนกัน ถ้าเราคิดในเวลานั้นจะมองเห็นปฏิถสัจธรรม คือเห็นความไม่สะอาดของร่างกาย ว่าร่างกายของเรานั้นไม่สะอาด

อามน้ำ...เราก็เห็นความไม่สะอาด เวลาไปกรุงเทพฯ กลับมาที่ไร อาตมาสังเกตุในห้องน้ำ พอกลับมาถึงก็อามน้ำ น้ำที่ไหลออกไปจากตัวนั้น...คำที่เดียวคำเหมือนกับน้ำคล้ำ ถามตัวเองว่าทำไมมันจึงดำ?...เพราะว่ามันติดไอเสียจาก

รถยนต์ที่มันพ่นในกรุงเทพฯ มันจับตามผิวหนัง เวลาอาบน้ำแล้วมันก็คำทุกที ภูสุมุ แล้วก็น้ำก็คำ แต่ถ้าอยู่วัดเฉยๆ อยู่ในห้องไม้ไปไหน แม้เหงื่อจะออกท่วมตัว ไปนั่งอาบน้ำ มันก็ไม่คำอย่างนั้น ก็ทำให้เกิดปัญญขึ้นมามีว่า อ้อ...สิ่งทั้งหลายนี้มันจรมทำให้เราแปดเปื้อนกาย ใจเรานี้ก็เหมือนกัน สิ่งที่ทำให้ใจแปดเปื้อนนั่นมันมาจากข้างนอก ไหลเข้าไปทางประตูที่เราเปิดไว้ อันไม่มียามเฝ้า เราเปิดประตูโดยไม่เฝ้า

สติเฉกเช่นเดียวกับยามรักษาประตู

คำว่าเปิดประตูโดยไม่เฝ้า ย่อมอาจจะไม่เข้าใจว่าคืออะไร ประตูที่เปิดก็คือเปิดตาไว้ เปิดหูไว้ เปิดจมูก ลิ้น กายประสาทไว้ เปิดใจไว้ สิ่งต่างๆ ก็ไหลเข้ามา รูปก็ไหลเข้ามาทางตา เสียงเข้าทางประตูหู กลิ่นเข้าทางประตูจมูก รสเข้าทางประตูลิ้น เครื่องสัมผัสเข้าทางกายประสาท ใจไปทำหน้าที่รับรู้สิ่งนั้น ไม่มียามไปเฝ้าที่ประตู ยามนั่นคืออะไร ยามก็คือสติปัญญานั้นเอง ตัวสติก็คือยามที่เฝ้าไว้ เฝ้าไว้ เราใช้ให้ไปอื่นเสีย...เอาสติไปอื่นเสีย ไม่มาอยู่ที่หน้าที่ คือการเฝ้าประตู

เมื่อไม่มียามมาเฝ้าที่ประตู รูปมันก็เข้าไป ใจก็คิดปรุงแต่งไป ว่าสวยว่าไม่สวย น่ารัก ไม่น่ารัก นำเอา ไม่นำเอา เป็นของกู...มันคิดคว่นวายไป เพราะสติมันไม่เฝ้าอยู่ตรงนั้น นี่แหละเรียกว่าไม่มียามเฝ้า เปิดประตูทิ้งไว้ไม่มียามเฝ้าของหายบ่อยๆ เกิดความทุกข์บ่อยๆ จิตใจเราก็เช่นเดียวกัน เราจะต้องมีสติคอยคุมมันไว้ อย่าให้มันเกิดอะไรๆ ยืดยาวเป็นการปรุงการแต่ง คอยเฝ้าไว้พิจารณาไว้ ตั้งปัญหาสอบสวนมันตรงประตูนั้นแหละ ถ้าไม่มีสติแล้วไม่ยอมให้เข้าไปเลย

เราสอบเสียให้เรียบร้อย เอ็งมาจากไหน มาทำไม ธุระอะไร มาแล้วจะทำให้นายขำขำ หรือว่าสบายใจ หรือให้นายขำมีปัญญา...สอบมันเสียตรงนั้น ถ้าสอบเสร็จแล้ว...เอ็งนี่ไม่เข้าท่าเสียเลย เอ็งมาที่ไรนายร่อนทุกที มาที่ไร...นายวุ่นวายทุกที นายก็คือใจของเรานั้นเอง เป็นนายใหญ่อยู่ในตัวเรา ที่นี้ประตูที่เปิกให้แขกเข้ามาหานายนี้ มียามคือสติคอยตรวจไว้ ตรวจว่าอันนี้ให้เข้าได้ อันนี้ไม่ให้เข้า ถ้าขึ้นเข้าไปแล้วเกิดความเคืองครั่นเกิดความทุกข์...เราก็กันมันออกไป อันนี้ไม่มีภัยไม่มีอันตราย เพราะว่าแม้เราจะเปิดประตูไว้ก็จริง แต่ว่าเราก็มียามคอยเฝ้าไว้ เรื่องมันก็ไม่ยุ่ง

ที่นี้คนเราเปิดประตูไว้...ไม่มียามเฝ้า ไม่ฝึกฝนสติสัมปชัญญะให้คอยเฝ้า สิ่งทั้งหลายตามที่ควรเฝ้า จึงได้เกิดความทุกข์ความเคืองครั่น เพราะฉะนั้นจึงใคร่จะแนะนำญาติโยมไว้ว่า ให้เราทำสติไว้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะทำ จะเดิน จะลุก จะนอน จะทำอะไรต้องรู้ไว้ว่าเราคิดอะไร สิ่งที่เราคิดนี้เป็นกุศลหรือว่าเป็นอกุศล เป็นไปเพื่อทุกข์ หรือเป็นไปเพื่อไม่ทุกข์ เป็นไปเพื่อความหลง หรือว่าเป็นไปเพื่อความไม่หลง เป็นไปเพื่อความมีค หรือว่าเป็นไปเพื่อความสว่างในทางจิตใจ เราหมั่นตรวจสอบพิจารณาแยกแยะไปเรื่อยๆ ก็จะเกิดปัญญาขึ้นในเรื่องนั้นๆ สิ่งนั้นก็จะไม่ทำให้จิตใจของเรามืดมัวลุ่มหลงได้ เราก็อยู่ด้วยความสบาย

อยู่อย่างคนมีปัญญา

การอยู่ในโลก...ถ้าอยู่อย่างหลับหูหลับตามันก็ไม่ไหว เราจะต้องอยู่อย่างผู้ลืมหูลืมตา ที่เรียกว่าอยู่อย่างลืมหูลืมตา ก็หมายความว่า มองอะไรๆ ให้มันเข้าใจชัดเจนตามที่มันเป็นจริงๆ อย่ามองด้วยความหลง ความเข้าใจผิด คนที่อยู่อย่างนี้แหละเรียกว่า อยู่อย่างมีปัญญา อยู่อย่างเจริญภาวนาแบบวิปัสสนา

ทุกสิ่งนั้นไซ้รู้ล้วนเป็นบทเรียนของชีวิต

การเจริญภาวนาแบบวิปัสสนา นี้ มันทำได้ทุกที่ทุกแห่ง...ไม่ว่าที่ไหนก็ทำได้ เพราะว่าอารมณ์หรือเรื่องที่ทำให้พิจารณานั้นมีตลอดเวลาทุกโอกาส เราได้ไปเห็นคน เห็นสัตว์ เห็นวัตถุ เห็นอะไรต่างๆที่มันผ่านเข้ามาในประสาทของเรานั้น...เป็นบทเรียนได้ทั้งนั้น นำมาพิจารณาได้ทั้งนั้น เห็นดอกไม้ก็เจริญภาวนาแบบนี้ ได้เห็นสุนัขตายก็พิจารณาได้ เห็นคนแก่ เห็นเด็กน้อย เห็นคนเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วอะไรๆที่เกิดขึ้นในตัวเรา เราเอามาพิจารณาได้ เป็นกรรมฐาน เป็นอารมณ์ ที่เราควรเอามาฝึกนึกตรึกตรองตามหลักดังที่กล่าว คือว่า เอาหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเข้าไปพิจารณาในเรื่องนั้นๆ มันตรวจสอบบ่อยๆ ตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา...จิตใจของเราก็สบายขึ้น นี่ประการหนึ่ง

ที่นี้อีกประการหนึ่ง ถ้าสมมติว่า เรามีความทุกข์มีความเดือดร้อนเกิดขึ้นในใจ...อาจจะมึนบ่อยๆ บางวันก็นั่งเป็นทุกข์ มีความร้อนอกร้อนใจ อันนี้มันเป็นเรื่องธรรมดาที่จะเกิดขึ้นได้ทุกโอกาสและแก่บุคคลผู้ไม่ได้อบรมจิตใจ ถ้าหากว่าเรารู้อย่างนี้ และมองเห็นว่าความคิดที่มันเป็นทุกข์ มันร้อนใจ ไม่สบายใจ ทำให้ร่างกายผ่ายผอม รับประทานอาหารก็ไม่ค่อยได้ ล่อแหลมต่อการเป็นโรคประสาทอยู่ได้ง่ายๆ เรามองเห็นทุกข์เห็นโทษอย่างนี้ เราก็ไม่ยากให้อาการอย่างนั้นมันเกิดขึ้นแก่เราต่อไป เราจะทำอย่างไร?...ก็มีทางเดียวเท่านั้นที่จะช่วยได้ ใครๆก็ช่วยไม่ได้ เราจะไปหาวิธีการอย่างอื่น เช่น จะไปรดน้ำมันต์หรือไปสะเคาะเคราะห์ หรือว่าไปทำอะไรต่างๆ ดังที่ชาวโลกผู้เขลาทั้งหลายเขาได้กระทำกันอยู่เสมอนั้น อาตมาอยากจะบอกว่า...มันช่วยไม่ได้ มันทำให้เราพ้นจากความทุกข์ พ้นจากความเดือดร้อนนั้นไปไม่ได้

ปัญญาพาพาให้พ้นทุกข์

ทางเดียวที่จะทำให้เราพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนนั้นได้ ก็คือ เราเอาความทุกข์ตัวนั้นขึ้นมาวางเฉพาหน้า แล้วก็วิเคราะห์วิจัยเจ้าตัวความทุกข์ตัวนั้นด้วยปัญญา ในขณะที่เกิดความทุกข์ด้วยเรื่องอะไร เราก็เอาความทุกข์นั้นมาวางเฉพาหน้า แล้วก็พิจารณามันว่าความทุกข์นี้คืออะไร มันทุกข์เพราะอะไร ทำไมจึงได้เป็นทุกข์ในเรื่องนี้...ยกมาพิจารณา ในขณะที่เราเอาตัวความทุกข์มาพิจารณานั้น ใจเราก็ไม่มีทุกข์ แล้วทำไมไม่มีทุกข์ เพราะว่าเราใช้ความคิดไปในเรื่องอื่น ในเรื่องที่จะวิเคราะห์วิจัยเรื่องความทุกข์นั้นอยู่ ความทุกข์อารมณ์ทุกข์นั้นมันก็หายไป เพราะว่าใจเรานั้นมันคิดได้ทีละเรื่อง

ขณะที่เราคิดถึงความทุกข์ด้วยความฉลาดอยู่ เราก็จะมีความทุกข์ แต่ขณะที่เราคิดถึงความทุกข์นั้นด้วยปัญญาแล้ว...ความทุกข์นั้นก็หายไป หลีกมันอยู่ตรงนี้ ง่ายๆ...ไม่ยากอะไร เพราะสภาพของใจนั้นคิดได้เพียงทีละอย่าง เมื่อคิดเรื่องนี้อยู่เรื่องอื่นมันก็ไม่มี เว้นไว้แต่ว่ามันจะถึงเรื่องนี้แล้วไปคิดเรื่องโน้น การที่มันจะถึงเรื่องนี้ไปคิดเรื่องโน้นได้นั้นก็อาศัยว่า เครื่องล่อเครื่องจูงอะไรมันมี อิทธิพลมากกว่ากัน มันก็จะไปหาสิ่งที่มีอิทธิพลมากกว่านั้นเอง...ใจเราเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นในขณะที่เรามีความกลุ้มใจมีความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้น ในใจเราก็อยาไปทุกข์เฉยๆ หรืออ่ายอมทุกข์ร้อยเปอร์เซ็นต์ เราอย่าไปนั่งเป็นทุกข์อย่างนั้น แต่ควรนึกถึงคำพระที่สอนว่า จงพิจารณาตัวความทุกข์ที่ได้รับอยู่ในขณะนั้นด้วยปัญญาของเจ้า ก็จะมีรู้จักความทุกข์นั้นว่าคืออะไร

นี่สำคัญ ให้จำหลักอันนี้ไว้ในใจก่อน...จำหลักว่าเมื่อความทุกข์เกิดขึ้น เราจะไม่ปล่อยใจให้ไปหมกมุ่นครุ่นคิดอยู่กับทุกข์ตัวนั้น แต่เราจะนำเอาความทุกข์นั้นมาวางเฉพาหน้า เพื่อจะได้พิจารณามันให้เห็นชัดตามความเป็นจริง ขณะที่เราหยิบความทุกข์ออกพิจารณา ขณะนั้นเรามีปัญญาขึ้นแล้ว

แล้วเจ้าความทุกข์นั้นมันก็ไม่โจมตีเราได้ เราก็จะใช้ปัญญานั้นแหละ ชำแรก แยกออกเป็นส่วนๆ เพื่อให้รู้ว่ามันคืออะไร แล้วก็ถอนสิ่งนั้นได้ นี่คือวิธีการ

ทีนี้จะยกตัวอย่างให้เห็นง่ายขึ้นว่าเราจะแยกมันออกอย่างไร? สมมติว่าเรามีความทุกข์เพราะลูกชายตายจากไป หรือลูกหญิงตายจากไป ลูกชายเราก็รัก ลูกหญิงเราก็รัก รักจนกระทั่งว่าเป็นทุกข์ คนเรารักลูกเป็นทุกข์มีอยู่ไม่ใช่่น้อย ทีนี้ ความรักทำให้เกิดความทุกข์ พระพุทธเจ้าท่านตรัสอย่างนั้น ความรักทำให้เกิดความทุกข์ ภัยเกิดจากรัก ความโศกเกิดจากรัก รักมากทุกข์มาก รักน้อยทุกข์น้อย...เป็นเรื่องธรรมดา ไม่รักเลยมันก็ไม่มีความทุกข์ อยู่โดยไม่รักก็ได้ ความจริงอยู่ตามหน้าที่ หน้าที่พ่อหน้าที่แม่หน้าที่สามีภรรยา ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ นั้นแหละมันถูกต้องตามหลักธรรมะ...อยู่ตามธรรมะ แต่ถ้าเราอยู่ด้วยความรัก ความหลงนี้ไม่ตรงตามธรรมะ เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน

เมื่อลูกรักเราตายไป...เราก็กลุ้มใจ เวลากินอาหารก็กลุ้มใจ เวลานอนก็เป็นทุกข์ใจ ตื่นเช้าไม่เห็นลูกก็เป็นทุกข์ใจ เห็นเด็กอื่นแต่งตัวไปโรงเรียน...เราก็นึกถึงลูกน้อยแล้วเราก็มีความทุกข์เกิดขึ้นในใจ รวมความว่าจะกินจะนอนก็มีแต่ความทุกข์ใจตลอดเวลา นี่คือการดื่มยาพิษวันละน้อยๆ ด้วยความสมัครใจ แล้วชีวิตเราก็อยู่ด้วยความระทมขมขื่น อันความระทมขมขื่นที่เกิดขึ้นนั้นมันเป็นความบกพร่องของใคร? ตอบว่า...ของตัวเอง บกพร่องที่ตรงไหน? ตรงที่ปล่อยใจนี้ให้ตกอยู่ในอำนาจของความคิด

ความคิดผิดตัวนี้ก็คือไปคิดในเรื่องทุกข์ด้วยความเขลาตนเอง เรามาเบียดเบียนความคิดเสียใหม่ เราคิดในเรื่องนั้น แต่คิดด้วยปัญญา ตั้งปัญหาถามตัวเองว่า เวลาที่เรากำลังกลุ้มใจเรื่องอะไร? เราก็บอกว่า กำลังกลุ้มใจในเรื่องลูกตายจากไป แล้วก็ตั้งปัญหาถามว่า เรื่องความตายกับเรื่องความเกิดนี้...พระท่านว่าอย่างไร พระท่านบอกว่ามันเป็นของคู่กันมีเกิดมีตาย สิ่งใดเกิดแล้วสิ่งนั้นจะไม่ดับ...ไม่มี

เรื่องความเกิดความดับของสิ่งทั้งหลายนั้น...มันมีเวลาแน่นอนไหม? เราก็ถามตัวเองต่อไป ถามว่าเรื่องนี้พระว่าอย่างไร พระท่านบอกว่าเวลามันไม่แน่นอน จะกำหนดเอาไม่ได้ว่าจะแตกเมื่อนั้น เวลานั้น ในสถานที่นั้น ไม่มีเรื่องที่จะบอกได้ เพราะสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง บางคนอาจตายตั้งแต่อยู่ในท้อง ตายในขณะออกมายังไม่ทันได้คลอด ตายเมื่อเป็นเด็กน้อยๆ ตายเมื่อขณะเดินได้วิ่งได้ บางคนตายเมื่อเป็นหนุ่ม เรื่องความตายนี้มันเป็นของไม่แน่ ทุกคนอาจจะตายได้ทั้งนั้น เมื่อเราพิจารณาสอบถามตัวเอง เราก็พอจะนึกได้ว่าสิ่งทั้งหลายมีเกิดมีตาย อย่างว่าแต่ลูกเราเลย...ใครๆก็ตายทั้งนั้น ว่างๆไปทีป้าช่าบ้างก็ได้ ไปอ่านชื่อที่เขาเขียนไว้ในที่ที่เก็บศพ เราก็พอจะนึกได้ว่านี่มันตายกันเยอะแยะแล้ว ไม่ใช่ตายแต่ลูกเรา คนอื่นก็ตายเหมือนกัน

เมื่อคิดไปพิจารณาไปเราก็จะรู้เท่ารู้ทันในสิ่งนั้นขึ้นมา เราก็พอจะร้องออกมาได้ว่า...มันไม่เที่ยง ถึงแม้ในเรื่องอื่นก็เหมือนกัน เรามีความทุกข์ด้วยเรื่องอะไร ยกเอามาพิจารณาด้วยปัญญาแยกแยะวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องนั้นเพื่อให้รู้ชัดตามความเป็นจริง พอรู้ชัดตามที่มันเป็นจริงแล้ว...เราก็ปลงตกได้ แต่ว่าบางคนก็อยู่ในสภาพที่น่าสงสาร...น่าสงสารตรงที่ช่วยตัวเองไม่ได้ในเรื่องที่จะคิดจะอ่าน อันนี้เราจะต้องไปสนทนากับท่านผู้รู้ธรรมะ ให้ท่านช่วยชี้แนะแนวทางช่วยตั้งคำถาม ช่วยตอบปัญหา ฟังไป คิดไป นึกไป เราก็ปลงตกได้ด้วยวิธีการอย่างนี้

อันนี้เป็นเรื่องที่เรียกว่าใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เป็นการเจริญวิปัสสนาแบบง่ายๆ เพื่อจะได้รู้ ได้เห็นอะไรๆให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

ดั่งที่ไคกล่าวมาในวันนี้

ก็พอสมควรแก่เวลา

... อาตมาขออุทิศธรรมปาฐกถาไว้แต่เพียงนี้ ...

ขยันหมั่นเพียร

... ทุกคน ...

ควรทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร
ต้องตื่นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งกับเวลา
มันจึงจะเจริญ

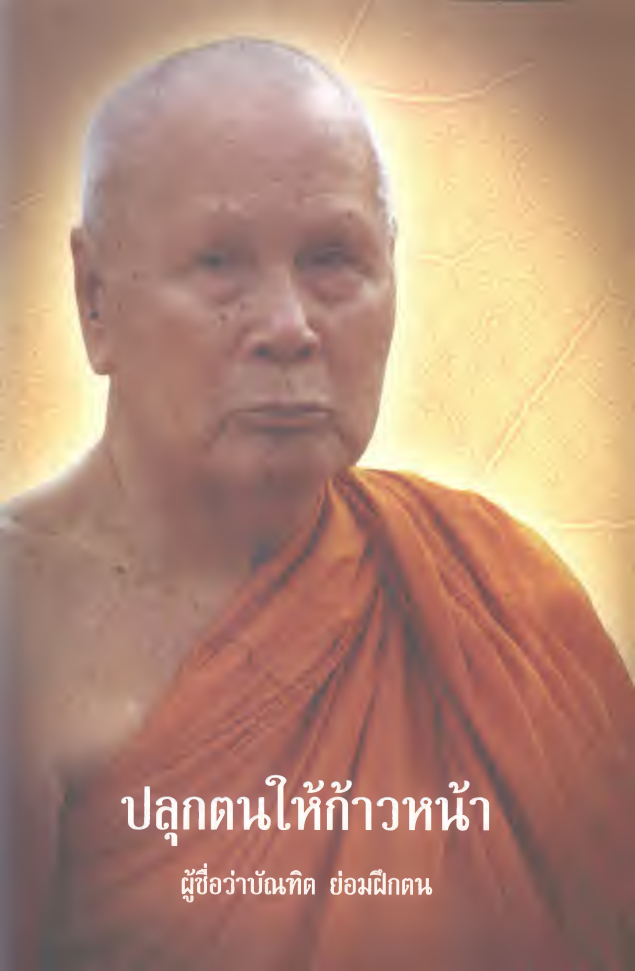
... ควรทำงานที่สุจริต ...

ไม่เข้าไปในการทำคนและบุคคลอื่น ๆ ให้เดือดร้อน
เมื่อทำงานแล้วย่อมได้ผลของงานเป็นเงินทองข้าวของ
ก็ควรใช้ในทางที่ถูก

... คือ ...

เลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงพ่อแม่
เลี้ยงเพื่อนฝูงที่ดี เลี้ยงภริยาการบำรุงรัฐ
ทำบุญบำรุงศาสนาอันเป็นประทีปของโลก
ย่อมเป็นการรับประโยชน์จากทรัพย์ที่ตนหามาได้

พระพรหมมิ่งคณาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

ปลุกตนให้ก้าวหน้า

ผู้ชื่อว่าบัณฑิต ย่อมฝึกตน

เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็ก ย่อมมีคน

เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็ก ได้เคยเห็นคนที่เขามีความเชื่อในทางศาสนา ทำพิธีปลุกตัวให้ดู การปลุกก็มีไฉะไร...เพียงแต่นั่งขัดสมาธิ ยกมือไหว้ครูแล้ว ก็กล่าวคำอันเป็นบทปลุกใจ ขึ้นต้นด้วยคำว่า โอม... และมีคำว่าต่อไปอีกยาว ประมาณ ๑๕ นาที ผู้ทำการปลุกตัวเองก็มีอาการตัวสั่นและหน้าแดง อย่างนั้น แสดงว่าขึ้น ถ้ามีอาการแบบนั้นก็ต้องทำอะไรสักอย่าง อันเป็นไปในทางต่อสู้กัน ในวันที่ข้าพเจ้าเห็นนั้น ไม่มีใครอาสาไปสู้รบกับผู้ปลุกตนคนนั้นเขาจึงลุกขึ้น และ เอาหัวชนฝ่าอย่างแรง อาการที่เป็นอยู่ก็หายไป

การกระทำในรูปอย่างนี้ เป็นการกระทำยั่วใจให้เกิดความกล้าอีกเหิมในการที่จะต่อสู้ เมื่อพูดบอกกับตนเองด้วยความตั้งใจอย่างแรงกล้า ความคิดในแนวนั้นก็เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย แต่เมื่อเกิดแล้วไม่เห็นได้ประโยชน์เท่าใดนัก เป็นการปลุกตนในทางเสียเท่านั้น

ชาวพุทธใช้ชีวิตก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์

เคยสังเกตเห็นมาหลายรายแล้ว คนที่เรียนคาถาอาคมแบบนั้นมักเป็นคนเสีย เพราะการบังคับตนเองไม่มี เขาหาความรู้ในค่านี้อันจะทำให้เสียค่ายเดียว การปลุกตนในแบบนั้นจึงเป็นเรื่องที่ชาวพุทธไม่ควรเอาใจใส่เป็นอารมณ์

พุทธธรรมเป็นคำสอนที่กระทำคนผู้ปฏิบัติตามให้เป็นคนตื่นตัวเสมอ พระพุทธองค์ให้พระนามว่า พุทโธ ก็หมายถึง ความเป็นผู้ตื่นแล้วจากกิเลส

ชาวพุทธ หมายถึง หมู่คนผู้ตื่นจากความหลับ เช่นเดียวกับคนที่ตื่นตัวเป็นคนก้าวหน้า คนหลับหลงเป็นคนไม่ก้าวหน้าแม้แต่น้อย คนก้าวหน้าเป็นคนอยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์ ส่วนคนหลงนั้นอยู่ในโลกอย่างไม่มีประโยชน์ ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์ อย่าเป็นคนล้าหลังเป็นอันขาด

ความคิดสร้างอนาคต

เรื่องของชีวิตทั้งหมดขึ้นอยู่กับกระทำ การกระทำของแต่ละบุคคลนั้นแหละสร้างตัวเขาให้เป็นไปตามนั้น และการกระทำของแต่ละบุคคลนั้นแหละที่จะสร้างความเป็นไปของประเทศชาติ ชาติใดเป็นชาติที่ก้าวหน้าก็เพราะคนในชาติเป็นคนคิดอ่านแบบก้าวหน้า ตื่นตัวอยู่เสมอ และผลที่เกิดแก่ชีวิตนั้นมันก็เนื่องมาจากใจคิดอีกต่อหนึ่ง ถ้าหากความคิดในใจเป็นไปในทางใดมาๆแล้ว ความคิดนั้นก็อันนั้นมีอิทธิพลสร้างอนาคตของผู้นั้น คนที่คิดว่าตนเป็นคนอ่อนแอเสมอ การพูด...การทำ ก็กลายเป็นความอ่อนแอไปด้วย ที่คิดแต่ว่าตนเป็นคนไม่สบายมีโรคราก ทั้งๆที่เขายังไม่เป็นโรคเท่าใดนัก เขาก็อาจเป็นคนอมโรค

ไปได้วันหนึ่ง คนที่คิดอยู่เสมอว่าคนสบาย...จิตใจของเขาก็สบาย ความเป็นอยู่ของเขาก็พลอยดีไปด้วย คนที่คิดว่าตนเป็นคนโชคร้ายไม่มีใครชอบก็มักมีโชคร้ายได้เสมอ ความคิดของเราสร้างอนาคตให้แก่ตัวเราเอง ความเป็นอยู่ในปัจจุบันคือผลของความคิดที่เราได้สะสมไว้วันละเล็กละน้อยนั่นเอง

ในเรื่องนี้พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในธรรมบทว่า . . .

สิ่ง ทั้ ง ห ล า ย . . .

มีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด ล้วนเกิดมาจากใจทั้งนั้น

ถ้าหากบุคคลมีใจชั่ว การทำพหุคติของเขาก็ชั่วอย่างใจ

ถ้าหากเขาเป็นคนมีใจดี การทำพหุคติของเขาคืออย่างใจ

ผลที่เกิดขึ้นย่อมติดตามคนเขาไป...

ประจักษ์ลือเกียรติหรือเงาที่ติดตามคนอยู่เสมอ ฉะนั้น

อิทธิพลของความคิด

อิทธิพลของความคิดได้สร้างสรรค์อะไรต่างๆเอาไว้มากมาย บรรดาปรากฏการณ์ทางวัตถุที่เราได้พบเห็นอยู่ในทุกวันนี้ ก็เป็นผลเนื่องมาจากความคิดฝันของคนในสมัยก่อนๆทั้งนั้น ผู้คิดเรือบินขึ้นมาได้ก็เพราะว่าเขาเห็นภาพของนกที่บินไปมาในอากาศ ก็เกิดความคิดขึ้นมาว่าคนเราน่าจะบินไปเช่นนั้นได้บ้าง ความคิดก่อให้เกิดการกระทำตามแนวคิดเสมอ แม้จะไม่สำเร็จในขั้นแรกก็ได้ทอดทิ้งความพยายาม เขาถือหลักว่าทุกสิ่งสำเร็จได้เพราะเพียรทั้งหน้าทำเรื่อยไป ผลที่สุดเขาก็นำเรือบินขึ้นสู่ท้องฟ้าได้สมประสงค์ ความฝันได้กลายเป็นจริงขึ้นแล้ว

ในทางซักรี้เช่นเดียวกัน เด็กน้อยที่ได้ยินได้ฟังเรื่องราวผู้ร้ายบ่อยๆ เขาก็มักเกิดความชอบในความกล้าของโจร ผลต่อมาเขาก็กลายเป็นโจรขึ้นมาได้ ลองจับเอาบุคคลที่มีชีวิตรุ่งโรจน์ในทางการเมือง ทางทหาร ทางเศรษฐกิจ และทางศาสนา แยกหาตุลาคติของเขาดูเถิด เราจะพบเหตุผลว่า เขาได้เคยคิดที่จะเป็นทางนั้นมาตั้งแต่เยาว์วัยแล้ว พวกอ้ายเสียใจเหี้ยมก็เช่นเดียวกัน เขาเคยคิดเป็นโจรมานาน ผลที่สุดก็เป็นโจรไปได้

นี่คือ อิทธิพลของการคิดนึกที่สร้างชีวิต สร้างสังคม สร้างชาติ และสร้างโลกในที่สุด

ในทางพุทธศาสนาเรามีความเชื่อกันว่า บุคคลที่จะเป็นพุทธะได้นั้น ต้องสร้างบารมีกันมาเป็นเวลานานๆ หลายชั่วชีวิตจึงจะเป็นพุทธะได้ อันการสร้างบารมีก็คือการคิดที่จะเป็นเช่นนั้นเป็นระยะเวลาติดต่อกันมาเรื่อยๆ นั้นเอง เมื่อสิ่งที่ตนคิดแก้ตัวเข้าก็กลายเป็นผลปรากฏออกมาในพระพุทธรูป ในพระสาวกของพระพุทธองค์ คุณความดีชั้นสูงเป็นสิ่งสาธารณะ ใครๆ ก็อาจเป็นได้ ถ้าเขาหักเหคิดบ่อยๆ ว่าตนจะต้องเป็นเช่นนั้น แต่ว่าการคิดนึกในรูปนั้นต้องเป็นไปอย่างแรงกล้าและมีเหตุผลในทางที่จะเป็นไปได้ ส่วนความคิดที่ไร้เหตุผล เช่นคิดสร้างวิมานบนอากาศนั้น เป็นความคิดที่ไม่มีทางสำเร็จไปได้เลย

บังคับความนึกคิดให้เป็นไปในทางที่มีระเบียบ

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการคิดนึกบ่อยๆ สร้างความเป็นอยู่ของคนได้มาก ทางศาสนาจึงสอนให้เรารู้จักบังคับความนึกคิดให้เป็นไปในทางที่มีระเบียบ และเป็นไปในทางที่มีหวังว่าจะสำเร็จได้ เพราะถ้าเราใช้ความคิดไปในทางที่ไม่อาจสำเร็จ ก็เป็นการเปลืองแรงงานทางใจไปเปล่า ผลประโยชน์ไม่เกิดจาก

การนั้น ผู้หวังความก้าวหน้าในชีวิตจึงควรคิดและกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
ถ้อยเดียว จึงควรบอกกับตัวเองบ่อยๆว่า ตนจะเป็นอะไร มีความปรารถนาใน
ทางไหน เมื่อแน่ใจแล้วก็ควรคิดและเดินตามแนวนั้นเสมอๆ ผลคงจะเกิดแก่ตน
โดยมิต้องสงสัย ลองทำดูก็ได้

กระตุ้นเตือนใจตนเองเพื่อความก้าวหน้า

ใจของเราทุกคนย่อมมีการกระตุ้นอยู่บ่อยๆ จึงจะก้าวหน้าไปในทางที่
ควรได้ นักเรียนที่ไปโรงเรียนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนได้รับการกระตุ้นจากครูเสมอ
ทหารในกองทัพได้รับการกระตุ้นเตือนจากหัวหน้าเสมอ แม้พวกโจรโจรร้ายเขาก็คอยกระตุ้นเตือนกันไว้เสมอ เพื่อให้มันเป็นโจรตลอดเวลา วิธีการโฆษณาขาย
สินค้าทางวิทยุ ทางหนังสือพิมพ์หรือทางอื่นๆ ก็ล้วนแต่เป็นวิธีการกระตุ้นเตือนใจ
ให้คนหันมาสนใจในสิ่งที่ต้องการให้เขาสนใจ ในทางศาสนาก็ต้องมีการกระตุ้น
เตือนกันเสมอ อย่างน้อยเดือนละสี่ครั้ง เป็นการจูงใจคนเข้าหาวัดเข้าหาพระ
ถ้าหากว่าไม่มีการกระทำอย่างนี้ใจคนก็หันออกนอกทางหมด ความเดือดร้อน
ก็เกิดมากขึ้นตามตัว

สภาพของใจคนทั่วไปมักไหลไปในทางต่ำ

เหมือนน้ำที่มีปกติไหลไปในทางต่ำเสมอ

ถ้าต้องการให้ไหลไปทางที่สูงก็ต้องใช้กำลังพิเศษสักหน่อย การที่จะ
ทำใจให้สูงขึ้น ก็ต้องมีแรงงานมาคอยกระตุ้นเตือนให้เดินไปในทางที่ดี ถ้า
ขาดแรงงานแล้ว...ก็คงตกไปในทางต่ำเสียอีก

ความจำเป็นจึงเกิดขึ้นว่า . . .

เราต้องมีการปลุกปล้ำตนเองให้ตื่นตัวเสมอ

พุทธวิธีปลุกคนให้มีชีวิตที่ก้าวหน้า

การปลุกตัวให้เป็นคนตื่นตัวขึ้นนั้น ว่ากันโดยที่ถูกต้องแล้ว ก็หมายถึงการสร้างนิสัยดีงามให้แก่ตนเองนั่นเอง การสร้างนิสัยไม่เหมือนกับการสร้างวัตถุมันเป็นงานหนักและลำบากอยู่สักหน่อย เพราะเหตุว่าปกติของคนเรา สิ่งที่ได้รับไว้แล้วมักเอาออกได้ยาก ชอบที่จะเก็บไว้กับตนเสมอ ถ้าหากเขาได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีๆ ได้รับแต่สิ่งที่ดีไว้ก็ค่อยดีขึ้นหน่อย แต่ถ้าเขาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ชั่วๆ และรับของชั่วไว้ก็เป็นการยากที่จะเอาออก หากเขาไม่มีความเข้มแข็งให้แก่ตนเองเสมอ สร้างเอาไว้เพื่อการต่อต้านกับความทุกข์ความชั่วที่มารบกวนความสงบสุขของเรา การปลุกตนให้เป็นคนตื่นตัวในทางดีจึงควรกระทำกันเป็นเรื่อยๆ ไปทีเดียว

ก่อนที่จะหัดปลุกตนเองในทางใด ต้องศึกษาให้เข้าใจเสียก่อนว่า อะไรบ้างเป็นความไม่ดี การกระทำ การพูด การคิดในทางใดเป็นทางไม่ดีงามไม่เป็นประโยชน์ ต้องพยายามนำความคิด การกระทำ การพูดประเภทนั้นออกไปจากตนเสีย ส่วนความคิด การพูด การกระทำอันใดเป็นไปเพื่อความดีงามอยู่แล้วก็ส่งเสริมให้ดีขึ้น

เปรียบเหมือนชาวสวนที่ทำการเพาะปลูกพืช พืชที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นในส่วนก็ต้องทำการแผ้วถางตัดต้นโค่นรากเอาออกเสียให้หมด ส่วนพืชพันธุ์ใดเป็นประโยชน์ก็ต้องรักษาไว้ โดยรดน้ำพรวนดินให้มันงอกงามเจริญเป็นรายได้ของเจ้าของสวนต่อไป

เมื่อเข้าใจเหตุผลของเรื่องว่ามีความจำเป็นอย่างไร

ในการปลุกตนเองแล้ว มาศึกษากันต่อไปว่า . . .

เราควรจะปลุกตนเองในทางใดบ้าง?

อันเป็นทางสร้างตนให้เป็นคนก้าวหน้าในทางที่ชอบ

ขอให้หลักสำหรับปลุกใจดังต่อไปนี้ : -

๑. ปลูกให้เป็นคนขยันในการประกอบกิจการงาน
  ๒. ปลูกให้เป็นคนรู้จักประหยัดเงินทอง
  ๓. ปลูกให้เป็นคนเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน
  ๔. ปลูกให้เป็นคนมีความอดทนเข้มแข็ง
  ๕. ปลูกให้เป็นคนเสียสละเพื่อส่วนรวม
  ๖. ปลูกให้เป็นคนชนะในทางที่ถูกที่ชอบ
  ๗. ปลูกให้เป็นคนมีนิสัยรอบคอบในอันประกอบกิจ
- จะได้อธิบายความหมายแห่งบทเหล่านี้ต่อไป

ขยันในการประกอบกิจการงาน

๑. ปลูกให้เป็นคนขยันในการประกอบกิจการงาน ชีวิตกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน เราจะอยู่โดยไม่ทำงานไม่ได้ ทุกคนต้องทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนถนัด งานนำความสุขความเจริญมาให้แก่ผู้ประกอบการเสมอ สิ่งที่เป็นอุปสรรคของงานคือความเกียจคร้าน คนไทยเรานั้นมีนิสัยทางเกียจคร้านหรือนิสัยชอบหาแต่ความสบายอยู่มาก การทำงานก็มักทำโดยความจำเป็นเท่านั้น ถ้าพ้นความจำเป็นแล้วก็มักหาโอกาสนอนพักผ่อน

คนทางจังหวัดระนองมีอาชีพหาแร่ตามลำน้ำ ถ้าวันไหนพบที่มีแร่มากๆ เข้า เขาก็เอาไปขายได้เงินงาม วันรุ่งขึ้นไม่ไปทำงานแล้ว นอนพักผ่อนหรือเล่นไพ่กันระหว่างญาติมิตร งานจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เป็นคนอยู่อย่างหาเช้ากินเย็น ครอบครัวยังไม่เจริญก้าวหน้า คนมีอาชีพประเภทอื่นๆ ก็เป็นเช่นเดียวกัน เขามีได้ทำงานอย่างสม่ำเสมอแต่ทำแบบตามพอใจ นิสัยแบบนี้ยังไม่เรียกว่าเป็นคนรักงาน เราจะต้องเพาะนิสัยรักงานให้เกิดขึ้น และหมั่นทำงานด้วยความขยันขันแข็ง

อย่าหักทำตนเป็นคนเห็นแก่ความสุขด้วยการนอน การเที่ยว การแสวงหา
ความสุขในทางที่ไม่สมควร

เราต้องหักคิ้นนอนเข้าๆ อย่าไปพะวงนิสสัยคิ้นสาย แต่จงหักลูกชิ้นเข้าๆ
การหักก็ทำง่ายโดยวิธีบอกตนเองในเวลาจะนอน เช่นสมมติเราจะตื่นเวลาห้าฬิกา
ตีห้า ก็บอกตนเองว่า “เจ้าต้องตื่นเวลาตีห้า” หรือว่า “ตีห้าตื่น” บอกในเชิง
บังคับลงไปทีเดียว บอกหลายครั้งจนกว่าจะหลับไป พอถึงเวลาที่กำหนดไว้ก็จะ
ตื่นจริงๆ เมื่อตื่นแล้วอย่าทำโอ้อ้อ...จงรีบลุกขึ้นทันที เปิดประตูหน้าต่างมองดูความ
ในท้องฟ้า สูดอากาศเข้าปอดให้แรงๆ เพื่อสูดเอาความสดชื่นใส่ไว้ในร่างกาย
เหมือนกับการอัดหม้อไฟฟ้าให้หม้อกำลังเพิ่มอยู่เสมอ อย่าห่วงที่นอน รีบล้างหน้า
ล้างตาและถูร่างกายให้ทั่วไปทุกประสาททุกส่วนให้ตื่นตัวทำงาน แล้วนึกหรือบอก
กับตนเองว่า...

เราจะเป็นอยู่ด้วยความขยัน

เราจะทำงานด้วยความพอใจ

เราจะเป็นคนก้าวไปข้างหน้าเสมอ

เราจะไม่กลัวต่อเหตุขัดข้องไม่ว่าขนาดไหน

ชีวิตของข้าพเจ้าคืองาน

ข้าพเจ้าอยู่เพื่องาน งาน...งาน...งาน ทำให้คนเจริญ

การบอกอย่างนี้เป็นกรปลุกใจแบบหนึ่ง เมื่อถึงเวลาจะไปทำงานตามหน้าที่
ไม่ยอมอ่อนแอเป็นอันขาด ขณะทำงานถ้าเกิดความเบื่อหน่ายขึ้นมา ก็รีบบอกว่า
“อย่าเกียจคร้าน จงเป็นคนขยัน อย่ายอมแพ้ต่อความลำบาก จงทำงาน
ต่อไปเถิด ทำงานนี้สนุกแท้” ความกระปรี้กระเปร่าก็เกิดขึ้นความเบื่อหน่ายก็
หายไป ชีวิตจะมีแต่ความสดชื่นเพราะการทำงานเสมอ สิ่งใดเป็นสิ่งที่จะมาทำลาย
ความขยันของตน จงอย่าเข้าใกล้สิ่งนั้น อย่าคิดถึงสิ่งนั้น แต่จงนึกในทางก้าวหน้า
ไว้เสมอ ทำบ่อยๆจนกว่าจะติดเป็นนิสัย พอติดเป็นนิสัยแล้วก็คงถาวรตลอดไป

ประหยัดในทรัพย์สินที่หามาได้

๒. ปลูกให้เป็นคนประหยัดเงินทอง ประการหนึ่งที่ปลูกให้เป็นคนขยันเมื่อทำงานก็หาเงินทองได้มาก เงินทองที่ได้มาแล้วก็ต้องจ่ายใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต การใช้จ่ายก็ต้องเป็นไปแต่พอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

ตามปกติของคนเราทั่วไปมักจะเป็นคนจ่ายเคิบ การจ่ายเคิบเนื่องมาจากการตามใจตนเอง การตามใจตนเองก็คือยอมให้กิเลสมาเป็นเจ้าเหนือหัวใจตนนั่นเอง คนที่กิเลสเป็นเจ้าเข้าครองแล้วไม่เป็นตัวเอง ชีวิตจะไม่ราบรื่นการเป็นอยู่ในครอบครัวมักจะมีระส่ำระสาย นิสสัยจ่ายเคิบนี้จึงเป็นนิสัยที่ไม่ดีอีกประการหนึ่ง เป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขกันเสียใหม่

การแก้ไขเรื่องนี้ก็ต้องสอนตนเองให้เป็นคนประหยัด ก่อนที่จะจ่ายต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อนว่าจำเป็นหรือไม่ ถึงเวลาแล้วหรือยัง เป็นประโยชน์หรือเปล่า การคิดอย่างนี้เป็นการห้ามล้อมิให้จ่ายในทางที่ไม่ควร สมัยนี้เป็นสมัยของการโฆษณาชวนเชื่อ สินค้าอันเป็นของกินของใช้ก็ถูกโฆษณาเสียอย่างก็ทำคนให้หลงใหลมาก ถ้าไม่ระวังก็ตกบ่อไค้ง่าย จึงต้องเพาะนิสัยในทางประหยัดไว้บ้าง การแข่งขันกันในการจ่ายนั้นมีแต่ทางเสีย ไม่เป็นทางสร้างตนแต่ประการใดเลยคนที่เขาเป็นเศรษฐีมีทรัพย์สมบัตินั้น มิใช่ว่าเขารู้จักหาทรัพย์อย่างเดียว แต่เขาเป็นคนรู้จักประหยัดทรัพย์ด้วย

ฉะนั้นถ้าใครใครเป็นคนมั่งคั่งต้องเพาะนิสัยประหยัดไว้เสมอ โดยนึกถึงคำสอนของสุนทรภู่ไว้บ่อยๆ...

มีสสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท

อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์

มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง

อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน

ไม่ควรซื้อก็อย่าไปฟิซื้อ

ให้เป็นมือเป็นคราวทั้งคราวหวาน

นี่เป็นคาถาสำหรับปลูกใจให้มีนิสัยประหยัดในการใช้จ่าย

ในเรื่องอันเกี่ยวกับการใช้จ่าย ต้องหัดบังคับความอยากในการกินด้วย จงอย่าเป็นทาสของลิ้น อย่าคิดในรสอาหาร กินแต่สิ่งที่จำเป็นที่จะต้องกิน สิ่งที่ไม่จำเป็นก็อย่าริกินเข้าไป เพราะการกินมากจ่ายมาก กินน้อยจ่ายแต่น้อย เมืองไทยเราเป็นเมืองกินจุบกินจิบมากที่สุด ชาวไทยจึงต้องหัดกินให้เป็นกันเสียบ้าง

มีจิตใจเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน

๓. ปลุกให้เป็นคนเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน มนุษย์เป็นสัตว์เมือง เป็นผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นคณะ ชีวิตแต่ละชีวิตจึงมีส่วนสัมพันธ์กันเสมอ ใครจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวคนเดียวมันย่อมเป็นการลำบาก ทุกคนต้องถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันและกันเสมอ ทุกคนจึงมีความรักกันเห็นอกเห็นใจกัน หักทำตนให้เป็นคนเห็นอกเห็นใจเราเสมอ อย่าถือแต่ใจตนหรือประโยชน์ตนเป็นใหญ่ ต้องคิดถึงเพื่อนบ้านบ้าง การเพาะนิสัยให้มีความรักเอื้ออารีต่อกันนั้นเป็นการสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมโดยแท้

ในกรณีนี้ทุกคนต้องหัดทำจิตใจให้ประกอบด้วยความเมตตาต่อกัน ให้ถือหลักที่ว่าโลกอยู่ได้ด้วยความรัก โลกจะถูกทำลายเพราะความเกลียดกัน เรามีได้เกิดมาเพื่อฆ่ากันทำลายกัน แต่เกิดมาเพื่อรักกันช่วยกันในทางที่ถูกที่ชอบ จะคิดจะพูดจะทำสิ่งใดจงคิดถึงเพื่อนบ้านของท่านเสมอ ให้นึกว่าเพื่อนบ้านคือผิวหนังของท่าน ถ้าหากท่านทำลายเพื่อนบ้าน ก็เท่ากับทำลายตัวท่านเอง ถ้าผิวหนังของท่านเป็นแผลและไม่รักษาให้หายจากแผล โรคภัยจะเข้ามาจับเกาะทำให้อึดเสบเป็นพิษมากขึ้น ผลที่สุดท่านจะต้องตาย

อันตรายที่เกิดแก่ท่าน . . .

ก็มักมาจากตัวท่านที่ขาดความเอาใจใส่ต่อเพื่อนบ้านของท่าน

ฉะนั้นจงรักษาตัวของท่านโดยการรักษาเพื่อนบ้านของท่านไปด้วย จงเพาะนิสัยให้เป็นคนกุไม้ไค้ในเมื่อเห็นผู้อื่นเขากำลังขาดความช่วยเหลือ จงเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับใช้ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ถ้ามีโอกาสจะช่วยใครเมื่อใดแล้ว จงรีบช่วยทันที อย่าชักช้าเป็นอันขาด ให้บอกกับตนเองเสมอว่า “เจ้าจงช่วยคนอื่นที่อ่อนแอกว่าเจ้า ช่วยคนที่ยากจนกว่าเจ้า ช่วยคนที่มีโรครมากกว่าเจ้า” นี่เป็นบทปลูกใจให้ช่วยเหลือกันและกันเสมอ

อดทน เข้มแข็งและไม่ท้อแท้

๔. ปลูกให้เป็นคนอดทนเข้มแข็ง ในทางปรัชญานั้นถือว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ การเกิดมาอยู่ในโลกนี้ก็คือการเกิดมาต่อสู้กับความทุกข์นานาประการนั่นเอง

จึงมีคำกล่าวไว้ว่า ชีวิตคือการต่อสู้ เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาเพื่อกำจัดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา บางครั้งเราชนะ แต่บางครั้งเราแพ้อย่างยับเยินเลยทีเดียว ในการต่อสู้นั้นเราจะต้องมีคุณธรรมสำหรับต่อสู้จึงจะเอาตัวรอดได้ ถ้าเราขาดคุณธรรมแล้วอย่าหวังเลยว่าจะรอดไปจากความเคียดแค้น คุณธรรมสำหรับนักต่อสู้ คือความอดทน เข้มแข็ง ไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรคเล็กใหญ่ ไม่ว่าในกรณีใดๆ เราต้องต่อต้านจนยับยั้งเสมอ นิสัยอดทนบึกบึนเป็นนิสัยชอบ เป็นนิสัยที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในตนเองเสมอ ถ้าขาดความอดทนเมื่อใดแล้ว...ความเสียหายก็จักเกิดขึ้นเมื่อนั้น

ในทางพุทธศาสนาก็ ศาสนาอื่นๆ ก็ มีความเห็นร่วมกันเป็นจุดเดียวกันว่า ความอดทนเป็นกำลังงาน เป็นยาบำรุงกำลังใจ เป็นเกราะป้องกันภัย และเป็นเครื่องประดับที่หาค่าวัดมิได้

ในการฝึกหัดให้เกิดความอดทนนี้ เป็นการทำได้เสมอ เพราะว่า**มี** บทสอนอยู่ทุกวัน อาทิ ความเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ โรคภัยไข้เจ็บที่มากระทบร่างกาย คำคำจากปากของคนใจร้าย ล้วนเป็นบทเรียนทดสอบของชีวิตทั้งนั้น ถ้าหากเราชนะได้เราก็เป็นสุข ถ้าเราชนะไม่ได้ก็เป็นทุกข์ ใครบ้างต้องการความทุกข์...ไม่มี ทุกคนต้องการความสุขกันทั้งนั้น แล้วเมื่อต้องการความสุขก็ต้องหักคอดทน ทนต่อสิ่งที่มากระทบกระทั่งทุกชนิดไม่ว่ากรณีใดๆ หักทำตนให้เป็นคนใจเย็น ไม่ยอมให้ความวุ่นวายเร้าร้อนเกิดขึ้นรบกวนใจเป็นอันขาด คำที่ควรบอกกับตนเองเสมอก็คือ “ฉันเป็นคนใจเย็น ฉันจะไม่โกรธใคร ฉันจะไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ ฉันจะเป็นตัวของฉันในทางดีเสมอ ฉันจะไม่ยอมให้ใครมาทำฉันให้เป็นคนใจง่ายเป็นอันขาด”

นี่คือคาถาวิเศษสำหรับจดจำไว้ และภาวนาอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะในเวลาที่ต้องต่อสู้กับเหตุการณ์ ต้องบอกตนให้มากๆ หน่อย

ยาบารุงกำลังที่พระพุทธองค์ได้สอนไว้สำหรับภิกษุทั้งหลายข้อ เช่น

จงชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ

จงชนะความชั่วด้วยความดี

จงชนะความใจร้อนด้วยความใจเย็น

จงชนะคนพูดพล่ามด้วยการพูดแต่น้อยและจริงเสมอ

อีกประการหนึ่งทรงสอนว่า...

“ถ้ามีโจรใจร้ายมาคัศขาของเธอด้วยเลื่อยอันคมกล้า จนกระทั่งหนังขาด เนื้อขาดจรดกระดูก ถ้าเธอมีใจเจ็บแค้นต่อเขาผู้มาทำร้ายเช่นนั้น เธอไม่ทำตามคำสั่งสอนของตถาคต”

อีกบทหนึ่งว่า...

“ถ้าเขาคำกีนีกว่าคำดีกว่าเขาดี ถ้าเขาดีก็ดีกว่าคำดีกว่าเขาฆ่า ถ้าเขาฆ่าก็ดีเหมือนกัน เพราะบางคนยังฆ่าตนเองได้ เขามาช่วยฆ่าให้ก็เป็นการดีแล้ว”

ความอดทนทำให้มีนิสัยเยือกเย็นสุขุม เห็นความจริงปรากฏแจ่มแจ้ง สามารถเอาชนะได้ทุกอย่าง จึงควรที่ท่านจะต้องฝึกหัดอดทนและเข้มแข็งไว้เสมอ อย่าแสดงอาการอ่อนแอให้ปรากฏออกมาเป็นอันขาด

เสียสละเพื่อส่วนรวม

๕. ปลุกใจให้เป็นคนเสียสละเพื่อส่วนรวม ทุกคนเกิดมาจากคุณพ่อคุณแม่ ท่านทั้งสองมีความรักในเรา และได้เสียสละทุกอย่างเพื่อเรา น้ำใจของผู้ที่เป็นพ่อแม่เป็นน้ำใจของความเสียสละ เราได้ความรู้อันเป็นเครื่องมือประกอบการทำงานากินเพราะอาศัยครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์มีน้ำใจเต็มไปด้วยความเสียสละ เราจึงได้รับความรู้ความฉลาด เราชาวพุทธเป็นผู้นับถือพุทธศาสนา พุทธศาสนาเกิดขึ้นในโลกก็เพราะความเสียสละของเจ้าชายโคตมะสิทธัตถะ ซึ่งต่อมาได้เป็นพระพุทธเจ้า การเสียสละของพระองค์เป็นความเสียสละอันยิ่งใหญ่ ไม่มีการเสียสละของใครในโลกนี้จะเท่าเทียม

ประเทศของเราถูกเพื่อนบ้านมารุกรานหลายครั้ง ในสมัยก่อนบางคราวเรารู้ได้ ในบางคราวเรตกเป็นเมืองขึ้นเขา แต่ผลที่สุดเราก็รอดปลอดภัยมาได้ เพราะการเสียสละของวีรชนคนไทยในอดีต เขาได้เสียสละเลือดเนื้อเพื่อชาติพลีรักษาแผ่นดินทองผืนนี้ให้เราได้อาศัยทำมาหากินกันต่อๆมา นำขอบพระคุณท่านเหล่านั้นเหลือเกินที่มีส่วนช่วยให้เราเป็นอยู่โดยไม่ลำบาก โรงเรียน โรงพยาบาล บ่อน้ำสาธารณะ ตลอดจนสิ่งอื่นๆอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่างๆนั้นเกิดขึ้นได้ก็เพราะการเสียสละของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น

หากเราลองหลับตานึกกันดูว่า ในโลกนี้ถ้าหากการเสียสละต่อกันเสียแล้ว บุตรธิดาจะมีได้รับการอนุเคราะห์จากบิดามารดา ศิษย์จะมีได้รับความรู้จากครู

อาจารย์ เพื่อนไม่มีความเสียสละต่อเพื่อนกันแล้ว ความเห็นแก่ตัวจะปกคลุมโลก ต่างคนต่างก็จะอยู่กันตามชอบใจ ความเห็นอกเห็นใจแก่กันก็ไม่มี ความโกลาหล วุ่นวายก็จะปกคลุมโลก อา! มันเป็นภาพที่น่าสยดสยองเสียจริงๆ

คนเราอยู่คนเดียวไม่ได้ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ อาศัยกัน ช่วยเหลือกัน การเป็นอยู่จึงจะเป็นปกติสุขได้ จึงสมควรที่จะฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรู้จัก เสียสละต่อกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน คนที่มั่งมีมากกว่าก็คิดเห็นอกเห็นใจคน ยากจน คนแข็งแรงก็คิดเห็นใจคนอ่อนแอ คนฉลาดก็คิดเห็นใจคนที่โง่งกว่าคน นายจ้างก็ไม่เอาเปรียบลูกจ้าง แต่จงนึกว่าเราเป็นนายจ้าง...อยู่ได้ก็เพราะลูกจ้าง ถ้าไม่มีลูกจ้างเราก็หมดความเป็นนาย สมบัติที่เราหามาได้นี้เป็นแรงงาน เป็นหยากเหงื่อของลูกจ้างโดยแท้ เราจึงควรจะสงสารเขา ให้ค่าจ้างแก่เขาตามสมควรแก่แรงงาน เขาจะได้มีกำลังใจทำงานให้ดียิ่งขึ้น ถ้านายจ้างรักลูกจ้างๆก็ รักตอบเป็นธรรมดา ถ้านายจ้างเอาเปรียบลูกจ้าง ลูกจ้างก็คิดจะเอาเปรียบ นายจ้างบ้าง ผลก็คือความแตกฉานระหว่างผู้จ้างกับลูกจ้าง การพักงานก็เกิดขึ้น เพราะนายจ้างส่วนมากยังเอาเปรียบลูกจ้างอยู่ ฝ่ายลูกจ้างก็เหมือนกันควรมีใจ เป็นธรรม คิดรู้คุณของนายจ้างบ้างเพราะเขามิ่งงานให้เราทำ เราควรจะทำงานด้วยความเต็มใจ มีน้ำใจเสียสละต่อนายจ้างผู้เลี้ยงตน ไม่คิดเอารัดเอาเปรียบหรือ ไม่แกล้งด่วงให้งานช้า ไม่แกล้งทำให้เครื่องยนต์กลไกเสีย แต่นึกว่างานนี้เป็นของตนเองทุกคน งานให้เราได้อาศัยเลี้ยงชีพ งานหมดเราก็คอดตาย การทำงาน ให้ยืดยาวออกไปก็คือทำให้ชีวิตของตนยาวยืดยาวไปด้วย ถ้าคิดอย่างนี้ความเห็นใจ ก็เกิดขึ้นจากความนึกในทางที่ชอบ เป็นการช่วยให้ประโยชน์สมบูรณ์เรียบร้อย

คนเราควรหาทางเปลื้องหนี้สังคมเสียบ้าง เพราะเรามีส่วนเป็นหนี้แก่ทุกสิ่งที่มีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูล เราไม่มีทางใดที่จะปฏิเสธว่าคนนั้น สถานที่นั้น ไม่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของฉัน ทุกสิ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับฉัน สิ่งนั้นๆจึงเป็นเจ้าหนี้ของเราและเราตกเป็นลูกหนี้โดยไม่รู้สึกตัว จึงควรหาทางตอบแทนหนี้สินนั้น

เสียบ้าง เช่นอย่างว่าท่านมีนาอยู่ในตำบลหนึ่ง ๔,๐๐๐ ไร่ และคนในตำบลนั้น เป็นผู้ทำนาของท่านโดยวิธีเช่าแบ่งข้าวให้กันในฤดูเก็บเกี่ยว ท่านที่เป็นเจ้าของนา ...สบายมาก ไม่ต้องตากแดดตากฝน ไม่ต้องไปทนร้อนหนาวอยู่กับบ้านก็มีข้าวมานาเป็นแถวๆ ข้าวนั้นก็มาจากชาวนาเหล่านั้น ท่านมีความสะดวกเพราะเขา ถ้าท่านจะตอบแทนเขาบ้าง ก็ควรที่จะไปช่วยบำรุงความสุขให้แก่พวกชาวนานั้น เช่นช่วยสร้างโรงเรียนให้เด็กๆ ลูกๆหลานๆของพวกนั้นได้รับการศึกษาเล่าเรียน ช่วยสร้างสุสานให้พวกเขาเหล่านั้นได้อาศัยกันในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย การทำอย่างนี้เป็นทางช่วยกันได้อย่างดี ประโยชน์ส่วนคนก็ไม่เสีย แม้ประโยชน์ส่วนรวมก็ไม่ขาด เป็นการทำความดีให้สมบูรณ์

ในเรื่องนี้ต้องหัดคิดเสมอๆ ว่า “ฉันมีใครอยู่คนเดียว ฉันต้องอาศัยคนอื่นๆ เป็นอยู่ ฉันต้องช่วยเขาบ้าง ประโยชน์ของเขากับของฉันร่วมกัน ฉันจึงต้องรักษาเขาเพื่อให้เขาช่วยกันรักษาฉัน ฉัน...เขา คือส่วนรวม ส่วนร่วมนั้นใหญ่กว่า ส่วนของฉัน ส่วนรวมเกิดเพราะแบ่งส่วนจากฉัน ฉันจึงควรเต็มใจแบ่งส่วนจากฉัน เพื่อส่วนรวมเสมอ ถึงแม้ส่วนฉันจะขาดไปบ้างแต่ขออย่าให้ส่วนรวมขาดไปเลย” นี่คือบทปลูกใจในส่วนนี้

ชนะในทางที่ถูกต้องตามธรรม

๖. ปลูกให้เป็นคนชนะในทางที่ถูก ในโลกนี้มีทั้งธรรมะและอธรรม ธรรมะเป็นส่วนดี อธรรมเป็นส่วนชั่ว ตามปกติคนเราย่อมเข้าข้างธรรมะและเกลียดหน่ายฝ่ายอธรรม การต่อสู้ทุกวิถีทางก็เพื่อขังไว้ซึ่งธรรมะ และทำลายอธรรมให้หมดไป ทราบที่ชาวโลกยังมีได้มีใจเป็นธรรมอย่างแท้จริงแล้ว การต่อสู้ระหว่างธรรมะกับอธรรมยังต้องมีอยู่เสมอ

ทุกคนชอบความชนะ ไม่มีใครชอบความแพ้ แต่ความชนะที่ไม่เป็นธรรมมิใช่ความชนะที่ถาวร ความชนะที่เป็นธรรมเท่านั้น...เป็นความชนะที่แท้จริง ในสงครามที่ผ่านมาให้บทเรียนแก่ชาวโลกว่า ฝ่ายอธรรมชนะในตอนแรกๆ แต่ผลที่สุดก็ต้องพ่ายแพ้แก่ฝ่ายธรรมเสมอ การกระทำในชีวิตของแต่ละบุคคลก็เป็นเช่นเดียวกัน ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมแล้วไม่เท่าใดก็ต้องพ่ายแพ้อีก นี่เป็นหลักความจริง เป็นหลักที่เที่ยงตรง ไม่มีใครมากลပ်ให้เป็นไม่จริงไปได้เลย เพราะชาวโลกก็ได้ศึกษาให้เข้าใจในหลักเหล่านี้จึงเกิดการต่อสู้ในทางผิดๆเสมอ ผลที่สุดตัวเขาเองก็ต้องเคียดแค้นอันเกิดมาจากความผิดอันนั้น

ชาวโลกที่เป็นนักสู้ควรทำให้เป็นนักกีฬาบ้าง รู้ว่าอันใดควรสู้อันใดไม่ควรสู้ ถ้าเห็นว่าตนเป็นฝ่ายถูกควรสู้ ถ้าเห็นว่าตนเป็นฝ่ายผิดแล้วก็ยอมแพ้เสียก่อนดีกว่า การยอมแพ้ก็คือความชนะนั่นเอง คือชนะตนเองโดยไม่ปล่อยใจให้ตกไปสู่ความหลงผิด แต่คนเราส่วนมากขาดความคิดที่แยบคาย เลยมักเป็นคนเข้าข้างตัว เห็นว่าตนเป็นฝ่ายถูกเสมอ เมื่อเห็นว่าตนถูก...ทั้งๆที่ตนผิด ความถูกแท้จะปรากฏแก่ใจเขาได้อย่างไร เขาจึงค้นคว้าไปในทางที่ผิดจนกระทั่งหมดเนื้อหมดตัวก็มีอยู่มากน้อย น่าสงสารคนประเภทนี้มาก

เราจึงควรถือหลักไว้ในใจก่อนว่า “เราเองแหละเป็นผู้ผิด” อย่างนี้กว่าตนเป็นคนถูก เพราะถ้าคิดว่าตนผิดแล้วความจริงจะปรากฏแก่ใจ ทางแก้ไขให้ดีขึ้นก็อาจมีได้หลายวิธี จึงควรถือเป็นบทเรียนไว้ว่า อย่าถือว่าตนถูกเสมอไป เราอาจจะเป็นคนผิดเมื่อใดก็ได้ ควรเตือนตนเองในทางที่จะทำตนให้เป็นคนก้าวไปในที่ทางถูกทางชอบเสมอ อย่าคิดไปหาชนะคะคานากับใครๆเลย จงทำตนให้เป็นคนสงบอย่าแสหาเรื่อง คนโบราณเขาสอนไว้ว่า “อย่าแก่งแย่งหาหาเสี้ยน” คืออย่าไปหาเรื่องยุ่งกับใครๆนั่นเอง

จงทำตนให้เป็นคนชนะด้วยความดี อย่าชนะในทางผิดเลย
เพราะการชนะในทางที่ผิด ก็คือ การพ่ายแพ้นั่นเอง

รอบคอบ ใคร่ครวญให้ดีก่อนแล้วจึงทำ

๗. ปลูกใจคนให้มีนิสัยรอบคอบ ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ...ประเสริฐกว่า เพราะถ้าทำลงไปด้วยความประมาทแล้วจะทำคืนอีกไม่ได้ นี่เป็นคำควรฟังจากพุทธธรรมที่เราได้ศึกษา นิสัยคนบางคนเป็นคนมักง่าย จะทำอะไรก็ไม่ใคร่ครวญให้รอบคอบ ทำไปแต่เพียงพอใจจบไปเท่านั้น แต่ผลที่เกิดขึ้นเป็นความไม่สบายเพราะความสะเพร่านั้น ในทางธรรมจึงสอนคนให้คตินึกให้ดีกว่า ในเมื่อจะทำ ไม่ว่าในด้านกาย วาจา หรือแม้ใจ จزمุ่งหมายก็เพื่อมิให้เกิดความเสียหายขึ้นนั่นเอง ทุกคนมิได้ชอบความผิดพลาดเสีย แต่ถ้าประมาทไปก็เกิดความผิดได้เสมอ

ฉะนั้นไม่ว่าจะทำอะไรลงไปจงระวังไว้เสมอ ในทางปฏิบัติ...พระศาสดาทรงสอนให้รู้สึกตัวก่อนเสมอ เช่น ให้รู้สึกตัวก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด เพื่อป้องกันความผิดพลาดอันเกิดจากการกระทำนั่นเอง เรื่องนี้ต้องอาศัยการฝึกหัดอบรมอยู่เสมอ อย่าเป็นคนใจร้อน ทำอะไรโดยปราศจากการตรวจตราให้รอบคอบเสียก่อน ถ้ายังไม่แน่ใจว่าจะถูกต้องเรียบร้อย ก็อย่าปล่อยออกไปเป็นอันขาด ความประณีต...เรียบร้อย เป็นผลของงานที่ผู้สมบูรณ์ด้วยสติได้กระทำแล้วอย่าทำงานด้วยอารมณ์ชุน เพราะความชุนทำให้ปัญญาที่บ่มองความจริงไม่เห็น ความเสียหายก็เกิดขึ้นได้ง่าย บางทีผู้ที่ทำงานมีความเฉลียวฉลาดความรอบคอบนึกเพียงเท่านั้นต้องได้รับความเสียหายเป็นการใหญ่ บางทีก่อผลเดือดร้อนให้แก่ส่วนรวมด้วย

คนที่ละเอียดลออนั้นเขารู้จักใช้ตาให้ดูอย่างถี่ถ้วน ใช้หูให้ฟังอย่างถูกต้อง ใช้จมูกให้รับกลิ่นที่แน่นอน ลิ่นก็บอกให้ตรงเผงว่ารสเป็นอย่างไร อย่าปล่อยยให้สิ่งใดที่ผ่านทางประสาทห้านี้ผ่านไปโดยปราศจากการพินิจเป็นอันขาด เรามีประสาทไว้สำหรับรู้ เมื่อจะรู้จักให้รู้อย่างถูกต้อง อย่าให้เป็นการรู้อย่างผิดๆเป็น

อันขาด เพราะความรู้ดีสร้างความเข้าใจผิด และความเข้าใจผิดก่อให้เกิดอะไร
อีกหลายประการอันเป็นเครื่องทุกข์ทั้งนั้น เขาจึงกล่าวไว้ว่า “จงดูให้เห็นจริง
จงฟังให้ได้ยิน” อย่าดูแต่เพียงผาๆ เผินๆ เป็นอันขาด นี่เป็นหลักที่ควรสร้าง
ให้เกิดแก่ใจคนอีกประการหนึ่ง

เตือนตน ปลุกตน ในทางที่ค้ำงามเสมอ

การเพาะนิสัยชอบ . . .

การปลุกตนเองให้เป็นคนมีความคิดและการกระทำที่ค้ำงาม

...เป็นแนวทางของการกระทำที่ค้ำงาม

...เป็นแนวทางของการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง

. . . ในทางศาสนาพุทธ . . .

จึงขอให้ท่านผู้สนใจในการปรับปรุงตนเอง

จงได้พยายามเตือนตน ปลุกตน ในทางค้ำงามเสมอๆเถิด

เพื่อให้เกิดความสะอาด สงบ สว่าง ในทางใจ

ส ม ค ว า ม ป ร า ร ถ น า . . . .

ทำตัวเองให้ดีขึ้นชีวิตก็เรียบร้อย ก้าวหน้า เพราะเราประพฤติธรรม เมื่อคนประพฤติธรรม
ธรรมะก็คุ้มครองบุคคลนั้น คนเราที่คิดเพราะรับสิ่งดี สิ่งงาม พึงง่ายกว่า เรารับธรรมะนั้นเอง

อมทวาทา หลวงพ่อบัณฑิตานันท์ภิกขุ

งานคือหน้าที่ของชีวิต

ตราบโคที่เรายังมีลมหายใจอยู่ ยังมีกำลัง ยังมีความสามารถอยู่

ต้องทำหน้าที่ของเราให้เรียบร้อย

มีหน้าที่อันใดทำให้เรียบร้อย ทำให้สมบูรณ์

เราเกิดมาเพื่อหน้าที่ เกิดมาเพื่องาน

เกิดมาเพื่อให้ชีวิตร่างกายนี้เป็นประโยชน์

เมื่อยังไม่หมดลมหายใจ...ก็ต้องทำเรื่อยไปตามหน้าที่

เรามีหน้าที่อย่างไรก็ทำเรื่อยไปตามหน้าที่ ทำจนวาระสุดท้าย

... คนเรา ...

เกิดมาถ้ามีความเกียจคร้านแล้ว

ความก้าวหน้าในชีวิต ในการทำงาน ก็จะหายไป

ความเขื่อน่ายในหน้าที่การงานที่เราจะประพฤติปฏิบัติกันเอง

จึงเกิดความเกียจคร้าน

ไม่ได้คิดว่าสิ่งที่เราทำนี้เป็นหน้าที่ของชีวิต เป็นสิ่งที่เราจะต้องกระทำ

พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทภิกขุ)

ผู้รู้จักหน้าที่

คนเรามีหน้าที่อย่างอื่นออกไปอีก
เช่น มีหน้าที่เป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นสามี เป็นภรรยา
เราเกิดมาจึงควรทำหน้าที่ที่เราได้รับมอบหมาย
ความเป็นอะไรๆ ไปตามหน้าที่นั้น
ก็เป็นการงานของชีวิตของเราอีกเหมือนกัน
... เพราะฉะนั้น ...

เราจึงต้องประกอบกิจการงานที่เราได้เป็นอยู่ให้สมบูรณ์ เรียบร้อย
เป็นพ่อให้สมบูรณ์ เป็นแม่ให้สมบูรณ์
เป็นสามีภรรยาให้สมบูรณ์ เป็นครูให้สมบูรณ์
เป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ให้สมบูรณ์
ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้มีความสมบูรณ์เรียบร้อยในกิจกรรมนั้นๆ
ถ้าเราได้ทำหน้าที่ของเราให้สมบูรณ์เรียบร้อย
ก็เรียกว่า “เราเป็นผู้รู้จักหน้าที่”

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อปัญญา นันทภิกขุ)

หลักในการทำงาน

... ในการทำงานนั้น ...

เราต้องทำงานด้วยใจรัก ทำงานด้วยความขยันขันแข็ง
ทำงานด้วยความเอาใจใส่ ทำงานด้วยการใช้สติปัญญาคิดค้น

เพื่อทำงานให้ดีขึ้น ให้มันก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

อย่าคิดว่าเท่านี้ก็พอแล้ว เพราะถ้าคิดอย่างนั้นมันก็ได้

เราจะต้องคิดก้าวหน้าต่อไป ขยายงานต่อไป

สร้างงานให้เจริญให้วัฒนาต่อไป

งานมันก็เจริญก้าวหน้าไปตามสมควรแก่ฐานะที่เราจัดเราทำ

อย่าเอาแค่มีหัวหลักไหลในเรื่องอะไรๆต่างๆ

ต้องสร้างงานให้เจริญให้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบ

ถ้าเราทำได้อย่างนี้

กิจการทั้งหลายก็จะเกิดประโยชน์เป็นความสุข

... เพราะ เรา เป็น ผู้ ดี นั้ น ...

พระพรหมมงคลจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตานันทิกขุ)

ความอดทน

. . . ความอดทน . . .

จำเป็นต้องใช้มากในการอยู่รวมกัน

บุคคลเรานิสัยใจคอไม่เหมือนกัน

บางคนใจอ่อน บางคนใจแข็ง

บางคนใจเร็ว บางคนใจหนักแน่น

กระทบกระทั่งกันบ่อยๆ

เราก็จะต้องมีน้ำอคน้ำหนในการปฏิบัติต่อกัน

ใครทำอะไรผิดพลาดไปก็ให้รู้จักให้อภัย

มีน้ำใจเป็นมิตร เป็นนักกีฬา

เราจะต้องเป็นคนที่ยุ่จักแพ้ในเวลาควรแพ้

เราจะต้องเป็นคนที่ยุ่จักชนะเวลาควรชนะ

อย่าเฮอร์คเอาเปรียบกัน

การปฏิบัติงานก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

โอกาสเปิดไว้สำหรับทุกคน

คุณความดีขั้นสูง เป็นสิ่งสาธารณะ
ใครๆก็อาจจะทำได้
ถ้าเขาหักคือนึกคืบบ่อย่ว่าตนจะต้องเป็นเช่นนั้น
แต่ทว่า การนึกคิดในรูปนั้นต้องเป็นไปอย่างแรงกล้า
มีเหตุผล มีทางที่จะเป็นไปได้
ส่วนความคิดที่ไร้เหตุผล
เช่นคิดสร้างวิมานบนอากาศ
เป็นความคิดที่ไม่มีทางสำเร็จไปได้เลย
โอกาสเปิดไว้สำหรับทุกคน
แต่คนเรามันไม่พร้อมที่จะเดินเมื่อประตูเปิด
ประตูเปิดแต่เราไม่พร้อมที่จะเดิน...เลยเดินไม่ได้
ที่นี้มันต้องเตรียมพร้อม
เพื่อหาช่องทางเพื่อจะได้เข้าไปสู่เส้นทางนั้นต่อไป

ไม่ตั้งต้น ก็ไม่ถึงจุดหมาย

งานทุกอย่างต้องมีการตั้งต้น
เริ่มจากน้อยไปหาใหญ่ จากต่ำไปหาสูง
ทุกสิ่งที่ใหญ่โตนั้นมาจากส่วนย่อยทั้งนั้น
ถ้าไม่มีส่วนย่อยแล้วส่วนใหญ่อะไรจะมาแต่ไหน
ผู้ที่ไม่ตั้งต้นนั้นจักไปถึงจุดหมายได้อย่างไร
... การดำเนินชีวิต ...

เราจะเป็นอะไรก็ต้องเตรียมให้พร้อม ค่อยก้าวไปที่ละก้าวๆ
พระพุทธเจ้าท่านเป็นพระพุทธเจ้าก็ไม่ใช่ท่านเป็นฮวบฮาบ
แต่ว่ามีการสร้างขึ้นมาโดยลำดับ ซึ่งเราเรียกว่าสร้างสมบารมี
มีความมุ่งมั่นว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า
จะรื้อขนสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน
ท่านทำมาโดยลำดับ ทุกภพ ทุกชาติ
... จ น ส ำ เ ร ็ จ เ ป ็ น พ ร ะ พุ ท ธ เ จ้ า ...

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

การเพิ่มพูนสติปัญญา

ปัญญาเป็นรัตนะของนรชน

ญาตีโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก

ถ้าหากว่าเราจะมากุศลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกในสมัยนี้ ในที่ทั่วไปแล้วก็จะเห็นว่า จิตใจของมนุษย์เรามีความโน้มเอียงไปในทางชั่วทางค้ำมากขึ้น ทุกวันทุกเวลามีความเห็นเข้าข้างตัว มุ่งเพื่อจะเอาอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนตัว แล้วก็

กระทำสิ่งซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยประการต่างๆ กิจกรรมบางอย่างที่ชาวโลกได้จัดขึ้น เพื่อสร้างสรรค์ความสามัคคีและความสุขให้เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ แต่ก็ยังมีบุคคลบางประเภทไม่ได้ส่งเสริมกิจการประเภทนี้ กลับไปทำลายล้างความสุขความสงบในที่นั้น ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในที่ทั่วไป การกระทำในรูปร่างนั้นมันเกิดจากกิเลสเป็นเครื่องรังวัดจิตใจ มีความพยาบาทอาฆาตเคียดแค้นเกิดขึ้นในใจอย่างรุนแรง แล้วก็ขาดความรู้สึกลึกซึ้งข้อชั่วดี

บุคคลเหล่านั้นได้บัญญัติตนว่า เป็นผู้มีความศรัทธาด้วยกันทั้งนั้น แต่ว่าการนับถือศาสนานั้นก็ไม่ว่านับถือในแง่ใด การปฏิบัติตนในทางศาสนานั้นมุ่งหมายอะไร เขาคงจะไม่มีความรู้ความเข้าใจในแง่ไหน เพราะฉะนั้นจึงได้กระทำอะไรๆ ในทางผิดทางเสียได้บ่อยๆ บางทีการกระทำนั้นก็ยังอ้างเรื่องศาสนาขึ้นมาก็มี เช่น อ้างว่าต่อสู้เพื่อศาสนา ต่อสู้เพื่อสิ่งนั้นเพื่อสิ่งนี้ แต่ถ้าคิดดูกันให้รอบคอบแล้ว จะเห็นได้ว่า การต่อสู้เหล่านั้น...มิใช่เพื่อธรรมะ มิใช่เพื่อศาสนา แต่ว่าเป็นการต่อสู้เพราะอำนาจกิเลสมันบังคับให้กระทำ จึงเป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากขึ้นด้วยประการต่างๆ

คนบางคนก็ยังต้องการปัจจัยอันเป็นเครื่องยังชีพ ซึ่งตนคิดว่าเมื่อได้มาแล้ว ก็คงจะมีความสุขความสบาย แล้วก็ไปกระทำในทางที่ผิดที่เสีย เป็นเหตุให้คนอื่นได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนหรือถึงแก่ชีวิตตายไปก็มี เขาไม่ได้นึกว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นบาปเป็นกรรม เป็นเรื่องเสีย สิ่งที่เขาได้มาจากการเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมจะไม่ทำให้ตนได้รับความสุขได้

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในที่แห่งหนึ่งว่า...

บุคคลใดต้องการความสุขส่วนตน

แต่ทำบุคคลอื่นให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน

คนนั้นจะไม่ได้มีความสุขสมความปรารถนา

ส่วนบุคคลใดต้องการความสุขส่วนตน
แล้วไม่ทำใครๆ ให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน
เพราะมาคิดเห็นว่า...เราอยากได้ความสุขอย่างใด
คนอื่นเขาก็ปรารถนาความสุขอย่างนั้นเหมือนกัน
จึงไม่ทำใครๆ ให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน
มีแต่ความคิดในทางเมตตา...

ปรารถนาแต่ความสุขความเจริญกับบุคคลอื่นตลอดเวลา
บุคคลนั้นเป็นคนประพาศิธรรมเป็นผู้เข้าถึงหลักศาสนา
แต่ถ้ามีความเห็นแก่ตัว อยากมี อยากเป็น...

ในเรื่องที่ตนอยากมากเกินไป

จนเป็นเหตุให้เกิดเบียดเบียนกันในสังคมของมนุษย์

การกระทำเช่นนั้นเป็นเหตุให้สร้างความทุกข์ความเดือดร้อน

ความจริงหลักคำสอนในทางพระศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ไม่ได้สอน
ให้คน ก่อเวรก่อภัยแก่กันและกัน แต่สอนให้มีความรักความเมตตาต่อกัน ให้ระงับ
สิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการไม่จองเวร ไม่จองกรรมแก่กันและกัน ในทางพระพุทธศาสนา
สอนไว้ว่า “**เวรไม่เคยระงับด้วยการจองเวร**” สอนว่า “**ความไม่เบียดเบียนกัน
เป็นสุขในโลก**” อันนี้เป็นหลักพื้นฐานที่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนแก่คนทั่วไป

ในศาสนาอื่นก็มีคำสอนแบบเดียวกัน เช่นในคริสต์ศาสนาก็สอนว่า

ถ้าเขาตบ ท่านที่แก้มข้างขวา...

ก็ให้หันแก้มข้างซ้ายไปให้เขาตบอีกทีหนึ่ง”

ถ้าเขาเอาเสื้อชั้นนอกของท่านไป

ก็เรียกเขาให้มาเอาเสื้อชั้นในไปเสียด้วย

อันนี้เป็นเครื่องแสดงว่าไม่ให้โกรธแค้นชิงชังต่อบุคคลที่มาทำอันทรายแก่ตน
ให้รู้จักให้อภัย ให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่นในเรื่องอะไรต่างๆ แต่ว่าคำสอนเหล่านี้ดูเหมือน

ว่าจะเป็นแต่เพียงทฤษฎี คนไม่ค่อยได้เอามาใช้เป็นหลักปฏิบัติ จึงเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายเคืองครั่นกันด้วยประการต่างๆ

เวลานี้ประเทศต่างๆในโลก เต็มไปด้วยความยุ่งยากลำบากเคืองครั่น เมืองไทยเรานี้ถ้ามองดูให้ถี่แล้งก็เห็นว่ายังคิอยู่ ไม่เคืองครั่นเท่าใด แม้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้างก็ไม่ค่อยจะรุนแรง ยังพอเป็นอยู่ไปได้ นี่เพราะว่าคนไทยเรานั้นส่วนมากยังเป็นผู้ยึดถือในธรรมะอันเป็นข้อปฏิบัติตามหลักศาสนา และยังมีใจความเกรงใจพระอยู่บ้าง ไม่จงรักภักดีต่อผีต่อมารมากเกินไป

ถ้าเมื่อใดคนในชาติในบ้านเมืองหมดความเกรงใจพระ ไม่เชื่อพระ ไม่เคารพพระแต่หันไปเชื่อผีเชื่อมาร เมื่อนั้นแหละความทุกข์และความเคืองครั่นจึงจะเกิดขึ้น อันนี้เป็นเครื่องที่บ่งชี้อยู่ในสมัยปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่เราทั้งหลายทุกคนถ้วนหน้า จะได้ช่วยกันป้องกันเหตุร้ายต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเรา ป้องกันเหตุร้ายต่างๆไม่ให้เกิดขึ้นมาสร้างความทุกข์ความเคืองครั่นแก่สังคมมนุษย์

การที่จะป้องกันในสิ่งเหล่านี้ก็มีอยู่ทางเดียวนั่นคือเราทุกคนก็ต้องช่วยกันหันหน้าเข้าหาธรรมะศึกษาธรรมะให้มากขึ้น ชักชวนเพื่อนฝูงมิตรสหายที่ยังไม่มีความสนใจในเรื่องทางธรรมะ ให้เกิดมีความสนใจในทางธรรมะ ให้เขาได้ปฏิบัติคัมภีร์ปฏิบัติชอบตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้เห็นว่าศาสนานี้เป็นสิ่งจำเป็น

ถ้ามนุษย์เราเป็นอยู่โดยปราศจากศาสนาเป็นเครื่องคุ้มครองใจ ความยุ่งยากลำบากต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์มากขึ้น ถ้าเราได้คิดไว้ในรูปอย่างนี้ แล้วหาทางป้องกันช่วยเหลือในสิ่งที่เป็เครื่องคุ้มครองจิตใจคนให้มากขึ้น ความสุขความสงบก็จะเกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ได้ ยิ่งสภาพของโลกในปัจจุบันนี้แล้ว ก็เท่ากับว่าเป็นเครื่องหมายบอกล่วงหน้าให้เราทั้งหลายได้รู้ไว้ว่า วันหนึ่งความทุกข์ความเคืองครั่นในรูปอย่างนั้นจะมาถึงเราได้ เราจึงต้องเตรียมกายเตรียมใจในการที่จะต้องสู้กับอุปสรรคเหล่านั้นไม่ให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของเรา

การที่เราจะต่อสู้ก็มีทางเคียงข้างที่กล่าวแล้ว คือต้องหันหน้าเข้าหาพระ
ต้องหันหน้าเข้าหาธรรมะ เอาหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ สำหรับแก้ไขปัญหา
 ชีวิตประจำวัน อย่าแก้ไขปัญหาคัวยเรื่องอื่นหรือว่าคัวยวัตถุ แต่ว่ามาแก้กันด้วย
 ธรรมะ เอาธรรมะมาเป็นหลักสำคัญที่จะแก้ไขอะไรต่างๆ ไม่ว่าเหตุการณ์จะเป็น
 เรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องของส่วนรวมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของเรา เราก็ต้องใช้หลัก
ธรรมะเป็นเครื่องพิจารณา เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงสิ่งนั้นให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง
 เรียบร้อยตามหลักธรรมะในทางพระศาสนา

ถ้าเราได้ช่วยกันศึกษา ช่วยกันปฏิบัติ ช่วยกันเผยแพร่แนวคิดอย่างนี้ให้
 เกิดขึ้นมากๆ ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยกันให้เกิดความสุขความสงบในกาลต่อไป
 ข้างหน้า อันนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ จึงมาพูดกล่าวตักเตือนญาติโยมทั้งหลายไว้
 เป็นประการต้นเพื่อจะได้มองในแง่ธรรมะไว้บ้างตามสมควรแก่ฐานะ

หลุดพ้นได้ด้วยการปฏิบัติธรรม

ในวันอาทิตย์ก่อน ได้พูดเกี่ยวกับเรื่องการเจริญภาวนา ในค่านที่เรียกว่า
 วิปัสสนาภาวนาโดยลำดับ ในวันนี้ก็จะได้พูดต่อไป ในเรื่องที่ได้พูดค้างไว้ในวัน
 ก่อนๆ ได้ชี้ให้ญาติโยมทั้งหลายพิจารณาเห็นว่า การปฏิบัติทางค่านจิตเจนนั้ไม่ว่า
 จะเป็นการทำใจให้สงบ หรือการใช้กำลังใจให้สงบแล้วนั้น เพื่อศึกษาค้นคว้าในสิ่ง
 อันเป็นแนวทางของชีวิตของเราเป็นเรื่องจำเป็นอย่างไร ซึ่งญาติโยมได้ฟังมาแล้ว
 และได้รับสำเนาซึ่งได้พิมพ์แจกสำหรับเขาไปอ่านเพื่อจะได้พิจารณาต่อไป ในวันนี้
 ก็จะได้อีกกล่าวในแนวนั้นต่อไป คือว่า การปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา
 โดยเฉพาะในสมัยก่อนๆ พระอริยเจ้าทั้งหลายที่ท่านได้ปฏิบัติธรรมะบางท่าน
 ก็พ้นด้วยอำนาจจิต แต่บางท่านก็พ้นด้วยอำนาจของปัญญา

การหลุดพ้น ๒ ประการ

ตามหลักธรรมนั้น ท่านแบ่งการหลุดพ้นออกเป็นสองประการ เรียกว่า พวกเจโตวิมุตติ กับ พวกปัญญาวิมุตติ

พวกเจโตวิมุตติ แปลว่า หลุดพ้นด้วยอำนาจกำลังจิต

ปัญญาวิมุตตินั้น...หลุดพ้นด้วยอำนาจการคิดการค้นเพื่อให้เกิดปัญญา

พระภิกษุที่หลุดพ้นด้วยอำนาจจิตนั้น โดยมากเป็นพระที่เจริญในด้าน สมถกรรมฐานจนบรรลุฌานทั้งสี่ มีปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน โดยลำดับ มีอำนาจจิตสูง สามารถจะใช้อำนาจจิตนั้นทำอะไรในรูปต่างๆก็ได้ แต่ว่าท่านก็ไม่ใช้ในทางอื่น เพราะว่าจุดหมายปลายทางของพระพุทธศาสนา เมื่อเรา ไต่ฝึกฝนกำลังจิตพอสมควรแล้ว ไม่ให้เอาอำนาจจิตนั้นไปใช้ในเรื่องเหลวไหล แต่ให้เอาอำนาจจิตไปใช้ในการที่จะทำให้ตนให้หลุดพ้นไปจากความทุกข์ความ เครื่อร้อนในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นนักปฏิบัติในส่วนที่เรียกว่าสมถกรรมฐาน เมื่อได้บรรลุฌานแล้ว ท่านก็เอากำลังฌานนั้นไปเพ่งพินิจพิจารณา ให้หลุดพ้นไป ด้วยอำนาจของฌานนั้น อันนี้มีอยู่หลายรูปด้วยกัน

บางรูปไม่ได้พ้นด้วยอำนาจการปฏิบัติอย่างนั้น แต่ท่านพ้นด้วยปัญญา พวก ที่หลุดพ้นด้วยปัญญานี้ มักจะฟังอะไรไม่มาก เวลาพระผู้มีพระภาคแสดงธรรม บางทีก็เป็นคำตรัสเรื่องเล็กน้อยสั้นๆย่อๆ แต่ท่านฟังแล้วเกิดความรู้ความเข้าใจ บรรลุธรรมขั้นสูงได้ทันที

ตัวอย่างเช่นท่านพระพาหิยะทารจิริยะ ท่านรูปนี้เมื่อก่อนนั้นก็เป็นผู้ค้า ไปเที่ยวค้าขายทางเรือ คราวหนึ่งเดินทางเรือไปเที่ยวค้าขาย ถูกลมได้ฝุ่นใหญ่ พัดเอาเรือแตกกระจายไปเลย ท่านได้แผ่นกระดานแผ่นหนึ่งเกาะ แล้วก็ว่ายน้ำ เรือมาจนมาขึ้นตลิ่ง ได้มานั่งพักอยู่ที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ริมทะเลนั่นเอง ไม่มีผ้านุ่งห่ม ชาวบ้านเมื่อได้มาเห็นท่านผู้นั้นไม่มุงผ้าผืนหนึ่งอยู่ใต้ต้นไม้ ก็เข้าใจว่าเป็นบุคคล

สำคัญ เป็นพระอรียบุคคล...ผู้หลุดพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน จึงได้นำเครื่องสักการะบูชามาถวายเช่นนำอาหารอะไรมาให้ ท่านก็ได้รับอาหารกินทุกวัน ทุกเวลาสะดวกสบาย ก็นึกในใจว่าการเป็นอยู่ในรูปอย่างนี้ มันก็ดีแล้วไม่เห็นจะเดือดร้อนอะไร เพราะว่าเรามีอาหารบริโภคทุกวันทุกเวลา เลยดำเนินชีวิตเป็นคนที่ไม่มุ่งฝ้ออยู่อย่างนั้นตลอดมา

ครั้นต่อมามีบุคคลคนหนึ่ง เดินผ่านมาทางนั้นมาเห็นเข้า ก็บอกว่าท่านประพฤติอย่างนี้มันไม่เหมาะไม่ควร ท่านมาสำคัญตนว่าเป็นคนหลุดพ้น แต่ว่าความจริงไม่ได้หลุดพ้นอะไร พระผู้มีพระภาคเจ้าอรหันตสัมมาสัมพุทธมชีชีวิตอยู่ในโลก ในเวลานี้ท่านเที่ยวเทศนาสั่งสอนประชาชน ท่านเป็นผู้หลุดพ้นอย่างแท้จริง ท่านจะมัวมันั่งอยู่อย่างนี้เพื่อประโยชน์อะไร ท่านจงเดินทางไปหาพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น แล้วไปฟังธรรมของพระองค์ ท่านก็จะได้เป็นพระอรหันต์อันแท้จริงขึ้นมาบ้าง

เมื่อได้ฟังเช่นนั้นก็เห็นด้วยในคำแนะนำของบุรุษนั้น ท่านก็เลยออกเดินทางไปทั้งที่ไม่มุ่งหน้านั้นแหละ เดินไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงเมืองเป็นที่ประทับอยู่ของพระผู้มีพระภาค เวลาไปพบกันเป็นเวลาตอนเช้า พระองค์เสด็จออกบิณฑบาต พอไปเจอหน้ากันเท่านั้นแหละ ท่านพาหิยะก็บอกว่าข้าพระองค์นี้เดินทางมาจากที่ไกลอยากจะฟังธรรมะ ขอให้สอนธรรมะให้ข้าพระองค์ฟังหน่อยเถอะ พระองค์บอกว่า นี่ไม่ใช่เวลาสำหรับฟังธรรมแล้วก็ได้เดินกันต่อไป พอเดินไปๆ แกก็วิ่งวอนอีกแหละ บอกว่า ชีวิตนี้มันไม่แน่นอน อาจจะตายเสียเมื่อใดก็ได้ ขอให้พระองค์พูดธรรมะให้ฟังเถอะ พระองค์ก็บอกว่ามันยังไม่ถึงเวลาให้เดินตามต่อไป บิณฑบาตเสร็จแล้วพระผู้มีพระภาคก็ไปนั่งฉันอาหาร ณ ที่สบายแห่งหนึ่ง พอฉันลงฉันอาหารนั้นแหละ ท่านพาหิยะก็บอกว่าก่อนฉันอาหารขอให้แสดงธรรมก่อนเถอะ พระองค์บอกว่ายังไม่ถึงเวลาขอให้ท่านนั่งรอไปก่อน แล้วท่านก็นั่งฉันตามปกติ ไม่ได้รับร้ออะไร เคยทำอะไรก็ทำอย่างนั้น ไม่แสดงธรรมให้ฟัง

ทำไมพระผู้มีพระภาคจึงไม่แสดงธรรมให้ฟัง? ในเมื่อคนผู้นั้นต้องการจะฟัง เหลือเกิน อันนี้จะเปรียบให้เห็นง่ายๆ เหมือนคนที่อดข้าวมาหลายวัน มีความหิว ในเรื่องอาหารเหลือเกิน ถ้าสมมติว่ามาถึงเรายกอาหารขามิใหญ่ไปให้ คนๆ นั้น จะทานอาหารนั้นจนสลบไปเลยทีเดียว เพราะอะไร? เพราะว่าหิวทานด้วยความ ตะกละทานมากเกินไป แล้วก็ข้าวนั้นแหละทำเอาคนนั้นสลบไปเสียก็ได้ คนโบราณ เขาจึงไม่เอามาให้มากๆ คนอยากข้าวนี้เขาคัดข้าวให้น้อยๆ ให้สักครึ่งช้อนหนึ่ง ให้ทานไปก่อน แล้วก็ค่อยเติมให้ทีละน้อยๆ การกระทำเช่นนั้นก็เพื่อไม่ให้คนนั้น ทานมากเกินไป หรือคิมน้ำก็เหมือนกัน คนโคกระหายน้ำมากๆ จนคอแห้งผาก อยากน้ำเต็มที ถ้ามาถึงชอนน้ำคิม เขาจะไม่ให้น้ำมาก หรือถ้าให้เขาก็มีอะไรใส่ไป ในน้ำ เช่นเอาดอกไม้ใส่ไปในน้ำ หรือว่าเอาวัตถุที่เป็นชิ้นลอยได้ใส่ลงไปในน้ำ ที่ เขาใส่ไปนั้นไม่ใช่เพื่ออะไร ก็เพื่อให้วัตถุนั้นมันเป็นห้ามล้อขณะที่คิมเข้าไป พอวัตถุ ลอยมาถึงปากก็หยุดเสียทีหนึ่ง เป่าให้มันลอยไป แล้วก็คิมต่อไปอีก เคี้ยวมัน ก็ลอยมาอีกก็ต้องเป่ามันอีก ทำให้กินน้ำช้าๆ เมื่อกินช้ามันก็สบาย แต่ถ้าไม่มีอะไร ขวางเลยก็คิมเอาใหญ่ แล้วบางทีอาจเป็นโรคหัวใจวายเพราะคิมน้ำก็ได้

อาหารก็คิ น้ำก็คิ ล้วนเป็นประโยชน์แก่ร่างกาย แต่ถ้าหากว่ากินมาก คิ้มมาก มันก็เป็นโทษเป็นภัย อันนี้ในทางจิตใจก็เช่นเดียวกัน ท่านผู้นั้นมี ความอยากรุนแรงที่จะฟังธรรม...พระองค์ไม่พูดให้ฟัง เพราะถ้าพูดให้ฟังบางทีฟัง ไม่รู้เรื่องก็ได้ เพราะจิตใจมันเร้าร้อนกระวนกระวายมากเกินไป ต้องให้สงบใจเสีย ก่อนแล้วจึงค่อยพูดค่อยจากัน ทีนี้เมื่อเห็นว่านั่งสงบคิแล้ว อยากน้อยลงแล้ว คือ ความอยากจะฟังมันน้อยลง พอเห็นว่าความอยากน้อยลงพระองค์ก็พูดธรรมะให้ฟัง

คำพูดของพระผู้มีพระภาคกับคนนี้ไม่มาก พูดว่า “ท่านอย่าคิดถึงเรื่อง ที่ผ่านมาแล้ว อย่าคิดถึงเรื่องที่ยังไม่มาถึง อย่าคิดอยู่ในเรื่องเฉพาะหน้า” ก็ เท่ากับบอกว่าอย่าคิดอยู่ในเรื่องอะไรๆ ไม่ให้คิดในเรื่องเก่า ไม่ให้คิดในเรื่องใหม่ แล้วก็อย่าให้คิดอยู่ในเรื่องปัจจุบัน สอนเพียงเท่านี้ เพียง ๓ วรรคเท่านั้นเอง ท่าน

ผู้นั้นได้ฟังแล้วก็เข้าใจความหมายเลยปลงตก ได้บรรลุมรรคผลไป นี่เขาเรียกว่า บรรลุได้ด้วยวิปัสสนา คือเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงขึ้น ในธรรมะที่พระองค์แสดง เพราะสิ่งที่พระองค์แสดงนั้นเป็นทวิปัญญาโดยแท้

การคิดที่ทำให้เป็นทุกข์

คนเราที่มีความทุกข์เดือดร้อนใจในชีวิตประจำวันนี้ทุกข์ด้วยเรื่องอะไร? เราลองนึกถึงตัวเราเอง จากประสบการณ์ในชีวิตของเราทุกวันทุกเวลา ที่เรา กลุ้มอกกลุ้มใจมีปัญหาต่าง ๆ นานา เกิดขึ้นในชีวิตของเรานั้น ไม่ได้เกิดจากอะไรอื่น แต่เกิดขึ้นจากคิดเรื่องเก่าๆ เรื่องเก่าเรื่องเก่าอะไรๆ ก็ไม่รู้ นานมากที่เคืองก็ไปแล้ว ก็ไม่รู้ เราอุตุสำหรับเอามาคิดนึกตรึกตรองแล้วก็เป็นที่ให้เกิดความกลุ้มใจ กลุ้มใจ เพราะเรื่องนั้นเกิดแค้นใจบ้าง เกิดกลุ้มใจเพราะความทุกข์อะไรต่าง ๆ นานา อันนี้ มีอยู่บ่อยๆ ที่มันทำให้เราวุ่นวายใจ เพราะเราไปคิดถึงเรื่องเก่าๆ ที่ผ่านมาแล้ว

บางคนนั้นไม่ได้คิดถึงเรื่องเก่าหรอก แต่ว่าไปคิดถึงเรื่องข้างหน้า ปัญหา ร้อยแปดพันประการที่มันจะเกิดขึ้นต่อไปข้างหน้า เอามาคิด...คิดแล้วก็ไม่สบายใจ มีความวิตกกังวลห่วงใยในปัญหาเหล่านั้นมากขึ้น สองอย่างนี้ก็เป็นเหตุให้เกิด ความทุกข์อยู่แล้ว บางเรื่องก็เกิดขึ้นในปัจจุบัน เมื่อเกิดขึ้นแล้วเราก็ไปคิดอยู่ใน เรื่องนั้น ยึดมันอยู่ในเรื่องนั้น ไม่รู้จักปล่อย ไม่รู้จักวาง ก็เป็นที่ให้เกิดความทุกข์ ทั้งสามเรื่อง เรื่องเก่าก็เป็นทุกข์ เรื่องที่ยังไม่มาถึงก็ทำให้เป็นทุกข์ เรื่องใน ปัจจุบันที่เกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ ที่เป็นทุกข์ก็เพราะคิดด้วยความหลงใหลเข้าใจผิด ด้วยประการต่างๆ ไม่ได้คิดด้วยปัญญา

การคิดถึงเรื่องเก่าหรือคิดถึงเรื่องที่ยังไม่มาถึงนี้ทำได้ ท่านไม่ว่าอะไร แต่ ว่าทำอย่าให้มันเกิดทุกข์ การคิดที่จะไม่ให้เกิดทุกข์นั้นก็ต้องใช้ปัญญาคิด เช่น

คิดถึงเรื่องที่ผ่านมาแล้ว เราก็นำมาพิจารณาเพื่อเป็นบทเรียน เพื่อศึกษาว่าเรื่องนั้นที่เกิดขึ้นในเวลานั้นมันเกิดขึ้นเพราะอะไร มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดเรื่องนั้นขึ้นมา แล้วเมื่อเกิดเรื่องนั้นขึ้นแล้วมีอะไรตามมา เราคิดสืบสวนสอบสวนไปก็จะพบว่าสิ่งนั้นมีสิ่งนี้เกิดขึ้น ทำให้เรามีความทุกข์ความไม่สบายใจในสมัยนั้น ครั้นมาในสมัยอื่นเราเอามาคิด เพื่อจะศึกษาความจริงจากเรื่องนั้น แล้วจะได้จำไว้เป็นบทเรียนสำหรับเราเอง จำเอาไว้เป็นบทเรียนเพื่อจะได้สอนลูกหลานให้เกิดความรู้ความเข้าใจสืบต่อไป เพราะว่าลูกๆที่เป็นเด็กของเรานั้นมันยังไม่รู้อะไร ยังไม่เข้าใจในเรื่องอะไร

สิ่งที่ผ่านมาในชีวิตถือเป็นธรรม เป็นบทเรียน

ปัญหาชีวิตของเรานี้เรียนไม่จบ แล้วก็ต้องเรียนกันเรื่อยไปจนกระทั่งหมดลมหายใจ เราอยู่ในโลกจะเรียกว่า เป็นผู้รู้ถนัดทุกอย่างนั้นไม่ได้ มันค่อยรู้ไปเรื่อยๆจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิต สิ่งใดผ่านมาแล้วเรารู้แล้วเราก็จำเรื่องนั้นไว้ เอาเป็นบทเรียนสำหรับสอนใจต่อไป เพื่อประโยชน์แก่อนุชนรุ่นน้อง สิ่งใดที่เราได้ผ่านได้เป็นบทเรียนสำหรับชีวิตแล้ว เราก็ควรจะได้นบันทึกไว้ในใจ ถ้าบันทึกไว้ในใจเกรงว่ามันจะลืมเลือนไปเสีย เราก็บันทึกไว้ในสมุดของเรา เพื่อจะได้ให้ลูกหลานได้อ่านต่อไปข้างหน้า เขาจะได้อ่านวิถีชีวิตของมนุษย์นี้มันเป็นมาอย่างไร มีปัญหาเรื่องอะไรเกิดขึ้นบ้าง แล้วการแก้ไขควรจะทำอย่างไร

เหมือนกับเราเดินทาง จะเดินไปทางเส้นไหนก็ตาม เราจะต้องผ่านจุดต่างๆ จุดที่เราผ่านไปนั้น อาจจะทำให้เราเกิดความสุขก็ได้ อาจจะทำให้เราเกิดความทุกข์ก็ได้ ในชีวิตเราก็เช่นเดียวกัน เราเดินไปตามวิถีทางของชีวิต บางเรื่องมันก็ทำให้

เกิดความทุกข์ บางเรื่องก็ทำให้เกิดความเพลิกเพลีนสบายใจไปชั่วครั้งชั่วคราว แต่ความเพลิกเพลีนนั้นมันก็เปลี่ยนเป็นความทุกข์ได้เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้คนเราได้ผ่านมา ยิ่งคนผู้เฒ่าผู้แก่มีอายุมากๆ คงจะได้ผ่านอะไรๆมามากมาย สิ่งที่เราผ่านมาเป็นกรรมอันหนึ่ง เป็นบทเรียนอย่างหนึ่ง ถ้าหากว่าเวลาว่างๆ เราคุยกับลูกกับหลาน เราก็เปิดเผยเรื่องเหล่านั้นให้ลูกหลานฟัง

คุณยายนั่งคุยกับหลานๆ คุณย่านั่งคุยกับหลานๆ คุณปู่คุณตานั่งคุยกับหลานๆ ก็เล่าให้ฟังว่าสมัยหนึ่งมันเป็นอย่างนั้น สมัยคุณปู่ยังหนุ่มนี้เป็นอย่างนี้ได้ ทำอย่างนั้นแล้วมันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเคียดรอน เกือบจะเอาตัวไม่รอด ก็ว่าได้ บางทีเรียกว่าหูดหวิด เป็นอันตรายเกือบเอาตัวไม่รอด แต่ก็ได้ผ่านพ้นมาได้ด้วยการกระทำอย่างไร เราเอามาสอนให้ลูกหลานของเราได้ฟังในเรื่องอย่างนั้น แล้วกำชับในตอนท้ายว่าจำไว้นะ อย่าเดินตามทางนั้น ทางที่ปู่ผ่านมาแล้ว ที่คุณย่าคุณยายได้ผ่านมาแล้ว เราควรจะหลีกเลี่ยงหนีจากทางนั้นไปเสีย เด็กจะได้รู้ได้เข้าใจ เรื่องนั้นสำหรับชีวิต

หลุดพ้นด้วยอำนาจความคิด

การเอามาคิดมานึกในรูปอย่างนั้นไม่เป็นโทษเป็นภัย แต่ถ้านึกด้วยความหลงใหล ด้วยความมัวเมา หรือว่าด้วยความวิตกกังวล เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเคียดรอน เพราะฉะนั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ท่านอย่าได้คิดถึงเรื่องเก่า อย่าคิดถึงเรื่องที่ยังไม่เกิด และอย่าคิดอยู่ในเรื่องอันเป็นปัจจุบัน จิตของท่านก็จะว่างจากความยึดมั่นถือมั่นด้วยประการทั้งปวง

อันนี้เป็นคำสอนย่อๆ สั้นๆ ก็เป็นเหตุให้ท่านผู้นั้นเข้าใจความหมาย พ้นจากความทุกข์ไปได้ กลายเป็นพระอรหันต์ไปเหมือนกัน แต่ว่าไม่มีผ้าจะนุ่งจะห่ม

เมื่อเป็นพระอรหันต์แล้วต้องไปเที่ยวแสวงหาผ้าอยู่ ครั้นไปๆก็ไปเจอแม่วัวตัวหนึ่ง มันคุหน้อยเลี้ยวโค้งพอกี ท่านเดินไปทางกำแพงค้ำนี้ถึงมุมพอกีได้เจอกับวัว วัวชนเปรี้ยงเข้าให้ พระอรหันต์องค์นั้นก็เลยถึงแก่มรณภาพไป นิพพานไปด้วย วัวชนนั่นเอง อันนี้มันเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต เราจะว่าอะไรเป็นอะไรมันก็ไม่ได้ อาจจะเป็นอะไรก็ได้ เราจะไปนึกว่า แหม! คายด้วยวัวชวิด ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ มันเป็นเรื่องที่ไปเจอกันเข้า มันก็เป็นไปตามเรื่องของมัน แต่ว่าจิตของท่านไม่ได้ เป็นทุกข์มีความเคียดแค้นอะไร เพราะว่าท่านหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวง

อันนี้เป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่เรียกว่า หลุดพ้นด้วยอำนาจความคิด ในชีวิตประจำวันเราทั้งหลายที่เป็นๆอยู่กันในสมัยนี้ จึงควรจะได้ใช้ความคิดในรูปดังกล่าว ในปัญหาต่างๆ ในเรื่องอะไรต่างๆที่ได้ประสบเห็นอยู่ตลอดเวลา พอมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น...เราก็เอามาพิจารณาศึกษา เพื่อจะให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น

พิจารณาตนตามหลักธรรมะ

ถ้าไม่มีปัญหาอื่น เราก็ยกเอาตัวเราเองแหละขึ้นมาพิจารณา แยก ร่างกายของเราออกเป็นส่วนๆ ตามหลักธรรมะ ร่างกายของเราที่ถ้าแยกออก แล้วมันมีอะไรบ้าง ถ้าแยกตามภาษาธรรมะก็มีสองเรื่อง ที่เรียกว่าเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญ คือ เรื่องรูปอย่างหนึ่ง เรื่องนามอย่างหนึ่ง ภาษาธรรมะเราได้ยิน บ่อยๆ ที่พระท่านพูดว่านามรูป เราที่ฟังธรรมบางทีอาจจะไม่เข้าใจความหมาย ของศัพท์เทคนิคที่พระท่านพูดอยู่อย่างนั้นๆ เช่นพูดว่า นามรูปไม่เที่ยง นามรูปเป็น ทุกข์ นามรูปเป็นอนัตตา นามรูปเกิดมาแล้วก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ ของมัน อันนี้เป็นศัพท์ที่มีความหมายกว้าง แต่ว่าพูดให้มันสั้นจะได้ฟังง่ายขึ้น

นามรูปนั้นคืออะไร คือในตัวเรานี้ท่านแบ่งออกเป็นสองสิ่ง ที่เป็นนาม หมายถึงความคิดความนึกอันเป็นเรื่องของจิตใจ รูปหมายถึงร่างกายอันเป็น วัตถุทั้งหมด ตั้งแต่ปลายผมจนถึงปลายเท้า ยาววาหนึ่ง หนาคืบหนึ่ง กว้าง ศอกหนึ่ง ของใครก็ของคนนั้นวัดด้วยศอกของตัวได้ คืบของตัวได้ ร่างกาย ทั้งหมดนี้เรียกว่าเป็นรูป เพราะมันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากวัตถุ มีการปรุงแต่ง จากวัตถุดลตลอดเวลา

ธาตุสี่ : วัตถุปรุงแต่งของรูป

วัตถุเครื่องปรุงแต่งของรูปนั้นมีอะไรบ้าง? ท่านแยกออกเป็นวัตถุธาตุสี่ประการเรียกว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือถ้าเรียกภาษาสมัยใหม่ ว่าของแข็ง คือดินนั้นแหละ ของเหลวคือน้ำ แล้วก็อุณหภูมิคือความร้อนที่มีอยู่ในร่างกาย ก็สหมายถึงลมที่พัดผ่านไปมาในร่างกาย ลมหายใจเข้า...ลมหายใจออก

ร่างกายของเราถ้าแยกออกไปแล้วมันก็เป็นธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งใดที่เป็นของแข็งเราก็เรียกว่าเป็นธาตุดิน สิ่งใดที่เป็นของเหลวเอิบอาบซึมซาบ ไหลไปมาได้เราก็เรียกว่าเป็นธาตุน้ำ สิ่งที่เคยเลื่อนไหวไปมาในท้องในไส้ในตัวได้ เรียกว่าธาตุลม ความร้อนที่มีอยู่ในร่างกายก็เรียกว่าเป็นอุณหภูมิของร่างกาย

เมื่อไม่มีตัวตน ก็ไม่มีการยึดติดหรือเห็นผิด

ภาษาโบราณท่านพูดเพื่อให้แยกออกนั้นว่า เป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่ใช่ให้ เป็นผู้ฉลาดในเรื่องธาตุ เหมือนกับเรียนวิทยาศาสตร์ แต่ต้องการให้รู้จักแยก

ตัวคนออกไปทำไมท่านจึงให้แยกอย่างนั้น ก็เพราะว่าคนเราตามปกติมันมีความยึดมั่นถือมั่นในตัวคน ถือว่าเป็นตัวเป็นคน เป็นก้อนเป็นกลุ่ม ภาษาธรรมะเขาเรียกว่าขันธ์สัญญา ขันธ์สัญญานี้คือมีความเข้าใจว่ามันเป็นก้อน มันรวมกันอยู่อย่างนั้น ไม่แตกไม่สลาย เป็นอยู่อย่างนั้นตลอดไป

สิ่งใดก็ตามที่เราเข้าไปยึดถือว่าเป็นก้อนเป็นกลุ่ม ไม่ใช่เป็นส่วนประกอบรวมกันเข้า เราก็เกิดความยึดในสิ่งนั้น ติดในสิ่งนั้น ว่ามันเป็นรูปอย่างนั้นเป็นรูปอย่างนี้ การยึดติดอย่างนั้นเรียกว่าเห็นผิด ไม่เข้าใจถูกตามเรื่องที่เป็นจริง ทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนได้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้แยกออกเป็นส่วนให้รู้ว่าง่ายกายนี้เป็นส่วนรูป กล่าวคือส่วนที่เป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม แยกออกเพื่อให้เห็นว่า ไม่เป็นก้อนเป็นกลุ่มอะไร แต่เพราะสิ่งนั้นมารวมกันเข้าจึงอยู่ในรูปอย่างนั้น ท่านจึงมีคำเปรียบเทียบให้เราฟังว่า สิ่งที่เราเรียกว่ารถ ว่าเรือ เพราะอาศัยรวมส่วนต่างๆ เข้า

ไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อแท้ มีแต่สิ่งสมมติ

ตัวอย่างเช่นรถนี้มีส่วนประกอบหลายอย่าง เช่น ล้อ ตัวถัง เครื่องยนต์ หลัคคา อะไรๆ ของรถมีมากมายเชื่อมกันต่างหากกัน แม้ในเครื่องยนต์ที่เป็นส่วนรวมนั้น ก็มีอะไรอีกหลายอย่าง เอาจมารวมกันเข้า ถ้าแยกออกเป็นส่วนๆ แล้วตัวรถมันไม่มี ล้อคล้อออกเสีย รื้อตัวถังออกเสีย เอาเครื่องยนต์ออกไปทิ้งเสีย คำว่ารถมันก็หายไป แม้ในเครื่องยนต์ทั้งหมดถ้ารื้อออกคำว่าเครื่องยนต์มันก็หายไป มันมีแต่ชื่อเฉพาะของวัตถุนั้น มีลูกสูบ มีข้อเหวี่ยง มีอะไรๆ ต่างๆ ลองถอดออกไปอีกมันก็หมดเลย ไม่มีอะไรที่เรียกว่าเป็นเนื้อแท้ของสิ่งนั้น มันเป็นแค่เพียงว่ารวมกันเข้า แล้วก็เรียกชื่อสมมติว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้

เหย้าเรือนที่เราอยู่อาศัยนี่ก็เหมือนกัน เรือนที่เราอยู่นั้นเกิดจากอะไรบ้าง? เราลองนั่งพิจารณา คุไปก็เห็นฝาเห็นเสา เห็นหลังคา เห็นพื้น แล้วเราก็ก็นั่งเห็น ว่าบนหลังคานั้นมีตัวไม้ระเกะระกะ ตัวไม้เหล่านั้นมันก็มีชื่อเฉพาะของมันทั้งนั้น เพื่อให้หยิบง่ายเอามาใช้สะดวก

ถ้าสมมติว่าเราถือออกไปให้หมด รื้อหลังคา รื้อโครงร่าง ถอนเสาออก รื้อ ฝาดอก...แล้วเรือนมันมีหรือไม่? ถ้าเรารื้อถอนหมดแล้วเรือนมันก็ไม่มี มันมีแต่คำสมมติว่าเรือน เพราะมีส่วนต่างๆ มาคูกันเข้า ถ้าแยกออกแล้วก็ไม่มี คำว่าเรือน

ร่างกายของเรานี้ก็เหมือนกัน เรามักจะยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นเรา เป็นเขา แต่ถ้าหากว่าแยกมันออกไปแล้ว เราแยกเช่นว่า เอาขาออกไป เอามือออกไป เอาแขนออกไป ตัดหัวทิ้งไป ฝ่าออกหรือออกมาให้หมด ตับ ปอด ไส้ใหญ่ ไส้เล็ก เอาไปวางไว้คนละที่ๆ เมื่อแยกได้คนละที่แล้วคำว่าคนมันอยู่ตรงไหน? เราก็คงเห็นว่าคนนั้นไม่มีแล้ว เพราะสัตว์ก็คิ มนุษย์ก็คิ มันล้วนเป็นสิ่งสมมติ ที่รวมกันเข้า

ความยึดถืออันนั้นแหละทำให้เกิดทุกข์

ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านสอนให้แยก ก็เพื่อไม่ให้มีการยึดถืออันเอง ต้องการทำลายความยึดถือ เพราะความยึดถืออันนั้นแหละมันเป็นตัวทุกข์

คนเราที่เป็นทุกข์เป็นร้อนอยู่ในชีวิตประจำวัน ก็อยู่ที่ความยึดความติดใน สิ่งนั้น ภาษาธรรมท่านเรียกว่าอุปาทาน อุปาทานแปลว่าความยึดถืออันเป็น เหตุให้เกิดความทุกข์ เพื่อทำลายอุปาทาน เพราะฉะนั้นจึงให้แยกออกเป็นส่วนๆ ชั้นแรกแยกออกเป็นส่วนใหญ่ก่อน คือ เป็นนาม เป็นรูป รูปร่างกายเราแยก

ออกไป ในร่างกายนี้ก็แยกออกไปได้อีก เช่น แยกเป็นผม เป็นขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก เป็นต้น ซึ่งเรียกว่าอาการสามสิบสอง อาการสามสิบสองนั้นมันมารวมกันอยู่ เลยกลายเป็นรูปเป็นร่าง เป็นตัว เป็นคน ถ้าเราแยกอันนั้นออกหมด...มันก็ไม่มีอะไร

เหมือนกับของหลายอย่างรวมกันอยู่ในกระสอบเดียวกัน เราก็มองเห็นว่ามีของอยู่หนึ่งกระสอบ ทีนี้เทของในกระสอบนั้นออกมา แล้วก็แยกออกไป...ถั่วเขียวไปไว้กองหนึ่ง ถั่วเหลืองไปไว้กองหนึ่ง ถั่วลิสงไปไว้กองหนึ่ง แยกออกเป็นกองเป็นกองแล้วในกระสอบนั้นมันมีแต่ความว่าง มันไม่มีวัตถุอะไร แต่เมื่อก่อนนี้มันปนกันอยู่เต็มทั้งกระสอบ เราแยกแบกหนักตลอดเวลา ครั้นเทออกมา แยกออกหมดแล้ว ในกระสอบนั้นมันก็มีแต่ความว่าง เรายกกระสอบใบนั้นด้วยนิ้วชี้ นิ้วเดียวก็ได้...มันเบาฉันทโค ความยึดถือในจิตใจคนนี้ก็เหมือนกัน เมื่อยึดถืออยู่ในเรื่องนั้นเรื่องนี้หลายเรื่อง ก็เป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในทางจิตใจ สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยประการต่างๆ พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านให้แยกออกเพื่อให้คลายความยึดถือ โดยเฉพาะร่างกายนี้ก็เอารูปลอกไป

นาม...ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ

ทีนี้เมื่อแยกรูปลอกไปแล้ว เราก็แยกนามออกไปด้วย นามนั้นหมายถึงอะไร หมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะที่กระทบกัน อะไรๆมันมากระทบกัน เราก็เกิดความรู้สึกขึ้น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจเรานั้นแหละเรียกชื่อหลายอย่าง เรียกเป็นเวทนา เรียกเป็นสัญญา สังขาร วิญญาณ มันมี ๔ เรื่อง กับรูปอีก ๑ ก็รวมเป็นห้า ที่เราเรียกว่าขันห้า คำว่าขันแปลว่ากอง แยกออกเป็นกองๆ ได้เป็นห้ากอง กองหนึ่งเรียกว่ากองรูป กองหนึ่งเรียกว่าเวทนา กองหนึ่งเรียกว่า

สัญญา กองหนึ่งเรียกว่าสังขาร กองหนึ่งเรียกว่าวิญญาณ แยกออกไปกองไว้เสีย คำว่ามนุษย์กับสัตว์มันจะได้หายไป เพราะแยกออกไปกองไว้ในลักษณะอย่างนั้น

ทางเกิดของนามธรรม ๔ อย่าง

ในเรื่องของนามธรรม ๔ อย่าง คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นั้นมันเกิดขึ้นอย่างไร?

ตัวเวทนานั้นเกิดขึ้นเพราะการกระทบกัน คือว่าเรามีเครื่องรับภายใน เรียกว่าอายตนะ แล้วก็มีเครื่องต่อภายนอก ที่เรียกว่าอายตนะเหมือนกัน อันนี้เหมือนกับว่าไฟฟ้า เรามีที่เสียบอยู่ที่ข้างเสา แล้วเราก็เอาหัวปลั๊กมาเสียบเข้า เอาหลอดไฟใส่เข้า ไฟมันก็สว่างออกมา แต่ถ้าหากว่ามันมีแค่รูเสียบที่ติดอยู่ข้างเสา...ไม่มีปลั๊กเอาไปเสียบเข้า ไม่มีหลอดไฟ ไฟก็ไม่สว่างไม่ปรากฏออกมา

อายตนะภายนอกทำให้เกิดความรู้

ในตัวคนเรานั้นก็เหมือนกัน เรามีเครื่องต่อภายใน มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย ห้าอย่างรวมไปถึงใจก็เป็นหก สิ่งทั้งห้าประการนี้มันเป็นคล้ายกับว่าเครื่องสำหรับต่อ ภาษาธรรมะก็เรียกว่าอายตนะ คำว่าอายตนะแปลว่า เครื่องต่อ นั่นเอง ต่อกับอะไร? มันมีสิ่งภายนอกต่อเข้าได้ สิ่งภายนอกที่นั่นก็เรียกว่า อายตนะภายนอก

อายตนะภายนอกก็คือ รูปต่อเข้ากับตา เสียงต่อเข้ากับประสาทรู กลิ่นมาต่อเข้ากับประสาทรู รสมาต่อเข้ากับประสาทลิ้น สิ่งที่ต้องได้

มาต่อเข้ากับกายประสาท เมื่อมาต่อกันเข้าแล้วมันก็เกิดอะไรขึ้น พอต่อกันเข้ามันก็เกิดความรู้ ความรู้นี้ท่านเรียกว่าวิญญาณ

เช่น เกิดความรู้ทางตา	ก็เรียกว่า	จักขุวิญญาณ
เกิดความรู้ทางหู	ก็เรียกว่า	โสตวิญญาณ
เกิดทางจมูก	ก็เรียกว่า	ฆานวิญญาณ
เกิดทางลิ้น	ก็เรียกว่า	ชีวาหาวิญญาณ
เกิดทางกาย	ก็เรียกว่า	กายวิญญาณ
ใจรับรู้อีกทีหนึ่ง	ก็เรียกว่า	มนโวิญญาณ

วิญญาณเกิดขึ้น ก็เพราะการกระทบของสิ่งภายในกับสิ่งภายนอก พอกระทบกันก็เกิดความรู้

เมื่อตากับรูปกระทบกันแล้วเกิดความรู้ขึ้น สามอย่างมันมารวมกันเข้าอีกทีหนึ่ง คือ ตา รูป แล้วก็มีความรู้สึกสามอย่างนี้เป็นกระจุกหนึ่ง การรวมกันนี้ เขาเรียกว่าเกิดผัสสะ ผัสสะนี้แปลง่ายว่ากระทบกันนั่นเอง

การเกิดเวทนาและอาการของเวทนา

สิ่งสามอย่างมันกระทบกันเข้า พอกระทบเข้ามันก็เกิดเวทนา เวทนามันเกิดตรงนี้ เกิดจักขุเวทนา เกิดเวทนาทางตา เวทนาทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะมันกระทบกันทั้งสามเรื่องทั้งนั้น ตา รูป ความรู้ทางตาเป็นเวทนาอย่างหนึ่ง ทางจมูกก็เป็นอย่างนั้น ทางลิ้นและทางกายเกิดมันก็เป็นแบบเดียวกัน เกิดเป็นเวทนาขึ้น

พอเกิดเวทนาอาการมันเป็นอย่างไร?

อาการมันมีอยู่สามอาการ คือเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เฉยๆบ้าง

ที่เป็นสุขนั้นเพราะอะไร เพราะว่าเป็นที่ชอบใจ ทำไมจึงชอบ? คนเรานี้มันมีสมมติฐานอยู่ในตัวทั้งนั้นแหละ เขาเรียกว่าสมมติฐาน มันมีอยู่ในตัวทุกคน สิ่งใดที่เข้ามาเหมาะกับฐานที่เราวางไว้ เราก็ชอบ ถ้ามันขัดกับฐานที่เราวางไว้ เราก็ไม่ชอบ เพราะฉะนั้น สิ่งที่มากระทบนี้ถ้ามันตรงกับฐานที่เราวางไว้ เราก็ชอบใจ เรียกว่าเป็น**สุขเวทนา**

ถ้ามันขัดกับฐานที่เราวางไว้ เราก็ไม่ชอบใจ เราก็เรียกว่าเป็น**ทุกข์เวทนา** เช่น คาเห็นรูป...รูปบางอย่างเราพอใจ ที่พอใจนั้นเพราะอะไร? เพราะฐานที่เราตั้งไว้ว่ารูปอย่างนั้นสวย อย่างนั้นงาม อย่างนั้นดี เราตั้งไว้ในรูปอย่างนั้น

ฐานที่ตั้งไว้ในใจของคนมันไม่ตรงกันหรอก ไม่เหมือนกันทุกคน คนหนึ่งก็มีฐานอย่างหนึ่ง อีกคนหนึ่งก็มีฐานอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นความชอบของคนมันจึงไม่ตรงกัน คนหนึ่งชอบรูปอย่างหนึ่ง อีกคนหนึ่งชอบเสียงอย่างหนึ่ง อีกคนหนึ่งชอบกลิ่นอย่างหนึ่ง คนหนึ่งชอบรสอย่างหนึ่ง ชอบสิ่งสัมผัสถูกต้องอีกอย่างหนึ่งอันมีความแตกต่างกัน จึงกลายเป็นคำว่า นานาจิตตัง...จิตไม่ตรงกัน คือว่าฐานที่เราตั้งไว้ในใจนั้นมันไม่เท่าเทียมกัน อันใดเหมาะกับฐานของใครก็ชอบ อันนั้น ถ้าไม่เหมาะกับฐานของใครก็ไม่ชอบสิ่งนั้น

ความชอบความไม่ชอบเกิดขึ้นในตัวตน

เพ ร า ข ะ . . .

มันเหมาะหรือว่าไม่เหมาะกับสิ่งที่คนมีไว้

อันนี้แหละจึงเกิดสุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง

ทีนี้เมื่อเกิดสุขเวทนาคือชอบใจ เพราะฐานมันตรงกัน แต่บางครั้งเกิดไม่ชอบเพราะฐานมันไม่ตรงกัน บางครั้งเราก็เฉยๆ สิ่งบางอย่างเรามันมองก็เฉยๆ ไม่รู้สึกอะไร เช่น เรามองเสามันเฉยๆ มองต้นไม้มันก็เฉยๆ แต่บางอย่างพอมองก็เกิดความรู้สึกชอบ บางอย่างพอมองก็เกิดความรู้สึกชัง

ทั้งชอบและชัง ล้วนแต่ทุกข์ทั้งนั้น

ชอบและชังนี่ก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ได้มากทีเดียว เช่นว่าเมื่อชอบขึ้นมา เราก็มีความอยากติดตามสิ่งนั้นต่อไป อยากได้อะไรก็มีสิ่งนั้น มันก็เกิดความเป็นความรู้สึกขึ้นมาตามภาษาทางธรรมะเขาเรียกว่า เกิดเวทนา แล้วเกิดตัณหา คือความอยาก ความอยากมันมากขึ้น...ก็เป็นความยึดถือ อุปาทาน เมื่อมีอุปาทานเกิดขึ้นในใจก็ไปนั่งสร้างนั่งฝันเรื่องนั้นเรื่องนี้ นั่นแหละเขาเรียกว่า มีภพมีชาติ ภพคือการสร้างภาพนั้นขึ้นในใจ ไปถึงบ้านแล้วยังฝันถึงยังคิดถึงสิ่งที่เราได้เห็นที่โน่น ได้พบที่โน่น

คังเช่นคนหนุ่มไปพบหญิงสาว หญิงสาวไปพบชายหนุ่ม มันก็ผ่านไปแล้ว แต่ว่าไปถึงบ้านก็ยังไปสร้างภาพนั้นขึ้น อย่างนี้เขาเรียกว่า สร้างภพสร้างชาติขึ้นในใจ แล้วขณะสร้างภพสร้างชาติขึ้นในใจมันเป็นสุขหรือเป็นทุกข์...เป็นทุกข์ในขณะนั้น เป็นทุกข์เพราะอะไร? เป็นทุกข์เพราะว่าเราไม่ได้พบกับสิ่งที่เราต้องการ มันเป็นแต่เพียงความฝัน นึกเอาในใจ...มือจับไม่ได้ ตามองไม่เห็น ก็ฝันให้มันเป็นทุกข์อยู่นั่นแหละ แต่คนเรามันก็ชอบฝันให้เป็นทุกข์ เขาเรียกว่าหาเรื่องหาเหาใส่ตัว หัวคิ้วไม่ชอบ...ไปหาเหามาใส่ให้มันคันเล่น ก็เลยนั่งเป็นทุกข์กลุ่มอกกลุ่มใจ บางทีกินก็ไม่ได้นอนก็ไม่หลับ มันเป็นเอาถึงขนาดนั้นเขาเรียกว่าเป็นเอามากก็เพราะว่าความอยากรุนแรง ความยึดถือรุนแรง

การสร้างภาพขึ้นในใจมันรุนแรง จนกลายเป็นความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องนั้น บางคนถึงกับพูดว่า ถ้ากูไม่ได้แล้ว กูไม่อยู่ในโลกนี้ต่อไป...มันเรื่องอะไร รวากับว่าตนเกิดมาเพื่อจุดหมายตรงนั้น เพื่อต้องการสิ่งนั้น ความจริงไม่ใช่...เราไม่ได้เกิดมาเพียงหมายตรงนั้นอย่างเดียว แต่ว่าเราสร้างภาพขึ้นในใจ

สร้างภาพขึ้นในใจในรูปที่มีความยึดถือรุนแรง

ด้วยความหลงด้วยความเขลาในเรื่องอย่างนั้น

จึงเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยประการต่างๆ
ตัวเวหนานี้มันยุ่งอย่างนี้ . . . ที่มันเกิดขึ้นแล้วมันยุ่ง

การเพิ่มทุนสติปัญญา

ที่นี่จะป้องกันอย่างไร? ไม่ให้ตัวเวหนานี้มันลุดลามาออกไปเป็นไฟ
ไหม้ป่า...เกิดอะไร?

ท่านสอนว่าให้สำรวมเสีย...ให้ระวัง คือระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย
รวมถึงระวังใจด้วย ระวังอย่างไร? คือระวังอย่าให้มันเกิดต่อไป ให้เอาตัวคือสติ
นี้แหละมากันเสีย กันมันเสียตรงที่พอเกิดเวทนา ความจริงเขาให้กันก่อนนั้น
แต่ว่ามันไม่ทัน มากันเอาตรงเวทนา อย่าให้มันเกิดความอยาก เกิดความยึดถือ
อย่าให้เกิดการสร้างภพสร้างชาติต่อไป เรียกว่าให้มันหยุดเสียเพียงนั้น

ที่นี่การกันนั้นมันไม่ยากอะไร เราหมั่นฝึกบ่อยๆ เพราะว่าจิตของมนุษย์เรานี้
มีปกติอยู่อันหนึ่ง คือคิดได้เรื่องเดียว ขณะเดียวกันมันคิดได้เรื่องเดียว จะคิดถึง
สองเรื่องในขณะเดียวกันไม่ได้ เมื่อความคิดอันหนึ่งเกิดขึ้น ความคิดอีกอันหนึ่ง
มันก็ไม่มี ถ้าหากความคิดอันนั้นดับไปแล้ว ความคิดอีกอันหนึ่งจึงจะเกิดขึ้น

การจะสะกັกกันจิตใจของเราไม่ให้เกิดความวุ่นวาย เพียงแต่เรารู้สึก
เท่านั้นแหละ รู้สึกตัวว่ากำลังทำอะไร...พอเรารู้สึกอย่างนั้นความคิดนั้นมัน
ก็หยุดไป

ครั้นหยุดไปแล้วก็ฟื้นขึ้นมาอีกใหม่ ฟื้นความคิดนั้นขึ้นมาอีกทีหนึ่ง แต่เรา
ไม่ได้ฟื้นมาด้วยความเขลา ไม่ฟื้นผยองหาตะเข็บ แต่เราจะไปฟื้นแผ่นดิน
หาทองคำกันคราวนี้ ตะเข็บนี้เราไม่เอา...มันจะกัดนี้กัดนั่นกัดหัวของเรา ทำให้เรา
ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนเปล่าๆ แต่เราจะไปพลิกขึ้นเพื่อหาทองคำ

ทองคำในที่นี้ก็หมายถึงตัวปัญญา อันจะเกิดขึ้นด้วยความคิดในทางที่ถูกที่ชอบ เราก็หยิบเอาอารมณ์นั้นขึ้นมาพิจารณา ดูว่าเมื่อตะกี้เราได้เห็นอะไร เราได้กลิ่นอะไร ได้รสอะไร ได้ยินเสียงอะไร ได้จับได้ต้องอะไร แล้วมันเกิดอะไร ขึ้นในใจของเรา เมื่อมันเกิดขึ้นอย่างนั้นแล้ว มันจะเกิดอะไร ถ้าเราไม่สะกັกกันไว้ตรงนี้มันจะเกิดอะไรต่อไป โอ! มันจะไปกันใหญ่ตามแนวทางของมัน การปรุงการแต่งมันไม่จบ จะเกิดเรื่องอะไรอีกหลายอย่างหลายประการ เพราะฉะนั้น เราจะต้องพิจารณาที่ตรงนี้ ไม่ให้มันปรุงอะไรๆ มากไปกว่านั้น

การพิจารณาอย่างนี้เป็นการเจริญวิปัสสนาเหมือนกัน หมายความว่า ยกเอาอารมณ์เก่านั้นแหละมาพิจารณา มาศึกษา เพื่อให้รู้ว่าสิ่งนั้นๆ คืออะไร ถ้าสมมติว่าเรากันพบว่าเรามีความหลงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราก็ตั้งปัญหาถามว่าหลงอะไร? หลงในสิ่งใด? สิ่งนั้นมันมีจริงหรือ เนื้อแท้มันมีหรือ มันเป็นเรื่องเที่ยงหรือ มันเป็นสุขหรือมันมั่นคงถาวรหรือ ตั้งปัญหาถามในแง่อย่างนั้น เพื่อให้เกิดปัญญาขึ้นมาในแง่ นั้น

คนเราถ้าหมั่นตั้งปัญหามันชักหมั่นฟอกในเรื่องอะไรต่างๆนี้

ความเข้าใจถูกต้องก็จะเกิดขึ้น

เมื่อมีความเข้าใจถูกต้องในเรื่องนั้น เราก็ปล่อยมันได้

เราไม่หลงไหลในเรื่องนั้นต่อไปเพราะเราเห็นแล้วว่ามันเป็นคืออะไร

คนเราถ้าดูแต่เพียงนอกมานี่ยังสงสัยอยู่ ยังสงสัยว่าข้างในมันมีอะไร อยากจะดู...มีรู มีช่องก็อยากจะดู แต่ถ้าเขาเปิดให้เราดูแล้ว อ้อ! ข้างในไม่มีอะไร มีวัตถุอยู่สองสามชิ้นวางอยู่เท่านั้นเอง ความสนใจมันก็หายไป

ในเรื่องของอะไรๆต่างๆ เกี่ยวกับอารมณ์ที่เข้ามากระทบตัวเราก็เหมือนกัน ถ้าเราหมั่นแยกแยะออกไปจนเห็นว่าเนื้อแท้มันคืออะไร มันมีหรือเปล่า น่ายึดถือว่าเป็นตัวเราของเราหรือเปล่า เราพิจารณาไป ศึกษาไป มองไปด้วยปัญญาไม่เท่าใด ก็เห็นว่า อ้อ...ไม่มีสาระ เราเข้าไปยึดถือไว้ด้วยความหลงผิดเข้าใจผิด จึงเป็น

เหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจด้วยปัญหานั้นเปล่าๆ อันนี้แหละคือการพิจารณาที่เรียกว่าเจริญวิปัสสนาในรูปนี้เหมือนกัน ทำให้เกิดปัญญารู้ชัดเรื่องนั้น

เรื่องอย่างนี้เราควรจะได้มีการกระทำบ่อยๆ เมื่อมีเวลาว่างเราก็ทำงานทำการก็ทำไปตามเรื่อง เพราะในเวลาทำงานจิตก็อยู่กับงาน แต่ว่าพอเราว่างงานเราก็กังปัญหาคับเราขึ้นมาพิจารณา แม้เรื่องเก่าแล้วก็เอามาพิจารณาได้ เพื่อให้รู้ชัดเห็นชัดตามที่เป็นอยู่จริงๆ อันนี้ไม่เสียหาย แต่เป็นเรื่องที่ควรจะได้กระทำบ่อยๆ ความจริงในวิถีชีวิตของเรามีสิ่งให้คิดนึกตรึกตรองอยู่ตลอดเวลา เรามาแยกมาพิจารณาบ่อยๆ เวลาใดมีความสุข...ก็ต้องคิดวิเคราะห์พิจารณาว่ามันเป็นสุขสบายใจขึ้นนี้เพราะอะไร มันจะอยู่นานไหม เพราะความสบายใจบางทีมันเกิดแฉลบเฉียวเหมือนกับสายฟ้าแลบ ไม่มีอะไรที่เรียกว่ามันคงและถาวรสักอย่างเฉียว เราหมั่นตรวจสอบพิจารณาไป แล้วก็จะรู้อะไรมากขึ้น

ร ว ม ค ว า ม ไ ค้ ว ่า . . .

ร่างกาย ชีวิต และจิตใจของเรา

มันเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากการปรุงแต่ง

ไหลไปตามอำนาจของการปรุงแต่ง

เมื่อสิ่งที่ปรุงแต่งนั้นยังพร้อมเพรียง

...ก็ไหลไปตามเรื่องของมัน

แต่เมื่อใดส่วนที่ปรุงแต่งขาดตกบกพร่อง ไม่สมบูรณ์เรียบร้อย

...ร่างกายนี้ก็แตกสลาย ซึ่งเรียกว่าเป็นความตายของชีวิต

. . . เป็นเรื่องธรรมดา . . .

ทุกคนเกิดมาก็ต้องเป็นอย่างนั้นทั้งนั้น

อย่าไปหวาดกลัวต่อความตาย

แต่ให้นึกว่าเป็นเรื่องธรรมดา

คนทุกคนเกิดมาก็ต้องเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น

สิ่งที่ควรทำให้มาก

เรื่องที่เราควรทำให้มากคืออะไร?

ก็คือว่าก่อนที่เราจะหมดลมหายใจเราควรจะทำอะไร

ชีวิตจะมีค่าด้วยเรื่องอะไร จะมีราคาที่ตรงไหน

กิจอันใดที่เราควรทำ ก็ทำกิจอันนั้นทันที

. . . อย่าได้ชักช้าอยู่เป็นอันขาด . . .

ผู้ไม่ประมาท เป็นผู้ไม่ตาย

ถ้าเราได้เตือนใจบอกตัวเราไว้ในรูปร่างนี้บ่อยๆทุกวันทุกเวลาแล้ว
ชีวิตก็จะกลายเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง เพราะเป็นผู้ไม่ประมาท
พระผู้มีพระภาคทรงชมว่าเป็นผู้ไม่ตาย

คนใดประมาทมัวเมาหลงใหลอยู่ในสิ่งต่างๆ พระองค์ก็ทรงคำเห็นว่า
“เป็นอยู่เหมือนกับคนที่ตายแล้ว ชีวิตไม่มีราคาไม่มีความหมาย”

อันนี้เป็นเรื่องหนึ่ง จึงขอฝากให้ญาติโยมทั้งหลาย ให้ได้นำไปพิจารณา
ไตร่ตรอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ โปร่งใจ ใจสงบ ใจสว่างตามสมควรแก่ฐานะ

ดังที่ได้กล่าวมาในวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลา

. . . ขอจบการแสดงปาฐกถาในวันนี้ไว้แต่เพียงนี้ . . .

หน้าที่ของชีวิต

ชีวิตนี้วิปริตผันแปร ไม่นั่นอน

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

รู้จักตนเองให้มากขึ้น

วันนี้ วันอาทิตย์ตรงกับวันพระพocht เป็นวันพระขึ้น ๘ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด วันอาทิตย์หน้าก็เป็นวันออกพรรษา ตามปกติแล้วในวันพระทั่วไป เราผู้นับถือพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นวันสำคัญสำหรับชีวิต เป็นวันแห่งการชำระล้าง

เป็นวันแห่งการสอบสวนพิจารณาตัวเอง เพื่อให้รู้จักตัวเองมากขึ้น โดยปกติญาติโยมผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่ค่อยจะมีภาระกังวล ก็จะชักชวนกันไปวัดเพื่อสมาทานศีล ฟังธรรม ปฏิบัติค่านามานารักษาศีลอยู่ที่วัดตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง การกระทำในรูปแบบเช่นนั้นก็เป็น การปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะว่าในชีวิตของคนเรานั้น เมื่อมีการทำงานในหน้าที่ประจำวันครบเจ็ดวัน ก็ควรจะได้หยุดเสียวันหนึ่ง ให้ทำงานเพียงหกวัน แล้วก็หยุดเสียวันหนึ่ง

ในประเทศอินเดียในยุคโบราณ นับวันเดือนปีตามการโคจรของดวงจันทร์ เขาจึงได้หยุดงานกันในวันพระตามจันทร์คติ คือวันขึ้นแปดค่ำ กลางเดือน แรมแปดค่ำ และวันดับ เดือนหนึ่งสี่ครั้ง พระพุทธเจ้าท่านเกิดขึ้นในประเทศอินเดีย เห็นว่าการถือวันตามแบบจันทร์คติเป็นวันที่ชาวอินเดียทั่วไปนิยมกันอยู่แล้ว ก็ได้บัญญัติว่าเป็นวันพระในทางพระพุทธศาสนาด้วย แต่ว่าในวันกลางเดือนนั้นเป็นวันพระพิเศษสำหรับพระสงฆ์ วันสิ้นเดือนด้วย คือเป็นวันที่พระลงอุโบสถทำสังฆกรรม

สำหรับญาติโยมชาวบ้านนั้น ถือว่าเป็นวันที่ควรจะไ้ไปวัด รักษาศีล ฟังธรรม เป็นวันที่ควรจะไ้สอบสวนพิจารณาตัวเอง เพื่อให้เรารู้ว่าเราบกพร่องอะไรบ้างในเจ็ดวันที่ผ่านมา อันบัญญัติเรื่องนี้นับว่าพอคิบบอกก็ทีเดียว เพราะว่าทำงานหกวันแล้ว ก็ควรจะไ้หาทำไว้ในทางจิตทางวิญญาณให้แก่ตัวเราเองด้วย จึงไ้ชักชวนกันไปสู่ศาสนสถาน ตามปกติงานปัจจุบันนี้...ยังมิไ้หยุดในวันพระ เพราะว่าไม่สะดวก ไ้มาหยุดงานกันในวันอาทิตย์ ในวันอาทิตย์ถ้าเราจะมาวัดก็ไม่เสียหาย เหมือนที่ญาติโยมมาเป็นประจำที่วัดชลประทานฯ นี้ หรือว่าถ้าเราจะรักษาศีลก็ไม่เสียหายอะไร เพราะการรักษาศีลนั้นไม่จำกัดเวลา ไม่จำกัดบุคคล ไม่จำกัดสถานที่ เช่นวันอาทิตย์เราจะมาสมาทานศีลอุโบสถก็ไ้ อยู่วัดตลอดคืนหนึ่งวันหนึ่ง แต่ว่าอาจจะไม่สะดวกในตอนเช้าวันจันทร์ เราควรจะมาเสียในวันเสาร์ รักษาศีลอุโบสถเสียในวันเสาร์ รุ่งขึ้นวันอาทิตย์รักษาดมเสียอีกสักวันหนึ่งก็ยังไ้

หน้าที่ของชีวิตที่พึงกระทำ

การกระทำในรูปร่างนี้ก็เหมือนกับเราอาบน้ำทางร่างกาย ร่างกายเรามีสิ่งปฏิกูลไหลออกไหลเข้าอยู่ตลอดเวลา เราจึงต้องมีการอาบน้ำชำระชะล้างออก การอาบน้ำ...บางที่เราทำวันหนึ่งสองครั้งสามครั้ง เพราะร่างกายมีเหงื่อไคลมาก เช่นในฤดูร้อนเหงื่อออกมามาก เราก็ต้องอาบบ่อย การอาบน้ำก็เพื่อชำระล้างร่างกายสะอาด เพื่อให้ร่างกายเย็น เพื่อให้มีความสุขตามสมควร เราชำระร่างกายสะอาดแล้วยังไม่พอ...ต้องมีการชำระจิตใจด้วย

การรักษาความสะอาดทางใจนั้น เราไม่ได้ใช้น้ำธรรมดา แต่เราใช้น้ำคือศีลธรรมคำสอนในทางพระศาสนาเป็นเครื่องชำระชะล้าง การชำระชะล้างด้วยศีลด้วยธรรมนั้นแหละคือการปฏิบัติที่ควรกระทำ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วในสมัยนี้โลกเรามีความเจริญ มีความก้าวหน้าในทางค่านิยมมากขึ้นทุกวัน ทุกเวลา ความวุ่นวายในทางค่านิยมจิตใจก็เพิ่มปริมาณมากขึ้นๆ ความทุกข์และความเดือดร้อนก็เพิ่มมากขึ้นๆ ถ้าหากว่าไม่มีการชำระสะสางจิตใจของเราเสียบ้าง เราก็จะได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนอีกหลายเท่า จึงควรจะได้มาวัดมวารักษาศีลฟังธรรม เพื่อจะได้สะสมคุณงามความดีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของเราบ้าง ตามสมควรแก่โอกาส

การสะสมบุญคือความดี เป็นเหตุให้เกิดสุข

การสะสมวัตถุถึงแม้จะมีมาก...ก็ยังเป็นทุกข์ แต่การสะสมความดีนั้นไม่เป็นทุกข์อะไร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสไว้ว่า “สุโข ปุญญสส อุจฺจโย” การสะสมบุญคือความดีนั้นเป็นเหตุให้เกิดสุข จึงควรสะสมทั้งฝ่ายวัตถุและ

ฝ่ายที่เป็นบุญ การสะสมก็คือการประพฤติตามแบบที่ให้เกิดบุญ เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การฟังธรรม การแสดงธรรม การเจริญภาวนา หรือการแผ่ส่วนความดีให้แก่คนอื่น อนุโมทนายินดีในความดีที่คนอื่นได้กระทำ หากทางช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในเรื่องอะไรต่างๆ ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน รับฟังคำสอน คำเตือนจากคนอื่น และประการสุดท้ายก็คือการกระทำความคิดความเห็นของเราให้ตรงตามทำนองคลองธรรม การประพฤติปฏิบัติในรูปอย่างนี้เรียกว่าเป็นการสะสมบุญ ชีวิตของเรานั้นมีหน้าที่ที่จะสะสมบุญด้วย เรียกตามภาษาธรรมะว่า “สะสมบารมี”

สร้างบารมีให้เกิดขึ้นในจิตใจ

คำว่า “บารมี” หมายถึง เครื่องที่จะพาให้เราข้ามไปได้ เท่ากับสะพานข้ามฝั่ง เราอยู่ฝั่งนี้...เราจะไปฝั่งโน้น ก็ต้องมีสะพานหรือว่ามีเรือมีแพ ถ้าไม่มีเรือมีแพ เราจะว่ายน้ำข้ามไปแม่น้ำกว้างๆ ถ้าไม่เคยได้เรียนรู้ของโอลิมปิกก็ว่ายน้ำไม่ไหว เราจึงต้องมีแพมีเรือสำหรับข้าม ฉะนั้น ในชีวิตของเรานี้ก็เหมือนกัน เรามีชีวิตอยู่ในโลก ถ้าพูดตามทัศนคติทางพระพุทธศาสนาถือว่า เราอยู่ในกองทุกข์ อยู่ในความเดือดร้อนวุ่นวาย ชีวิตของเรานั้นเหมือนกับอยู่ในทะเลที่มีคลื่นลมจัด มีปลาร้าย มีลมได้ฝุ่น ถ้าหากว่าข้ามฝั่งไม่ได้ก็จมอยู่ในกองทุกข์เรื่อยไป

การสะสมบารมีก็คือการกระทำความดีทุกแง่ทุกมุม เป็นการสร้างบารมีให้แก่จิตใจ เพื่อจะได้เป็นพ่วงแพ เป็นสะพาน ที่จะนำเราข้ามจากฝั่งแห่งความทุกข์ไปสู่ฝั่งที่เกิดความสุขความสงบ คับทุกข์คับร้อนได้ เพราะว่ามีปัญญารู้เท่าทันต่อสิ่งนั้นๆ เราก็สามารถจะขจัดความทุกข์ความเดือดร้อนในใจได้ ถ้าเราไม่สะสมปัญญาสะสมความดีให้เกิดขึ้นในใจ เราก็ไม่สามารถที่จะข้ามกองทุกข์ไปได้

บุคคลผู้อยู่ด้วยปัญญา มีชีวิตประเสริฐสุด

การอยู่อย่างเป็นทุกข์นั้นไม่ดี แต่การอยู่อย่างมีใจสงบ และรู้เท่ารู้ทันต่อสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรา นั่นแหละคือความประเสริฐสุดของชีวิต ผู้ที่อยู่อย่างนั้นเรียกว่าอยู่ด้วยปัญญา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ปัญญาชีวิตมาหุ เสฏฐ”...เรากล่าวว่า บุคคลผู้อยู่ด้วยปัญญา มีชีวิตประเสริฐสุด

การอยู่ด้วยปัญญาก็คือการอยู่ด้วยรู้เท่ารู้ทันในสิ่งนั้นๆ ว่าสิ่งนั้นมันคืออะไร เกิดมาจากอะไร มันเกิดขึ้นแล้วทำให้เราเป็นอะไรขึ้นมา เป็นทุกข์ เป็นสุข หรือว่าเดือดร้อน สงบเย็น...วุ่นวาย หรือว่าสงบ...วุ่นวาย หรือว่าเป็นอย่างไร เรารู้เท่าทันในสิ่งนั้นๆ ในขณะที่เรารู้เท่ารู้ทันต่อสิ่งนั้น เราก็ไม่หลงใหลมัวเมาในสิ่งนั้น อันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในภายหลัง อันนี้เป็นการกระทำที่เราควรจะได้กระทำ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าต้องกระทำ เพราะเป็นหน้าที่ของชีวิต

รักษาจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ

คนเรามีชีวิตอยู่ในโลก ไม่ใช่เพียงแค่มีอาหารกินมีเสื้อผ้านุ่งห่ม ทำงานทำการไปตามหน้าที่เท่านั้นเป็นพอ แต่ต้องมีหน้าที่รักษาจิตใจของเราให้สะอาด สว่าง สงบ ด้วย อันนี้เป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่งในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นเมื่อถึงวันพระวันใด...เราก็คควรจะนึกว่าวันนี้เป็นวันพระ ถ้าสมมติว่าไม่ได้มาวัดมาวา เราก็คควรจะได้น้อมระลึกว่าวันนี้เป็นวันพระ เป็นวันที่เราควรจะได้ทำอะไรๆ ที่เป็นความงามความดีให้มากเป็นพิเศษ แม้อยู่บ้านก็ให้ทำดี อยู่ในสำนักงานก็ให้ทำดี นั่งรถยนต์ไปไหนๆ ก็ให้ทำดี ถ้าเราทำดีกันมากๆ แล้วโลกนี้

จะน่าอยู่กว่านี้ มีความสงบใจร่มเย็นกว่านี้ เคียวนี้โลกกำลังไม่น่าอยู่ มันมีแต่เรื่องวุ่นวาย ความวุ่นวายทั้งหลายนั้นก็ไม่ได้เกิดมาจากอะไร มันเกิดจากจิตใจคนที่ไม่มีความเห็นถูกต้องตามหลักธรรม ความวุ่นวายจึงได้เกิดขึ้นด้วยประการต่างๆ ญาติโยมผู้ได้มาวัดอยู่ทุกวันอาทิตย์...ได้ฟังปาฐกถาธรรมะ ได้รับสำเนาปาฐกถาไปอ่าน เพื่อพิจารณาให้เข้าใจชัดขึ้นอีกทีหนึ่ง ก็นับว่าเป็นการก้าวไปตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้

เดินตามทางที่พระพุทธองค์ทรงชี้ไว้

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า...ตถาคตได้ชี้ทางไว้แล้วให้เธอทั้งหลายเดิน เราทั้งหลายอย่าชักช้าที่จะเดินทาง อย่าเพียงแต่มายืนดูเส้นทางหรือว่ามายืนชมทางเดินอยู่ แต่จงพยายามก้าวไปข้างหน้าไปตามแนวทางที่พระองค์ชี้ไว้เถิด ถ้าเธอทั้งหลายเดินตามทางที่เราชี้ให้...ความพ้นจากความทุกข์จะมีแก่เธอทั้งหลาย อันนี้เป็นพระพุทธานุญาตที่ตรัสด้วยความเอ็นดูกรุณาต่อสาวกศิษย์ของพระองค์ เพื่อให้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบตามหลักธรรมในทางศาสนา

ก็เราทั้งหลายในสมัยนี้มีความทุกข์กันหรือเปล่า? มีความเดือดร้อนใจในปัญหาอะไรกันหรือเปล่า ถ้าตั้งปัญหาถามขึ้นในรูปอย่างนี้ ใครๆก็คงจะตอบในใจว่า กำลังลำบาก กำลังมีความทุกข์ มีความเดือดร้อนด้วยเรื่องปัญหาร้อยแปด เช่น ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาลูกน้อยๆลูกหนุ่มๆที่กำลังเติบโตในท่ามกลางความวุ่นวาย แล้วก็ปล่อยใจไปตามอำนาจความวุ่นวายในโลก และไหลไปตามอำนาจของกิเลส เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน ทำพ่อแม่ให้เป็นทุกข์เพราะลูกไม่เชื่อไม่ฟัง เขาเชื่อเพื่อนมากกว่าเชื่อพ่อแม่แม่ ไปหลงไหลในสิ่งที่ป๊อปปูล่าลือจึจล่อใจให้เกิดความเพลิดเพลิน

เราที่เป็นพ่อ เป็นแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มีปัญหาปวดหัว วันหนึ่งหลายครั้ง หลายหนต้องนัดดูยาคุมบ่อยๆ อันนี้แสดงว่าเรากำลังอยู่ในกองทุกข์ เหมือนกับว่า อยู่ในกองไฟนั่นเอง

อยู่บนโลกที่วุ่นวาย อย่างไม่วุ่นวาย

การอยู่ในกองไฟนั้นน่าอยู่ที่ตรงไหน? ตัวเราก็คิดได้ว่ามันไม่น่าอยู่ เราควรวิ่งออกจากกองไฟนั้นไปหาน้ำเย็นๆมาอาบกายให้หายร้อน แล้วก็อยู่ในที่นั้นต่อไป อันนี้แหละเป็นข้อที่ควรจะได้พิจารณาเตือนจิตสะกิดใจ เพื่อให้ได้ หลีกออกจากความทุกข์ความเดือดร้อน แม้เราจะต้องอยู่ในโลกอันเต็มไปด้วย ความวุ่นวาย เราก็จะไม่วุ่นวายกับเขา คนอื่นเป็นทุกข์...เราไม่เป็นทุกข์กับเขา คนอื่นร้อนใจ เราจะไม่ร้อนใจกับเขา คนอื่นหลงเราจะไม่หลงกับเขา คนอื่นมัวเมา จะไม่มัวเมากับเขา เราจะไม่ขึ้นไปเดินบนเวทีให้มันมากเกินไป แต่เราจะสมัคร เป็นคนดูเสียบ้าง

นักมวยที่อยู่บนเวทีนั้นมันงง คนคูมีปัญญาเยอะ...ควรค่อยตรงนั้นตรงนี้ ทำไมไม่เอาลูกคางมันเข้า...ยูใหญ่ แต่คนขึ้นค่อยจริงจังนั้นมันค่อยไม่ได้ เพราะมัน ไม่ใช่คอไม้...อีกคนหนึ่งก็ค่อยเป็นเหมือนกัน ก็ยอมจะงเป็นธรรมดา อันนี้ส่อให้เห็นว่าคนที่กำลังแสดงนั้นมันเป็นทุกข์ แต่คนคูนั้นไม่คอยทุกข์เท่าใด คนแสดงนั้น ไม่ค่อยรู้ตัวว่ากำลังแสดงอย่างไรอยู่ แต่ว่าคนคูนั้นมองแล้วรู้ว่าจะควรทำอย่างไร เพราะฉะนั้น เราอยู่ในโลกควรจะสมัครออกมาเป็นคนดูเสียบ้าง ดูตัวเราบ้าง ดูคนอื่นบ้าง ทั้งนี้เพื่อศึกษาให้เกิดปัญญาไม่ใช่เพียงสักแต่ว่าดูเฉยๆ ถ้าเรา ทำได้อย่างนี้จะเกิดปัญญารู้แจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นอยู่จริงๆ ความทุกข์ เดือดร้อนในใจก็จะไม่เกิดมากเกินไป นี่เป็นเรื่องที่ควรจะได้ตรองประการหนึ่ง

ทุกข์เพราะความยึดมั่น

ในวันอาทิตย์ก่อนโน้นได้พูดค้างไว้ คือพูดเรื่องเกี่ยวกับอริยสัจจ์ อันเป็นหลักคำสอนที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา ได้พูดในข้อแรกของอริยสัจจ์ คือเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์ แล้วก็อธิบายให้รู้ว่าทุกข์คืออะไร ความเกิดเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจก็เป็นทุกข์ อยู่ร่วมกับบุคคลกับสถานที่ อารมณ์ที่เราไม่ชอบไม่พอใจ ก็เป็นความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นแก่คนทั่วไป ในเมื่อใจยังไม่มีปัญญานั้นๆ และเรื่องของความทุกข์นี้ได้กล่าวมาไว้ฟังแล้วในวันก่อน ซึ่งญาติโยมคงจะอ่านได้จากสำเนาปาฐกถาในวันอาทิตย์ก่อนโน้น เราควรจะไปอ่านพบทวนวันนี้จะได้พูดต่อไปถึงเรื่องของความทุกข์ในเรื่องอริยสัจจ์นี้แหละ ให้ได้เข้าใจกันต่อไป

อันความทุกข์ในอริยสัจจ์ทั้งหมดนั้น ท่านได้ไปกล่าวสรุปไว้ในตอนท้ายของความทุกข์ว่าโดยย่อ **ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์นั้น ก็อยู่ที่การยึดถือในชั้นขันธ์ว่าเป็นตัวเป็นคน** ในเรื่องนี้ขอทำความเข้าใจกันหน่อย และทำความเข้าใจในเรื่องนี้ บางทีก็ต้องพูดเป็นศัพท์บาลีบ้าง เพราะว่าเราพูดในภาษาไทยนั้นมันไม่ได้ความหมายครบ หรือว่าคำแปลมันพูดยาก จึงต้องใช้ศัพท์เทคนิคทางด้านภาษบาลีสักย แต่ว่าฟังๆไปก็คงไม่ยาก อาจจะเข้าใจความหมายได้ ที่ว่า “โดยย่อ การยึดมั่นถือมั่นในชั้นขันธ์ทั้งห้าว่าเป็นตัวเป็นคน นั้นแหละเป็นความทุกข์” ในภาษาบาลีว่า **ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา...ความทุกข์เกิดเพราะความยึดมั่นในชั้นขันธ์ทั้งห้า**

ความยึดมั่นในหลักธรรมเรียกโดยบาลีว่าอุปาทาน อุปาทานหมายความว่า ยึดถือเรื่องนั้น ยึดอยู่ในเรื่องนั้น ด้วยอำนาจความหลงความเข้าใจผิดอุปาทานหรือว่าความยึดถือนี้ไม่ว่าในเรื่องอะไร...ย่อมทำให้เกิดกังวลใจทั้งนั้น แม้เพียงเรื่องเล็กน้อยๆ ถ้าเราไปนึกด้วยอุปาทานมันก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์

ในใจทันที ให้ลองคิดดูง่ายๆ เช่นว่าเรามีของ...เราเดินทางไปไหนๆ ไปรถไฟไปเรือก็ตาม เรามีของที่สำคัญติดตัวไปด้วย...ของนั้นมีราคา ในขณะที่เรามีของมีค่าติดตัวไปนั้น ใจของเราเป็นอย่างไร ญาติโยมลองนึกถึงเรื่องนี้ดู ถ้านึกแล้วก็ตอบได้ว่า ใจของเรามันไปอยู่ที่นั่น

สภาพแห่งความยึดถือ

สมมติในกระเป๋านั้นเราใส่แหวนเพชรไปวงหนึ่ง ใจเรามันไปอยู่ที่กระเป๋านั้น คาคอยชำเลื่องดูกระเป๋านั้น แม้ว่าเราจะคุยจะคุยกับใครๆ แต่หัวใจมันไปคิดถึงกระเป๋านั้นอยู่ตลอดเวลา จะไปไหนตรงไหนคาก็คอยชำเลื่องดูกระเป๋านั้น ถ้าเรียกคนขนของมาขนของ เราก็มองว่ามันขนไปนั้นไปหรือเปล่า มันเอากระเป๋านั้นใส่รถเข็นไปหรือเปล่า แล้วขณะที่คนขนของเข็นรถไปนั้น คารามันไม่ไปไหนหรอก...จะจ้องดูอยู่ที่กระเป๋านั้นตลอดเวลา จนกระทั่งเขาเอาของขึ้นวางบนรถ จักไว้บนหิ้งหรือวางไว้ที่ตรงไหน...ใบที่มีของมีค่านั้นต้องถูกใส่เป็นพิเศษ ต้องคุ้มกันเป็นพิเศษ บางทีก็ต้องเอามือไปคลำบ่อยๆ เอาเท้าไปแตะไว้บ่อยๆ อันนี้แหละคือสภาพแห่งความยึดถือที่เราเข้าไปยึดอยู่ในของสิ่งนั้น

ในขณะที่เราคิดถึงของสิ่งนั้น จิตใจของเราเป็นอย่างไร? ลองศึกษาถามตัวเองดู เราก็ตอบว่ามีแต่ความวิตกกังวล อันความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในใจ เพราะของชิ้นนั้นทำให้ใจเราสงบหรือุ่นวาย ทำให้ใจเย็นหรือร้อน ทำให้เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ ญาติโยมลองคิด เมื่อคิดก็เห็นด้วยตัวเองว่า นั่นแหละก่อนทุกข์ละใจที่ไปุ่นวายอยู่กับของสิ่งนั้นแหละมันเป็นทุกข์ ที่ว่านี้เป็นเรื่องของวัตถุ

ทีนี้ถ้าหากว่ามันยิ่งกว่าของ เช่นว่า เป็นลูกเต๋าของเราที่เรารักใคร่เอ็นดู เลี้ยงดูมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ใจก็ต้องเข้าไปยึดไปถือในลูกคนนั้นมากยิ่งขึ้น และ

เมื่อเข้าไปยึดถืออันมีความทุกข์หรือไม่ เราก็ตอบว่ามีความทุกข์ความเดือดร้อนใจ ลูกอยู่เมืองไทยทุกข์น้อย แต่ถ้าไปเรียนอยู่ต่างประเทศก็เป็นห่วงกังวล...คอยสับครีบกังขำอยู่เสมอว่ามันจะเกิดอะไรขึ้นในที่นั้น ถ้าสมมติว่ามีข่าวว่านักเรียนไทยไปทะเลาะกับชาวบ้านเขาในต่างประเทศ...เราก็กังวลใจแล้ว กลัวว่าลูกของเราจะติดไปค่ายหรือเปล่านั้นไม่รู้ เวลาอยู่บ้านนี่เรียบร้อยคิทรอก แต่ว่าไปอยู่อย่างนั้นมีเพื่อนมากลากไป อาจจะไปยุ่งกับเขาด้วยก็ได้ ใจของเราเวลานั้นไม่มีความสงบนอนไม่ค่อยหลับ กินก็ไม่ค่อยจะได้ จนกว่าจะได้ข่าวรายละเอียดว่าลูกของเราปลอดภัย อันนี้แหละคือความยึดถือที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในจิตใจที่พระท่านเรียกว่า...อุปาทาน คือไปยึดอยู่ในเรื่องนั้น

ยิ่งยึด...ยิ่งทุกข์

อะไรๆที่เราไปยึดถือว่าเป็นของเรา มันก็ต้องเป็นทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้คลายความยึดถือในเรื่องอย่างนั้นเสียบ้าง ให้นึกว่าสิ่งนั้นมันคืออะไร มันเกิดมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร ผลสุดท้ายมันจะเป็นอย่างไร เรียกว่ามันเป็นกฎธรรมดา เพื่อให้เข้าใจในสรรพสิ่งนั้นๆตามที่มันเป็นจริง เพื่อให้คลายความยึดความถือเสียบ้าง ถอนอุปาทานเสียบ้าง ขณะใดที่เราคลายตัวอุปาทานลงไปได้ ถอนตัวอุปาทานลงไปได้เราก็ไม่ต้องกังวลใจ ไม่ต้องวิตกในเรื่องนั้นมากเกินไป เวลานั้นแหละ...ใจของเราก็สบาย

อันนี้เป็นเรื่องให้เห็นได้ง่ายๆ ที่มีปรากฏในใจของเราอยู่เสมอ ว่ารสชาติของตัวอุปาทาน คือการยึดถืออันมันมีพิษสงขนาดไหน ขอให้ญาติโยมเข้าใจคำว่าอุปาทานในรูปที่เปรียบมานี้ ที่นี้ อุปาทานที่เกิดขึ้นอันยิ่งใหญ่ที่รวมยอดอยู่ในชั้นห้าของเรานี้เอง

ความเห็นที่เที่ยงและชาคสูญ เป็นมิจฉาทิฏฐิ

ซันท์...แปลว่า...กอง กองอะไรก็เรียกว่าซันท์ทั้งนั้นแหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแยกชีวิตของมนุษย์ออกเป็น ๒ กองก่อน ทำไมจึงได้ทรงแยกออกไป ก็เพราะว่าคนในอินเดียในยุคก่อนพระพุทธเจ้าเกิด เขามีความยึดมั่นถือมั่นในร่างกายนี้ชีวิตนี้ว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นสิ่งเที่ยง เป็นสิ่งถาวร ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เวลาตายแล้วก็เกิดในรูปอย่างนั้นอีก ความเห็นอย่างนี้มีปรากฏอยู่ทุกๆ ไป

ความเห็นที่ว่าเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ เราเรียกว่า สัสสคทิฏฐิ แปลความว่า ความเห็นที่เที่ยง คู่กันกับความเห็นที่ชาคสูญ พวกเขามีความเห็นที่ชาคสูญนั้น คือ พอตายแล้วมันก็สูญไปหมดเลย นั้นเรียกว่าชาคสูญ **ความเห็นที่เที่ยงหรือความเห็นที่ชาคสูญนี้ ในแง่ของธรรมในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ** ทำไมจึงได้ถือว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ...เพราะเมื่อมีความเห็นประเภทอย่างนี้?

เช่น เห็นที่เที่ยง เกิดเป็นอะไรก็อย่างนั้นต่อไป มีวิญญาณถาวร มีตัวตนถาวร ตายแล้วก็จะออกจากร่างนี้ไปเกิดใหม่ หอบอะไรๆ ไปด้วย ถ้าคนมีความคิดไปในรูปอย่างนี้ ก็จะไม่ทำความดีให้มากขึ้น เพราะอะไร? เพราะเชื่อมั่นว่าอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ต้องได้แน่ๆ เลยไม่ชวนชวายเป็นจะสะสมคุณงามความดี

ส่วนพวกหนึ่งเห็นว่าตายแล้วหมดเลย เขาก็ไม่กระทำความดีเหมือนกัน เพราะอะไร? ก็เพราะคิดว่าการชีวิตมันจบกันเพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรต่อไป

ความเห็นทั้งสองแง่นี้ไม่ต้องด้วยพุทธมตติ คือไม่ตรงกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นความเห็นผิด ประชาชนชาวอินเดียทั่วไปในสมัยนั้นหรือแม้ในสมัยนี้ ก็ยังยึดถือในความเห็นอันนี้อยู่ แล้วเขาก็ประพฤติปฏิบัติอยู่ในรูปอย่างนั้นไม่ก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ เพราะมีความยึดมั่นว่า มีกู มีของกู อยู่

ตลอดเวลา จิตก็ยังไม่วาง ไม่มีการปล่อยวาง เพื่อความหลุดพ้นจากความยึดถือได้ แม้เมื่อตายไปแล้วก็มีความยึดถือว่าตัวตนของคนนั้น จะต้องไปอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง

คำว่านิพพานในศาสนาพราหมณ์นั้นเขามีที่ให้อยู่ คนนั้นจะไปอยู่ในที่ใกล้พระผู้เป็นเจ้า คือไปรวมกับตัวใหญ่ ที่เขาเรียกว่า **บรมอิตตา** หรือ **ปรมาตมัน** หมายความว่า ตัวยิ่งใหญ่ตัวถาวร เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวง อะไรๆก็ออกมาจากแหล่งนั้น แล้วผลที่สุดก็จะกลับไปสู่แหล่งนั้นต่อไป อันนี้เป็นความเชื่อที่มีมาก่อนยุคพระพุทธเจ้า

เมื่อจิตยังไม่วางจากความยึดถือ ก็ไม่พ้นทุกข์

พระพุทธเจ้าท่านก็ไปศึกษาเหมือนกัน เรียนเรื่องอย่างนี้เหมือนกัน แต่เมื่อได้เรียนแล้ว ได้ศึกษาแล้ว ก็เห็นว่า มันยังไม่เป็นทางที่จะให้พ้นจากความทุกข์ ความเคียดแค้น เพราะว่าจิตยังยึดอะไรอยู่ ไม่ปล่อยไม่วาง จิตไม่วางไปจากความยึดความถือ...ไม่พ้นทุกข์ไปได้ พระองค์ก็มาคิดแนวใหม่คือคิดแล้วก็ทดสอบประพฤติปฏิบัติด้วยพระองค์เอง ที่ไปนั่งอยู่ที่ใต้ต้นโพธิ์เป็นเวลานานนั้นไม่ใช่ไปนั่งเฉยๆ แล้วมันเกิดความรู้ขึ้นมา...หาได้ แต่ว่าไปนั่งใช้สมาธิอย่างแรงเพื่อการศึกษาค้นคว้า ในเรื่องอันจะทำให้พ้นจากความทุกข์ ถ้าค้นทฤษฎีอันใดออกมาได้ พระองค์ก็เอาร่างกายของพระองค์เป็นเครื่องทดลองกันเลยทีเดียว ปฏิบัติตามแนวทางวิชานั้น เมื่อยังไม่พ้นทุกข์ก็ค้นหาใหม่ ผลที่สุดก็ได้ค้นพบแนวทางอันถูกต้อง เมื่อปฏิบัติก็พ้นจากความทุกข์อย่างเด็ดขาด ซึ่งเราเรียกว่าไม่เกิดอีกต่อไป

คำว่าไม่เกิดอีกต่อไปนั้น ให้เข้าใจว่าไม่เกิดความยึดความติดในสิ่งอะไรๆ อีกต่อไป ซึ่งก็ได้อธิบายไว้ในชื่อว่า **ชาติปิ ทุกขา** ชาติคือความเกิดเป็นทุกข์

ความเกิดที่เป็นทุกขนั้นหมายถึงความเกิดในใจ ในเรื่องเกี่ยวกับความยึดมั่นในเรื่องอะไรต่างๆ ถ้ามันเกิดขึ้นครั้งหนึ่งเราก็เรียกว่าชาติหนึ่ง ในวันหนึ่งๆ ชาติคือความเกิดของความยึดถือนี้ มันเกิดได้ไม่รู้สักกี่ร้อยครั้ง กี่พันครั้ง เกิดแล้วเกิดอีกหลายภพหลายชาติเหลือเกิน

จิตที่ถึงความคับสิ้นเชิงจากความยึดมั่นถือมั่น

เมื่อบรรลุลูกหมายโดยวิถีทางที่พระองค์ได้ทรงค้นไหมแล้ว ชาติ...ความเกิดก็หมดไป พระองค์ได้ประจักษ์แก่พระองค์เองว่า ชีณา ชาติ บอกว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ก็ได้อยู่จบแล้ว กิจอันจะต้องทำก็ได้กระทำหมดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะต้องทำ การละก็ไม่มี การเจริญก็ไม่มี เพราะจิตได้ถึงถึงความคับสิ้นเชิงจากความยึดมั่นถือมั่น อันนี้เรียกว่าถึงพระนิพพานตามหลักในทางพระพุทธศาสนา

พระนิพพานไม่ใช่เป็นบ้านเป็นเมือง ไม่ใช่เป็นสถานที่ บางทีเราอาจจะนึกว่าที่พระท่านเทศน์ว่า ไปถึงเมืองแก้วแล้วคือพระนิพพาน ญาติโยมฟังแล้วก็คงนึกไปว่านิพพานเป็นเมืองแก้ว เป็นเมืองที่เต็มไปด้วยรัตนธรรมาภาต่างๆ ที่จริงไม่ใช่บ้านใช่เมือง...ไม่ใช่ที่อยู่อะไร แต่มันเป็นเรื่องของความคับสนิทแห่งความทุกข์ความเดือดร้อนใจ ครั้นเมื่อจิตคับสนิทพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนแล้ว เราจะพูดว่าอะไรอีกไม่ได้ต่อไป มันไม่มีที่จะพูด ไม่มีภาษาที่จะอธิบาย ไม่สามารถจะบอกได้ว่าสิ่งนั้นเหมือนอะไร เป็นสิ่งที่ผู้บรรลุรู้ได้ด้วยตนเอง

ถ้าเรายังไม่ถึงจุดนั้นแล้ว เราก็ร้องอ้อไม่ได้ เรายังไม่รู้ว่สิ่งนั้นมันคืออะไร อันนี้แหละเป็นเรื่องสำคัญอยู่ พระพุทธเจ้าท่านได้ไปถึงจุดดังกล่าวนี้ ครั้นเมื่อพระองค์ได้ไปถึงจุดดังกล่าวนี้แล้ว ก็เห็นว่าเป็นของจริง มีประโยชน์แท้แก่ชีวิต ควรจะให้คนอื่นได้รู้ต่อไป พระองค์จึงได้เสด็จไปสั่งสอนสาธุชนให้เกิดความรู้

ความเข้าใจให้เขานำไปปฏิบัติ ก็จะพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนต่างๆ อันเกิดขึ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในตัวคนของตน

การทำลายสิ่งๆ ที่เรียกว่าตัวตนให้หมดไป

เพื่อทำลายสิ่งๆ ที่เรียกว่าตัวตนออกไป พระองค์จึงได้แยกชีวิตของมนุษย์นี้ออกเป็น ๒ เรื่องก่อน เรียกว่าเรื่องกายกับเรื่องใจ ถ้าพูดตามภาษาวัคค์ก็เรียกว่า เรื่องรูปกับเรื่องนาม

รูปนั้นเป็นเรื่องของวัตถุที่เราสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ ประสาท ๕ ของมนุษย์ก็คือ ประสาทตา ประสาทหู จมูก ลิ้น กาย นี่เรียกว่าประสาท ๕ สิ่งใดที่สัมผัสได้ด้วยประสาท ๕ สิ่งนั้นเรียกว่า เป็นรูป เป็นวัตถุ สิ่งตรงกันข้ามคือสัมผัสได้ด้วยประสาทที่ ๖ คือด้วยใจรู้ได้ด้วยใจก็เรียกว่า เป็นนาม นามคือ **สิ่งที่เกิดกับใจ** เช่น ความคิด ความนึก ความรัก ความชัง โลก โกรธ หลง หรืออะไรต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นในใจของเรานั้น สิ่งนั้นเราเรียกว่านามธรรม ส่วนสิ่งที่เป็นวัตถุคือร่างกายทั้งหมด ตั้งแต่ปลายผมถึงปลายเท้า ยาววาหนึ่งหนาคืบหนึ่งกว้างศอกหนึ่ง ทั้งหมดนี้เรียกว่ารูปธรรม เป็นส่วนของรูป

เรื่องของรูปนั้นเกิดขึ้นจากวัตถุธาตุมีประการต่างๆ มากมายที่มาเป็นร่างมนุษย์ขึ้นมา นักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันเขาแยกไปแยกมา พิจารณาแล้วมันตั้ง ๘๐ กว่าอย่างที่ป็นธาตุในร่างกาย แต่ว่าพระพุทธเจ้าท่านไม่ต้องการให้ลูกศิษย์ของพระองค์ไปรบกวนในเรื่องธาตุเหล่านั้น เพราะไม่ใช่ชั้นวิทยาศาสตร์ แต่ต้องการให้รู้ว่า ร่างกายนี้คือธาตุเอาเพียง ๔ ธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุดินเป็นของแข็ง ธาตุน้ำเป็นของเหลว ธาตุไฟคืออุณหภูมิหรือความร้อนในร่างกาย ธาตุลมคือแก๊สที่อยู่ในร่างกายของเรา สิ่งเหล่านั้นมัน

ประกอบกันเข้า...รูปจึงอยู่ได้ รูปร่างกายของมนุษย์อยู่ได้ด้วยอาหาร อยู่ได้ด้วยน้ำ อยู่ได้ด้วยอากาศ ชีวิตจึงเป็นไปได้ เราจึงต้องเพิ่มธาตุทุกวันเวลา บางคนเพิ่มพอสสมควร แต่บางคนก็เพิ่มเอาหนักๆ ถ้าเพิ่มมากก็เรียกว่าลำบาก เป็นทุกข์เพราะการเพิ่มธาตุ แต่ว่าถ้าเพิ่มพอดีร่างกายก็สบาย อันนี้คือร่างกายทั้งหมดเป็นเรื่องของรูป ให้เรารู้ไว้อย่างนั้น

การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป เป็นลักษณะของรูป

รูปนี้มีลักษณะอย่างไร? มีลักษณะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ชั่วขณะหนึ่ง แล้วก็แตกดับไป เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป เขาเรียกว่า ขณะ ๓ การเกิดขึ้นเรียกว่า อุบัติ ในภาษาบาลีตั้งอยู่เรียกว่าฐิติ คับไปเรียกว่าภังคะ ถ้าเราไปฟังนักธรรมะ เขาพูด เขาไม่พูดภาษาไทย เขาพูดว่า...อุบัติ...ฐิติ...ภังคะ อุบัติ หมายความว่าเกิดขึ้น ตั้งอยู่นิดหนึ่ง แล้วก็ดับไป ชั่วที่ตั้งอยู่นั้นเหมือนกับเมล็ดผักกาดวางอยู่บนปลายเข็ม...เนื้อที่มันน้อย เวลามันก็น้อยเหลือเกิน เตี้ยมันก็ดับไป เกิดแล้วตั้งอยู่หน่อยหนึ่งแล้วก็ดับไป ฉะนั้น ชีวิตของเราเรื่องรูปทั้งหมดก็คือการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป...เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป เป็นวงกลมหมุนอยู่เรื่อยไป ไม่จบไม่สิ้น ถ้าหากว่ายังมีปัจจัยหล่อเลี้ยงปรุงแต่ง

พอปัจจัยที่หล่อเลี้ยงมันหมดลงไปในเวลาใด ร่างกายนี้ก็ถึงแก่ความแตกดับ การแตกดับของร่างกายก็คือที่สุดของความเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงมันไม่หยุดยั้งลงตรงไหน...ความแตกดับที่เกิดที่ตรงนั้น ซึ่งเรียกว่าความตาย อันนี้เป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นจากเครื่องปรุงเครื่องแต่ง ไม่มีอะไรที่จะคงทนถาวรสักอย่างเดียว มันเกิดดับ...เกิดดับ อยู่ตลอดเวลา ภาษาธรรมะท่านจึงเรียกว่า สังขาร

สังขาร : สิ่งที่เกิดจากการปรุงแต่ง

คำว่าสังขารนั้น แปลว่า สิ่งที่เกิดจากการปรุงแต่ง เราได้ฟังพระเทศน์ ท่านเทศน์คำนี้บ่อยๆ สังขารไม่เที่ยง สังขารเป็นทุกข์ สังขารเป็นอนัตตา สังขารเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่บางทีเราก็มองว่าสังขารนั้นคืออะไร สังขารแปลว่า สิ่งที่เกิดจากเครื่องปรุงแต่ง ร่างกายนี้มีเครื่องปรุงแต่งจึงจะอยู่ได้ จึงชื่อว่าสังขาร พักลมก็เครื่องปรุงแต่งที่เอาอะไรๆมารวมเข้าหลายชิ้น แล้วก็มีไฟฟ้าเป็นแรงงาน มันหมุนอยู่ได้ตลอดเวลา ศาลาที่เรา นั่งอาศัยนี่ก็เป็นสังขาร การปรุงการแต่งขึ้น จากสิ่งอะไรๆหลายอย่าง จึงเป็นรูปศาลาอยู่ได้ ทรายเท่าที่วัดอุณณ์ปรุงแต่งนั้น มีกำลังที่จะรวมตัวอยู่ ถ้าวัตถุที่มารวมกันนั้นหมดกำลัง สิ่งเหล่านั้นมันก็จะต้องพังทะลายไปแตกสลายไป ร่างกายมนุษย์เราก็คือเป็นเช่นนั้น

เพราะฉะนั้น เราจะไปยึดถือเอาตอโนโคตอหนึ่งในร่างกายของเราเป็น รูปนี้ว่าเป็นตัวเป็นคนไม่ได้ พระพุทธเจ้าท่านจึงบอกว่า รูปไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สิ่งที่เราจะเข้าไปยึดถือ มันเป็นแค่เพียงธรรมชาติที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เราจะไปจับไปฉวยเอาตอโนโคตอหนึ่งว่า นี่เป็นตัณหา-ของกู...ไม่ได้

เหมือนรถยนต์กำลังวิ่ง...ล้อหมุนเร็ว เราจะไปจับล้อรถนั้นให้หยุดได้ไหม? ญาติโยมก็ตอบว่า ไม่ไหวเจ้าจะไปจับมันไม่ได้ เพราะมันหมุนเร็วเหลือเกิน แต่ ร่างกายของเราหมุนเร็วกว่านั้น เปลี่ยนแปลงเร็วกว่านั้น แต่ว่าเรามองไม่เห็น ที่มองไม่เห็นนั้นเพราะอะไร? ก็เพราะมีสิ่งชกเซยเกิดเร็วเหมือนกัน สิ่งชกเซยที่ มาเกิดชกเซยนั้น เขาเรียกว่าเครื่องสับต่อ มันมีเครื่องสับต่อที่มาชกเซยอย่างรวดเร็ว เราจึงมองไม่เห็นว่ามันซำรูดไปเสื่อมสิ้นไป แต่ความจริงแท้แล้วนั้น มันเสื่อมอยู่ตลอดเวลา เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ว่ามันจะช้าหรือว่ามัน จะเร็วตามเครื่องปรุงแต่งของร่างกาย

คนใคร่สุขภาพดี เครื่องประกอบร่างกายดี การเปลี่ยนแปลงชำรุดมันก็ช้าหน่อยแต่ก็เปลี่ยนอยู่นั่นแหละ แต่คนใคร่ถ้าหากว่าร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บบ่อยๆ เราก็จะมองเห็นว่าแก่เกินอายุ เช่น อายุ ๖๐ แก่เหมือนคนอายุ ๘๐ แต่คนบางคนอายุ ๖๐ เหมือนกับคนอายุ ๔๐ เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ความแตกต่างกันนี้ มันเกิดจากเครื่องปรุง เป็นเรื่องของกรรมชาติ ไม่มีใครจะไปบังคับมันได้ ว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ คนเป็นหมอก็คือเป็นคนเจ็บไข้ได้ป่วย ลงท้องบ้าง ปวดหัวบ้าง เป็นหวัดบ้าง ความจริงหมอไม่น่าป่วย แต่ว่าถ้าไม่ป่วยมันก็สิ้นกรรมชาติกันไป...กรรมชาติมันจะต้องมีการเจ็บป่วย การเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ อันนี้เป็นเรื่องธรรมดา ท่านจึงแยกออกให้เห็นว่ารูปเป็นอย่างนี้

นามคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ

ทีนี้อีกสิ่งหนึ่งเรียกว่านาม หรือว่านามธรรมนั้น เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจนั้น ท่านแบ่งออกเป็น ๔ เรื่อง เรียกว่า เวทนา เรียกว่า สัญญา เรียกว่า สังขาร เรียกว่า วิญญาณ เป็น ๔ เรื่องด้วยกัน ๔ เรื่องนั้นก็เป็นเรื่องของคนคิดทั้งนั้นแหละ แต่ว่าเรียกชื่อให้มันต่างกันตามอาการที่มันเป็น

เหมือนกับว่า คนผู้ใหญ่คนหนึ่งมีตำแหน่งมาก...ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร แล้วก็บัญชาการตำรวจ บัญชาการทัพบก ทัพอากาศหลายเรื่อง เวลาจะไปในหน้าที่ไหนเขาก็ไปตามหน้าที่นั้น เรียกว่ามีหน้าที่มาก ความจริงคนๆเดียวกัน แต่หน้าที่ที่ไปทำนั้นหลายเรื่องแตกต่างกันออกไป ฉะนั้นความคิดนึกของคนเรานั้นมันก็เป็นไปอย่างนั้น ท่านจึงตั้งชื่อให้แปลกออกไปตามอาการที่มันเป็น

อาการของเวทนา

เรื่องราวเวทนา คนไทยเราบางคนได้ยินคำว่าเวทนา ก็มักจะเขวไม่เข้าใจ เพราะคนไทยเรามักจะพูดว่า แหม!...นำเวทนาจริง เวทนาในภาษาไทยตัวนั้น หมายความว่าน่าสังสาร หรือบางทีก็แปลว่าทุเรศไม่น่าดู เรามักจะว่ากันอย่างนั้น ...มันไม่ถูกความหมายของศัพท์ที่ควรจะเป็น

ความหมายของศัพท์ว่าเวทนานั้น หมายถึง อาการที่เป็นสุข เป็นทุกข์ หรือว่าเฉยๆ ในบางครั้งที่เรามีความคิดเรื่องสุข เช่นว่า ได้พบอะไรที่พอใจ พอใจเราก็มีความสุขในทางใจ ความสุขที่เกิดขึ้นเรียกว่า สุขเวทนา บางครั้งเราไม่ชอบไม่พอใจ เห็นอะไรแล้วมันขวางหูขวางตาว่ารำคาญ นั่นก็เรียกว่าเป็นทุกข์เวทนา แต่ในบางเรื่องเรามองแล้วมันเฉยๆ..ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หน้าตากิ่งเดิมของเรามันอยู่ในสภาพเดิมคงที่ อันนี้เรียกว่าเฉยๆ

คนเรารูปร่างบางทีก็พอใจเป็นสุข บางทีรูปร่างก็เป็นทุกข์ ฟังเสียงในบางครั้งก็เป็นสุข บางครั้งก็เป็นทุกข์ ไ้กลิ่นบางครั้งก็เป็นสุข บางครั้งก็เป็นทุกข์ ได้ลิ้มรสอาหาร บางครั้งก็หน้าชื่นตาบานมีความสุขเพราะรสนั้น แต่บางครั้งพอเอาช้อนตักชิมเข้าไปนิดเดียวก็หน้าบูดหน้าบึ้ง นั่นก็คือทุกข์เวทนา ความไม่ชอบมันเกิดขึ้นในใจ แต่ในบางครั้งเราเฉยๆ เห็นอะไรมันก็เฉยๆ ไม่เกิดความรู้สึกอะไร อันนี้เรียกว่าเป็นเรื่องของเวทนาที่เกิดขึ้นในใจของเรา

อายตนะ : เครื่องต่อภายใน

ตัวเวทนาที่มันเกิดขึ้นนี้มันมีตัวแท้ตัวจริงหรือไม่? ตอบว่าไม่มีตัวแท้ ไม่มีตัวจริงอะไร มันเกิดจากการปรุงแต่งทั้งหมด ปรุงแต่งอย่างไร...เราก็ต้อง

มารู้เรื่องตัวเราอีกหน่อย คือในตัวเรามีเครื่องรับภายใน เครื่องรับภายในเขาเรียกว่าอายตนะ เป็นภาษาธรรมะว่า อายตนะ แปลว่า เครื่องต่อภายใน ถ้าเปรียบด้วยเครื่องไฟฟ้า เราเดินสายแล้วเราก็กว้างที่เสียบปลั๊กไว้ที่ติดไว้ข้างเสา เป็นรูสำหรับเอาพดลคมไปเสียบ เอาเตาต้มน้ำไปเสียบ อันนั้นมันติดอยู่กับเสา เป็นของภายในเสานั้น แล้วเราก็มียุ่ปลั๊กไปเสียบ...พอเสียบเข้าก็เกิดแรงไฟฟ้า พดลคมหมุนได้ เตาต้มน้ำใช้ได้ หรือทำอะไรก็ได้ แต่ถ้าของสองสิ่งนั้นมันอยู่กันคนละที่ที่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ฉนโค

ตัวคนเรานี้ก็เหมือนกันเมื่อเรามีเครื่องต่อภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย รวมทั้งใจด้วยเป็นหก เครื่องต่อภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แล้วก็ตัวธรรมารมณ์ คือสิ่งที่เกิดกับใจ เจ้าสิ่งเหล่านี้มาต่อกันเข้าเมื่อใด เช่นตาไปต่อกับรูป เกิดความรู้สึกรู้ขึ้น ความรู้สึกนั้นเขาเรียกว่า วิญญาณ วิญญาณในชั้นนี้ห้ ตัวสุดท้ายมันมีวิญญาณอยู่ตัวหนึ่งที่เกิดความรู้ทางตาเรียกว่าจักขุวิญญาณ ทางหูเรียกว่าโสตวิญญาณ ทางจมูกเรียกว่าฆานวิญญาณ เกิดความรู้ทางลิ้นเรียกว่าชีวหาวิญญาณ รู้ทางกายเรียกว่ากายวิญญาณ เกิดความรู้ทางใจเรียกว่ามโนวิญญาณ ตัววิญญาณก็คือตัวความรู้สึกนั่นเอง ไม่ใช่วิญญาณเป็นดวงๆ ท่องเที่ยวไปเหมือนคนฝันเห็น ฝันเห็นนั้นมันนึกเอาเองคิดเอาเอง ใจมันทำงานคิดไปนึกไป ฝันเห็นคุณพ่อมาขออาหารอะไรต่างๆ ไม่ใช่วิญญาณออกจากร่างมาเข้าคนอย่างนั้น...เรามีได้

วิญญาณในทางพระพุทธศาสนา คือ ความรู้สึกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย รวมทั้งรู้สึกที่ใจ เรียกว่ามันเป็นความรู้สึกแบบหนึ่ง คือรู้ขึ้น ครันเกิดความรู้สึกขึ้นแล้ว มีตา มีรูป มีวิญญาณ รวมสามสิ่ง สามเรื่องมาต่อกันเข้ามาประชุมกันเข้า พอประชุมกันเข้าก็เกิดสัมผัส พอเกิดสัมผัสก็เกิดเวทนา เวทนามันเพิ่งเกิดตรงนี้ เกิดเพราะการบรรจบกันของตา ของรูป ของความรู้ทางตา สามอย่างนี้รวมกันเข้าก็เกิดอาการที่เรียกว่าผัสสะ

พอเกิดผัสสะก็เกิดเวทนา เป็นสุขเพราะชอบใจ เป็นทุกข์เพราะไม่ชอบใจ บางทีมันก็เฉยๆ แล้วต่อจากนั้นก็มีความสุข **ชอบใจเกิดคตัณห**อยากขึ้นมา อยากได้อะไรอย่างนั้น อยากรู้ว่าเธออยู่ที่ไหน ต้องตามไปให้รู้ นี่คือการค้นหาความอยาก พอเกิดคตัณหแล้วมันก็มีอุปาทาน...ความยึดมั่นถือมั่น ความยึดมั่นถือมั่นหมายถึงอะไร หมายถึงว่ามานอนฝันนอนคิด...คิดถึงบ่อยๆ เหมือนกับคนมีแฟนมาถึงกินนอนฝันเห็นอยู่ไม่ได้ต้องออกไป ไม่เห็นหน้าเจ้ากินข้าวไม่ลงคอ แล้วขณะนั้นมันมีความสุขหรือเป็นทุกข์ไม่สบายใจ ทำอะไรจะรู้ได้ เห็น **นี่อุปาทานความยึดถือ**

พอยึดถือแล้วมันก็สร้างภพสร้างชาติขึ้นในตัวเอง กลายเป็นความเกิดขึ้นมาในใจ ฝันถึงเรื่องนั้นเรื่องโน้น เขาเรียกว่า ภพชาติมันเกิดขึ้นจากตัวนี้แหละ มันก็คือของประสมกันทั้งนั้น รวมกันขึ้นเป็นเวทนา เวทนาเป็นของไม่เที่ยง เวทนา มันก็เป็นทุกข์เวทนาไม่ใช่ตัวคนที่เป็นเนื้อแท้ เพราะว่ามันเกิดขึ้น คับไป...เกิดขึ้น คับไปตลอดเวลาชั่วโง่งหนึ่งหรือว่าวินาทีหนึ่ง มันอาจจะเกิดดับ...เกิดดับ ไม่รู้สักที ร้อยเรื่องก็ร้อยครั้ง

ญาติโยมสังเกตตัวเองดูได้ เวลาที่เรานั่งภาวนา เพราะนั่งภาวนามันมันนั่งกำหนดความคิดของตัวเอง พอกำหนดความคิดของตัวเองก็จะรู้ว่า อ้อ!...แห่มเรื่องมันมาก เคี้ยวไปโน้น เคี้ยวมานี่ หานาที่เอาให้มันสักประเดี๋ยวก็ไม่ได้ นี่ก็แสดงว่า มันก็วกัดแกว่ง มันถูกปรุงถูกแต่งอยู่ด้วยเรื่องต่างๆตลอดเวลา เวทนา มันเป็นอย่างนี้

ทีนี้ **ตัวสัญญา**นั่น หมายความว่า **อาการจิตที่จำได้หมายรู้** ในเรื่องต่างๆ จำรูปคนนั้นได้ จำเสียงคนนี้ได้ จำกลิ่นที่กระทบจมูกได้ จำเสียงที่ผ่านหูได้ จำสิ่งที่เราได้จับได้ต้อง จำอาการต่างๆได้ นี่เรียกว่าสัญญา มันก็เกิดขึ้นต่อมาจากเวทนา นั่นแหละมันกลายเป็นสัญญา คือความจำได้หมายรู้ในเรื่องอะไรๆ ต่างๆ ความจำบางอย่างนี้มันก็เป็นทุกข์ บางอย่างก็เป็นเหตุให้เกิดความสบายใจ แต่ความสบายใจนั้นต้องมีปัญญาเข้าไปเกี่ยวข้อง

ถ้าไม่มีปัญญาเข้าไปเกี่ยวข้องกับความจริงหรือสัจญ์นั้นจะต้องเป็นทุกข์ เพราะเราทำอะไรไปแล้วเอามาคิด เรียกว่าคิดถึงความหลัง เมื่อเราคิดถึงความหลังนั้น บางครั้งน้ำตาไหล เศร้าใจ มีความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้นในใจ อันนี้เพราะไม่มีปัญญากำกับความคิดความนึกนั้น การที่เราคิดอะไรด้วยอำนาจสัจญ์แต่ไม่มีปัญญาเข้าไปกำกับจึงเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น เมื่อเราจะนึกอะไร จะคิดในเรื่องอะไร เราก็ต้องมีปัญญาเข้าไปกำกับไว้ก่อน แล้วพิจารณาสิ่งนั้นว่าเรื่องเก่าแก่มันเป็นอย่างไร เรื่องนั้นเกิดที่โน่น แล้วมันก็ดับไปที่โน่น

มองเห็นความเกิดความดับของเรื่องนั้นแล้วก็เห็นว่าไม่มีอะไรที่จะสอแทรกเข้าไปยึดมั่นถือมั่น เพราะว่ามันมีแต่เรื่องเกิดดับ...เกิดดับตลอดสายมาโดยลำดับ ทรัพย์สินสมบัติที่เราได้ เงินทองที่เราหามาได้มาได้มาหายไป ชนัตถรูปหนึ่งออกมาจากรูปใหม่ออกมา เราก็ยึดถือว่าอันนี้ของฉัน แต่ไม่เท่าใดก็ไปอยู่ตามห้างตามร้าน ห้างร้านเขาไปส่งธนาคารผ่านไปผ่านมากลับไปธนาคารชาติ ธนาคารชาติเขาไปเผาเสียเลยมันก็เป็นอย่างนี้ ไม่มีอะไรเป็นสาระเป็นแก่นสาร ผลที่สุดก็เป็นขี้เถ้าไปเท่านั้นเอง แต่ว่าเป็นขี้เถ้าแล้วเรายังยึดถืออีก ยึดถือกระดุกต่อไป ยึดถือขี้เถ้าต่อไป อันนี้แหละเรียกว่าความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งนั้นๆ ตัวสัจญ์เกิดแล้วก็ดับไป

ที่นี่ ตัวสังขาร หมายถึง อากาโรรูปปรุงแต่ง ใจอยู่คี่ติ เคี้ยวมันก็เกิด ความโลภ เคี้ยวมีความโกรธ มีความหลง มีความริษยา มีความอยากได้นั้น ใค้เน่ อันนี้เขาเรียกว่าถูกปรุงแต่ง อากาโรที่ถูกปรุงแต่งอย่างนี้ท่านเรียกว่า สังขารที่เกิดขึ้นในใจ มีอยู่ทุกเวลาเหมือนกัน มันปรุงเรื่อยไปไม่จบไม่สิ้น แล้วต่อมามันก็เกิดเป็นตัวยึดถือในเรื่องนั้นๆ อันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน ส่วนตัวสุดท้ายที่เราเรียกว่าวิญญาน อธิบายมาแล้วเมื่อตะกี้

ฉะนั้นร่างกายของมนุษย์มีห้าเรื่อง เรื่องรูป เวทนา สัจญ์ สังขาร วิญญาน ถ้าเราไปยึดรูปว่าเป็นตัวก็เป็นทุกข์ ยึดเวทนาว่าเป็นตัวก็เป็นทุกข์ ยึดสัจญ์ ยึดสังขาร ยึดวิญญาน ว่าเป็นตัวก็เป็นทุกข์อีกเหมือนกัน

บริสุทธิ...พ้นจากทุกข์ได้ด้วยปัญญา

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา โดยย่อ การเข้าไปยึดถือขั้นนี้ทำ ว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรา นั่นแหละคือ ความทุกข์ ท่านสอนไม่ให้ยึดถือแต่ให้คิดให้ดูมัน...ดูมันด้วยปัญญา พิจารณามัน ด้วยปัญญา ไม่ใช่เข้าไปจับไปกอดไปหวงแหนไว้ แต่เรารู้ว่ามันไหลไปอย่างไร มันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เราคอยสังเกตพิจารณาสิ่งทั้งหลายในตัวเราเพื่อให้เกิดปัญญา

คนเรา. . .

จะบริสุทธิได้ด้วยปัญญา

จะพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนได้

ก็ด้วย . . . ปัญญา

เพราะฉะนั้น ต้องหมั่นพิจารณาคงกล่าวนี้ ญาติโยมก็จะพ้นจากความทุกข์ไปได้ด้วยอาการอย่างนี้ นี่เรื่องอริยสัจจ์เกี่ยวกับความทุกข์ก็จบลงในวันนี้

. . . สำหรับวันนี้ก็หมดเวลาพอดี . . .

ขอจบการแสดงปาฐกถาธรรมในวันนี้ไว้แต่เพียงนี้

“ไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อแท้ ไม่มีอะไรที่เป็นตัวคนถาวร มันเป็นเพียงการรวมกันเข้าแล้วก็ไหลไปตามอำนาจของการปรุงแต่งเท่านั้นเอง เมื่อมีอำนาจปรุงแต่งก็ทรงอยู่ได้ แต่...เมื่อมันหมดอำนาจของการปรุงแต่ง มันก็แตกสลายไป ไม่มีอะไรอีกต่อไป...”

อมตวาจา หลวงพ่อดุญฐานันทิกขุ

จิตว่าง จิตบริสุทธิ์

เราทำอะไรสักชิ้นหนึ่ง เราทำด้วยจิตที่มันว่าง

ก็คือหมายความว่า

ไม่ได้คิดว่าเราจะมีอะไร จะได้อะไรจากสิ่งนั้น

เราคิดแต่เพียงว่าเป็นหน้าที่อื่นเราจะต้องกระทำ

เราเกิดมาเพื่องาน เราก็ต้องทำงาน

สิ่งนี้เป็นงานของเรา เป็นหน้าที่ของเรา

แล้วก็ทำด้วยจิตใจที่สะอาด สว่าง สงบ

ไม่มีอะไรเกิดขึ้นมาเป็นเครื่องรบกวนจิตใจ

เรียกว่า ...จิตมันว่าง...ในขณะนั้น

การทำอะไร ถ้าเราทำโดยจิตที่บริสุทธิ์

โดยไม่มีความหวังว่าทำเพื่ออะไร จะได้อะไร จะมีอะไร

ก็เรียกว่าทำด้วยจิตว่าง

การทำงานอย่างนั้นมันเป็นธรรมะ เป็นการปฏิบัติธรรมไปด้วยในตัว

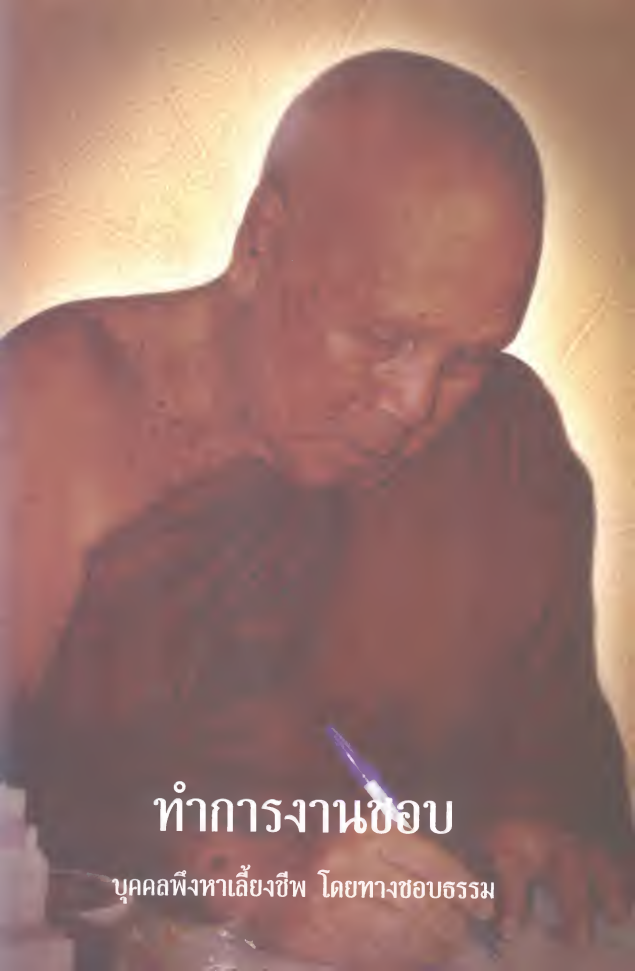
พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

ดวงใจของการทำงาน

คนเราจะอยู่ตามลำพังไม่ได้
ทุกคนต่างต้องอาศัยกันเป็นอยู่ อาศัยกันประกอบกิจการงาน
อันเป็นหน้าที่ๆจะต้องทำ
งานที่ทำร่วมกันเป็นงานที่เกิดผลกว้างขวาง
การทำงานโดยความเสียสละก็ก่อให้เกิดผลแก่ส่วนรวม
งานที่ใหญ่โตกว้างขวางนั้น อยู่ด้วยความไว้วางใจต่อกัน
ทุกคนปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์
รักษาหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด รับผิดชอบในงาน
ไม่ทำหน้าที่ของตนให้บกพร่อง...แม้แต่น้อย
เมื่อทำบ่อยๆความไว้วางใจก็เกิดขึ้น
ทำให้คนที่มาติดต่อกับความเบาใจ
ฉะนั้น ความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นเรื่องสำคัญ
และเป็นดวงใจของการกระทำงานอีกประการหนึ่ง

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

A close-up photograph of a Buddhist monk with a shaved head, wearing a dark brown robe. He is leaning forward, focused on writing on a palm leaf manuscript with a blue pen. The background is a warm, textured wall. The text is overlaid on the lower part of the image.

ทำางานชอบ

บุคคลพึงหาเลี้ยงชีพ โดยทางชอบธรรม

๕

ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองผ่านไปแล้ว ภาษาไทยของเราได้ความ
 ร่ำรวยในทางภาษาขึ้นมา ที่ว่าร่ำรวยนั้นหมายถึงเราได้คำใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาอีก
 หลายคำ คำใหม่ที่ได้ยินกันมากที่สุด และเป็นความจริงอย่างที่สุด คือคำว่า
 คอรัปชั่น อันเป็นคำภาษาอังกฤษ เราได้นำมาใช้กันจนแพร่หลายในเวลา
 ไม่กี่ปี คำนี้หมายถึงการทุจริตคดโกง เอารัคเอาเปรียบกันด้วยประการต่างๆ
 เป็นคำใหม่ในภาษาของเรา แต่แพร่หลายไปทุกหนทุกแห่ง

เมื่อมีการเห็นแก่ตัว ก็เกิดการทุจริตขึ้น

มิใช่แพร่หลายเพียงถ้อยคำเท่านั้น การกระทำตามความหมาย
 ของคำนี้ก็พลอยแพร่หลายไปด้วย สมัยก่อนพวกเราไม่รู้จักกับคำนี้ และการ
 กระทำแบบคอรัปชั่นก็มีน้อยไม่แพร่หลาย

คนทำงานในสมัยก่อนมีความเห็นแก่ตนน้อย มีความรักงานมาก และมุ่งทำงานให้ดำเนินไปด้วยดี เขาจึงได้เกียรติและชื่อเสียงในทางดีกันมาก

พอสงครามเกิดขึ้นในยุโรป และลูกหลานมาถึงประเทศไทย กองทัพแห่งประเทศไทยอาศัยอยู่ได้บุกขึ้นเมืองไทยทุกแห่งที่พอจะระบายพลขึ้นบกได้ สงครามในประเศยุโรปทำความกระทบกระเทือนในทางการเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยมาก พอแล้ว พอเกิดรบกันขึ้นในบ้านเราเอง ความกระทบกระเทือนก็มีมากขึ้น ของกินของใช้มีแต่น้อยๆ ไม่พอสำหรับประชาชน คนมีเงินที่มีความเห็นแก่ตนพากันกักกันสินค้าไว้เพื่อตนเสียมาก ของซึ่งควรจะพอสำหรับทุกคนกินใช้เกิดไม่พอขึ้น เพราะความเห็นแก่ตนและความโลภที่เกิดขึ้นในคนไม่ใช้ธรรมะ การเดินทางไปมาก็ลำบาก รถไฟถูกระเบิด รถไม่พอใช้ในการลำเลียง รถสินค้าไม่พอสำหรับขนสินค้า พอค้าก็เกิดแย่งกัน เพื่อนำสินค้าไปสู่ตลาดที่ตนคิดว่า จะขายได้ เขาจึงทำการให้เงินแก่เจ้าหน้าที่เพื่อขอกู้ให้ได้ง่ายๆ ใครให้เงินมากคนนั้นก็ไ้คู่ไป สินค้าของเขาไปถึงตลาดได้คล่อง เขาก็ขายได้ราคาแพงๆ เพราะเขาบวกเงินค่าตั๋วรถไฟเข้าด้วย ความลำบากจึงเกิดแก่ประชาชนผู้ซื้อของกินของใช้

จิตใจที่ประกอบไปด้วยความสกปรก ลามก

การไปติดต่อกับทางราชการงานเกิดขลุกขลัก ผู้มาติดต่อก็ต้องการได้รับความสะดวก จึงได้ให้สินน้ำใจแก่ผู้ที่มีอำนาจจะอำนวยความสะดวกแก่ตนได้ ในขั้นแรกให้แต่น้อย ให้แค่เพียงบางพวกบางราย ครั้นต่อมาความทราบถึงผู้อื่นที่ยังมิได้รับส่วนแบ่ง...ก็แก้งัดง้างเสียบ้าง ชักข้ออย่างโน้นบ้าง อย่างนี้บ้าง ความต้องการเกิดมีมากขึ้น เลยให้สินบนแก่ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พอหนักเข้าก็กลายเป็นธรรมเนียม ใครไม่ให้งานไม่คล่อง จนมีคำพูดติดปากกันว่า

ไม่มีเงินงานไม่ดี เงินมางานดี ทุกคนหายใจเป็นเงินทองกันไปหมด ไม่ว่าใครจะทำอะไร ติดต่อกับใคร ถ้าไม่มีการเติมน้ำมันก็ติดขัดหมด ไม่ได้ได้รับความสะดวก โดยประการทั้งปวง ทุกกระทรวงทบวงกรมมีการพรรณนั้กันกันอย่างทั่วถึง บางกรมมากหน่อยจนคนที่เข้าทำงานราชการมักคิดก่อนว่า จะเข้ากรมไหนดีที่พอมีเงินรายได้เป็นพิเศษจะได้ร่ำรวยเร็วขึ้น พ่อแม่ของเด็กๆ ที่ได้ส่งลูกเข้าทำงานในกรมใดที่มีการกินกันได้ ก็พูดด้วยความพอใจว่า ลูกผมได้เข้ากรมนี้เดี๋ยวนี้เขาร่ำรวยแล้ว มีรายได้พิเศษมาก นี่คือดวงใจที่เต็มไปด้วยความสกปรกและมีความปรารถนาลามกอยู่เสมอ

เมื่อคนหนึ่งทำได้ อีกคนหนึ่งก็ทำได้เหมือนกัน จนเขาพูดกันว่า ที่ไหนหนักเอาเงินหักเป็นสำเร็จทุกราย เงินกลายเป็นแรงงาน เป็นกำลังให้เกิดความสะดวกแก่งานทุกอย่างหมด กระทรวงที่เคยสะอาด และนำชีวิตของชาติไปสู่แสงสว่างก็ยังมีพรรณนั้กันกับเขาด้วย การที่จะนำเด็กไปฝากเรียนในโรงเรียนใดก็ต้องวิ่งเต้นกัน หยอคน้ำมันเป็นการใหญ่จึงจะนำเด็กเข้าเรียนได้ เพราะถ้าไม่กระทำอย่างนั้นก็ได้เข้าเรียน การคคโกงกันตามที่กล่าวมามีทั่วไปหมด จนกระทั่งในวงการศาสนาต้องมีสินน้ำใจ และมองกันที่เงินเป็นส่วนมาก งานการที่ทำกันจึงเต็มไปด้วยความไม่สะอาด

การทำงานอันมิชอบ เป็นงานที่ไม่สะอาด

ความไม่สะอาดในวงงานเกิดมาจากไหน?

เกิดจากความโลภความเห็นแก่ตัว การเอาเปรียบผู้อื่นเป็นมูลฐาน และกิเลสแบบนี้ย่อมเกิดมีแก่คนทุกประเภทที่ยังมีใจไม่สูงพอ ยิ่งคนใหญ่ยิ่งมีการกระทำสกปรกมากขึ้นไปอีก

ดังคำโบราณว่า **เด็กๆกินคำเล็ก คนใหญ่ๆกินคำโต** กินกันทั้งใหญ่ ทั้งเล็กจนไม่มีใครจะว่าใครกันแล้ว ผู้ใหญ่จะคุเด็ก ตนเองก็มอมแมมอยู่เหมือนกัน ซินว่าไปเคี้ยวเด็กจะคอบเขามั่งตนก็จะเคือคร้อน การปกครองเสียหมด เลยกลาย เป็นระบบหนึ่งของสังคมไป คนใดไม่โกงไม่กินคนนั้นไ้ คนไม่โกงไม่กินอยู่ในหมู่ ไม่ได้ต้องกระเด็นออกไปจากหมู่ ไปนั่งปลงธรรมสังเวชอยู่ค้ำนนอกของหมู่ที่เขา กำลังกินกัน บางคนปากกล้าหน่อยพูดวิพากษ์วิจารณ์การโกงกินของคนอื่นๆเขา พอเขาแบ่งให้บ้างก็เจ็บเสียดลงไปทันที อิทธิพลของเงินนี้มีมากขนาดนี้เชียวหนอ ถ้าหากเราไม่มีกำลังใจเพียงพอก็สู้ไม่ไหว ผลที่สุดก็เข้างโกงกับเขาด้วย

บทเรียนของโลก

การกระทำความชั่วของหมู่คนชั่วทั้งหลาย ค่อยมีความรุนแรงมากขึ้น ทุกที คนโกงแบบเดียวกันทวีจำนวนมากขึ้น มีอำนาจมีเงินมีพวกพ้องสนับสนุน เขาก็มีอำนาจปกครองเมืองได้ และเมื่อได้ครองเมืองแล้ว เขาก็นั่งเสวยความสุข จอมปลอมบนบัลลังก์แห่งความคดโกงของเขา และใช้ความโกงหลอเลียง ความคดโกงต่อไป เช่น เอาเงินหว่านหาพวกพ้องหว่านกันอย่างไม่อัน เพราะเงิน นั้นไม่ใช่ของตัว เป็นหยากเห้งอภาสีอากรของประชาชนต่างหาก เขามีอำนาจ อยู่ได้ก็โดยวิธีหลอเลียงคนโกง...ด้วยความคดโกง จนกระทั่งเขาเกือบจะปฏิรูป สังคมอันมีศีลธรรมรักษา ให้กลายเป็นสังคมที่ขาดศีลธรรมเสียแล้ว แต่บาป ย่อมลงโทษคนบาป บุญย่อมรักษาคนทำดีเสมอ วาระของเขาที่จะรับผล ของบาปได้มาถึงแล้ว บรรดาคนโกงทั้งหลาย ที่มีมือที่สกปรกแปดเปื้อนเลือด ทั้งหลายได้ถูกขจัดออกไปจากสังคม เขาต้องรับเคราะห์กรรมที่เขาได้ทำขึ้น พอสมกับกรรมชั่วที่ตัวได้กระทำไว้แล้ว เป็นบทเรียนบทหนึ่งของโลกเราแล้ว

ขอให้เรามาตั้งต้นกันใหม่เถิด มาเดินในทางที่ถูกและชอบธรรมกันเถิด เพราะการเดินในทางผิดและไม่เป็นธรรมนั้นได้สร้างความทุกข์ให้แก่ตนแก่ชาติมาพอแล้ว ไม่เป็นทางเจริญแต่ประการใด ขอให้เราทุกคนมาตั้งต้นกันใหม่โดยเดินตามทางธรรมที่นำไปสู่ความสุขสงบที่แท้จริง โดยการทำงานที่สะอาดกันเสียที

การทำงานชอบ เป็นงานที่สะอาดบริสุทธิ์

ในการทำงานสะอาดนั้น มีความหมายเป็นสองประการ คือให้ทำงานที่สะอาดประการหนึ่ง ทำงานให้สะอาดประการหนึ่ง

งานที่สะอาดนั้นหมายถึง งานที่ไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนและผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นงานที่บัณฑิตสรรเสริญโดยส่วนเดียว เช่น จงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เองและไม่ใช้ให้คนอื่นฆ่า ไม่ส่งเสริมการฆ่าโดยวิธีใดๆ ทั้งหมด ไม่ลักเอง ไม่ใช้ให้ใครลักของใครๆ ทั้งไม่ส่งเสริมกิจใดๆ ที่จะก่อให้เกิดการลักโมกันขึ้น ไม่ล่วงละเมิดในทางกาม ถ้าเป็นผู้อยู่ครองเรือนก็พอใจแต่เฉพาะในคู่ครองของตน ไม่มีความมักมากเส่นหาหากมารมณในทางที่ผิดธรรมผิดกฎหมาย ไม่มีการส่งเสริมการกระทำประเภทใดๆ ในทางที่จะทำคนให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นมูลฐานของกาเมสุมิฉาจาร ซึ่งนำความยุ่งยากมาสู่สังคมของชาวโลก จงดเว้นจากการพูดคำขโมกข์ คำหยาบ คำเหลวไหล คำที่ทำคนให้แตกแยกกัน และไม่ส่งเสริมให้ใครๆ พูดถ้อยคำเช่นนั้นออกมาเป็นอันขาด ประการสุดท้ายให้งดเว้นจากการค้ำกินของมีนเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มีใช้เพียงจงดเว้นเท่านั้น แต่ต้องไม่ส่งเสริมให้คนมีการกินการค้ำด้วยทุกวิถีทาง

นี่เป็นหลักของการกระทำที่สะอาดของกายและวาจาแล้ว ทั้งควบคุมไปถึงใจของผู้นั้นด้วย

งานการในหน้าที่ที่ทุกคนต้องกระทำมีอยู่ ก่อนทำงานประเภทใดก็ควรคิดเสียก่อนว่า งานนั้นเป็นงานอยู่ในกรอบของศีลธรรมหรือไม่ ถ้าอยู่ในกรอบของศีลธรรมก็ควรทำ ถ้าออกไปนอกกรอบของศีลธรรมแล้วควรควั่นแม้จะมีรายได้เป็นจำนวนมากมาจากการกระทำนั้น บุคคลผู้รักตนสงวนตนพึงควั่นไม่แตะต้องงานประเภทนั้นเป็นอันขาด คนที่คิดอย่างนี้ก่อนทำงานก็ได้ชื่อว่าเป็นคนมีงานที่สะอาดประกอบอยู่ด้วย

งานที่ไม่สร้างความยุ่งยาก...เป็นงานที่ควรกระทำ

ในฐานะที่เป็นชาวพุทธ ควรทำงานประเภทที่ไม่ร้อนใจแก่ตนแก่ท่าน ไม่ส่งเสริมให้เกิดความยุ่งยากในสังคมของโลก เช่นการทำกสิกรรมทำไร่ไถนาไปตามหน้าที่ ไม่เป็นการทำให้เกิดเคียดแค้น การทำมาหากินทางค้าขายก็เป็นงานอาชีพที่ถึงงาม แต่ต้องควั่นเสียบางประการ เช่น การค้าของมีนเมาประเภทหนักเบาต่างๆ การค้าอาวุธยุทโธปกรณ์ อันเป็นเหตุให้เกิดการอีกเฒิมและรบราฆ่าฟันแ่กกันเป็นการค้าที่มีขอบด้วยธรรม การค้าบางอย่างผิดศีลธรรม แต่ไม่ผิดกฎหมาย เพราะกฎหมายมิใช่จะให้ความคุ้มครองแก่สังคมดีเสมอไป บางอย่างก็ผิดเหมือนกันเช่น กฎหมายเปิดโอกาสให้เล่นการพนันได้ ให้ค้าของเมา เช่น ฝิ่นเป็นต้นได้ ขายอาวุธก็ได้ กฎหมายเช่นนี้เป็นแต่ควบคุมการกระทำนิดหน่อยเท่านั้น หาได้ตัดรากเหง้าของความชั่วให้หมดไปไม่

ส่วนทางศีลธรรมถือว่าเป็นสิ่งไม่คิดโดยแท้ แต่เพราะคนเขียนกฎหมายเป็นคนอยู่ในโลก ทำอะไรอย่างชาวโลกที่ไหลไปตามกระแสของกิเลส จึงสร้างความยุ่งยากแก่ตนอยู่อย่างมากมายเสมอ เช่นน้ำเมาทำความยุ่งยากให้ชนกโชน ฝิ่นทำความยุ่งยากให้เท่าไร พวกอาวุธที่แข่งกันสร้างอย่างมากมายจนหาทางลด

กันไม่ได้ และอาวุขเหล่านี้จะเผาโลกให้ละเอียดอยู่แล้ว นี่เป็นความยุ่งยากเพราะงานที่ผิดศีลธรรมกันทั้งนั้น ถ้าหากเราเขียนกฎหมายตามหลักศีลธรรม และหาทางกล่อมคนให้เข้าหาศีลธรรมได้มากที่สุด ก็จะเป็นการช่วยกันผดุงความสะอาดของโลกไว้ได้ เคียวนี่โลกเรากำลังยุ่งยากเพราะขาดหลักทางศีลธรรมนี้เอง จึงพูดได้อย่างเต็มปากว่า โลกจะร่มเย็นดับเข็ญได้ด้วยชาวโลกทำงานที่สะอาดตรงตามหลักของศีลธรรมเท่านั้น

ทำงานเพื่องาน

ในค่านทำงานที่สะอาดนั้น หมายถึงการทำงานที่คนได้เลือกเฟ้นแล้ว เห็นว่างานใดเป็นงานสะอาด อยู่ในกรอบของศีลธรรม ก็ลงมือทำงานนั้นได้ โดยมีต้องรอ

แต่ในการปฏิบัติงานอันเป็นหน้าที่นี้ อาจเกิดความไม่สะอาดขึ้นมาได้เสมอ เพราะอะไรเล่า?

เพราะว่าคนทำงานทุกคนมักมีความเห็นชนิดเข้าข้างตัว จะทำอะไรก็เอาตนเข้าข้างไว้ก่อนเสมอ จะทำอะไรสักชิ้นหนึ่งก็มักจะถามตนเองในใจว่าตนจะได้อะไรจากงานที่ตนทำบ้าง จะได้มากน้อยเท่าใด จะได้ไวหรือได้ช้าๆ โดยเอาตัวขึ้นตั้งแล้วโน้มไปสู่ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุที่ตนต้องการเสมอ เพราะทุกคนมีความอยาก มีความหวังในผลอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ไม่มีใครที่จะไม่มีความหวังในผลของงาน เมื่อเป็นดังนี้เราก็ตราบว่าการปฏิบัติงานที่ไม่สะอาดนั้นเนื่องจากความต้องการนี่เองเป็นใหญ่ จึงจำเป็นต้องควบคุมความอยากในผลของงานไว้ให้มาก คือให้มีความรู้สึกว่าคุณทำงานเพื่องาน มิใช่ทำงานเพื่อลาภเพื่อยศอะไรหาทำได้

ควบคุมความอยากไว้ได้ การงานก็สะอาด

คนเราทั่วไป มักควบคุมความอยากไว้ไม่ค่อยได้ การควบคุมอยากไม่ได้ เป็นวิสัยของสัตว์ดิรัจฉาน เช่น หมา...แมว มันคุมความอยากไม่ค่อยได้ พอเห็นอาหารก็จะกิน พอเห็นสัตว์ตัวเมียก็จะหันเข้าใส่ทันที นั่นเป็นสัตว์ดิรัจฉาน **คนเรา** ต่างจากสัตว์ดิรัจฉานตรงนี้ ตรงที่**ควบคุมความอยากได้** แม้มันจะเกิดขึ้นบ้าง ก็รู้จักเพียรระวังไม่ยอมให้ออกให้ใครเห็น ราคาศของความเป็นคนนั้นอยู่ตรงนี้แหละ ถ้าเรามีความคิดแบบนี้เราก็มีความเป็นคน แต่ถ้าขาดความคิดอย่างนี้ เราก็เป็นอะไรอย่างหนึ่งที่เรียกว่าคนไม่ได้

การควบคุมความอยากจึงสำคัญมาก อันคนที่ทำงานด้วยความอยาก ในผลของงาน กับคนที่ทำงานด้วยความไม่อยagnั้นผลงานก็ผิดกัน ความรู้สึก ในใจก็ผิดกัน คนอยากได้มักทำอะไรด้วยความรีบร้อน และอยากได้เห็นผลเร็วๆ ถ้าหากไม่สำเร็จคงความต้องการหรือผลที่ได้ก็น้อยไป เขาก็ยอมเป็นทุกข์ และก่อให้เกิดความยุ่งยากในวงงานขึ้นได้มาก

การทำงานติดต่อกับคนมากล่อแหลมต่ออันตรายมากเต็มที เพราะทุกคนมีความอยาก และเมื่อเขาต้องการให้ได้สมอยาก เขาก็ต้องทำโดยวิธีลัดเพื่อผลของเขา

ท่านผู้หนึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดในภาคเหนือ ใครก็ทราบว่าเป็นภาค ที่มีการค้าไม่ชอบธรรมอยู่ประการหนึ่ง คือการค้าฝิ่นเถื่อนมีชุกชุมและจับกันบ่อยๆ แม้ถูกจับบ่อยครั้งพวกนักค้าก็หาเกรงกลัวไม่ คงหาทางค้ากันต่อไปอีก คราวหนึ่ง นักค้าคนหนึ่งถูกจับเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ก็ทำการสืบสวนและส่งสำนวน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเพื่อสั่งฟ้อง หรืออาจไม่ฟ้องก็ได้สุดแล้วแต่ปลายปากกาของท่าน เจ้าทุกข์จึงได้มาหาท่านผู้ว่าราชการแต่เช้าเพื่อขอความช่วยเหลือ โดยขอให้ท่านสั่งไม่ฟ้องเสีย และเขาจะให้เงินเป็นจำนวนถึงสามแสน ท่านผู้ว่า

ราชการถึงกับสะอึกไปทีเดียว เพราะเงินมันมากเอาการอยู่ เป็นผู้ว่าราชการมาหลายปีแล้วยังเก็บเงินไม่ได้เท่านั้นเลย

คนดีที่โลกต้องการ

เจ้ามารร้ายที่อยู่ในส่วนลึกของดวงใจออกมาเสนอตัวว่า ปลอ่ยเขาเสียเถอะ เอาเงินสามแสนดีกว่า ไม่มีใครรู้เห็นในการกระทำของเราดอก สมัยนี้เงินทองหายาก เงินเดือนที่ได้ก็ไม่พอใช้ ต้องจ่ายเงินค่ารับแขกปีหนึ่งมากมาย รับเงินไว้ใช้ดีกว่า อย่าขึ้นทำเป็นคนชื่อไปหน่อยเลย เจ้ามารร้ายกระซิบอย่างนี้ ทำเอาใจอ่อนช้ำจะเห็นด้วยเหมือนกัน

แต่เสียงของพระไต่ดังก้องขึ้นในใจว่า “จงคิดดูให้ดี...เจ้าทำราชการมา ก็นานแล้ว เริ่มตั้งแต่สำเร็จการศึกษาและเข้าทำงานได้เลื่อนตำแหน่งมาโดยลำดับ จนเป็นถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เธอเคยทำความผิดให้ตนเองมัวหมองบ้างไหม? ...ลองคิดดู เงินเดือนที่เธอได้ก็พอกินแล้วไม่ใช่หรือ เธอจะเอาเงินไปทำไม นักหนา เงินช่วยเธอให้พ้นจากบาปได้ไหม เงินทำให้เธอมีราคาขึ้นหรือเปล่า ราคาของคนมีได้อยู่ที่เงิน แต่อยู่ที่ความคิดต่างหาก พระราชาผู้เป็นประมุขของชาติ ส่งตัวเธอมาเป็นตัวแทนของพระองค์ มาอยู่ต่างหูกต่างคาของพระราชา ผู้ใหญ่ เขาไว้วางใจในเธอจึงตั้งเธอให้เป็นใหญ่ถึงขั้นนี้ เธอจึงไม่ควรที่จะทำสิ่งที่ผิดต่อ จักประสงค์ของพระราชาเป็นอันขาด ขอเธอจงเป็นผักฝ่ายของความดีเถิด อย่า เป็นผักฝ่ายความชั่วเลย”

เสียงธรรมเสียงพระไต่ดังก้องขึ้นในหู จึงปลงตก เราควรเป็นฝ่ายของ ธรรมดีกว่า ไม่ควรเป็นฝ่ายของอธรรม เราควรทำตนเป็นคนดีของโลก ดีกว่าเป็นคนชั่วของโลก ท่านข่มใจได้ชนะน้ำใจตนเอง ไม่ยอมทำความผิด

เพราะเห็นแก่สินจ้างรางวัล ท่านจึงไล่คนนั้นออกจากบ้าน และได้ความคิด
ชั่วออกจากใจของท่านด้วย คนอย่างนี้เป็นคนที่โลกต้องการ เป็นคนมีมือสะอาด
และทำกิจชอบให้แก่บ้านเมือง ความคิดเพื่อขจัดความชั่วในใจให้ออกไปจาก
คนได้ เป็นความคิดชอบประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งเราเรียกตัวของเราเองว่าเป็นคนไทย คนไทยคือคนที่
ไม่ยอมเป็นทาสของใคร แม้การเป็นทาสของกิเลสก็ไม่สมควร ถ้ามีใครคนหนึ่ง
เอาเงินมาให้ท่าน และขอร้องให้ท่านทำสิ่งใดๆที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยศีลธรรม
ท่านขาคความยังคิด...ยอมกระทำให้เขา เพราะต้องการสินจ้างเพียงเล็กน้อย
ถ้าใครจะค่าท่านว่าเป็นคนขายชาติมันก็สมควรแล้ว เพราะท่านมิได้คิดคำนึงถึง
ชาติบ้านเมือง ยอมกระทำความผิดเพราะเห็นแก่อามิสเล็กๆ น้อยๆ เสียความ
เป็นไทไปหมด คนผู้รักเกียรติรักความเป็นไทย ไม่ควรกระทำเช่นนั้นเป็นอันขาด

คนผู้บังคับตนเอง สอนตนเอง มีให้กระทำการใดๆที่ผิดต่อหลักศีลธรรม
และกฎหมาย ก็ชื่อว่าเป็นนายของตนเอง บังคับตนเองอยู่ในความรับผิดชอบ
ได้เป็นอย่างดี คนเช่นนี้ควรจะเป็นหัวหน้า ควรปกครองหมู่ของตน และ
สามารถนำตนนำหมู่ไปสู่สถานปลอดภัยได้โดยแท้

ถึงเวลาแล้วที่พวกเราผู้เรียกตนเองว่าไทย ผู้ชอบพูดว่าตนรักชาติไทย
พึงทำตนให้เป็นคนมีดวงใจสะอาด ทำงานประเภทที่มีความสะอาดโดย
ถูกต้องตามหลักศีลธรรม และทำโดยความไม่ยากได้ในผลของงาน มุ่งแต่
ให้งานสำเร็จและเรียบร้อยไปโดยส่วนเดียว ก็จะเป็นคนสะอาดทั้งภายใน
ภายนอก งานที่ทำด้วยใจที่สะอาดก็จะเป็นงานที่สะอาด ผลที่เกิดขึ้นตาม
แรงของงานก็เป็นผลที่สะอาด ความสุข...ความสงบย่อมมีแก่ผู้มีงานอัน
สะอาดเสมอ.

ช่วยกันถ่อ ช่วยกันพาย

... ในเรือลำเดียวกัน ...

ทุกคนมีหน้าที่ต้องช่วยกันถ่อ ช่วยกันพาย
ช่วยกันถือท้าย ช่วยกันถือหัว ช่วยกันวิดน้ำ ช่วยกันอุดรูรั่ว
เพื่อให้เรื่อนั้นไปถึงปลายทางได้เรียบร้อย จะมาเกยงกันไม่ได้
ถ้าขึ้นเกยงกัน...เรือไม่เดิน เรือล่ม ผลที่สุดเราก็จมน้ำตายกัน

ในวงการงานก็เหมือนกัน...เรามาทำงานร่วมกัน
ถ่างงานอยู่ เราก็อยู่ งานไม่มีเราจะอยู่กันได้อย่างไร
เช่น งานล้ม ไม่ใช่ล้มแต่ฉัน เขาก็ล้มด้วยเหมือนกัน
เพราะเขาก็ไม่มีงานทำต่อไป

ที่นี่เราช่วยกันอย่าให้งานมันล่มมันจม
ให้ถือว่าเราทุกคนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
มาร่วมลงเรือลำเดียวกันแล้ว มีอะไรก็ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ
ช่วยกันรักษาผลประโยชน์อันจะเกิดขึ้นเป็นส่วนรวม

พระพรหมมิ่งคตาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณ)

เมื่อเดินแล้ว...อย่าหยุด!

คนใดเกิดมาแล้วขยันทำมาหากิน
จะเป็นชวานาชาวสวน เป็นคนค้าขาย หรือเป็นคนทำอะไรก็ตาม
แต่เป็นคนขยันขันแข็ง
ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ในหน้าที่การงาน
ไม่ย่อท้อถอยในการปฏิบัติหน้าที่
เขาคังเนื้อคังตัวได้ มีฐานะมั่นคงเป็นปึกแผ่น
แล้วก็เจริญก้าวหน้าต่อไป

... เมื่อเดินแล้วอย่าหยุด! ...

พระผู้มีพระภาคท่านสอนไว้อย่างดี
บอกว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายปลายทาง
เธออย่าหยุดเสียเป็นอันขาด จงเดินต่อไป
แม้ว่าจะมีอุปสรรค มีข้อขัดข้อง อย่างลัวต่ออุปสรรคนั้นๆ
จงฟันฝ่าต่อไปจนถึงจุดหมายที่เราต้องการ

พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

เต็มใจและพอใจ

...ในการปฏิบัติ...

เราปฏิบัติอะไร ต้องทำด้วยความเต็มใจ พอใจ

ถ้าไม่พอใจแล้วก็ทำไปอย่างนั้นแหละ

... เ ห มี อ น กั บ ...

เรามาวัดฟังธรรมนี้

ถ้าเรามาด้วยความพอใจ เราก็มาทุกวันอาทิตย์

...แต่ถ้าไม่พอใจ...

เพื่อนลากมาจูงมา พอมาถึงก็ฟังสักวันหนึ่ง

แล้วก็หายหน้าไปเลย ไม่มาต่อ

เพราะไม่ชอบ ไม่มีปิติ ไม่มีความอึดเิบในการฟังธรรม

สู้ไปคุยหนังไม่ได้ สู้ไปฟังเพลงไม่ได้ สู้ไปนั่งเล่นไฟไม่ได้

... มันสบายใจ ...

สบายใจแบบเป็นทุกข์ในภายหลัง นั่นแหละแบบนั้น

ต้องลงมือทำ จึงสำเร็จ

ทางที่จะสำเร็จได้นั้น เราจะต้องลงมือทำด้วยตัวของเราเอง
ในเรื่องที่เราเห็นแล้วว่ามันเป็นเรื่องถูก เรื่องชอบ
เป็นเรื่องที่จะให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุขแก่ตัวเรา
แล้วเราก็ต้องลงมือทำ

. . . ถ้าเราไม่ทำ . . .

เราก็จะไม่ได้รับผลที่เราต้องการ ไม่ว่าจะเป็นผลอะไร
เมื่อเราต้องการ

ก็ต้องศึกษาว่าทางที่จะสำเร็จให้เกิดผลนั้นอยู่ที่อะไร
เมื่อเราเห็นเหตุของการกระทำว่าจะเกิดผลดังที่เราต้องการ

. . . เราก็ลงมือทำ . . .

เมื่อทำไปมันก็เกิดผลขึ้นแก่ตัวของเรา

. . . เราจะได้รับผลนั้น . . .

อันนี้เป็นฐานเบื้องต้น เป็นสัมมาทิฐิขั้นมูลฐานที่เราควรจะมีไว้ในใจ

พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อปัญญา นันทภิกขุ)

อย่าหวังมากเกินไป

อย่าไปมีความหวังให้มันมากเกินไป

อย่าไปคิดกะการว่า

ต้องได้เท่านั้น ต้องได้เท่านั้น

ทำโรย่านั้น ทำโรย่านั้น

เราอย่าไปคิดอย่างนั้น

... คิดอย่างไร ...

คิดแต่เพียงว่าเรามีหน้าที่ทำงาน

เราทำงานไปตามหน้าที่

เราค้าขายไปตามหน้าที่ของเรา

เราดำเนินการธุระอะไรต่างๆก็ทำไปตามหน้าที่

ส่วนผลอันจะเกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องของเรา

มันไม่ใช่เรื่องที่เราจะคิดได้ คิดหวังไว้ได้

สุดแล้วแต่เหตุการณ์สิ่งแวดล้อมมันจะอำนวยให้ดีขึ้น

ความนิยมที่ผิด

ความนิยมในทางผิดๆ

ก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ยากอยู่มากเหมือนกัน

... สมัยนี้ ...

เป็นสมัยของการนิยมคนชั่วๆ

คนโคแตงตัวคี่ มีบ้านอยู่ใหญ่ มีเงินใช้ฟุ่มเฟือย

คนส่วนมากก็ยกย่องชมเชยให้เกียรติกัน

ข้อนี้เป็นความนิยมที่ผิดมาก

แทนที่เราจักนิยมคนดีว่าเป็นคนมีเกียรติ

เรากลับชมคนชั่วว่าเป็นคนมีเกียรติไปเสียแล้ว

นี่เป็นความผิดพลาดอันยิ่งใหญ่ของสังคมสมัยปัจจุบันนี้

เราถือเปลือกคนว่าเป็นเรื่องสำคัญกว่าใจกันเสียหมด

...เราจึงต้องเป็นทุกข์เคืองครั่นกันอยู่ทุกวันนี้...

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

สร้างที่พึงสำหรับตน

ตนแลเป็นที่พึงของตน

สิ่งที่บังคับให้เป็นดังใจปรารถนาไม่ได้

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เกิดน้ำท่วมภาคเหนือมากคราวหนึ่ง ท่วมบ้านท่วมป่า ท่วมทุ่งนา ทำให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก ข้าพเจ้าออกเดินทางไปเยี่ยมชาวบ้านที่ถูกน้ำท่วม ได้เห็นแล้วก็น่าสงสาร การบรรเทาภัยจึงได้เริ่มกระทำกัน พี่น้องผู้ใจบุญได้ทำการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี มาถึงปีนี้ ๒๔๙๙ เป็นปีก่อน ๒๕๐๐ อันชาวเราถือกันว่าเป็นปีสำคัญ น้ำได้ไหลท่วมทับไร่นาของชาวบ้านถึงสามครั้งติดๆกัน ทำให้ข้าวกล้าที่ปักดำไว้นานๆ ได้รับความเสียหายเป็นอันมาก ข้าวเป็นอาหารสำคัญของคนไทย ถ้าข้าวงาม...คนไทยก็พลอยงามไปด้วย ถ้าข้าวไม่งามคนไทยก็ไม่งาม ถ้าต้นข้าวตาย...คนไทยอาจถึงตายก็ได้ การทำนาจึงเป็นงานสำคัญของชาวไทย การทำนาก็ต้องอาศัยน้ำ แต่เราต้องการเพียงพอดีเท่านั้น หากไปก็ไม่ได้ เกินไปก็ไม่ได้ ใครเล่าจักบังคับน้ำได้ดังใจตามปรารถนา...ทำได้ยากเต็มที่

เมื่อธรรมชาติลงโทษ

บางปีมีลมร้ายผ่านประเทศไทยทั้งหลายครั้ง เราเรียกลมร้ายชนิดนี้ว่า “ไต้ฝุ่น” เป็นคำของฝรั่ง เราเรียกทับศัพท์ลงไปเลย ลมนี้เดินทางมาไกลมาก ค่อยรวมตัวกันเข้าแถวกลางมหาสมุทรแปซิฟิก อันเป็นมหาสมุทรที่มีความลึกและกว้างที่สุด ลมเริ่มมาจากตอนเหนือเดินมาเรื่อย พอมาถึงตอนกลางก็ปะทะกับลมตอนใต้ มันเกิดมันตัวขึ้นสูงด้วยความเร็ว และเคลื่อนตัวไปตามทิศทางของมัน โดยมากผ่านประเทศฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น ญวน และกัมพูชาในที่สุด

สมัยก่อนลมแบบนี้มีน้อย...ไม่รุนแรงนัก แต่เดี๋ยวนี้มีมากขึ้นเพราะว่ามนุษย์มีความซุกซนกว่าแต่ก่อน ชอบเอาไม้ไปแห่เสื่อ อย่างคนโบราณพูด...

เสื่อ คือธรรมชาติของดินฟ้าอากาศ

ไม้ คือระเบิดไฮโดรเจนที่พวกมิชฌาฏิฐิชอบคิดกันขึ้น

พวกนี้มีความรู้มากจนไม่รู้จะทำอะไร เลยเอาความรู้ไปคิดค้นเรื่องระเบิดแบบแปลกๆ คิดระเบิดเพื่อการระเบิดตัวเอง จักเข้าในจำพวกบ้าและโง่แบบหนึ่ง เช่นเดียวกับการทดลองระเบิดปรมาณูแต่ละครั้ง ทำให้อากาศเคลื่อนไหวอย่างแรง เพราะระเบิดๆออกแล้วก็ทำให้เนื้อที่ในอากาศว่างจากอากาศ อากาศจึงถอยไป รุกเนื้อที่ของตอนอื่น และมันรุกรันกันไป จนกลายเป็นพายุขึ้นไต้ในที่สุด นี่เป็นผลของการกระทำ อันควรจะเรียกว่าบ้าบิ่นของนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย ที่ขาดหลักความเห็นชอบเป็นมูลฐานในใจ

เราได้รับข่าวน้ำท่วมจากประเทศต่างๆเสมอ ถ้าปีไหนน้ำท่วมที่ใดแล้ว ก็มักมีการท่วมทั่วไป จึงกล่าวได้ว่า เป็นการท่วมโลกทีเดียว แต่มีใช้ท่วมรุนแรง ดังกล่าวไว้ในคัมภีร์ของพวกยูคาย อันเป็นการท่วมที่ใหญ่โตที่สุด ในคัมภีร์ของพวกพราหมณ์ก็กล่าวถึงเรื่องน้ำท่วมเช่นเดียวกัน นักวิทยาศาสตร์ตอบว่าคงจะมีแน่ คราวหนึ่งในยุคที่น้ำแข็งละลาย พอละลายก็ไหลท่วมพื้นโลกไปเลย คงมี

เค้าวู๋บ้าง นักศาสนาจึงน้อมเอาเรื่องนั้นมาสอนคน ทำให้คนกลัวมาปกัลกรรม ถ้าทำชั่วหนัก...พระผู้เป็นเจ้าจะลงโทษอย่างแรง ในสมัยนั้นคนมีเหตุผลเขาไม่เชื่อแนวนั้นแล้ว แต่อาจเชื่อว่าด้วยการกระทำของชาวโลกในรูปต่างๆกันและรุนแรงเสมอๆนั้นอาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาแก่ชาวโลกได้ยาก มีตัวอย่างอยู่ถมไปอันเป็นเรื่องปรากฏการณ์ของธรรมชาติ เช่น การทำลายป่าเสียหมด ชาวเราจะขาดน้ำสำหรับจะใช้สอย การทำลายชีวิตสัตว์ป่า...เพียงทดลองความแม่นยำในการยิงปืนของคน ก่อให้เกิดผลในทางร้ายๆได้มาก สัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ไปเลย คนรุ่นหลังหาความรู้ยาก ผลกรรมที่เราทำย่อมก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำได้เสมอ และการให้ผลนั้นอยู่ที่เวลา เมื่อโคกรรมตามทันก็ได้ผลทันที

เรื่องน้ำท่วมบ้านเมืองนั้น ก็คงเป็นผลของการกระทำของชาวโลกอยู่มากเช่นกัน ชาวโลกจึงควรทำการวินิจฉัยกันคว่ำคว่ำว่าทำไมมันจึงท่วมเสมอ จะหาทางแก้ไขได้หรือไม่ ถ้าทำได้ก็ควรหาทางบำบัดบดเป่าให้หายไป ก็จะเป็นการดี

กิเลส...เป็นเหตุให้น้ำท่วมใจ

อันน้ำที่ไหลมาท่วมบ้านท่วมเมืองนั้น เป็นน้ำภายนอกถึงจะก่อให้เกิดความเสียหายก็ไม่รุนแรงเท่าไฉน น้ำอีกชนิดหนึ่งเป็นน้ำภายใน เป็นน้ำที่เราเรียกว่ากิเลส อันเป็นเหตุทำให้ใจเศร้าหมอง เป็นท่วงน้ำที่กว้างใหญ่ อาจไหลท่วมใจเมื่อใดก็ได้

ในทางธรรมะท่านเรียกว่า โสมะ ซึ่งแปลว่า ท่วงน้ำ มีอยู่ ๔ ประการด้วยกันดังต่อไปนี้ คือ

๑. กาโมชะ   ท่วงน้ำคือกาม
๒. ภโวชะ   ท่วงน้ำคือภพ

๓. ทิฏฐิธัมมะ ห่วงน้ำคือความเห็น

๔. อวิชโชนะ ห่วงน้ำคืออวิชชา

ในทางพระพุทธธรรมถือว่า ชีวิตของหมู่สัตว์ก็เป็นโลกโลกหนึ่ง เรียกกันว่าโลกสัตว์ โลกคือหมู่สัตว์ โลกนี้ประกอบด้วยกายกับใจ หรือรูปกับนาม กายก็เป็นสิ่งประกอบขึ้นด้วยของแข็ง ของเหลว ความร้อน สิ่งทั้งสี่ประการนี้รวมกันเข้า มีใจครอง...ก็กลายเป็นสัตว์มีชีวิต

สิ่งสำคัญที่ต้องระวังมากที่สุดในชีวิต

แต่การเป็นมาของสัตว์โลกเป็นเรื่องสลับซับซ้อนอย่างมากมาย ไม่สามารถที่จะพรรณนาให้หมดความได้ และเป็นเรื่องที่ไม่รู้จะจำเป็นเท่าใดนัก เรามารู้กัน แต่เพียงว่า เราเกิดมาแล้วจากท้องของแม่ คุณแม่ได้พุ่มพักทะนุถนอมรักษาเรามาจนเติบโต เมื่อโตแล้วก็ต้องคิดพึ่งพาตนเองต่อไป ในชีวิตของคนเรามีเรื่องที่ต้องจัดต้องทำเพื่อความอยู่สบายเป็นอย่างมาก เรื่องที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือการระวังใจของคนมิให้น้ำท่วมได้ ต้องพยายามยกใจของคนให้สูง จนพ้นจากระดับน้ำท่วมคนจึงจะปลอดภัย สิ่งที่ทำมโนนั้นได้แก่ห่วงน้ำทั้งสี่ดังกล่าวข้างต้น และจะยกมาอธิบายให้เห็นเป็นเรื่องๆไป ดังนี้

ห่วงน้ำคือกาม

๑. กาโมชะ น้ำคือกาม กามคือสิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ เรียกว่า กามคุณ มี ๕ อย่าง คือ รูปที่เห็นได้ด้วยตา เสียงที่ฟังได้ด้วยหู กลิ่นที่ดมได้ด้วยจมูก

รสที่ชิมได้ชั่วยลัน และสัมผัสคือสิ่งที่ถูกต้องได้ชั่วกายประสาธ ทั้งห้านี้เป็น
สิ่งที่หมู่สัตว์ทั่วไปรักใคร่ต้องการอยู่เสมอ ความต้องการเป็นความต้องการตาม
ธรรมชาติ เป็นความรู้สึกลึกที่เกิขึ้นมาเองตามความเติบโตของร่างกาย ไม่ต้องมีใคร
มาสอนให้ก็รู้กันได้

สามัญสัตว์ทุกตัวทุกจำพวกมีความปรารถนาในกามเสมอ หมู่สัตว์
คิริฉฉานมีความปรารถนาน้อยกว่าคน แต่ถ้าถึงคราวมันต้องการแล้วมันมีความ
รู้สึกรุนแรง ไม่มีการบังคับตัวเอง ส่วนคนมีความต้องการไม่เป็นเวลา แต่มี
ความยับยั้ง ไม่รุนแรงหรือไม่แสดงอาการให้ปรากฏแก่คนอื่น เพราะคนมีความ
รู้สึกผิดชอบบังคับจิตใจตนเองไว้ได้ ถ้าขาดความรู้สึกผิดชอบบังคับใจตนเองมีได้
คนก็เปลี่ยนสภาพเป็นสัตว์ป่าที่ขาดความยับยั้งไปทันที การเปลี่ยนสภาพจาก
คนไปเป็นคนชั่วเพราะกามเป็นเหตุ อย่างนี้เรียกว่า กามท่วมใจ น้ำท่วมจิต
ทำให้เสียผู้เสียคนไปได้มากจึงเป็นเรื่องที่จะต้องระวัง

อันคนผู้อยู่ครองเรือนก็ต้องมีคู่ครอง ต้องมีการล่องเสพกามบ้างเป็นธรรมดา
การเสพกามเพียงเพื่อสืบพันธุ์ หรือเพียงเพื่อสนองความต้องการตามธรรมชาติ
ไม่เป็นการบาปสำหรับชาวบ้าน แต่ถ้าหากว่าปล่อยใจไปในกามมากจนเกินไป จน
กลายเป็นคนเมากามหลงกาม...อย่างนี้เป็นการเสียหาย เป็นคนขาดความยังคิด
อาจทำผิดทำเสียหายได้ง่าย ความเฝ้าร้อนที่เกิดจากความโลภในกาม เพราะ
ความหลงนี้เป็นความร้อนที่รุนแรงและเผาผลาญจิตใจให้กระสับกระส่ายได้มาก
บุคคลผู้ขาดการบังคับตนเอง มักเดือดร้อนในภายหลังเสมอ

กามเป็นเหตุให้เกิดการยุ่งยากแก่ชีวิตได้มาก ดังเช่นชาวที่ปรากฏอยู่
ในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความอยากเกินพอดีเป็นส่วนมาก
ฉะนั้น บุคคลผู้หวังความเป็นไท จึงควรระวัง! อย่าเปิดประตูให้น้ำไหลเข้า
ไปท่วมใจเป็นคิ บุคคลผู้ห้ามใจจากความคิดในกามได้ เป็นคนที่หมดกังวล
มีใจสูงส่ง พ้นจากความเศร้าหมองในเรื่องนี้

ลองสังเกตดูให้ก็จะเห็นได้ว่า บุคคลที่ทำงานอันยิ่งใหญ่และทำได้ดีได้นานนั้น กามไม่แปลกเบือนเขา เหมือนน้ำไม่แปลกเบือนใบบัว ฉะนั้น ส่วนคนที่ทำงานใหญ่ๆ ไม่สำเร็จ เกิดการกินสินบนฉ้อโกงค้ายวประการต่างๆ ก็มีเรื่องมาจากกามเป็นเหตุ ท่านผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายแม้จะมีอำนาจบังคับใครๆ ได้หลายคน บางทีก็บังคับทหารได้ทั้งประเทศหลายกองพล แต่กลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไม่ทันที ในเมื่อตกอยู่ในอำนาจของกาม หญิงสาวอายุ ๑๘ ปี...มีอำนาจเหนือผู้ยิ่งใหญ่ได้ ความหลงในกามนี่แหละ...ทำให้เกิดการโกงการกินอะไรร้อยแปด เพราะว่าเงินเดือนที่ได้ไม่พอใช้ ก็ต้องหาทางอื่นชดเชย เพื่อซื้อแหวนเพชรใส่นิ้วงามๆ ของคนที่มีอายุคราวลูกคนสุดท้องของตน ต้องหารดึๆ ให้เขอนั่งให้สบาย ผู้ใหญ่ก็กลายเป็นเด็กไม่มีฟันไปเพราะความหลง อย่างนี้แหละกามท่วมใจสัตว์ละ ถ้าใครมีน้ำท่วมจนสาละก็จะตายอยู่แล้ว จงรีบถอนตนเสียเถิด! อย่าให้มันท่วมนั้กเลย

ห้วงน้ำคือภพ

๒. ภวโมฆะ น้ำคือภพ คำว่า ภพ แปลว่าความมีความเป็น ในที่นี้หมายถึง ความอยากที่จะมี อยากที่จะเป็น อย่างโน้นอย่างนี้ อันเป็นเรื่องเกินความสามารถที่ตนจะเป็นได้มีได้ เป็นความอยากที่ทำตนให้เป็นทุกซิปไปเปล่าๆ

คนโบราณเขาสอนเป็นภาษิตไว้ว่า “เห็นเขาขึ้นคานหาม อย่าเอามือประสานกัน” นี่เป็นคำเปรียบเทียบกับมาก สำหรับคนที่อยากเป็นโน้นเป็นนี้ จนขาดความรู้จักประมาณตนว่าตนนี้มีความรู้ความสามารถ พวกพ้องและสทิปัญญาขนาดไหนจะเป็นเช่นนั้นได้หรือไม่ เมื่อขาดความรู้จักประมาณตนเช่นนั้นเรื่องก็ยุ่ง ทำตนให้เป็นทุกซิปไปต่างๆ นานา

เรื่องที่เห็นง่ายในบ้านเรา ก็คือ เรื่องการอยากเป็นนักการเมือง อยากเป็นผู้แทนราษฎร อยากเป็นรัฐมนตรี อยากเป็นนายกรัฐมนตรี อะไรร้อยแปด ความอยากเป็นในทางการเมืองนี้เป็นความอยากที่รุนแรง เป็นความอยากเสพติดอย่างหนึ่ง ถ้าใครเป็นโรครอยากเป็นเข้าแล้วเลิกยาก ต้องลงทุนกันจนหมดตัวเลยทีเดียว บางคนแก่เฒ่ามีอายุถึง ๖๐ กว่าปีแล้ว ก็ยังอยากที่จะเป็นอะไรอยู่อีก เขาหาได้นึกถึงความตายหรือความแตกดับของชีวิตไม่

ความอยากแบบนี้แหละ เป็นตัวอย่างของความอยากในความเป็นไปได้ **ในทางพระท่านสอนว่า ความอยากมีอยากเป็นทุกแบบเป็นความทุกข์ทั้งนั้น** ข้อนี้เราลองมาพิจารณาถึงเหตุการณ์ของชีวิต ก็มองเห็นได้ว่า มันเป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่อยากในสิ่งใดความทุกข์ก็เกิดเพราะสิ่งนั้น เมื่อยังไม่ได้มาสมหมาย ครั้นพอได้สมหมายแล้วก็เกิดความอยากที่จะให้มันอยู่นานๆ ไม่อยากให้มันหายไป ถ้าหากได้มาแล้วแต่ไม่เป็นที่พอใจ ความอยากอีกแบบหนึ่งคืออยากให้มันหายไปเสีย และเมื่อไม่หายไปมันก็เป็นความทุกข์อีกเช่นเดียวกัน รวมความว่า **ความอยากที่รุนแรง...สร้างความทุกข์แก่ท่าน**

คนครองเรือน ว่ากันตามตรงแล้วจะหลีกเลี่ยงความอยากไปไม่ได้ จะต้องมียังเป็นธรรมดา เพราะความอยากเป็นเหตุให้เกิดความก้าวหน้าในกิจการงานได้มาก แต่ต้องมีการรู้จักประมาณในความต้องการ อย่าลืมตัวเองให้รู้ว่าเท่าใดพอสำหรับความเป็นอยู่ของตน ไม่ปล่อยให้ความอยากในสิ่งที่ตนไม่สามารถจะมีได้ครอบงำจนเกินไป ความทุกข์ที่เกิดจากความอยากก็คงไม่มี น้ำคือความอยากท่วมใจไม่ถึง ใจสูงก็พ้นจากระดับนั้นๆ อันก่อให้เกิดทุกข์ การครองเรือนของเขาก็เป็นไปเพื่อความสุขสบายเดียว

คนบางคนมีความต้องการรุนแรงมาก จะทำอะไรก็มีความอยากกำกับอยู่เสมอ นึกคาดไว้แล้วว่าจะได้เท่านั้นเท่านี้ อย่างนี้ก็เรียกว่าทำงานนั้นอย่างทาส ทำพลางปากก็ภาวนาไปพลางว่าขอให้ได้อย่างนี้ คนอย่างนี้เป็นคนที่มีทุกข์มาก มี

ใจร้อนตลอดเวลาหาความสงบใจไม่ได้ ท่านผู้หนึ่งเขาบอกว่าจะได้รับบรรดาศักดิ์เป็นอย่างนั้นชื่อนั้น ยังไม่ทันถึงวันรับตามทางราชการกำหนดให้ แก่ที่ยวบอกเขาทั่วทุกคนที่รู้จักว่า ต่อไปนี้ต้องเรียกชื่อนี้ อย่างนี้เรียกชื่อเดิมเป็นอันขาดอย่างนี้เขาเรียกว่า เมาในความมีความเป็น

บางคนทำงานหวังลาภหวังยศอย่างเดียว พอทำไปนานๆ เข้าไม่ได้รับดังที่ตนต้องการก็เลิกจากงานนั้นเสียแล้ว อย่างนี้เขาทำงานได้น้ำ ไม่ได้ไผ่ขึ้นมาหายใจกับเขาอื่นๆ เลย คนนี้น่าสงสารมาก...ที่เขาไม่รู้จักแสวงหาความสุขในทางใจ ความสุขเป็นเรื่องที่ทุกคนทำเอาได้โดยไม่ต้องลงทุนอะไร ความสุขมีไค้อยู่ที่ลาภผลเงินทอง หากอยู่ที่การรู้จักทำใจของคนให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และเป็นอยู่อย่างเสรีตามปกติของใจ ไม่ปล่อยใจให้ตกเป็นทาสของอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น เพียงเท่านั้นก็มีความสุขได้สมปรารถนา แต่คนเรามักมีปกติชอบเดินในทางง่ายทางต่ำๆ ที่ทำตนให้เสียหายโดยไม่รู้สึกตัว เพราะขาดความระมัดระวังตนเอง ถ้าหากมีสติระวังตนสักหน่อยเท่านั้น....ความชั่วร้ายก็ไม่อาจรบกวนจิตใจได้

ลองถามตัวของท่านดูบ้างเถิดว่าท่านเกิดมาทำไม?

เกิดมาเพื่อเป็นทาสหรือเพื่อเป็นไท

เกิดมาเพื่อพันธทุกข์หรือเพื่อติดข้องในทุกข์

ถ้าได้รับคำตอบว่า “เกิดมาเพื่อพันธทุกข์” ก็ต้องทำทุกวิถีทางที่จะพันธทุกข์ไปได้

ความอยากในทางพันธทุกข์ไม่เป็นความอยากที่เสียหาย เป็นไปเพื่อดับสนิทของไฟที่กำลังเผาผลาญจิตใจอยู่ เป็นความอยากที่ทุกคนควรมีควรทำกันให้มาก ในสมัยที่โลกกำลังแข่งขันกัน...อยากที่จะมีจะเป็นอย่างชาวโลกเขาเป็นกันอยู่ ขออย่าเป็นกันเช่นนั้นเลย เปลี่ยนใจเสียบ้างเถิด

ห้วงน้ำคือความเห็น

๓. **ทิฐิโงมะ** ห้วงน้ำคือความเห็น คนทุกคนมีความเห็นบางอย่างอยู่ในใจ และคิดอยู่เสมอที่จะแสดงความเห็นออกมาให้ปรากฏแก่คนอื่น แม้แต่ตัวผู้เขียนเองก็เป็นคนมีความคิดเห็นหลายอย่าง และได้แสดงออกให้ใครๆ ได้อ่านอยู่เสมอ เป็นการให้เขาบ้าง ไม่ได้รับไว้แต่อย่างเดียว

ความเห็นบางอย่างเป็นสิ่งที่ชั่ว ไม่มีคุณค่าแก่ใครๆ ทั้งดี ทั้งชั่ว ถ้าทุกคนค้านปล่อยวางกันแล้ว เป็นเรื่องที่ต้องปล่อยหมด การเก็บไว้เป็นทุกข์ ทุกข์เพราะความถือมั่น แต่ถ้าทุกคนในค้านศีลธรรมอันเป็นขั้นเบื้องต้นของการปฏิบัติแล้วไม่เป็นการเสียหาย ในการที่จะเก็บความเห็นดีๆ ไว้กับตน เพราะความเห็นดีทำคนให้พ้นจากความทุกข์ไปได้โดยแท้ ส่วนความเห็นผิดความเห็นชั่วนั้นแหละ เป็นสิ่งที่ไม่ควรยึดถือไว้

คำว่าทิฐิเป็นห้วงน้ำท่วมใจในที่นี้ หมายถึงการเป็นคนเจ้าทิฐิ เป็นคนมีความคิดเห็นรุนแรงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และถือมั่นในความเห็นไม่ยอมเปลี่ยนแปลง สมัยนี้มักจะถูกกันว่าเป็นคนยึดมั่นในอุดมคติของตน อุดมคตินั้นถ้าเป็นไปในทางเสีย...ยึดไว้ก็เย็นภัย ถ้าเป็นไปในทางดีค่อยเป็นคุณหน่อย

มีคนเป็นจำนวนมาก ที่รับความเห็นบางอย่างในทางศาสนา การเมือง เศรษฐกิจแล้วติดมั่นในความเห็นนั้น แม้กาลเวลาผ่านไปแล้วก็ยอมเปลี่ยนแปลง คนอย่างนี้เรียกว่าเป็นคนเจ้าทิฐิ และเกิดมานะอย่างแรงขึ้นในตน เป็นคนไม่ยอมใคร ชอบแสดงออกอย่างรุนแรงในความคิดความเห็นของตนเสมอ การพูดก็มักแรงๆ ตามนิสัยที่เขาสร้างไว้ โดยมากจะเข้ากับคนอื่นไม่ได้ เพราะเป็นคนไม่ยอมรับความเห็นของใครแบบนี้ก็มีอยู่มากเหมือนกัน การที่มีคนแบบนี้เกิดขึ้นมากก็เนื่องจากการปลุกเสกที่ผิดๆ ของสังคมสมัยใหม่ ชาวสังคมเขาถือกันว่าใครมีความเห็นอย่างใดแล้วก็ควรจะเป็นอยู่อย่างนั้นไม่ยอมเปลี่ยนแปลง เขาภาวนิต

ที่ว่าถึงท่านจะคัดหัวข้าพเจ้าๆก็ไม่ยอมเปลี่ยนความคิด คนที่ถืออุดมคติตามคำภานิตนี้ มักมีความยุ่งยากในความเป็นอยู่เสมอ

นำสงสารคนบางคนเป็นผู้มีความรู้ดี ได้รับการศึกษาสูงมาก แต่เขาขาดการอบรมใจ เขามีได้ใช้ความรู้ให้สมควรแก่เหตุการณ์ เป็นคนขาดการผ่อนสั้นผ่อนยาว ถ้ามีความรู้สึกอย่างไรแล้วก็ต้องเป็นเช่นนั้น เขานึกว่าของเขาผู้เดียวถูกต้องหมด ของคนอื่นเหลวไหลใช้ไม่ได้ แต่ลืมนึกเสียว่า คนเราอาจมีการผิดพลาด เรื่องของงานของชีวิตเป็นเรื่องไม่จบ จะสำคัญผิดว่าตนเก่งแล้ว...ไม่ถูกควรรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆบ้าง แต่คนที่เห็นเจ้าทิฐตินั้นมักไม่ยอมฟังใคร ผลที่สุดต้องออกไปอยู่คนเดียวแบบลิงที่ศาลพระกาฬพลบุรี ตัวโหนครุ่ย...เพื่อนไม่อนุญาตให้เข้าหมู่ต่อไป ต้องไปอยู่อย่างโคเคียวเดียวดายนำสงสาร คนเจ้าทิฐฐิก็เป็นคนทำคอกขังตัวเองให้อยู่ในวงล้อมอันจำกัด เขาไปไหนเข้ากับใครไม่ได้ เพราะความเห็นไม่ตรงกัน ทำไมเราจะปรับปรุงความเห็นให้ตรงกันเสียไม่ได้หรือ? หรือจะผ่อนสั้นผ่อนยาวให้พอไปกับเขาอื่นได้มิดีกว่าหรือ? เขาผู้นั้น้ำท่วมใจแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ เขาไม่ยอมเปลี่ยนความคิดเห็นของเขา

นักปราชญ์ที่มีความเป็นปราชญ์อย่างบกพร่อง มักเดินสายสุดเสมอ แต่ปราชญ์ที่แท้จริงยอมเดินสายกลาง ไม่มีการทำคนให้ถึงเกินไป เพราะสิ่งที่ถึงเกินไปนั้นอาจจะขาดเมื่อใดก็ได้ ถึงคราวผ่อนก็ผ่อนบ้าง ถึงคราวจะถึงก็ถึงไวบ้าง เรียกว่า เป็นคนรู้จักกำลังของเหตุการณ์ และจะเอาตัวรอดได้เสมอ คนมีความเห็นจึกมักเอาตัวไม่รอด เหมือนคนไม่รู้จักกำลังของตน...จะไปว่ายข้ามกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวก็เอาตัวไม่รอด ผลที่สุดจมน้ำตาย นี่เป็นคนนำสงสารมาก

ในทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์สอนชาวพุทธมิให้คิดในความคิดเห็นใดๆให้เพียงแต่รับรู้รับฟังไว้เท่านั้น แล้วนำเอามาคิดไตร่ตรองดูอย่างรอบคอบ อันไหนถูกผิดก็ให้รู้ด้วยปัญญาของตน แล้วเอาไว้ใช้ในเมื่อถึงคราวที่เราจะต้องใช้ไม่ให้เเทียวแบกความเห็นไว้จนหนักเกินไป ทรงห้ามการโต้เถียงกับคนที่เห็นต่างกัน

ให้เพียงแค่แลกเปลี่ยนความเห็นกันเท่านั้น ถ้าเขาไม่รับฟังก็วางเฉยเสีย อย่าไป
ชมเขาโคชินให้กลืนหน้า จะเคืองครั่นเป็นภัยแก่ตนเอง ให้ใช้อุบายอย่างละมุน
ละม่อมกลับใจคนให้หันเข้าหาความดี นับว่าเป็นวิธีที่ประเสริฐแท้ ชาวพุทธเรา
ควรเอาอย่างและเดินตามไปเถิด

ห้วงน้ำคืออวิชชา

๔. อวิชชาหะ ห้วงน้ำคืออวิชชา พุทธภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่า อวิชชา
ปรม มล...ความไม่รู้เป็นความมัวหมองอย่างยิ่ง

คำว่า อวิชชา แปลว่าความไม่รู้ ไม่รู้อะไร? ตอบว่าไม่รู้สิ่งที่ควรรู้ สิ่ง
ที่ควรรู้คืออะไร? คือสิ่งที่เมื่อหยั่งรู้แล้ว ก็เป็นเหตุให้คนพ้นจากความทุกข์ไปได้
อวิชชา จึงหมายถึง ความไม่รู้สิ่งที่จะทำให้คนให้พ้นจากทุกข์ร้อน

ในทางธรรมท่านจำแนกความไม่รู้ไว้ดังนี้คือ ไม่รู้จักทุกข์ ไม่รู้จักเหตุ
ให้เกิดทุกข์ ไม่รู้จักความดับทุกข์ ไม่รู้ข้อปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับทุกข์ พูด
ย่อๆว่า ไม่รู้เหตุผลของชีวิตของคนนั่นเอง

บรรดาน้ำที่กล่าวมาแล้วเช่น กาม ภพ ทิฐิ ทั้งสามประการนั้นยัง
ไม่ร้ายเท่าน้ำคืออวิชชา เพราะอวิชชาเป็นรากเหง้าเค้ามูลของอีกสามประการ
ข้างต้น อวิชชาเป็นสิ่งที่อยู่ต้นแถวของโลกียธรรมทั้งปวง คราบไค่ที่ยังมี
อวิชชาอยู่ ความพ้นจากทุกข์ก็ยังไม่มีการบรรเทา

ผู้ที่ต้องการพ้นจากทุกข์จึงต้องคิดทำลายอวิชชาเสียก่อน เหมือนกับ
ทำลายต้นไม้ ถ้าซุกรากทั้งให้หมดต้นไม้ก็คงไม่เกิดขึ้นได้ ถ้าเพียงแค่ตัดตอน
ข้างบน รากของมันยังคงงอกงามอยู่ข้างล่าง...วันหนึ่งก็คงเกิดขึ้นอีก

ความไม่รู้เป็นโทษทั้งส่วนโลกและส่วนธรรม คนที่ทำผิด ทำเสียหาย ก็เนื่องจากความไม่รู้เป็นเหตุ...มีมาก อาจจะมีบ้างที่บางคนที่ทำผิดทั้งๆที่มันเป็น ความผิดคั่งที่เคยปรากฏอยู่เสมอ แต่ถ้าเรามาพิจารณาโดยแยบคายแล้ว การที่เขาทำผิดลงไปนั้นก็เพราะความไม่รู้อันจะก่อให้เกิดผลเป็นความทุกข์ และเขาเข้าใจว่ามีทางพ้นทุกข์ได้เพราะไม่มีใครรู้เห็น เขาก็มีทางสู้ในชั้นศาลได้ ความคิด เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ เรียกว่าความเข้าใจผิดนั่นเอง เขามีตา...แต่มอง ผิดจุดหมาย มองคลาดจากความจริงไปมาก ความทุกข์จึงเกิดแก่เขา

นี่เป็นเรื่องของความไม่รู้นั้นแหละเป็นเหตุ อวิชชาเป็นต้นเค้าของการ ทำผิดโดยประการทั้งปวง จึงเป็นห้วงน้ำที่ลึกกว่าห้วงน้ำใดๆ มีภัยอันตราย รอบข้าง เป็นเรื่องที่ควรหาทางแก้ไขโดยเร็ว เข้าไปจะเสียหาย อาจนำความ ทุกข์ร้อนมาให้แก่คนได้มาก

สร้างที่พึ่งสำหรับตน

เมื่อเข้าใจว่าโธษะหรือห้วงน้ำทั้งสี่เป็นภัยใหญ่ของชีวิต เราก็ต้องหา ทางป้องกันอย่าให้น้ำเหล่านี้ไหลมาท่วมใจได้เป็นอันขาด จะป้องกันได้โดย วิธีใด มีทางทำได้ตามคำสอนของพระพุทธองค์ คือการสร้างเกาะให้เป็นที่พึ่งพ้นจากน้ำท่วมได้ โดยการปฏิบัติธรรมะ ๔ ประการ

๑. มีความขยันในอันประกอบกิจทั้งส่วนคฤหัสถ์และส่วนคฤหัสถ์ธรรม
๒. มีความไม่ประมาทในการที่จะละความชั่วประพฤติกิเลส
๓. มีความสำรวมระวังตนมิให้ความชั่วไหลเข้ามาทางทวารของตนได้
๔. มีความรู้สึกขมใจตนเอง ให้อยู่ในความรู้จักผิดชอบในการกระทำกิจเสมอ

แนวทางทั้งสี่ประการนี้เป็นแนวทางของการสร้างคนให้พ้นจากน้ำท่วม เป็นการยกภาวะของใจคนให้สูงขึ้นจนกระทั่งว่าน้ำไม่อาจท่วมทับไว้ ก็เป็นผู้ อยู่ในฐานะที่ปลอดภัยจากอันตราย

ในที่อีกแห่งหนึ่ง อาฬวกยักษ์ได้ทูลถามปัญหากับองค์พระพุทธเจ้าว่า “จะข้ามโสมะและห้วงน้ำได้อย่างไร?”

ตรัสตอบว่า...

คนจะข้ามได้ด้วยความเชื่อด้วยความไม่ประมาท

คุณธรรม ๒ ประการนี้เป็นทางให้พ้นจากน้ำได้

และตรัสว่า...

จักพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร จักบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา

นี่คือแนวทางที่ทรงชี้ไว้ให้ผู้ปรารถนาจะพ้นทุกข์จากน้ำท่วมได้ดำเนินการตาม เป็นข้อปฏิบัติที่นำไปใช้ได้ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และคฤหัสถ์

ชาวเราทั้งหลาย . . .

จึงไม่ควรประมาทในการประกอบกิจที่ชอบที่ควร

ควรรีบถอนตนขึ้นจากน้ำอันท่วมใจ

เหมือนช้างที่ตกหล่มถอนตนขึ้นจากหล่มได้

ครูอาจารย์เป็นผู้ชี้บอกหนทางให้

การเดินทางเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลาย

สมัยนี้ เป็นสมัยของการเตรียมตนเพื่อก้าวหน้าไปหาความหลุดพ้น เป็นสมัยของคนขยันในการทำงาน เป็นสมัยของคนไม่ประมาท เป็นสมัยของความสำรวมใจ เป็นสมัยของการบังคับตนเอง ทำคนให้เป็นคนที่มีใจสูงส่งอยู่เสมอ ก็จะนำคนไปสู่ความสงบสุขได้สมปรารถนา ขอความพ้นทุกข์...จงมีแก่ท่าน ผู้ปฏิบัติธรรมทุกเมื่อเทอญ.

ไม่มีชะตาจากดวงดาว

ความสุข...ความทุกข์

ชาวพุทธเชื่อว่าเกิดแต่การกระทำของตนเอง

หามีอะไรคลบบันดาลให้เป็นไปไม่

ชาวพุทธไม่มีชะตาจากดวงดาว จากเทวดาเสวยอายุ จากผีสิงนางไม้

แต่ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากการกระทำของตนเองทั้งนั้น

หากแต่คนไม่ยอมรับรู้ความผิดพลาดของตน

ไม่นึกว่าตนเป็นคนทำ จึงเที่ยวไขว่คว้าสิ่งโน้นสิ่งนี้ออย่างน่าละอาย

ถ้าเอาหลักพุทธธรรมเข้าจับคู่การเป็นอยู่ของชาวพุทธในประเทศไทยแล้ว

ก็จักเห็นว่าเราเป็นชาวพุทธกันเพียงแต่ชื่อเท่านั้น

หาได้เป็นชาวพุทธกันในเชิงปฏิบัติ

เพื่อทำตนให้พ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริงไม่

ก็การเป็นชาวพุทธที่แท้จริงนั้นเป็นกันที่ตรงไหนเล่า?

เป็นกันตรงที่การกระทำในชีวิตของคตนั่นเอง

พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

หนทางสู่ความบริสุทธิ์

ชาวพุทธต้องมีศีลห้า มีกัลยาณธรรมห้าคู่กัน
คือไม่ฆ่าสัตว์ มีเมตตากรุณา ไม่ลักทรัพย์ มีการเลี้ยงชีพชอบ
ไม่ประพฤติดีกในกาม มีความพอใจในคู่ครองของตน
ไม่พูดโกหก ต้องพูดจริง อ่อนหวาน สมานสามัคคี และเป็นประโยชน์
ไม่ดื่มของมึนเมา มีความสำรวมระวังด้วยสติ
ขณะที่ชาวพุทธรักษาศีลก็กล่าวได้ว่า
เขาได้เดินตามทางไปสู่ความบริสุทธิ์แล้ว เป็นความบริสุทธิ์ขั้นต้นๆ
เดินตามแนวสมาธิต่อไป ก็ได้ความบริสุทธิ์ขั้นกลาง...ก็ขึ้นไปอีกหน่อย
เมื่อผู้ใดปฏิบัติได้ก้าวถึงขั้นปัญญา
คือการที่ปัญหาในเรื่องความทุกข์ในชีวิตประจำวันของตน
จนเข้าใจแจ่มแจ้งตามที่เป็นจริงแล้ว ทำลายความยึดมั่นถือมั่นเสียได้
เขาย่อมพบกับความบริสุทธิ์ขั้นยอด
และไม่หวนนำพาชีวิตของตนให้กลับมาสู่ความเศร้าหมองอีกต่อไป

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกุ)

รัตนธำมณีคำมีได้ในโลก

ชาวพุทธทุกคนจักต้องเข้าใจความหมายของพระรัตนตรัยให้ชัดเจน

จึงจักสามารถเข้าหาพระรัตนตรัยได้

เหมือนกับว่าเราต้องการที่จักไปหาใครคนใดคนหนึ่ง

ถ้ายังไม่รู้จักหน้าตาเขาแล้ว...ก็หาไม่พบ

ทั้งๆที่บางครั้งนั้นก็ได้อยู่เฉพาหน้ากันแล้ว

ทำไมจึงเรียกพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นพระรัตนตรัย

คำว่า รัตนะ แปลว่า แก้ว ตรัย แปลว่า สาม

แต่แก้วในที่นี้หมายถึงแก้วอันประเสริฐ หาค่ามีได้

ใครมีได้แล้วก็อุ่นใจ เย็นใจ

เพียงแต่รัตนะในทางโลก เช่น เงิน ทอง เพชร เป็นต้น

ถ้าเรามีมากเราก็สบายใจได้ แต่บางครั้งมันก็ทำให้เราทุกข์ใจบ้าง

ส่วนรัตนะทั้งสามนั้น...หาทำให้เราเดือดร้อนใจไม่

มีแต่จะให้ความเย็นใจและความชื่นใจโดยส่วนเดียว

ศิลปะการครองชีวิตให้เป็นสุข

สาธุชนย่อมหลุดพ้นได้เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น

ถ้าเสรีภาพที่สูงขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนา
ไม่ต้องเรียกร้อง...ไม่ต้องทำอะไร...
เพราะเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะทำด้วยตนเองอยู่แล้ว
ไม่ต้องไปชวนใครให้กระทำก็ได้ เราทำของเราเอง
ต่างคนต่างทำ...ต่างคนต่างปฏิบัติ...
ต่างคนต่างเดินไปในเส้นทางที่จะช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์
ช่วยให้หลุดพ้นจากอำนาจของธรรมชาติฝ่ายต่ำ
ที่มันมาบีบคั้นจิตใจเราให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจ
การค้นร้นต่อสู้เพื่อเสรีภาพอย่างนี้...ไม่กระทบกระเทือนใคร
ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ไม่มีปัญหา ไม่กีดขวางการจราจร...คนไปมากก็สะดวก
แต่ถ้าเราเดินประท้วง...กีดขวางการจราจร บางทีก็เกิดความสับสนวุ่นวาย
ตำรวจต้องเข้าไปจัดการด้วยประการต่างๆ
...ก็เอ๊ะ! ไม่ใช่เรื่องของเสรีภาพ...มันเกิดขึ้นจาก...
ความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน เพราะว่าอยากจะได้ผลประโยชน์ใจกิเลส
การทำอะไรตามใจกิเลสนั้น มันก็เกิดจากความเห็นแก่ตัวแหละนั่นเอง
พระพรหมมิ่งคลาจารักษ์ (หลวงปู่มีญาณปัญญะวิสุต)

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ศิลปะการครองชีวิตให้เป็นสุข

วันนี้ในตอนเช้าฝนตกลงมาทำให้ญาติที่วัดชลประทานฯ น้ำที่ข้างบันไดศาลา
มากหน่อย ญาติโยมที่เดินขึ้นศาลาก็ต้องลุยน้ำนิดหน่อย อันเป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้
เพราะมันเป็นเรื่องของธรรมชาติ ฝนฟ้าอากาศมันก็ต้องตกไปตามเรื่องตามราว

เราอยู่ในโลกก็ต้องการทั้งแคคทั้งฝน แต่ว่าความต้องการของมนุษย์นี้ บางทีมันก็ขัดกัน บางทีฝนตกไม่ชอบ บางทีแคคออกไม่ชอบ ลมพัดจึกก็ไม่ชอบ อย่างนั้นอย่างนี้ก็ไม่ใครเป็นที่ชอบใจ อะไรในโลกนี้จะให้เหมือนใจทุกอย่างไม่ได้ สิ่งทั้งหลายก็เป็นไปตามอำนาจของธรรมชาติ เราก็ต้องปลุกความรู้สึกในใจ ให้เกิดความพอใจกับสิ่งเหล่านั้น คือให้รู้สึกพอใจ แล้วก็จะสบาย แต่ถ้าไม่รู้สึกพอใจในเรื่องอะไรก็เกิดความทุกข์ความเคืองร้อนในชีวิตประจำวัน ในทางธรรมะจึงสอนเราให้รู้จักสันโดษ หมายความว่า พอใจในสิ่งที่เราประสมอยู่เฉพาะหน้า คืออะไรเกิดขึ้นเฉพาะหน้า เราก็นึกพอใจในสิ่งนั้น

ความพอใจในสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า กล่าวคือสันโดษเป็นศิลปะของความสุขความสบายในทางจิตใจ ในขณะใดที่เรามีความพอใจในเรื่องอะไรที่เกิดขึ้น...เราก็รู้สึกสบายใจยิ่งได้ แต่ว่าในขณะใดที่เรารู้สึกขัดใจ ไม่ชอบใจในสิ่งที่เกิดมีอยู่เฉพาะหน้า...ในขณะนั้นเราก็มีความทุกข์มีความไม่สบายใจ ความทุกข์ความเคืองร้อนใจนี้ใครๆก็ไม่ชอบ ไม่ค่อยต้องการ แต่ว่าพอเฉลอ...ความทุกข์ก็เกิดขึ้นในตัวเราได้ ที่ความทุกข์เกิดขึ้นได้ก็เพราะความประมาทไป เฉลอไปไม่ได้ใช้ปัญญาคณิกตรึกตรองในเรื่องนั้น มองอะไรก็ไม่มองแต่เพียงแง่เดียว ไม่มองไปไหนแ่งที่ว่ามันเป็นความจริงอย่างไร คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ของสิ่งนั้นเป็นอย่างไร เรามองไม่ชัดเจนตามที่มันเป็นจริง เมื่อมองเห็นอะไรๆ ไม่ชัดเจนตามที่มันเป็นจริง ก็เป็นเหตุให้เกิดความเคืองร้อนในใจได้

มองทุกสิ่งตามที่เป็นจริง

ในทางพระพุทธศาสนาจึงมีหลักคำสอนว่า จงมองทุกสิ่งทุกอย่างตามที่เป็นจริง ท่านใช้ศัพท์เทคนิคในทางธรรมะ “ยถาภูตญาณทัสสนะ”

คำว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ นั้น ถ้าแปลก็หมายความว่าเห็นอะไรๆ
ทุกอย่างตามที่มันเป็นจริงๆ

ความจริงของสิ่งนั้นมันเป็นอย่างไรเราก็มองเห็นชัดในสิ่งนั้น ในขณะที่เรา
มองเห็นสิ่งนั้นชัดเจนแจ้งตามที่มันเป็นจริง ความหลงมันก็ไม่มี ความยึดถือใน
สิ่งนั้นก็ไม่มี ใจเราก็อว่างจากความยึดถือ และเมื่อใจว่างจากความยึดถือ เราก็
มีความสงบใจ

พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านสอนเรา ให้หัดมองอะไรๆทุกอย่างที่มันผ่าน
เข้ามาในวิถีชีวิตของเรา ให้รู้ชัดเห็นชัดตามที่มันเป็นจริงอยู่ตลอดเวลา แล้วการ
ที่เราจะมองอะไรให้เห็นชัดนั้นก็ต้องศึกษาข้อธรรมะ เพื่อมาใช้เป็นแว่นประกอบ
การมอง ประกอบการพิจารณาในสิ่งนั้นๆ จะได้รู้เข้าใจชัดเจนขึ้น พวกเราจึงต้อง
มาวัดพึงธรรมบ้าง อ่านหนังสือทางศาสนาบ้าง สนทนาแลกเปลี่ยนความคิด
ความเห็นในค่านธรรมะกับใครที่มีความรู้ความเข้าใจบ้าง

สนทนาธรรมะที่ไม่เป็นธรรมะ

แต่ว่าในเรื่องการสนทนากันนั้นอยากจะแนะนำไว้อันหนึ่ง คืออย่าไป
สนทนากันด้วยความยึดติดในทิฏฐิ ด้วยความคิดความเห็นของตน

คนเราเวลาที่สนทนาอะไรกัน มักจะได้เถียงกันหน้าคำหน้าแดง การ
เถียงกันในรูปแบบอย่างนั้น เป็นการพูดธรรมะที่ไม่เป็นธรรมะ แต่ว่าเอาตัวของตัว
เข้าไปพูด ตัวของตัวก็เป็นตัวแห่งความยึดถือความคิดในทิฏฐิอะไรบางสิ่งบาง
ประการ สำคัญว่าเรื่องของตัวนั้นเป็นเรื่องถูก เรื่องของผู้อื่นเป็นเรื่องผิด ทีนี้เมื่อ
ไปคุยกับใคร ถ้าเขาพูดอะไรไม่ตรงกับความคิดความเห็นของตัว ก็คัดค้านสิ่งนั้น
ไปหมด อย่างนี้ก็ไม่เกิดปัญญา

ศิลปะในการพูด

พระพุทธเจ้าท่านแนะนำในเรื่องนี้อย่างไร?...ท่านบอกว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอได้ฟังใครก็ตามพูดอะไรที่เกี่ยวกับข้อปฏิบัติ เธออย่าคัดค้าน อย่ายอมรับในเรื่องนั้น ท่านให้หลักไว้สองประการคืออย่าคัดค้าน แล้วก็อย่ายอมรับทันที ให้เธอฟังไว้แล้วเอาไปพิจารณาด้วยปัญญาของเธอ เปรียบเทียบกับสิ่งที่เราได้ศึกษามาก่อน ว่ามันเข้ากันได้หรือไม่กับเรื่องที่เราเคยรู้เคยเข้าใจ ถ้าสิ่งนั้นมันเข้ากันได้กับเรื่องที่เคยศึกษาก็ยอมรับสิ่งนั้นได้ แต่ถ้าหากว่าเอาไปคิดไปตรองด้วยอุบายที่แยบคายแล้ว แต่มันเข้ากันไม่ได้กับอะไรหลายอย่างหลายประการ เราก็ไม่ยึดในความคิดความเห็นนั้น

การสนทนาในแง่อย่างนี้ ไม่มีเรื่องทะเลาะกับใครไม่มีการที่จะเถียงอะไรๆ กันให้เป็นความวุ่นวายเพราะเราฟัง ใครพูดอะไรก็ฟังด้วยใจเย็น ถ้าจะพูดคัดค้านหรือท้วงติง ก็พูดด้วยใจเย็นๆ ไม่พูดด้วยอารมณ์ร้อน มักจะเสียเปรียบ

แต่ถ้าพูดด้วยอารมณ์เย็นๆ มักจะได้เปรียบ

เพราะเมื่อไฟกำลังลุกอยู่ในใจ ปัญญามันไม่เกิด

แต่ปัญญาจะเกิดเมื่อใจสงบ

บุคคลใดที่ทำอะไรด้วยใจที่ร้อนมักจะเสียหาย

แต่ถ้าทำอะไรด้วยใจที่เย็น...ความทุกข์จะไม่เกิดขึ้น

อันนี้มันก็ต้องฝึกฝนเหมือนกัน คือฝึกฝนการบังคับตัวของเราเองให้เป็นคนสงบเย็นไว้ตลอดเวลา เมื่อเวลาจะไปพูดอะไรกับใคร หรือจะต้องสนทนาพาทิในเรื่องใดก็ต้องเตือนตัวเองไว้ก่อนว่า ...

เย็นๆ อย่างร้อน อย่าพูดด้วยอารมณ์

... แต่พูดด้วยเหตุผล ...

สิ่งใดที่ไม่ควรพูดก็อย่าไปพูด สิ่งใดที่ควรพูดจึงจะพูด

เรื่องที่ควรพูดเหมือนกัน ต้องดูเวลา ต้องดูบุคคล ต้องดูสถานที่ ต้องดูเหตุการณ์ ว่าถ้าเราพูดออกไปแล้วมันจะขัดกับอะไรบ้าง เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังหรือไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้พูดหรือไม่ ถ้าหากว่าเราพูดออกไปแล้วไม่ได้เรื่อง คือไม่ให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง เราผู้พูดก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร เป็นการพูดออกไปเพื่อจะแสดงว่าเรารู้ในเรื่องนั้น เป็นการพูดที่อวดตัว อวดกิเลสอันมีอยู่ในใจของตัว ให้คนอื่นรู้ว่าตัวมีกิเลสเท่านั้น การพูดในรูปเช่นนั้นไม่ได้สาระอะไร

ถ้าหากว่าเราพูดด้วยปัญญา เราก็พิจารณาเสียก่อนว่าเรื่องที่เรารู้จักพูดออกไปนั้นเป็นเรื่องจริงๆ เรื่องก็เรื่องมีประโยชน์ เหมาะแก่เวลา แก่บุคคล แก่เหตุการณ์ สถานที่ที่เราจะพูดหรือไม่ ถ้าได้คิดทบทวนไตร่ตรองอย่างนี้แล้ว ผู้นั้นจะเป็นผู้พูดแต่เรื่องที่มีประโยชน์...ปากของคนนั้นจะไม่เสีย แล้วใครๆก็ไม่ติบุคคลนั้นในเรื่องเกี่ยวกับการพูดเป็นอันขาด อันนี้เป็นเรื่องสำคัญอยู่ เพราะว่าคนเราอยู่ในสังคมนี้มันจะต้องพบปะกัน มีการสนทนากันในเรื่องอะไรต่างๆ อยู่ตลอดเวลา จึงต้องใช้หลักธรรมะเข้าไปประกอบให้การพูดจาวิสาสะให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบ ตามกฎเกณฑ์ตามหลักพระพุทธศาสนา อันนี้เป็นเรื่องที่ยากจะขอฝากให้ญาติโยมทั้งหลาย ได้นำไปใช้ในการปฏิบัติกิจในชีวิตประจำวันประการหนึ่ง

อริยสัจสี่ : ธรรมบัญญัติสำหรับชีวิต

ในวันอาทิตย์ก่อนได้พูดถึงเรื่องหลักในทางพระพุทธศาสนา คือเรื่องสำคัญที่พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านนำมาสอนแก่ชาวโลกทั้งหลาย เรื่องสำคัญที่พระองค์นำมาสอนนั้นคือเรื่องอะไร ได้บอกญาติโยมทั้งหลายได้ทราบแล้วว่า คือเรื่อง**ความจริงสี่ประการ** ที่เราเรียกตามศัพท์ธรรมะว่า **อริยสัจสี่** อันเป็นเรื่องหลักเรื่องสำคัญเป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งควรจะได้ศึกษาแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ขึ้นไว้ ก็เพราะว่าพระองค์ทรงทราบดีว่า ชีวิตของมนุษย์นี้มีความทุกข์ มีความเดือดร้อนด้วยปัญหาต่างๆหลายอย่าง หลายประการ ทรงต้องการจะให้มนุษย์รู้จักวิธีแก้ไขปัญหาวิตชีวิตของตน จึงได้ ตรัสหลักอริยสัจสี่ประการเหล่านี้ไว้

ถ้าจะพูดกันไปแล้วก็หมายความว่าอริยสัจสี่ประการนั้นเป็นธรรมบุญ สำหรับชีวิตที่เราควรจะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ถ้าเรานำหลักนี้ขึ้นมาใช้ ชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง เราก็จะอยู่ด้วยความสุขด้วยความสงบในโลกนี้ ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตจิตใจของเรา จึงเป็นเรื่องที่ควรจะได้ทำความเข้าใจกันในเรื่องต่อไปนี้

หัวใจของอริยสัจสี่

เรื่องที่ควรทำความเข้าใจ ก็คือ ข้อธรรมะที่จะพึงเรียนในเรื่องอริยสัจสี่นี้ มันมีอะไรบ้าง ท่านแบ่งไว้เป็นสี่เรื่อง คือ...

เรื่องความทุกข์

เรื่องเหตุให้เกิดความทุกข์ เรียกว่า...สมุทัย

เรื่องการดับทุกข์ได้ เรียกว่า...นิโรธ

เรื่องทางที่จะปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกว่า...มรรค

เรียกย่อๆว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค คนโบราณเขาต้องการให้คน จำอะไรง่าย ๆ จึงเอาแต่ตัวนำของชื่อนั้นๆ มาเขาเรียกว่าหัวใจ

หัวใจของอริยสัจสี่นั้นก็คือ ทุก หมายถึงความทุกข์ สะ หมายถึงสมุทัย นิ หมายถึง นิโรธ มะ หมายถึงมรรค เขาจึงจำง่าย ๆ สี่คำว่า ทุก สะ นิ มะ คนโบราณเขาสอนเพื่อให้จำได้ง่ายๆ

บางคนที่ได้หัวใจอริยสัจสี่ไปแล้ว ไม่ได้เอาไปใช้ในทางแกทุกข์ แต่เอาไปใช้เป็นคาถาอาคมไป คาถาที่ผอ่ยกันร้อยแปด เป็นเรื่องไสยศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องของพระพุทธศาสนา เรื่องของพระพุทธศาสนาเขาให้จำหัวใจ ก็เพื่อจะให้ระลึกง่ายๆ เช่นเราท่องได้ว่า พุ สะ นิ มะ เวลาเราจะนึกถึงตัวจริงของอริยสัจ เราก็รู้ว่า พุ คือ ทุกข์ สะ คือสมุทัย นิ คือนิโรธ หมายถึงความดับทุกข์ และมะ ก็คือมรรค อันประกอบด้วยองค์แปดในเรื่องอื่นๆ ท่านก็มักผูกหัวใจสั้นๆ ให้คนเอาไปท่องจำ เพราะสมัยก่อนนี้ไม่มีหนังสือตำรับตำรา ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร คนที่ไปเรียนอะไรนี้ต้องท่องให้จำ ที่นี้การท่องถ้าจะท่องให้หมดก็ต้องใช้เวลานาน จึงต้องย่อสิ่งที่เรียนนั้นเอาแต่หัวใจเพื่อให้จำง่ายๆ แล้วจะได้เอาไปเป็นหลักในการศึกษาต่อไป เพราะฉะนั้นจึงขอให้ญาติโยมจำเอาหัวใจนี้ไว้ด้วยว่า พุ สะ นิ มะ พุ คือทุกข์ สะ คือสมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ นิ ก็คือนิโรธ หมายถึงความดับทุกข์ได้ มะ ก็คือมรรคประกอบด้วยองค์แปด อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อจะให้ถึงความดับทุกข์

เรื่องของทุกข์

คำว่า “ทุกข์” นั้นหมายถึงอะไร? หมายถึงความไม่สบายที่เกิดขึ้นทางกายทางใจ ทุกข์ทางกายก็มี ทุกข์ทางใจก็มี แต่ความจริงแล้วตัวทุกข์แท้ๆมันอยู่ที่ใจ เพราะว่าใจของเรานี้เป็นหัวหน้าของเรื่องการเป็นอยู่ ความคิด ความนึกอยู่ที่ใจ ความสุขความทุกข์ก็อยู่ที่ใจ แต่ว่าเหตุที่จะให้เกิดความทุกข์ที่ใจนั้นมันมีสองเรื่อง เรียกว่าเหตุทางร่างกาย แล้วก็เหตุที่เกิดขึ้นกับใจเอง

เหตุทางร่างกายนั้นก็คือสภาพร่างกายที่ไม่ปกติ เช่นว่า ปวดแสบปวดค มีความเจ็บไข้ได้ป่วย อันเป็นเรื่องธรรมดาของสังขารร่างกาย คนเราเกิดมาแล้ว

มันก็ต้องมีการเจ็บการใช้เป็นเรื่องธรรมดา ถ้ารักษานามัยดีก็เจ็บใช้น้อย แต่ถ้ารักษานามัยไม่ดี เราก็เจ็บใช้ได้บ่อยมาก เวลาใครร่างกายมันผิดปกติ...ก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทางใจ ทุกข์แบบนั้นเขาเรียกว่าเป็นความทุกข์เนื่องจากร่างกาย

นี่ความทุกข์เรื่องใจล้วนๆ มันเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกับความอยากที่เกิดขึ้นในใจ อยากในเรื่องอะไรต่างๆ ร้อยแปดพันประการ ขณะใดใจอยากในอะไร ก็เกิดความทุกข์เพราะเรื่องนั้น ถ้ายังไม่ได้สมใจก็เป็นทุกข์ ได้มาสมใจแล้วยังเป็นทุกข์ต่อไป มันมีปัญหาที่จะให้เกิดความทุกข์ ทั้งมีและไม่มี ทั้งได้และไม่ได้ นั่นเรียกว่าเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทั้งนั้น สำหรับบุคคลผู้ไม่มีปัญหา

แต่ถ้าบุคคลใดมีปัญหา รู้เท่ารู้ทัน เวลาได้ก็ไม่ใช่ทุกข์ เวลาไม่ได้เขาก็ไม่ใช่ทุกข์เพราะเรื่องนั้นๆ ที่ไม่ทุกข์นั้นก็เพราะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป นั้นมันมีสภาพตามที่เป็นจริงๆ อย่างไร ก็ไม่มีความทุกข์จากเรื่องนั้น

การเข้าไปยึดชั้นหัตถ์...เป็นความทุกข์

ในธรรมะหรือในพระสูตรท่านแยกความทุกข์เกี่ยวกับอริยสัจนี้ไว้ครั้งที่เราสวดมนต์ ถ้าหากคนที่สวดมนต์เข้าได้ เขาสวดว่า ชาตปิ ทุกขา...ความเกิดเป็นทุกข์ ชราปิ ทุกขา...ความชราเป็นทุกข์ มรณมปิ ทุกขํ...ความตายเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจเป็นทุกข์ อยู่ร่วมกับคนที่เราไม่ชอบ กับสิ่งที่เราไม่ชอบ...เป็นทุกข์ ความโศก ความเหี่ยวแห้งใจ ความรำไรรำพัน ในเรื่องปัญหาต่างๆ ก็เป็นความทุกข์ รวบรวมให้ย่อๆ สั้นๆ ก็ได้ว่าการเข้าไปยึดถือในชั้นหัตถ์ ว่าเป็นตัว เป็นคน เป็นเรา เป็นเขา นั้นแหละเป็นก้อนทุกข์ใหญ่ ท่านแจกความทุกข์โดยให้ชื่อไว้แบบนี้

ความเกิดแห่งความยึดถือเป็นทุกข์

มีอันหนึ่งซึ่งสำคัญคือเรื่อง **ชาติปิ ทุกขา** เรียกว่า **ความเกิดเป็นทุกข์** มันหมายถึงอะไร ที่เรียกว่าความเกิดเป็นทุกข์ ก่อนๆนี้เราจะได้ฟังคำอธิบายว่า การเกิดในกรรมของมารดา การคลอเคลียออกมาจากครรภ์ เรียกว่า เป็นการเกิดที่เป็นทุกข์ อันนี้ถ้าหากว่าเราศึกษาในแง่หนึ่งจะไม่ช่วยให้เราแก้ปัญหาอะไรได้เลย

แต่ถ้าหากว่าเราเข้าใจอีกแง่หนึ่งไม่ได้เข้าใจตามแง่ นั้น แต่ควรเข้าใจว่า **ชาติ**คือการเกิดนั้นหมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ เข้าไปยึดถืออะไรๆว่าเป็นตัวเรา เป็นของเราขึ้นมา ในขณะที่ใจของเราเกิดความรู้สึกยึดถือในเรื่องอะไรขึ้นมาแล้ว ในขณะนั้นแหละเรียกว่าชาติเกิดขึ้นในใจของเราแล้ว ความเกิดแห่งความยึดถือหลงใหลมัวเมาในเรื่องอะไรต่างๆ คือ ชาติปิ ทุกขา เรียกว่า ความเกิดมันเป็นทุกข์ ที่เกิดมาจากท้องแม่นั้นมันเกิดมาแล้ว แล้วก็พ้นมาแล้ว อันนั้นจะเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ต่อมาอีก มันก็ไม่สมควรเพราะมันผ่านพ้นมาแล้ว แต่ว่าความเกิดแห่งความยึดถือที่เกิดขึ้นในใจของเรา จะเป็นชาติทุกข์อยู่ตลอดเวลา

เรานั่งอยู่ ณ ที่ใด ยืนอยู่ ณ ที่ใด นอนอยู่ในที่ใด พอใจของเราไปยึดในอะไรเข้ามา...เรารู้สึกอย่างไร เช่น เรานึกไปถึงเงินที่อยู่ในตู้ นึกถึงเพชรนิลจินดา นึกถึงรายได้ นึกถึงเงินที่เขากู้ยืม เขายืมไป...คอกเบี้ยยังไม่มาส่งตามเวลา แล้วก็นึกอะไรๆหลายเรื่องหลายประการขึ้นในใจ ในขณะนั้นรู้สึกอย่างไร? ญาติโยมไปลองสำรวจตัวเอง ถ้าสำรวจตัวเองก็จะพบว่ามันเป็นทุกข์ พอนึกถึงเรื่องเหล่านั้นขึ้นมาก็เกิดความทุกข์

ความทุกข์เกิดเพราะอะไร? ก็เพราะว่าเรานึกว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา เงินทองของเราเพชรนิลจินดาของเรา การงานนั้นของเรา ลูกของเรา หลานของเรา สามีภรรยาของเรา กิจการอย่างนั้นเป็นของเรา ชาติของเรา บ้านเมือง

ของเรา...คิดไปหลายแง่หลายมุม ในขณะที่เราคิดในเรื่องอะไรต่างๆไปด้วย
อำนาจความยึดความติดในสิ่งนั้น ขณะนั้นก็มีความทุกข์เกิดขึ้น ขอให้จำหลัก
อันนี้ไว้เป็นเบื้องต้น

ความเข้าใจในเรื่อง “ชาติ...การเกิด”

ให้รู้ว่าขณะใดใจเกิดความยึดถือในเรื่องอะไรขึ้น ในขณะนั้นเราจะเป็นทุกข์
เมื่อเราจำคำนี้ได้แล้วก็ต้องเอาไปพิจารณา เอาไปค้นคว้า การค้นคว้านั้นอย่าไป
ค้นจากตำรับตำราหนังสืออะไรเลย แต่ค้นจากชีวิตของเราเอง จากกิจที่เราทำอยู่
ทุกวันทุกเวลา จากความรู้สึกในชีวิตประจำวันของเรานี้แหละ ว่าเมื่อมีความคิด
อะไรเกิดขึ้นแล้ว มันเป็นอย่างไรต่อไป ต่อไม่ให้ลงสังเกต ว่างๆแล้วลงสังเกต
ความเป็นอยู่ของเราเอง เช่นเราเกิดความคิดอย่างนั้นขึ้นในใจ มันเป็นความคิด
ที่ร้อนหรือเย็น เป็นสุขหรือว่าเป็นทุกข์มีความกังวลห่วงใย หรือว่ามีความสงบ
สบายใจ ขอให้ญาติโยมลองนำไปพิจารณา คอยสังเกตตัวเราคอยสังเกตจิตใจ
ของเรา แล้วเราจะพบความจริงว่า ตัวความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจนั้นมันทุกข์ก็
เพราะว่าเรายึดถือมันเองแหละ ไม่ใช่ทุกข์เพราะเรื่องอะไร พอเกิดความยึดถือ
ขึ้นในใจในเรื่องอะไรก็ตามเราก็มีความทุกข์เพราะสิ่งนั้น อันนี้แหละคือความหมาย
ของคำว่า “ชาติปิ ทุกขา”

ที่ญาติโยมสวดมนต์ว่า “ชาติปิ ทุกขา” ความเกิดเป็นทุกข์ หมายถึงว่า
ความรู้สึกยึดถือในเรื่องอะไรๆเกิดขึ้นในใจของเราขณะใด ความทุกข์ก็ห้อยลงสู่
ชีวิตของเราเมื่อนั้น อันนี้คือหลักแท้ของอริยสัจในเรื่องชาติ...ความเกิดที่เป็นทุกข์
ถ้าเราเข้าใจชาติความเกิดในรูปนี้ การที่จะสลัดความทุกข์ออกไปจากตัวเรานั้น
มันง่าย แต่ถ้าเราไปเข้าใจในแง่ที่ว่า เกิดจากท้องมารคาแล้วก็ตายเข้าโลงเป็น

ชาติหนึ่ง...มันก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะว่าความเกิดขึ้นมันผ่านพ้นมาแล้ว เป็นมาแล้วสมบูรณ์ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ใช่วิถีทางแก้ไขความทุกข์ตามหลักพุทธศาสนา

ในหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนา ต้องการชี้ให้เราเข้าใจว่า ความทุกข์เกิดจากความยึดถือในเรื่องอะไรๆ ต่างๆ ในขณะใดที่ความยึดถือในเรื่องอะไรเกิดขึ้นในใจ ก็เรียกว่าชาติเกิดขึ้นแล้วชาติหนึ่ง

ภพ...ความคิดที่ส่งไปในเรื่องกามารมณ์

และเมื่อเกิดความรู้สึกอย่างนั้นขึ้นมันก็สร้างต่อไปที่เรียกว่า...มีภพ

คำว่า ภพ ก็หมายถึงว่า ความคิดที่เราส่งไปในเรื่องนั้นๆ ส่งไปในเรื่องกามารมณ์เรียกว่าเกิดในกามภพ ถ้าส่งไปในเรื่องเกี่ยวกับรูปก็เรียกว่ารูปภพ ถ้าส่งไปในเรื่องที่ไม่มีรูปมีร่าง เป็นความคิดฝันของเราเอง ก็เรียกว่าไปเกิดอยู่ในอรูปภพ จิตของเรามันไปเกิดในกามภพก็ได้ ในรูปภพก็ได้ ในอรูปภพก็ได้ สุดท้ายแต่ความคิดที่มันเกิดขึ้นในใจของเรา สร้างอารมณ์ขึ้นในใจของเรา

ในขณะที่เรานั่งคิดนั่งฝัน นั่งสร้างอารมณ์ประเภทต่างๆ ขึ้นในใจนั้น ขอให้เข้าใจว่านั่นแหละคือรากฐานของความทุกข์ความเดือดร้อน เป็นทุกข์เพราะอะไร? เป็นทุกข์เพราะว่าเราไปยึดว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา แล้วเราก็ตกต่อไปว่าให้สิ่งเหล่านั้นมันอยู่กับเราตลอดไป แต่ว่าสิ่งนั้นคงจะไม่อยู่ตลอดไป เราก็มีความวิตกกังวลกลัวว่าสิ่งนั้นจะแตกสลายไป กลัวขโมยมันจะมาลักเอาไป กลัวว่าเราจะเจ็บไข้ได้ป่วยเราจะจากสิ่งนั้นไป เกิดความคิดอันอื่นที่ตามมาจากการยึดถือประการต้นนั้นอีกมากมายหลายเรื่อง อันล้วนแต่เป็นเรื่องที่สร้างความทุกข์เพิ่มขึ้นในใจเราทั้งนั้น อันนี้แหละคือ ชาติ ทุกๆ ชาติ เป็นเรื่องที่เราควรเข้าใจให้ถูกต้องไว้ก่อน เป็นเบื้องต้น

ถ้าเราเข้าใจคำว่า ซาติปี ทุกขา ถูกต้องตรงคี่แล้วมันเป็นการง่ายที่จะศึกษาในเรื่องอื่นต่อไป แต่ถ้าเข้าใจคำว่า ซาติปี ทุกขา ความเกิดเป็นทุกข์ไม่ถูกแล้ว การแก้ไขปัญหาก็ยากจะเป็นการไม่สะดวก เพราะจะไปแก้ที่ไกล...ไม่ได้แก้ที่ตัวเรา ไม่ได้แก้ที่ตรงจุด แต่ไปแก้รอบๆจุด เหมือนกับคนที่คันหลังแล้ว ก็ให้คนอื่นเกาให้ คนที่เกานั้นเขาไม่รู้ว่าคันตรงไหนก็เที่ยวเกาไป...เกาตรงนั้น เกาตรงนี้เราก็บอกว่ามันยังไม่ถูก...เกาใหม่ คนนั้นก็เกาอีกก็ยังไม่ถูก...เกาใหม่ เพราะคนเกาไม่รู้ว่ามันจะอยู่ตรงไหน แล้วจะเกาให้ถูกจุดได้อย่างไร แต่ถ้าเขารู้ว่าจุดมันอยู่ตรงไหน ไม่ต้องไปเกาให้เสียเวลา...เราก็เกาไปจุดเข่าที่ตรงนั้นเลย เรียกว่าจุดถูกที่คัน เราก็ร้องว่าดีขึ้นมาทันที ฉันทโค ในการแก้ปัญหาต่างๆในเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์อันเกิดขึ้นในชีวิตนั้นก็เหมือนกัน เราต้องรู้ว่าตัวทุกข์นั้นเกิดจากความยึดถือในเรื่องอะไรต่างๆ ด้วยความหลงใหล ด้วยความมกมาย ความมัวเมาในสิ่งนั้นจนเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ขึ้น เราก็แก้ที่จุดนั้นแหละ แก้ที่จุดความยึดถือ เราก็แก้ง่ายขึ้นเพราะเรารู้จักจุดมัน เหมือนกับรู้ว่าคันตรงไหนแล้วเกาได้ถูกจุดทันที อันนี้ประการหนึ่ง ซึ่งอยากจะให้โยมเข้าใจถูกตรงไว้ ในเรื่องของซาติปี ทุกขา

ความแก่ชราเป็นทุกข์เพราะไม่ยอมรับความแก่

ส่วน ชราปี ทุกขา ความแก่เป็นทุกข์อย่างไร? อันนี้มันไม่ยาก อันเรื่องความแก่เป็นทุกข์ โยมๆที่มาพึ่งเทศน์เป็นคนแก่ส่วนมาก เมื่อเป็นคนแก่แล้วรู้ว่าความแก่เป็นทุกข์อย่างไร นั่งอยู่จะลุกขึ้นมันเป็นอย่างไร นอนแล้วจะลุกขึ้นมันเป็นอย่างไร จะเดินมันเป็นอย่างไร จะเคลื่อนไหวอริยาบถล้ากอย่างล้ากก้าว มันเป็นอย่างไร จะกินอาหาร จะนั่งจะห่ม จะพูดจา จะนึกถึงอะไรสักเรื่องหนึ่งที่ผ่านมามันเป็นอย่างไร ญาติโยมลองทบทวนดู

พอทบทวนก็จะรู้ได้ทันทีว่า เออ...ไม่ได้ความ เวลาจะเคลื่อนไหวอริยาบถ ก็ไม่สะทก มันชักไปหมด...ปวดเอว ปวดหลัง เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งเป็นเรื่องของความชำรุดทรุดโทรมในทางร่างกาย มันเป็นทุกข์เรื่องอย่างนี้ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง ความทุกข์ที่เกิดจากชรานั้นมันหมายถึงว่าเราไม่พอใจในการที่ร่างกายมันเปลี่ยนแปลงไป เราไม่อยากให้ผมหงอก อยากให้คำสลับ อยู่ตลอดเวลา หงอกแล้วก็รู้สึกส่ำหยาอำมมมาไว้หลอกตัวเองไปวันหนึ่งๆ พอคุณระจกก็รู้ว่ามันยังคำอยู่ ความจริงไม่จำเป็นอะไรที่เราจะต้องหลอกตัวเอง อย่างนั้น ให้เรานึกพอใจว่า ผมขาวมันก็เข้าที่เหมือนกัน แสดงลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้มียายุ แล้วก็จะได้เป็นเครื่องเตือนจิตสะกิดใจให้เราไม่ประมาท มัวเมาในชีวิต ในความเป็นอยู่ แต่เราไปยอมให้มันคำเมื่อมันขาวแล้ว ก็เท่ากับว่าเราหลอกตัวเอง เรามันยังเป็นคนชอบหลอกอยู่แล้วก็หลอกมันเรื่อยไป ว่าเราดม มันยังไม่หงอกไม่ชรา อันนี้เขาเรียกว่าผีนกขรรกรรมคำอยู่หน่อย

ร่างกายของเรามันเปลี่ยนไปตามสภาพ แต่ว่าเราไม่อยากให้เปลี่ยน คนทุกคนไม่ชอบแก่ ไม่ชอบให้ผมหงอก ไม่ชอบให้ฟันหลุด ไม่ชอบให้ตามีคิ้ว หูตึง ไม่ชอบให้ผิวหนังเหี่ยว ไม่ชอบให้เป็นคนหลังโกง ไม่ชอบความชำรุดทรุดโทรม ทุกส่วนของร่างกายเราอยากให้มีมันคงเดิม...ความทุกข์ก็เกิดขึ้นตรงนี้ ทุกข์มันเกิดขึ้นก็เพราะว่าเราไม่ยอมรับความแก่ของสังขารร่างกาย เราอยากจะไม่ให้มันแก่ เมื่อไม่ชอบ...ความแก่ชราก็เป็นทุกข์

แต่ถ้าเรารู้ว่าความแก่นี้มันเป็นเรื่องธรรมดา ที่จะต้องเกิดแก่คนทุกคน หนีไม่พ้น ในชีวิตของเราทุกวินาทีที่เราแก่อยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเด็กก็เรียกว่า แก่ขึ้น เป็นหนุ่มก็แก่ขึ้น พอเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวก็เริ่มจะแก่ลง เพราะว่าความแก่นี้มันขึ้นอยู่กับเวลา และการปรุงแต่งของร่างกาย บางคนก็แก่ลงช้า แต่บางคนก็แก่ลงเร็วๆ คนที่แก่ลงเร็วก็คือคนที่ชอบเอายาพิษใส่เข้าไปในตัว เช่น คนชอบดื่มเหล้า ชอบเที่ยวกลางคืนออกหลับนอน...คนประเภทนี้แก่เร็ว ร่างกายชำรุด

ทุกข์โศกเศร้า แต่ถ้าเป็นคนรู้จักรักษานามัย พักผ่อนเป็นเวลา รับประทานอาหารถูกต้อง ความแก่ก็ช้า แต่ว่ารวมแล้วมันก็นั้นแหละหนีไปจากความแก่ไม่พ้น

เราต้องแก่เป็นของธรรมดา แต่ว่าจิตใจเรานี้มันไม่ยอมแก่ ถ้าใครมาหักเราว่า หือ! ปีนี้อย่างไร ไม่มีใครชอบสักคนเดียว แต่ถ้าเขาหักเราว่า เออ...ดูยังหนุ่มแข็งแรงดี นี่เรายิ้มชอบบอกชอบใจ คนเรามันชอบหลอก...ไม่ชอบของจริง เพราะไม่ชอบของจริงนี้แหละจึงเป็นทุกข์เรื่อยไป แต่ถ้าเรายอมรับความจริงเสีย เช่นเรื่องความแก่นี้ ยอมรับมันเสียรับว่าแก่แล้ว ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ไม่รู้เมื่อไหร่จะต้องแตกต้องดับลง ยอมรับเสียโดยคืออย่างนั้น

พอเรายอมรับว่าเรายอมแก่ ปัญหาเรื่องความแก่ก็จะไม่เป็นทุกข์แก่เรา ธรรมดา ทุกๆ อย่างจะไม่เกิดในใจ เพราะเรายอมรับความแก่ ยอมรับมันแก่ไปตามเรื่องของมัน การรักษาการบริหารร่างกายนั้นเราก็ทำไปตามเรื่องแต่ไม่ใช่ทำด้วยความอยากมากเกินไป เราทำไปตามหน้าที่ จะต้องรักษาร่างกายเพื่อใช้ทำอะไร... ใช้สำหรับประพฤติกุศลความงามความดี ใช้ทำการงานที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

เหมือนกับเรามีรถยนต์คันหนึ่ง เราก็ต้องรักษามันให้ดี ล้างบ่อยๆ อัดฉีดบ่อยๆ ขัดบ่อยๆ อย่าให้มันเร็วเกินไป จนกระทั่งว่าเสียรูปเสียโฉมไป รถคันนั้นก็ใช้ได้ไม่นาน

ร่างกายของเรานี้ก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า...

เรามันแก่เป็นธรรมดา . . .

เรารับรู้ว่าจะต้องแก่ แต่ว่าเราก็ต้องรักษาตามหน้าที่

อย่างนี้เรียกว่าเป็นคนรู้จักใช้ร่างกายให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่ไปใช้ให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะความเข้าใจผิดถือว่าเราไม่แก่ อันนี้เรื่องหนึ่งเกี่ยวกับความแก่เป็นทุกข์ คิดถูกความทุกข์มันก็น้อย คิดไม่ถูกก็เกิดความทุกข์มากขึ้น เพราะมองไม่เห็นว่าการแก่เป็นธรรมดาของสังขารทั้งหลาย

ความเจ็บไข้เป็นความทุกข์

อันต่อไปท่านเรียกว่า พยาธิคือความเจ็บไข้...เป็นความทุกข์ของจิตใจ คนเรามากคนนั้นไม่มีใครชอบความเจ็บไข้หรอก แต่ว่าความเจ็บไข้ก็ต้องเกิดขึ้น อันการเกิดขึ้นของโรคร้ายไข้เจ็บนั้น โรคบางอย่างมันเกิดเพราะความประมาท แต่โรคบางอย่างนั้นมันเกิดของมันตามธรรมชาติ เราไม่รู้สาเหตุของมัน เช่นว่า โรคมะเร็งเป็นต้น เราไม่รู้สาเหตุว่ามันเกิดเพราะอะไร ทำไมจึงได้เกิดโรคนั้นขึ้น... ไม่มีใครรู้ แม้วิชาการแพทย์สมัยใหม่จะเจริญก้าวหน้า ก็ยังค้นหาสมุฏฐานของโรคนี้ ไม่ได้ว่ามันเกิดมาจากเรื่องอะไร ก็พูดได้เพียงแต่ว่าธรรมชาติของร่างกาย บางคนมันอาจจะเป็นโรคนั้นขึ้นได้ เป็นโรคที่ตรงนั้นตรงนี้ หรือเป็นมะเร็งในโลหิต แล้วก็รักษาไม่ได้ ร่างกายก็ต้องเจ็บป่วยจนกระทั่งหมดลมหายใจ

ถ้าปกติโรคอันใดที่เกิดเพราะความประมาท เพราะไม่รักษาตัว อันนี้เราป้องกันได้ การป้องกันก็คือว่าเรานึกมันรู้ ว่าพาหะของโรคคืออะไร สมุฏฐานของโรคอยู่ที่ไหน มันจะเกิดได้โดยวิธีใด แล้วเมื่อเกิดแล้วเราควรจะรักษาอย่างไร เรื่องนั้นมันต้องไปตามหมอๆเขาก็จะแนะนำให้ คนเราบางทีก็ประมาท เป็นอะไรนิดหน่อยร่างกายผิดปกติ...ก็ไม่ไปหาหมอที่โรงพยาบาล แต่ไปหาหมอที่ตามร้านขายยา ฉะนั้นหัดกินยาอะไรดี เจ้าที่ก็จึจกยาให้เอาไปเคี้ยวไปกินกันตามเรื่อง กินจนกระทั่งว่าหนัก พอหนักแล้วจึงไปหาหมอ อันนี้มันไม่ถูกเรื่อง เรียกว่าอยู่ในวิสัยของคนประมาท เมื่อเรารู้สึกว่าร่างกายผิดปกติควรรีบไปรักษาทันที ให้หมอตรวจเสียโดยเร็ว การรีบไปให้ทันท่วงทีนั้นประหยัดเวลาประหยัดเงิน แล้วเราก็ไม่ต้องเสียเวลาทำมาหากินเพราะเริ่มเป็น หมอตรวจรู้สมุฏฐานให้ยาสะกักโรค โรคนั้นมันก็หายไ้ เราก็จะได้ทำงานทำการกันต่อไป เงินทองที่จะใช้จ่ายในการเยียวยาก็น้อย เพราะเรารักษา

พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่าให้ประมาท แต่ถ้าเราประมาท...ไม่ไปรักษา โรคมันแรงแล้ว ต้องกินยามาก ต้องฉีดยา ต้องนอนโรงพยาบาล บางทีต้องนอน ตั้งเดือนสองเดือน....เสียเวลาทำมาหากิน เสียเงินเสียทองเข้าไปมากมาย อันนี้เป็นเรื่องที่ดีในชีวิตรัตนมนุษย์อยู่ไม่ใช่น้อย ในหลักธรรมะท่านจึงสอนไม่ให้ประมาท ถ้ารู้สึกว่าร่างกายผิดปกติก็รีบไปหาเสีย ไม่ต้องเกรงใจหมอ หมอเขามีหน้าที่รักษาคนป่วย แต่ถ้าป่วยหนักแล้วไปหาหมอนี้หมอรำคาญ รำคาญว่าทำไมไม่ให้ตายเสียก่อนแล้วเอาศพมาให้รักษา...หมอนี้อย่างนั้น ถ้าหมอพูดได้แกงคงพูดว่าเอามาให้รักษาทำไม...เอาศพมาศึกษา แต่หมอก็รักษามารยาท...ไม่พูดอย่างนั้น แต่ว่าเราไม่รู้จักรักษาตัวเอง มันก็ลำบาก

ความเจ็บไข้ได้ป่วยทำให้คนเป็นทุกข์ ก็เพราะว่าเราไม่สบายใจ ในขณะที่มีความเจ็บเกิดขึ้น นอนเป็นทุกข์ นั่งเป็นทุกข์ กินก็เป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา เพราะเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ อันนี้คือทุกข์ประการหนึ่งที่จะเกิดขึ้นแก่ใครก็ได้

ที่นี้การแก้ปัญหาในเรื่องความทุกข์อันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บนั้น ถ้าเรามีความเจ็บป่วยเกิดขึ้น เราต้องพิจารณาด้วยปัญญา ต้องพิจารณาว่า...ความเจ็บป่วยนี้เป็นเรื่องของร่างกาย เป็นเรื่องที่เราจะต้องรักษา เวลานี้เราได้กินยาอยู่แล้ว แต่ว่ายานี้ไม่ใช่ยาทิพย์เหมือนเรื่องนิทานที่เขาเล่าไว้ พอกินยาปั๊บ...โรคหายปั๊บ มันไม่มีอย่างนั้น มันต้องช้าๆ กินยาแล้วต้องคอยเวลาที่จะให้ยามันออกฤทธิ์ไปแก้ไขในบางส่วนของร่างกายก่อน เราอย่าเพิ่งใจร้อน อย่าอยากให้หายเร็วเกินไป แต่บอกตัวเองว่าเวลานี้เราป่วย เราได้กินยาเข้าไปแล้ว เราก็ต้องนอนทำใจเย็นๆ อย่าใจร้อน อย่าคิดมาก อย่าวุ่นวาย

ให้พิจารณาร่างกายนี้ว่า เป็นสิ่งเปราะหักง่ายแตกง่าย อาจจะเจ็บ จะไข้ลงไปเมื่อใดก็ได้ ถ้าว่าร่างกายป่วย ใจเราเป็นทุกข์เพราะร่างกาย ก็เรียกว่าป่วยทั้งกายทั้งใจ แต่ถ้าเราถือว่าร่างกายป่วย ใจเราไม่ป่วยตามร่างกาย จะใช้ใจสำหรับคิดค้นให้เกิดปัญญา ให้รู้จักประสบการณ์ของชีวิต ให้ถือว่าความ

เจ็บไข้ได้ป่วยนั้นเป็นบทเรียน เป็นบทสอบไล่ให้กำลังใจของเรา ว่าเราเป็นผู้ศึกษาธรรมะ ได้อ่านหนังสือธรรมะไว้บ้าง ได้ไปฟังธรรมะไว้บ้าง เวลาปกติก็ไม่รู้ว่าใจมันเป็นอย่างไร กำลังใจจะรู้ได้ก็เมื่อตกอยู่ในอันตราย ถ้าไม่มีอันตรายเกิดขึ้น เราก็ไม่รู้ว่ากำลังใจของเรา

เมื่อใดที่เราเจ็บไข้ได้ป่วย...เราก็จะได้ทดสอบกำลังใจ ว่าเรามีความเข้มแข็งขนาดไหน มีความอดทนขนาดไหน มีใจเย็นขนาดไหน รู้ได้กันครั้งนี้...ครั้งที่เราป่วย เมื่อเรานึกไปในรูปอย่างนั้น เราก็จะมีความพอใจในการที่เราป่วย การรักษาเป็นหน้าที่ของหมอในเรื่องร่างกาย แต่เรื่องใจเป็นหน้าที่ของเราเอง เราจะทำใจให้เย็น ทำใจให้ดี จะไม่เกิดความวิตกกฤตทุกชั่วขณะในเรื่องไข้เจ็บ ให้พอใจที่จะนอนพักผ่อนอยู่บนเตียงคนไข้ อย่าไปคิดถึงเรื่องที่ยังไม่มาถึง อย่าไปคิดถึงเรื่องที่ผ่านมาผ่านไปแล้ว แต่ว่าเราคิดถึงเรื่องเฉพาะหน้าที่เรากำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ ว่าเราควรจะทำอย่างไรจะสบาย จะไม่ทรมาน จะไม่เคັคร้อน

ควรจะทำให้ตนเป็นคนกินง่าย เลี้ยงง่าย ไม่ต้องให้คนอื่นพลอยเป็นทุกข์กับเรา เราจะรับความทุกข์เสียคนเดียว แล้วก็ทำใจให้สบาย ให้พอใจในสภาพที่กำลังได้รับ หรือนึกเสียว่าเป็นไข้นี้ก็เหมือนกับจะได้นอนเสียบ้าง เวลาที่ไม่เจ็บไม่ป่วย ไม่ค่อยได้พักผ่อน เวลาเจ็บป่วยนี้ก็ถือว่ามานอนพักผ่อน ถ้ามานอนที่โรงพยาบาลก็ถือว่ามาพักผ่อนที่โรงพยาบาล แล้วขณะที่พักผ่อนที่โรงพยาบาล ก็ดูเพื่อนใกล้ชิดเลยว่าเขาเป็นอย่างไร คนเหล่านั้นก็ป่วยเหมือนกับเราเหมือนกัน ไม่ใช่ป่วยแต่เราคนเดียว

คนบางคนพอมีอะไรเกิดขึ้นซึ่งเป็นโรคร้ายไข้เจ็บ ก็นึกเอาว่า แหม! เรานี้มันอภักข์โชคเสียเหลือเกิน ป่วยอย่างนี้หนักที่สุด เจ็บที่สุดในโลก นึกให้มันหนักเกินไป ความจริงไม่ได้หนักหนอะไรหรอก...เรามานึกเอาเอง หลายปีมาแล้วไปที่โรงพยาบาลศิริราช ไปเยี่ยมคนๆหนึ่งแถมเป็นเจ้าหน้าที่รถโฟ ซึ่งปกติก็เรียกว่าเดินไปเดินมาเรื่อย เพราะอยู่แผนกเคมรต ที่นั่นเกิดอุบัติเหตุ...ขาขาด ต้องตัด แล้ว

ก็ไปนอนที่โรงพยาบาล ไปนอนอยู่...ในคืนนั้นมีคนไข้เกี่ยวกับเรื่องกระดูก เรื่อง
 ทศอะไรทั้งนั้น อาตมาไปถึงก็ชวนคุย คุยแล้วลองถามว่าเป็นอย่างไร มาป่วยอยู่
 โรงพยาบาลนี้จิตใจเป็นอย่างไร? แกบอกว่...วันแรกๆมันเอาการ มีความทุกข์
 มีความไม่สบายใจ เพราะว่านึกถึงชาติมันหายไป นึกว่าหายแล้วก็เดินไม่สะดวก
 จะทำงานทำการก็ไม่สะดวก มันต้องมีขาไม้ใส่เข้ามา เวลาเดินเหินมันไม่คล่อง
 เทียนึกไปถึงกาลข้างหน้าในเรื่องเกี่ยวกับอนาคตของชีวิต เลยก็ต้องนอนระทม
 ทรมตรอมใจ

เปลี่ยนใจให้เหมาะแก่เหตุการณ์

แต่ว่าวันต่อๆมาเห็นคนป่วยที่เขานอนป่วย บางคนป่วยมาหกเดือนแล้ว
 บางคนป่วยมาปีหนึ่งแล้ว บางคนนอนคว่ำอยู่ท่าเดียวสามเดือน นอนหงายไม่ได้
 แล้วก็มีการต่างๆ แกดูคนเหล่านั้น...จากเตียงนี้กับเตียงโน้นเขาคุยกันหัวเราะกัน
 หยอกล้อกันไป คุยกันไปสนุกสนาน แกมองเขาๆก็ได้บทเรียน ได้บทเรียนว่า
 ภูนี้มันโง่...มานอนเป็นทุกข์อยู่คนเดียว คนอื่นที่หนักกว่าเขาเขาไม่ทุกข์ เขา
 ยิ้มหัวเราะสบายใจ เลยก็เปลี่ยนจิตใจได้ พอใจในการที่ตนไม่มีขาข้างหนึ่ง
 แล้วก็คิดว่าข้างหน้าอย่างไรรู้ข้างมันเถอะ เราทำใจให้สบายคิดว่า เลยคุย
 กับคนไข้ใกล้เคียง หัวเราะหัวให้ร่าเริงกันไปตามเรื่อง นี่เขาเรียกว่ารู้จักหมุน
 จิตใจให้เข้ากับเหตุการณ์

คนเราที่เป็นทุกข์นี้ เพราะว่าไม่รู้จักเปลี่ยนใจให้เหมาะแก่เหตุการณ์
 แคคออกจ่าอยู่...เราพอใจในแสงแดด พอฝนตกลงมากลับไม่พอใจฝน นี่ไม่หมุน
 จิตใจ ถ้าเราหมุนจิตใจ พอฝนตกก็ เออ...ก็เหมือนกัน มันร้อนมาหลายวันแล้ว
 เย็นเสียหน่อยก็ดีแล้ว เราก็ไม่เป็นทุกข์เพราะเรื่องฝน เจ็บไข้ได้ป่วยก็เหมือนกัน

ถ้าเราไม่เจ็บไม่ป่วย เราก็ไปไหนมาไหนได้ พอไปนอนโรงพยาบาลก็นึกว่า เออ... คือเหมือนกัน ได้มาเห็นคนเจ็บคนป่วย ได้มีโอกาสเอาธรรมะมาพิจารณา ไม่ต้องไปทำงาน มีอารมณ์เยอะแยะที่เป็นบทเรียนสอนจิตสะกิดใจ คุณทั้งหลายนั้น มองสิ่งเหล่านั้นในแง่ของธรรมะ แล้วก็นำมาสอนตัวเอง จิตใจก็จะสบายขึ้น ไม่มี ความทุกข์ความเคียดครั่น

คนป่วยที่ใจสบายนั้นมันหายไว แต่คนป่วยที่ใจเป็นทุกข์นี้มันหายช้า เพราะฉะนั้นเราอยากจะหายช้าหรือหายไว? ใครๆก็อยากจะหายไวๆแหละ เมื่ออยากจะหายไวๆก็อย่าทำให้ใจเป็นทุกข์ แต่จงทำให้ใจสบาย มองในแง่ดีเสีย ความทุกข์อันเกิดขึ้นจากความเจ็บป่วยนั้นก็หายไป

การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก...เป็นทุกข์

อีกประการหนึ่งท่านบอกว่า การพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ อันนี้ มีมาก การพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์นี้มาก คนเราเมื่อก่อนนี้ไม่มี แต่ว่า ค่อมามันมีอะไรขึ้นมา พอมีอะไรขึ้นมาเท่านั้นแหละ ใจมันเป็นอย่างไร... ความยึดถือในสิ่งนั้นก็เกิดขึ้น ยึดถือว่าสิ่งนี้ของข้า ของฉัน ของเรา ขึ้นมา ที่เกี่ยว ความยึดถือในใจนั้นแหละที่เป็นมูลฐานที่จะให้เกิดทุกข์เพราะความ พลัดพราก เช่นว่าเราอยู่กันในครบครัว สามีภรรยาอยู่ด้วยกันมา อยู่กันมา ตั้งแต่หนุ่มแต่สาว แล้วก็จนแก่จนเฒ่า ก็ตายไปคนหนึ่ง ภรรยาตายก่อนบ้าง สามีตายก่อนบ้าง ใครคนหนึ่งตายไปคนที่อยู่ข้างหลังก็เป็นทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร? เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก เราชอบใจ เราเคยอยู่กันมา

บางทีก็บ่นพิไรแล้วคิดให้มันวุ่นวายไปในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง แล้วเวลานั่ง ก็เป็นทุกข์ ยืน เดิน กิน อยู่...เป็นทุกข์ทั้งนั้น ความทุกข์อย่างนี้เกิดจาก

พลัดพรากจากของรักของชอบใจ มารคามีลูกน้อยที่นำรักเลี้ยงดูมา ครั้นเกิดมาใหม่ๆ ยังไม่ทันได้เลี้ยงเท่าใด...ตาย ก็ไม่ค่อยเป็นทุกข์เท่าไร แต่เลี้ยงมาพอนั่งได้นอนได้ยืนหัวได้ พุคจาได้คำสองคำ พอเห็นแม่ร้องว่า...มะมะ ขึ้นมาแล้วก็ แหม! ...นำรักนำเอ็นดู พอเด็กนั้นมันตายลงไป แม่นี่ไม่เป็นตัวเอง ร้องไห้ร้องห่มเป็นทุกข์เสียเหลือเกิน เพราะลูกชายจากไปอย่างนี้เป็นทุกข์มาก

มีมารคาคนหนึ่ง เมื่อ ๒ ปีก่อน ลูก ๒ คนไปโรงเรียน...ไปรับเอง กลัวลูกจะเป็นอันตราย ถนนเพชรบุรีตัดใหม่นั้นแหละ ไปรับลูก...ลูกเดินไปข้างหน้าแม่ รดยนต์คันหนึ่งมันเป็นรถชนิดที่เรียกว่ารถมดตูด มันขับมาก็เฉี่ยวเอาลูก ๒ คน ตายไปต่อหน้าต่อตา แม่ไม่ตาย เฉี่ยวเอาลูก ๒ คนตาย บอกว่ามันคิดคาอยู่ตลอดเวลา เป็นทุกข์ตลอดเวลา พุคอะไรให้ฟังแก้ก็บอกว่ามันเสียใจ ถามว่าเสียใจเรื่องอะไร เสียใจว่ามันตายไปต่อหน้าเรา อยู่กับเขาแท้ๆ ยังป้องกันเขาไม่ได้ แล้วใครมันจะป้องกันใครได้

พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า...

สัตว์โลกนี้ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่มีผู้ค้ำคาน ใครจะมาป้องกันใครไม่ให้แก่ก็ไม่ได้ ป้องกันไม่ให้เจ็บก็ไม่ได้ ป้องกันไม่ให้ตายก็ไม่ได้ แก้ไม่ได้คิดในแง่ความจริงข้อนี้ นึกถึงภาพว่าลูกตายไปต่อหน้า เสียใจว่าอยู่เฉพาะหน้ายังช่วยไม่ได้ แล้วความจริงนั้นจะช่วยใครได้? คนที่ตายๆ นั้นมันตายเฉพาะหน้าทั้งนั้น คนเจ็บ...ลูกหลานมานั่งดูอยู่ บอกว่าดูใจ จะได้เห็นใจ ความจริงก็ไม่ได้เห็นอะไร คนที่นั่งอยู่ดูนั้นเห็นอะไรบ้าง เปล่า!...นั่งเฉยๆ เท่านั้นเอง คนตายปกติไม่ทุรนทุรายนอนหลับตา หายใจเบาลงๆ ก็ดับวูบไป จะเห็นใจได้อย่างไร?...ไม่ได้เห็นใจหรอก แต่ว่าเห็นร่างกายของผู้ตายเท่านั้นเอง แต่เราพูดกันอย่างนั้น อยู่กันเพื่อจะได้เห็นใจกัน...ความจริงไม่เห็นนะ แล้วคนตายก็พูดไม่ได้ พูดไม่ออกเราพูดแทนก็ไม่ได้ยิน เพราะว่าเวลาใกล้จะตายนี้หูอื้อตาสาย มองอะไรไม่รู้ ฟังอะไรก็ไม่รู้ แต่ลูกหลานก็อุตส่าห์เอาอะไรๆ เข้าไปเป่าข้างหูข้างตาข้างอะไรบ้าง...

อยากจะแนะนำว่า อย่าไปยุ่งอย่างนั้น คนจะตายนี่อย่าไปยุ่ง นั่งดูเฉยๆ อย่างรบกวนบีบตรงนั้นนวดตรงนี้ ทางที่ดีที่สุด...เวลาเราไปเฝ้าคนไข้หนักอย่าไปยุ่ง ให้หมอทำเรื่องของหมอไป หมอเขาให้หยุดให้ยาทำไปตามเรื่อง แต่จนถึงขั้นโคม่า เจ็บหนักใกล้จะหมดลมหายใจ เรานั่งเฉยๆ อย่าไปร้องไห้ร้องห่ม แสดงอาการอะไรให้มันวุ่นวาย นั่งเฉยๆ เสียๆ ให้นึกว่า เออ...มนุษย์เราเกิดมาก็เท่านี้แหละ จะตายอยู่แล้วอะไรก็เอาไปไม่ได้ นึกไปในรูปร่างนั้นคิดว่า อย่าไปรบกวนคนป่วย ให้วุ่นวาย บางคนไปกอดอกซุกหัววุ่นวายไปหมด...อย่าไปทำอย่างนั้น ให้นั่งเฉยๆ ดูท่านไป เวลาท่านหมดลมก็ดับวูบไป คาหลับ...บางทีก็ไม่หลับ แต่ว่าหมดลมหายใจไม่มี...เสียไปเอง แล้วก็รู้ว่าหมดลมหายใจ อันนี้จะคิดว่า อย่าไปวุ่นวายกับท่าน

คนแก่ก็เหมือนกัน เรื่องอะไรจะจืดเสียก่อนที่มันจะเจ็บจะใช้ รู้ว่าร่างกายของเรานั้นมันชำรุดทรุดโทรมเต็มที่แล้ว มีอะไรก็จัดให้เรียบร้อย เขียนพินัยกรรมเสีย เขียนเองก็ได้ พินัยกรรมไม่ต้องให้ใครเขียน ให้บอกความจำนงไว้ ตรงนั้นให้คนนั้น ตรงนี้ให้คนนี้ ก่อนจะหมดลมหายใจควรจัดการเสียให้เรียบร้อย ไม่ต้องให้ลูกหลานมาทะเลาะเบาะแว้งกันในภายหลัง ถ้าอย่างนี้มันก็ไม่วุ่นวาย เราทำถูกต้องตามหน้าที่ ความเจ็บไข้ได้ป่วยที่เกิดขึ้นก็จะเป็นเหตุให้เราเป็นทุกข์มากเกินไป เพราะปัญหาอย่างนี้ อันนี้เป็นเรื่องของความทุกข์เพราะความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ

ถ้าเราเตรียมตัวไว้ก่อน พิจารณาไว้ก่อน...เราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ ท่านสอนให้พิจารณาอย่างไร คือ ให้พิจารณาว่าเราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจเป็นธรรมดา เรามีอะไรอยู่ก็ใช้ไปเถอะ แต่บอกตัวเองว่าใช้ไม่เท่าใดมันจะจากเราไป ไม่เท่าใดหรอกเราจะต้องจากมันไป ไม่มีอะไรจะอยู่กับเราตลอดไป บอกไว้อย่างนั้น เตรียมเนื้อเตรียมตัว บอกตัวเองไว้ล่วงหน้า พอมีเหตุการณ์พลัดพรากเกิดขึ้นเราก็ร้องอ้อได้ “เออ...กว่าไว้นานแล้วว่ามันจะเป็นอย่างนั้น” เราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์มากเกินไป

คนเราเวลาเกิดไม่ได้เอาอะไรมา เวลาไปก็ไม่ได้เอาอะไรไป สิ่งทั้งหลายที่เราได้ใช้ได้กินอยู่ในชีวิตประจำวันนี้ให้ถือว่าเป็นของยืมมาทั้งนั้น ยืมมาชั่วคราว ยืมแล้วต้องส่งคืนเขาไปไม่ได้ พอเราจะไปก็ส่งคืนเขาไป ทรัพย์สินสมบัติก็ส่งคืนธรรมชาติ ร่างกายก็ส่งคืนธรรมชาติ ไม่มีอะไรที่เรียกว่าเป็นเนื้อแท้เรานึกอย่างนั้น ใจมันก็ไม่ยึดมากเกินไป มีทรัพย์สินสมบัติก็ใช้ไปตามหน้าที่...บำรุงศาสนา บำรุงสาธารณกุศล อะไรพอจะช่วยได้ก็ช่วยกันไปตามเรื่อง

วันที่ ๑ ตุลาคม เป็นวันที่ระลึกถึงการศึกษาประชาบาล ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๕ เริ่มต้นไว้ รัชกาลที่ ๖ มาสานต่อ จนกระทั่งการศึกษาประชาบาลก้าวหน้าแพร่หลาย ทางราชการจึงได้ประกาศ วันที่ ๑ ตุลาคม เป็นวันศึกษาประชาบาลหมายความว่า เป็นวันเสียสละเพื่อการศึกษา เขาเปิดงานอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ ท้าวสุกรี มีเจ้าหน้าที่คอยรับการบริจาค เราแวะไปทำบุญกับเขาหน่อย ก็จะเป็นการดี ใช้สมบัติให้เป็นประโยชน์แก่ตัวท่านตามสมควรแก่ฐานะ พอถึงบทที่เราจะจากไป เราก็อยาบ้อาลัยอาวรณ์ว่า เออ...เสียค่ายสิ่งนั้นสิ่งนี้ไม่เข้าเรื่อง เป็นทุกข์เปล่าๆ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจเป็นทุกข์ เพราะว่าเราไม่ได้พิจารณา แต่ถ้าเราได้พิจารณาแก้ไขไว้ ความทุกข์ในเรื่องนั้นก็จะไม่เกิดมีขึ้น อันนี้เป็นการปฏิบัติชอบอันหนึ่ง

สำหรับวันนี้พูดมาก็พอสมควรแก่เวลา
... จึงขอจบปาฐกถาธรรมในวันนี้ไว้แต่เพียงนี้ ...

อามณโลก

อามณโลกทงทมค

เป็นบทเรียนของชีวิต

เป็นบทเรียนทคตองกำล้งใจว่า

จะเป็นคนเข้มแข็งพอหรือยัง

นักสมถภาวนาที่อยู่ในป่าเป็นคนใจเย็น

... เพร าะ ...

ไม่ถูกคนยั่วเย้าด้วยอามณ

จะเป็นคนสงบไม่ได้เพราะยังขาดบททดลอง

ต่อเมื่อได้ออกจากป่าเข้าเมืองกระทบกับอามณร้อยแปด

... แล ะ ...

สามารถรักษาใจของคนให้คนที่ไว้ได้เหมือนอยู่ในป่าแล้ว

จึงจะเรียกว่า

... เขาเป็นคนสงบโดยแท้ ...

บทเรียนของชีวิต

เรื่องอะไรๆต่างๆที่เราประสบมาในชีวิตของเรา
มันเป็นคติ เป็นบทเรียน เป็นครูสอนเรา
ให้เราได้ศึกษาในเรื่องนั้นว่า
เราขาดอะไร เราบกพร่องในเรื่องอะไร
จึงได้เกิดความผิดพลาดในเรื่องอย่างนั้น
จึงได้มีความทุกข์ ได้มีความเคียดแค้นร้อนอกร้อนใจ
หรือว่ามีความเพลิดเพลινไปจนเสียผู้เสียคน
ทุกเรื่องทุกประการเป็นบทเรียนของชีวิตทั้งนั้น
เป็นสิ่งที่บอกเราอยู่ในตัวว่า เราทำถูกหรือว่าเราทำผิด
คนเราได้บทเรียนทุกวันตั้งแต่เช้าจนเย็น
เกือบหนึ่งปีหนึ่งนี้บทเรียนเยอะแยะ
เป็นแนวทางสำหรับปรับปรุงชีวิต
ให้อยู่ในโลกด้วยความสุขความสงบตามสมควรแก่ฐานะ

พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณ)

ปรัชญาแห่งพุทธบริษัท

อมตวาจา หลวงพ่อปัญญาันทกิกขุ

ปรัชญาแห่งพุทธบริษัท

... พุทธธรรม ...

เป็นคำสอนที่ทำให้คนปฏิบัติตามให้เป็นคนดีคนชั่วเสมอ

พระพุทธองค์ได้พระนามว่า “พุทธโฆ”

ก็หมายถึงเป็นผู้ตื่นแล้วจากกิเลส

ชาวพุทธก็หมายถึงหมู่คนผู้ตื่นจากความหลับเช่นเดียวกัน

คนที่ตื่นตัว...เป็นคนก้าวหน้า

คนหลับหลง...เป็นคนไม่ก้าวหน้าแม้แต่น้อย

คนก้าวหน้าเป็นคนที่อยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์

ส่วนคนหลงนั้นดำรงอยู่ในโลกอย่างไม่มีประโยชน์

ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวไปในทางที่จักเป็นประโยชน์

... อย่าเป็นคนล้าหลังเป็นอันขาด ...

พุทธธรรมเป็นคำสอนที่ทำให้คนให้ตื่นจากความโง่ ความหลง

เราชาวพุทธจึงควรเป็นคนฉลาด มีเหตุผลตลอดเวลา

และมีความเชื่อว่า

สุข...ทุกข์ เลื่อม...เจริญ เกิดจากการกระทำของตนเอง

ต้องปรับปรุงตนเอง แก้ไขตนเอง

จึงจักเป็นการช่วยภัยทุกข์ของพระพุทธศาสนาของเรา

วิสัยของพุทธบริษัท

ชาวพุทธเราจะต้องเป็นผู้ที่พยายามคิดค้นในเรื่องอะไรต่างๆ

ไม่ว่าใครจะสอนอะไรให้ ก็ต้องเอาไปคิด ไปตีให้มันแตก

ตีปัญหา...ตีให้มันแตก ให้มันแตกฉานขึ้นในใจของเรา

แล้วเราจึงมีความเข้าใจในเรื่องนั้นมากขึ้น

ถ้าเราสบายๆ...เชื่อง่ายๆ

มันก็ใช้ไม่ได้ เพราะมันไม่ใช่วิสัยของพุทธบริษัท

พุทธบริษัทต้องสงสัยไว้ก่อน

แล้วไปตีปัญหานั้นให้มันแตกฉาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

. . . พุทธบริษัท . . .

เป็นบริษัทของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้มีความเบิกบานแจ่มใสในธรรมะ

มีความสุขเพราะได้ฟังธรรมะ

มีความสุขเพราะได้ปฏิบัติธรรมะ

ความสุขที่เกิดจากธรรมะเป็นความสุขแท้ เป็นความสุขถาวร

แต่ความสุขที่เกิดขึ้นจากเรื่องอื่นนั้นเรียกว่ายังเป็นความสุขชั้นนอก

เป็นความสุขจากวัตถุ เป็นสิ่งจอมปลอม ไม่ใช่สิ่งที่แท้จริง

สิ่งที่แท้จริงนั้นเกิดจากการที่เราได้ปฏิบัติธรรมะ

แล้วความสุขที่ได้จากการปฏิบัติธรรมะนั้นก็เกิดขึ้นในชีวิตของเรา

จิตที่เข้าถึงธรรมะ

ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
เป็นลักษณะของจิตใจที่เข้าถึงธรรมะ
เมื่อจิตใจมีธรรมะ...เราก็เป็นผู้รู้
คือมีสติ มีปัญญา เป็นเครื่องช่วยให้มีความเป็นผู้รู้
เป็นเครื่องช่วยให้มีความเป็นผู้ตื่น
และเป็นเครื่องช่วยให้มีความเบิกบานแจ่มใส
เพราะมองเห็นอะไรถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง
ไม่หลงไหล ไม่มัวเมาอยู่ในสิ่งนั้นๆ
... เห็นสิ่งนั้นเพียงสักคำว่า ...
สิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป อันเป็นเรื่องของธรรมชาติ
การอยู่อย่างไม่เป็นทุกข์นั้นแหละ
เป็นจุดหมายสำคัญของพุทธบริษัท
การเป็นอยู่ที่เป็นทุกข์...ไม่ใช่พุทธบริษัท
เพราะความเป็นทุกข์มันแสดงว่าเราไม่รู้เรื่องนั้นอย่างถูกต้อง
ไม่ตื่น...แล้วก็ไม่เข้าใจ ไม่แจ่มใสในเรื่องนั้น
ไม่เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานในเรื่องนั้น
มันก็ทำให้ชีวิตของเราต้องพบกับความทุกข์อยู่รำไปไม่จบไม่สิ้น

สร้างชีวิตใหม่

จุดมุ่งหมายของการบวชที่สำคัญ ๒ ประการ คือ
บวชเพื่อเรียนรู้ให้รู้จักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า ธรรมวินัย
ได้รู้จักธรรมวินัยถูกต้อง จะได้ทำลายความโง่

ความงมงาย ความหลงผิดเข้าใจผิดที่มีอยู่ในจิตใจ
เพราะรับไว้ก่อนโดยไม่ได้เรียนจากศาสนานั้นให้มันหายไป
จิตใจก็ดีขึ้น...นี่อย่างหนึ่ง

. . . อีกอย่างหนึ่ง . . .

บวชเข้ามาเพื่อฝึกฝนอบรมจิตใจ ที่เรียกว่า ภavana
การภาวนาคือการฝึกจิตใจของตนเองให้มีความตั้งมั่น ให้สงบ
ให้อ่อนโยน เหมาะสมที่จะใช้งาน
การบวชนั้นคือการงดเว้นจากกิเลสทั้งปวง
ผู้ที่บวชในพระศาสนาต้องงดเว้นจากสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่ธรรม
งดเว้นจากการปฏิบัติไม่ถูกไม่ตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา
งดเว้นจากความเชื่อที่เหลวไหล
ที่ไม่ตรงกับความเชื่อตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
ผู้บวชจะต้องงดเว้นสิ่งเหล่านี้
เท่ากับไปสร้างฐานจิตใจกันใหม่ สร้างชีวิตกันใหม่ให้เกิดขึ้น

ชื่อว่าเห็นตาคด

พระ คือการกเว้นจากการทำชั่ว มุ่งกระทำแต่ความดี
การกระทำจิตของเราให้ผ่องใสเป็นองค์พระที่บริสุทธิ์
เป็นองค์พระที่แท้ที่เกิดขึ้นในชีวิตจิตใจของเรา
... เมื่อใจเป็นพระแล้ว ...

การกระทำทางกาย ทางวาจา ก็คงเป็นพระไปด้วย
ถ้าหากเราถือพระโดยธรรมกันแล้ว
เราก็จักไม่มีการถือนิกาย ถือพวก ถือหมู่
อันเป็นเรื่องของกิเลส เป็นการสร้างกรงขังตัวเองเปล่าๆ
แต่เราจะมุ่งถือธรรมเป็นใหญ่

เราต้องสร้างพระพุทธเจ้าขึ้นไว้ในใจ สร้างพระธรรม พระสงฆ์ไว้ในใจ
เมื่อใจเรามีพระพุทธเจ้า เมื่อใจเรามีพระธรรม เมื่อใจเรามีพระสงฆ์
ก็เรียกว่าเราเข้าถึงพระพุทธเจ้าในส่วนศีล
เข้าถึงพระพุทธเจ้าในส่วนที่เป็นสมาธิ
เข้าถึงพระพุทธเจ้าในส่วนที่เป็นปัญญา
และเมื่อเรารู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งนั้นตามสภาพที่เป็นจริง
... ใจเราก็บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ...

เมื่อใจเราบริสุทธิ์ ก็ได้ชื่อว่า เราเข้าถึงพระพุทธเจ้าโดยแท้

❁ เป็นเอาเอง ❁

การเป็นพระโดยธรรมนั้น เป็นกันได้ทุกคน
หญิงก็เป็นพระได้ ชายก็เป็นพระได้
ไม่ต้องให้ใครมาทำให้เราเป็น เราเป็นของเราเองโดยการปฏิบัติเท่านั้น
คำว่า “เป็นเอาเอง” นั้น
หมายความว่า เรานำเอาสิ่งมงคลคือความดีของพระสงฆ์แท้ๆ
มาใส่ลงไปในตัวของเรา
ทำกาย วาจา ใจ ให้ดี ให้ตรง ก็ได้ชื่อว่าเป็นพระแล้ว
ถ้าใจของท่านเป็นพระแล้ว อยู่ที่ไหนก็เป็นพระทั้งนั้น
ท่านจักอยู่ในที่ใดก็ตาม
ถ้าใจของท่านเป็นพระแล้ว...ท่านก็อยู่ใกล้พระ
พระมีอยู่ในตัวของท่านแล้ว
พุทธบริษัทชอบสร้างพระพุทธรูปกันมาก จนมีเต็มไปทุกหนทุกแห่ง
แต่ไม่ได้พยายามสร้างพระภายในกันบ้าง
จึงขอวิงวอนให้ตื่นตัว ชวนกันสร้างพระภายใน
ทำใจให้เป็นพระกันบ้างเถิด
พระภายในลงทุนน้อย...สร้างง่าย พาไปไหนด้วยก็ได้
แล้วท่านจักเป็นสุข พันทุกขีได้อีกด้วย ถ้ามีพระอยู่ภายในใจของท่าน

✎ ความเชื่อ ✎

ศรัทธา...แปลว่า...ความเชื่อ

มี ๒ ชนิด คือ

เชื่อโดยไม่คิดหนึ่ง คิดแล้วจึงน้อมใจเชื่อหนึ่ง

อันแรก เป็นความเชื่อที่มง่าย ไร้เหตุผล

เป็นความเชื่อของบุคคลผู้ขาดการไตร่ตรองด้วยสมองของตน

เป็นคนประเภทใจเบา ใจง่าย

ส่วนอย่างหลังเป็นความเชื่อของคนมีปัญญา

แม้จักได้ยินได้ฟังแล้วก็ยังไม่เชื่อ

ต่อเมื่อได้ไตร่ตรองเห็นแจ้งชัดด้วยตนเองแล้วจึงเชื่อ

เป็นการเชื่อตัวเองมากกว่าเชื่อผู้อื่น

คนมีความเชื่อแต่ขาดปัญญา...ถึงมง่าย

คนมีปัญญา...ขาดศรัทธา ก็เหลิงเจิ่งลอยลมเป็นว่าไม่มีสาย ใ้การไม่ได้

พระพุทธองค์ทรงรู้แจ้งเห็นจริงด้วยลำพังพระองค์เอง

และการนี้มิใช่เพียงรู้เฉยๆ พระองค์ยังได้ผ่านการปฏิบัติ

คือ ทำจริงและได้เห็นผลจริงมาแล้ว

จึงกล้ายืนยันรับรองว่า ถ้าใครทำตามแล้ว

ผู้นั้นจักเห็นผลได้ด้วยตนเอง มิต้องเชื่อตามเขาว่า แต่เป็นการเชื่อตนเอง

เหยื่ออารมณ์

คนที่เอาอารมณ์เชื่อเคนหน้า แล้วปัญญาเคนตามนี้

. . . มักจะลำบาก . . .

คือเชื่อเสียก่อน พอเชื่อแล้วก็ไม่คิดไม่ตรอง

ยกตัวอย่างง่ายๆ คนที่ไปหาหมอประเภทต่างๆ

หมอทรงเจ้าเข้าผี หมอวิเศษศักดิ์สิทธิ์

ไปกับศรัทธาแท้ๆ เอาความเชื่อไปร้อยเปอร์เซ็นต์ลงจากบ้านไป

ไปถึงเขาวาอะไรก็เชื่อทั้งนั้น อย่างนั้นก็เชื่อ อย่างนั้นก็เชื่อ

สุดแล้วแต่พวกหมอเหล่านั้นจะเสกจะต้มเราเอาตามชอบใจ

เราก็กลายเป็นเหยื่อของคนเหล่านั้นไป

เวลานี้พุทธบริษัทไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ที่ว่า...คนเป็นที่พึ่งของคน...

แต่ไปพึ่งอะไรนอกเรื่องนอกราวกันทั้งนั้น

เช่น ถ้าจัดการการค้า ไม่มีความรู้ทางการค้าการขาย

ต้องนิมนต์พระไปเจิมเพื่อความเป็นสิริมงคล

เจิมแล้วมันจะขายดีขึ้นหรือเปล่า?

ก็หาได้...ถ้าคนค้าไม่มีความรู้ ไม่มีนโยบาย

ถึงใ คร จะ ไป เจิม มัน ก็ อ ย่ า ง นั้น แห ล ะ

สำรวจตน

บุคคลผู้จะแก้ไขตนเอง ต้องสำรวจตนเองโดยเที่ยงธรรม
อย่าดูตนเองโดยความลำเอียงเป็นอันขาด

การสำรวจตนเอง

ต้องทำอยู่บ่อยๆขณะที่ตนมีเวลารว่าง
ถ้าหากมีเวลารว่างไม่พอเพราะชีวิตต้องวิ่งเต้นต่อสู้กับการเลี้ยงชีพ
ก็ควรให้สำรวจตนเองก่อนนอนสักครั้ง
ว่าในตัวเรานั้นมันมีอะไรดีบ้าง มีอะไรเสียบ้าง
ถ้าเห็นว่ามีอะไรดีก็รักษาไว้ ถ้าเห็นว่ามีอะไรเสียก็เอาไปทิ้งเสีย
เวลากลางคืนก่อนหลับนอนเราควรจะได้ทำจิตสักอย่างหนึ่ง
คือการสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน แล้วเราก็นั่งสงบใจ...นั่งให้สงบ
ครั้นสงบแล้วก็มองดูตัวเองว่า
วันนี้เราตั้งแต่เข้ามาจนเย็น เราได้กระทำอะไรบ้าง
เราได้ประพฤติปฏิบัติในเรื่องใด
ให้พิจารณาอย่างรอบคอบโดยความเป็นธรรม
อย่าเข้าข้างความชั่ว แต่จงเข้าข้างความดี
ให้รู้ว่าตัวเรานั้นเป็นอย่างไร ทุกวันทุกเวลา
ทำอย่างนั้นแหละที่เขาเรียกว่า . . . การสำรวจตนเอง

✿ พิจารณาตนเอง ✿

...พิจารณาตัวเอง...

ถ้าเรารู้ว่าเราดีขึ้น ก็ขอให้ดีขึ้นต่อไป
วันนี้ดีกว่านี้ พรุ่งนี้ต้องดีกว่านี้ มะรืนนี้ต้องดีกว่านี้
เดือนนี้ เดือนหน้า ต้องให้ดีขึ้นไปกว่านี้
เดือนต่อไปก็ต้องให้ดีขึ้นไปเรื่อยๆ
ให้จิตใจค่อยสงบขึ้นไปเรื่อยๆ
รู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่มากกระทบจิตใจของเราได้มากขึ้น
วันหนึ่งสักชั่วโมงครึ่ง...มีเวลาว่างๆ
เรานั่งลงหันหน้าเข้าฝาเสีย
เอาเก้าอี้มาตัวหนึ่งหันหน้าเข้ามุมโคมุมนั่ง
แล้วก็นั่งคิดตามชีวิตของเราเอง
ถ้าถึงเรื่องตัวเราที่เราคิดเราพูดเราทำอยู่เป็นประจำ
เอามานั่งวิเคราะห์วิจักษ์ด้วยตัวของเราเอง
ค้นคว้าด้วยปัญญาที่เราได้ศึกษามา
จากการฟัง การเรียน การอ่าน
เราก็จะรู้สึกว่ารู้จักตัวเราขึ้น มองเห็นตัวเราขึ้น
แล้วก็รู้ว่าตัวเราสะอาดหรือว่าตัวเราสกปรก

ตรวจสอบตนเอง

...เรื่องของตัวเอง...

เป็นเรื่องที่เราควรศึกษาก่อน
การเรียนรู้เรื่องของตัวเองก็คือ
การศึกษาคุณภาพของชีวิตที่ผ่านมาโดยลำดับว่า
ชีวิตของเรานั้นเป็นอย่างไร
มีความประพฤติปฏิบัติไปในรูปใด
ความโกรธ ความรัก ความขง ความหลง
ที่เกิดขึ้นรบกวนจิตใจของเราในสมัยก่อนนั้น
เวลานี้มันลดน้อยลงไปหรือไม่
ความรู้สึกนึกคิดในใจของเรามีสภาพเป็นอย่างไร
คนเราที่เสียผู้เสียคนไป พลาดหวังจากชีวิตเพราะอะไร
ก็เนื่องจากไม่ได้ตรวจสอบตัวเอง พิจารณาตัวเอง
มีความหลงเป็นมูลฐานตั้งอยู่ในใจตลอดเวลา
เช่น มีความหลงในความเป็นใหญ่ หลงในอำนาจวาสนา
หลงในความรู้ความสามารถอันตัวมีตัวเป็นอยู่
ความหลงประเภทนี้ทำให้คนลืมเนื้อลืมตัว
ไม่รู้จักตัวของตัวเองถูกต้องตามความเป็นจริง

🌿 รักษาตนไว้ให้ดี 🌿

... ธรรมชาติของคนเรานั้น ...

ถ้ารู้สึกตัวว่าจะต้องรักษาตัวเองแล้ว มันก็ต้องระวังของมันเอง

แต่ถ้าทราบว่ามีผู้อื่นคอยให้ความสะดวกอยู่

เขาก็มีได้สนใจที่จะทำอะไรด้วยตนเอง

หลักความจริงมันเป็นอยู่อย่างนี้

ผู้ปฏิบัติธรรมะในทางพุทธศาสนานั้น

เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น

... ก็ ตั อ ง ม อ ง ที่ ตั ว ก ่อน ...

ว่าเราบกพร่องอะไร เรามีความผิดอะไร

แล้วจึงคิดแก้ไขสิ่งนั้น

แก่ที่เรา...อย่าไปคิดแก่ที่คนอื่น

เหตุที่จะเกิดความทุกข์ความสุขในชีวิตของเรานั้น

ไม่ได้อยู่ที่ไหน แต่อยู่ในตัวของเราเองทุกคน

ความรู้ในเรื่องธรรมชาติเกี่ยวกับตัวเรา

เป็นเรื่องที่สำคัญอันจะช่วยเป็นเครื่องปลอบโยนจิตใจ

ในเมื่อเราเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นมา

เราแก้ไขด้วยความเข้าใจอย่างนี้

สิ่งที่เกิดในวิถีชีวิต

ผลที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของตน
ก็ย่อมเกิดมาจากการกระทำของตนเอง

อนาคตของชีวิต
จึงขึ้นอยู่กับกระทำเป็นส่วนใหญ่

ความสุข ความทุกข์
ความมั่งมี ความยากจน
ความเป็นคนมีโรคหรือไม่มีโรค
ก็มาจากการกระทำของตนทั้งนั้น

แต่คนเราส่วนมาก
ไม่ค่อยได้คิดถึงในแง่นี้
เพราะปกติของมนุษย์ทั่วไปมักคิดว่าตนไม่มีความผิด

ความผิดมาจากสิ่งอื่นต่างหาก
เขาจึงฝากชีวิตไว้กับสิ่งภายนอก
นำสงสารชาวพุทธที่ยังโง่เขลามากหลาย
ที่เอาชีวิตของตนไปฝากไว้กับผี เทวดา เลื้อเมือง ต้นไม้ใหญ่น้อย
อันตนเข้าใจว่าจะช่วยตนได้
ทั้งๆที่สิ่งเหล่านั้น . . . ไม่เคยช่วยใครเลย

❀ ดิ้นเสียเถิดพี่น้องเอ๋ย! ❀

... พระพุทธศาสนา ...

มีหลักสำคัญคือสอนให้ทุกคนตื่นจากหลับ

เป็นคนมีเหตุผล เชื่อตัวเอง

ทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น

ไม่เชื่อโชคกลางหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นเรื่องราวไร้สาระและไม่มีเหตุผล

ชาวไทย...ชาวพุทธทั้งหลายเอ๋ย!

จงตื่นคนเสียเถิด อย่ามัวมัวในการหลับสบาย

ที่ท่านทำให้ไม่เป็นไทกันเลย

ประเทศชาติบ้านเมืองของเรายังไม่ดีพอ ยังไม่ก้าวหน้าพอ

จงช่วยกันตื่นและลืมตาให้กว้าง

มองไปข้างหน้าให้ไกล แล้วจงทำกิจที่ควรทำกันเถิด

จงใช้ไม้คือความเพียร

ความไม่ประมาท ความอดทน ความซื่อสัตย์

ความข่มใจและความเสียสละ

... เป็น ห ม อ น ห นู น หั ว ใจ ข อ ง ท า น ...

ให้จิตใจของท่านตื่นตัวอยู่เสมอเสียแต่บัดนี้เถิด

แล้วหลักชัยทุกอย่างที่ท่านต้องการ ก็จะเป็นของท่านได้สมใจหมาย

ปณิธานของธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม

สำนักพิมพ์ธรรมสภาก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มีปณิธานในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตามเจตนารมณ์ของท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี (นายบรรลือ สุขธรรม ป.ธ.๔) อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ผู้ก่อตั้งธรรมสภา อันเป็น ธรรมสภาแห่งแรกของประเทศไทย สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ทรงเปิดทองลูกนิมิตเอก ในวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

สืบเนื่องตามกาลเวลาในยุคก่อนปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ หนังสือธรรมะที่ได้จัดพิมพ์จำหน่ายในท้องตลาด ส่วนมากมีเนื้อหาสาระและมีคุณค่าเป็นอย่างมาก แต่ไม่มีผู้คนสนใจเท่าที่ควร เป็นเพราะรูปแบบส่วนใหญ่ไม่มีความสวยงาม ไม่มีคุณสมบัติพอที่จะดึงดูดประชาชนให้สนใจหนังสือธรรมะ ทำให้ในอดีตหนังสือธรรมะไม่ได้รับความนิยมเป็นที่แพร่หลาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม ได้ตั้งปณิธานว่า ภายใน ๑๐ ปี จะต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการเผยแพร่หนังสือธรรมะให้มีรูปแบบสวยงาม น่าจับต้อง เป็นที่สนใจของประชาชน และจะทำให้หนังสือธรรมะขึ้นชั้นโหลว์ตามร้านหนังสือชั้นนำ ติดอันดับ Best Seller เหมือนหนังสือชนิดอื่นทั่ว ๆ ไปที่วางจำหน่ายอยู่ จึงได้พัฒนารูปแบบปกและรูปเล่ม ให้มีความน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาถึง ๑๐ ปี และตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นไป ทำให้ประชาชนเปลี่ยนวัฒนธรรมการอ่านมาสนใจหนังสือธรรมะเพิ่มมากขึ้น ธรรมสภามีความภูมิใจที่ได้นำเสนอและพัฒนาการอ่านหนังสือธรรมะของประชาชน ดังที่ท่านจะเห็นได้ในปัจจุบัน

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ผ่านมา ธรรมสภาได้ตั้งปณิธานให้หนังสือธรรมะเป็นหนังสือที่มีคุณภาพดีและราคาถูก จะพัฒนาหนังสือและสื่อธรรมะให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “หนังสือธรรมะ ทั้งสวย ทั้งดี มีคุณภาพ และราคาไม่แพง”

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นต้นไป เป้าหมายของสำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม คือการเผยแพร่ธรรมะที่ส่งเสริมให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุข และสิ่งเสพติดทั้งหลาย เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามและการนำมาซึ่งความสุขของมนุษยชาติ

ธรรมสภาได้ตั้งปณิธานไว้ว่า ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ ประชาชนชาวไทยจักมีอิสระปราศจากความมั่งงาย ปราศจากสิ่งเหลวไหล และจะส่งเสริมให้อบายมุขหมดไปจากประเทศไทย ซึ่งอาจจะเป็นไปไม่ได้ แต่ขอให้ลดลง ๆ เรื่อย ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนมีศีล มีธรรม มีวัฒนธรรมของชาวพุทธ และมีความปิติในการปฏิบัติธรรม เพื่อความสุขของชีวิตและเพื่อความสุขของสังคมโดยทั่วกัน

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สถาบันบ้นลือธรรม เป็นองค์กรเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่
มั่นคง อันเป็นการสานต่อเจตนารมณ์ของ**หลวงพ่อบุทธทาสภิกขุ** แห่งสวนโมกขพลาราม สุราษฎร์ธานี
หลวงพ่อบัณฑิตนันท์ภิกขุ องค์ประธานสถาบันบ้นลือธรรม และ **ท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี**
ป.ธ. ๘ ประโยค (นายบรรลือ สุธรรม) อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ให้กำเนิดธรรมสภา

กิจกรรมของสถาบันบ้นลือธรรม

๑. โครงการ **พบพระ พบธรรม** พระเถระแสดงธรรม ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา
ทุกวันเสาร์ ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น. สอบถามองค์บรรยายธรรมที่ ๐๙๖-๐๐๓๕๔๗๘
๒. โครงการ **ศีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก** โครงการสำหรับเด็กและเยาวชน
จัดที่สวนมฤตยาราม
๓. โครงการ **อยู่กันด้วยความรัก** จัดกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศล ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ
และช่วยเหลือชุมชนในถิ่นทุรกันดาร
๔. ธรรมสถาน **“สวนมฤตยาราม”** อบรมการเรียนรู้ชีวิตตามธรรมใน ๑ วัน ทุก
วันพุธต้นเดือน เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๐๐ น. ติดต่อร่วมกิจกรรมที่ ๐๙๖-๐๐๓๕๔๗๘
๕. กองทุน **“คลังธรรมทาน”** บริจาคหนังสือเป็นสาธารณกุศล เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน
โดยแจ้งความจำนงค์เป็นจดหมายขอรับบริจาคได้ที่ ธรรมสภา
๖. **หอสมุดธรรมสมาธิ** หอสมุดธรรมะและนั่งสมาธิภาวนา พร้อมกับฟังธรรมะในส่วน
ได้ร่วมเงาไม้ตามธรรมชาติ สถานที่ร่มเย็นศรัทธากับพุทธมณฑล เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา
๐๘.๐๐-๑๕.๐๐ น. สอบถามข้อมูลได้ที่ โทร. ๐๒-๔๙๒-๑๑๙๖

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งที่มีประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการ
บำเพ็ญธรรมทาน ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ชื่อว่ามีส่วนร่วมใน
การเผยแผ่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์ที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จักพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เพื่อมอบเป็นที่ระลึกในโอกาสของงานประเพณี อัน
เป็นการใช้จ่ายเงินอย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด โปรดติดต่อที่...

ธรรมสภา ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทร. (๐๒) ๔๔๑-๑๕๙๘, ๔๓๔-๔๒๖๗ โทรสาร. (๐๒) ๔๔๑๑๔๐๔ www.thammasaapa.com

รักงานไม่แพ้
 อดทนเสียสละ: ให้อะไร
 รอดมาเสีย. มีเหตุผล
 ชีวิต: อยู่รอด.

ธรรมสภา: ๑๓

ธรรมสภายังเป็นอย่างยิ่งว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข” เล่มนี้ จักเกิด
 ประโยชน์แก่ท่านสาธุชนในการนำมาใช้เป็นคู่มือศึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่บนเส้นทาง
 แห่งการหลุดพ้น ก้าวไปสู่ชีวิตที่พบแต่ความสุขสงบอย่างสมบูรณ์แท้จริงสมดังปรารถนา
 ด้วยความสุจริต หวังดี
 ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสุข

www.thammasapa.com
 ISBN : 978-974-451-535-3

ท่านที่อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์หนังสือนี้ ถือได้ว่ามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรมะ อันเป็นกุศลอย่างยิ่ง
 ธรรมสภา ขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ที่สนับสนุนและสมทบการจัดพิมพ์ ๑๕๐ บาท

